

**MAGYAR REGÉNYIRÓK
KÉPES KIADÁSA**

Szerkesztette és bevezetésekkel ellátta
MIKSZÁTH KÁLMÁN

14. KÖTET

AZ UTOLSÓ BÁTORI

Irta
BÁRÓ JÓSIKA MIKLÓS

GERGELY IMRE RAJZAIVAL

MÁSODIK KÖTET

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda
1911

TARTALOM

EMBERVADÁSZAT.
KEVÉLYSÉG ÉS SZERELEM.
KILENCZ ÓRA.
AZ ÁGYÚTEKE S A JEGYZŐKÖNYV.
ERDÉLY 1611-BEN.
A TALIZMÁN.
A VÉDANGYAL.
BETLEN GÁBOR.
AZ ALAKOSAK.
A LÉLEK FÖNSÉGE.
A KŐPÁRKÁNY.
VÉGRENDELET.
A HOLTAK MEZEJE.
VÁRATLAN.
A FORDÍTOTT PAIZS.

EMBERVADÁSZAT.

Mindenütt már fegyver csillog,
Pánczél, dárda, lándsa villog.

*Kisfaludy Károly.*⁶⁹

- Lőjetek utána! kiáltának többen, míg mások emelt kopjákkal igyekeztek őt elérni; minden oldalról ropogott a fegyver. A cigány a meredek bérczfalon állapodott meg jó magasan: egyik lába kiálló ormocskán látszék gyökerezni, míg a másik hatalmas lépéssel fogott egy száraz, kinyuló törzsökön helyet; jobbjával málnabokornak lombjait ragadá meg, bal kezével sípot vont ki kebeléből, melynek éles, bérchezet-völgyet áthasító sívítását a viszhang felelé vissza sokszorozva.

Üldözői, minden törekvéseiknek ellenére, nem tudák utolérni; úgy látszott, hogy őt helyzete pillanatokra megmenté a veszélytől. A jelenet igen festői volt. A cigány nyaktörő állása, alatta néhány ölnyire az üldözők hasztalan erőködéssel kapaszkodva a sziklarétegekbe, távolabb a völgyben az egész vadászsereg rábámulva, mások ráirányzott fegyverekkel; ha ehhez a bérchezek oldalain legelő kecskenyájukat őreikkel veszszük, lehet némi képzetünk az egésztől.

A cigány megfujván sípját, néhány perczig állott még; azután gyorsan s biztos léptekkel emelkedett egy sziklaoromig, melynek keskeny párkányán haladott fölebb és fölebb.

- Adjátok török fegyveremet ide! kiált Kendi; ördögöt! csak különös volna, ha sértetlen menekné meg a gazfi ennyi fegyver közül. A fegyvert előhozták; hosszú, áttört ezüstmunkájú s kövekkel kirakott lőszer volt ez, kincset érő s a gömböt hihetlen távolságra repítő. Kendi végig nézett rajta, a cigány majd a hegy gerinczén állott már; ekkor dördült meg a fegyver s roppanása töredezett viszhangban kerepelt a sziklákon végig. A cigány összeszorítá ajkait, féltérdre bukott, néhány percz múlva fölemelkedett újra, nem minden erőködés nélkül, s egy hatalmas szikladarabot emelt föl két kézzel s gördíté a völgybe alá óriási erővel.

Úgy tetszett az alatt levőknek, mintha a sziklák élein ezüst csipke vonulna végig, melybe a kelő napnak szikraözöne csillámlott; egy-két gördülés hallatszott s neme a topogásnak s csörgésnek, de egy emberi hang sem.

Később a jelenet fedezni kezdett, kopja s kardélek voltak az, a mi fénylett, hadfiaitól magasra fölemelve; nemsokára minden hegygerincz körül volt állva seregekkel, kik némán, fenyegető csenddel néztek a völgybe alá.

- Árulás! kiált fel Kornis meglepetve, de nem megrettenve; fegyverre fiúk! semmi sincs veszve még, a havas minden rejtekeit ismerem, - fel, fel! Ti, barátim, mond a többiekhez fordulva, szedjétek osztályaitokat rendbe! - Kevés pillanat múlva mindenki fegyverben volt s a kis sereg itt-ott csomókba felállítva.

- Utánam! kiált Kornis; mindnyájan követék őt egy keskeny torkolat felé, mely balra hasadott a völgybe; a havasi folyam árjain áthaladtak már, midőn épen a célba vett szorulatból vágatva rohant elő egy csinos fegyveresosztály. Legelőül Bátori; arab lova inkább vadászatra, mint csatára felkészülve, nyerítve üdvözlé a szemközt jövőket, gazdag arany czafrangja a nap sugáriban csillámlott; Bátorin magán könnyű öltözet volt, ízléssel teljes, mint mindig; oldalán lógó kardja s egy pár pisztoly nyeregkapájában volt minden fegyvere.

Imrefi lovaglott mellette s néhány apród, távolabb egy lovagcsapat, vadászatra felkészülve; a fejedelem alig volt már egy ölnyire Kornistól. Arcza vidámnak látszott s volt egész külsején

valami felsőségi könnyedség, bizonyos kihívó dacznak kifejezésével. Bátori legkevésbé sem ütközött meg a találkozáson: sarkantyúba kapván lovát, a jövők eleibe ugratott; az egy Imrefi kísérte, arczában a legnagyobb kevélység s düh kifejezésével, melyet hiába kívánt kétes, kaján mosolylyal összeolvasztani.

A jelenet e pillanatban érdekes volt; láttuk már előbb Bátori seregeit a hegygerinczeken, meglepő szemle volt ezeket a sűrű fenyvek közül csillámló fegyvereikkel egyenkint előtűnni látni. A Kornis csapata a folyamon túl egy kompon foglalt helyet. Az urak a csapat előtt állottak, Kornis György valamivel elébb a többinél. Kendi kissé távolabb s magánosan; a fejedelem végre közvetlen közelében Kornis Boldizsárnak.

Emelé a jelenetet azon zordon ellentét, mely a két ellenséges sereg tartásában s arczkifejezésében vala olvasható. A Kornis seregén megfélemlés s meglepetés mutatkozott; a fejedelmén ellenben durva kitörése az örömmel s kárvágnak. - Az érdekes képet a virító bérczek szövék változó kerítvénybe, melyben a növényi tenyészet, a hegy gyökerinek buja fűtárházától a gerincz hősüvegéig, minden fokozatain a kifejlésnek haladott keresztül.

- Üdvözljük kegyeteket, mond Bátori közelebb érve vidáman, Kornis! Kendi s több híveink! A fejedelem könnyű lángszinű bársony süvegén emelintett. Istenemre! mond, gyönyörű gyülekezet, legjobb vadásztársaink! - Kegyed is itt, Basa és Borbély? de miért nem adák ezt tudtunkra? ki oly örömet veszünk részt hasonló tréfákban!

Lehetetlen az összeesküdtek meglepetését leírni; egyrészt, hogy elárultattak, gyaníták, sőt tudhatták;⁷⁰ másrészt Bátorinak majdnem fegyvertelen közelítése zavarba hozta őket. A lovagi szellemű Kornis volt talán első, ki feltevé magában, Bátorinak e fegyvertelenségét nem fordítani hasznára; de Kendi komolyan s szótlán tekintett reá, nyergének kápája felé nyujtván kezét, hol feltekert pisztolyai készen álltak. Az egész csoportban körütekintve, alig volt egy-két arcz, mely el nem halványodott volna s ajkaik körül bizonyos rángás vala észrevehető; halk susogás futotta a rendeket keresztül; azonban a két csapat nyugodtan állott szemközt s a fejedelem arczán némi gúny vala észrevehető. Imrefi veszélyt jósó mosolyra vont a ajkait s különös tartással jártatá végig szemeit a meglepett férfiakon.

- Ily szótlánul, urak? kiált fel Bátori a legeggykedvűebb hangon; hogyan? - Nem örülnek-e kegyetek ily hevert seregnek? nézzék hajtóinkat amott a bércz taréján? Istenemre! a havasok vadjai el nem illanhatnak; medve, bölény, ha üzőbe vesszük, kezünkre kerül! nemde Kornis, Kendi? szóljanak kegyetek! vagy nem örömet osztóznak-e a martalékból? hogyan?... még mind semmi felelet?

- A váratlan öröm tette őket szótlannokká, mond Imrefi. Hány medvét ejtettek el kegyetek? úgy látszik, kemény viadalaik lehettek, mert arczaik sokkal sápadtabbak a szokottnál; hahaha! talán medve helyett egy kevély oroszlán a szittyá földről ütött kegyetekre! s megrázzván arany sörényét, királyi tekintetével sujtá le azokat, kik halálára esküdtek?

Bár Kornist a pillanat hatalma leigézte, szótlanságát egyáltalában nem rémülés okozta; Bátorinak kardja hüvelyében volt még s eddig a mi mondatott, nem nyílt kikelés. Boldizsárnak arcza azonban legmélyebb megvetés és hideg bátorság kifejezésével fordult Imrefi felé, ki e tekintet súlyát ki nem állhatván, másfelé fordítá szemeit.

A fejedelem épen a Kornis oldalához lovaglott. - Hogyan? kegyed buzogányt is hozott a vadászatra? mond főlemelve a Kornis buzogányát, mely dióbél arany lánczról függött válláról;⁷¹ gyönyörű darab! tevé könnyedén hozzá; inkább ékszer, mint fegyver s vadászatra nem használható!

Míg a fejedelem bámulandó hidegvérrel mulatta magát ellenségeivel, addig a bérczek éleiről a csapatok halkán lejjebb s lejjebb ereszkedve, egy tág kört kezdének képezni, mely mindig közeledett s mindig szűkebb és szűkebb lön.

- Hajtóink, mond a fejedelem nevetve, úgy látszik, bennünket néznek medvének, mert egészen bekerítettek. Urak! kiált fel körül tekintve, kegyetek még mindig némán bámulnak reánk, minek magyarázzuk ezt, talán kedvetlen órában jöttünk?...

- Kendi barátom! mond Imrefi, üdvözlőjétek a fejedelmet; hogyan lehet az illendőséget annyira feledni? én az udvarias Kornisra, a derék Kendire, vitéz Basára és Borbélyra alig ismerek; hát kegyed, Kornis György, elnémult? - vígan barátom!

- Barátod?! kiált fel Kornis György föllobbanó haraggal, nyomorult kerítő, akasztófán lógnak barátid! Ezzel pisztolyát vonta ki nyeregkapájából s Imrefire irányzott; Imrefi hasonlót cselekedett, egy pillanatig sem vesztvén el lélekjelenlétét; de egyik sem lőtt.

- Mit gondolsz Imrefi? szólt a fejedelem, hozzá fordítva arcát, sok vadat ejtünk-e el? Ezek az urak, mond nevetve, egyre számítottak csak s lám mi egy egész seregbe találtunk.

- Árulókra! kiált fel Imrefi, fejedelem gyilkosokra, sötét cselszövőkre, kik egytől-egyig a fejedelmi székre vágnak. Szóljatok, urak! kinek személyében van szerencsém Erdélynek fejedelmét tisztelni? Azon száraz vadászbán ott? mond Basára mutatva, vagy a féltékeny Kornisban? Istenemre, ha Erdélyt úgy őrzi, mint a szép Ágnes, gonosz szellő sem fér völgyeinkhez; - vagy Kendiben? oh a Kendiek régen bámulták a savanyú gerezdet a magasban!

- Szemtelen nyomorult hízelkedő! kiált fel Kornis Boldizsár, fejedelmi eb! ki a csontért, melyet neki vetnek, megugatja az idegent! Kardját rántá elő; a fejedelem még mindig hidegen maradott.

- Rajta, derék jobbágy! mond Bátori, emelj kardot uradra! - hahaha! minő remeke az alattvalói hűségnek! ekkor a többiekhez fordult. Hajrá! kiált fel, a vadászat kezdődik. Ezzel egy kendőt emelt magasra, s a második pillanatban réz kürtök harsogtak s a fejedelmi seregek az adott jelre minden oldalról előre rohantak.

Az egybeesküdtek összesereglettek, s mint látszék, bátor elszántsággal várták a megtámadást. A fejedelem Kornis lovának kantárát ragadta meg: - Fogoly vagy áruló! mond hidegen, tetőtől talpig jártatván rajta kevély tekintetét. Többen húsnál nyargaltak a fejedelem közelébe s támadták meg Kornist! ő dühösen védte magát; véres fejekkel hulltak le néhányan lovaikról; végre Dimon, ki a vívók közé érkezett nem régiben, s kinek czigány-képében kapott sebe igen csekély gömbölyoslás volt csak, rántá őt le nyergéről.

- Hogyan? kiált reá Dimon, a harc hevétől ingerülten, Kornis uram! mi a tatár? szerepet cseréltünk-e? s kegyed fog-e lógni a szegény hegedüs helyett? Kornis megvető tekintetét vete reá, s utolsó erejét összeszedvén, öklével, melyet vaskeztyű borított, orrba ütötte oly erővel, hogy Dimon végig nyult a földön, s orrán, száján vér patakzott.

- Vigyétek hátra! kiált Bátori élénken, de minden megindulás nélkül. Kornis György rohant ekkor néhányad magával előre, Boldizsár megmentésére; Imrefinek pisztolya három lépésre Bátoritól teríté őt a földre.

- Elő! elő! kiált Bátori neki hevülve, a vadászat halad, derék a hajtás, hajrá! Kendi, Basa, Borbély, Sennyei!... ide, ide!

Az egybeesküdtek fel voltak bőszülve; sokan estek már el közülök s a viadal ütközeti elegyhez hasonlíta, melyben barát, ellenség, tarkán vívtak s forogtak egymás körül.

Kendi egy sziklakompra ugratott fel lovával, nehéz fegyverét emelte Bátorira, s kik a lövőt s a fegyvert ismerték, gúnynyal elegy kárörvendő tekintetét vetettek a fejedelemre.

Bátori hidegen vonta elő pisztolyát: - Gömböly gömbölyért, atyafi! kiált Bátori, Kendire irányozván hirtelen. A pisztoly elébb elsült a fegyvernél, de nem talált; a fegyver szólott a következő perczben, s Bátorinak nemes méne vérrel borított fővel zuhant a földre.

- Most előre! kiált Kendi, utánam! Kendit Basa, Sennyei, Borbély követék, ezeket a többiek; a rohanás hatalmas volt; a fejedelem seregei önkénytelen hátráltak. De Kornis annyira körül volt véve a fejedelem emberei által, hogy őt nem lehetett megmenteni. Basa, Sennyei, Borbély dühös védelem után elfogattak, de Kendi mint oroszlán vívott s kivágta magát.

- Ördögöt! mond Imrefi, Kendi mentve van, lovának egy sem hág nyomába.

- Imrefi! kiált reá Bátori a bosszú s szenvedély élnkségével, bármi történjék a többivel, Kendit előkerítsd nekem.

Egy vezetéket hoztak elő, Bátori újra lovon ült. Imrefi pedig egy csapattal Kendi után rohant.

A terv megbukott. Kornis Boldizsár, Sennyei, Basa, Borbély fogva voltak, Kornis György halva s Kendi üzetve; Kornis Boldizsárnak lábaira nehéz békót vetettek s így ment görnyedt testtel, de emelt fővel, a fejedelmi tekintetű férfiú Kolozsvár felé.

Bátori az aljasodás fokain nem lépett már lefelé, ő rohant. Erényes nők ellen forralt cselszövényei voltak az első lépés; a Ráduly követeinek letartóztatása a második; már Udvarhelyt a minden szentet s nemest lábbal taposó semmirekellővel találkoztunk. Bátori most a havasok közt értesítve Dimon által az egybeesküdtek terveiről s rejtekéről, egész férfiúerővel, fejedelmi felsőséggel lépett föl. Azon egykedvűség, azon hideg bátorság, melyet itt mutatott, mindent bámulásra ragadott; seregei, követői fel voltak magasztalva; de az okosabb része az erdélyieknek kétszeresen undorodott el azon aljas zsarnoktól, ki önmaga idézte föl másoknak igazságos bosszúját, az oly természetest, s mégis ő, a sértő, a legérzékenyebb oldalon sértő! mint sértett, mint megbántott lépett föl, s lelkének kegyetlen kárvágyát, aljas bosszúját, a bátorság színezetével tudá érdekessé tenni, s így elcsábítani azokat, kik csak a tettek külszínéről ítélnék.

Imrefi előtt kimeríthetlen forrása a gazdagulásnak nyílt meg; mert kiket irigysége s haszonlesése a fejedelem előtt gyanusakká tett, azoknak javaiból nagyrészt magának tudta megszerezni.

Bátori mindent elkövetett, hogy Kendit kézre kerítse, de ez nem sikerült; kétszeres volt tehát bosszúja, s Kornison, az elfogotton töltötte ki annak egész súlyát.

Dimon, mint láttuk, sebet és kemény ütést kapott, de mindamellett inkább vidáman, mint bosszúsan követé a fejedelmet Kolozsvárra, roppantra dagadt orral s ajkakkal, melyek tekintetének rémletes kinézést adának.

Az első estve a fejedelem maga elébe hivatá őt. Dimon megjelent.

- Ficzkó! kiált rá Bátori vígan, meg vagyok veled elégedve. Istenemre, minden kémeim együtt nem tudtak annyit tenni, mint te!... Itt, mond, egy nehéz erszényt vetve az asztalra, béred; s ha azon nyomorult szebenieket meg tudod nevezni, kik az egybeesküdteket pénzzel segítették, kétszerezem azt.

Dimon összeharapta ajkait. Volt alkalmunk látni, hogy Dimon örült a pénznek; de a ficzkó kevély volt, s azon megvető mód, melylyel a fejedelem szolgálatját minden további méltánylás helyett, mint bérgyilkosét, egy-egy odavetett erszénnyel jutalmazá, őt titkon sértette. Olyan volt ő, mint a kegyencz, kit jóltévője épen az által idegenít el magától, hogy vele jótéteményét érezteti, s tetteit, mint kifizetett szolgálatot, további figyelemre nem méltatja.

- Imrefi ítélőmester, én egy nyomorult apród ezt gondolá magában; én életemet koczkáztattam Bátoriért, én! a ki szintúgy...! Itt elakadt gondolataiban; átok ez összehasonlításra! mormogá

magában; mintegy szégyenítő eszmét akarván elűzni emlékéből; én kémje voltam Brassón, Udvarhelyt, Szebenben, s mivel vagyok több? - egypár erszénnyel nehezebb tarsolyom. - Ördögöt! a pénznek én nem örülök tovább, csak míg elköltöttem, s hol Imrefi áll, szintúgy állhatnék én is!

Dimon azonban csendesesen fogadta el az ajándékot minden köszönet nélkül, sőt arcán sem vala azon vigyorgása látható, melylyel máskor vette el a pénzt a fejedelemtől. Az ember mindent megszokik s a pénzvágy oly szenvedély, mely nő naponkint s óránként. A mi Dimont ezelőtt néhány hónappal örültté tette volna örömeiben, az most csekélységnek tetszett előtte s titkon lelke mélyében a gyűlölség Bátorin ellen, előttünk még eddig rejtett okokból, naponként sötétebb színt öltött magára.

- Nos, - mond a fejedelem kevélyen jártatva szemeit rajta; nem örülsz-e a nehéz erszénynek? hiszen több pénzéd lehet már, mint nekünk magunknak néha; a Weisz 3000 forintjának majd egy negyede kezébe szivárgott.

- Cseléd kezekbe! szólt közbe Dimon keserűen; egy kolcsag a testőrök hadnagyának kalpagján, felér 1000 arannyal egy apród tarsolyában!

Bátori összevonta homlokát: - Az ily ficzkókat, mint te, használni s fizetni szoktuk mi Bátorin Gábor; testőreink hadnagya néha asztalunknál ül sort velünk. - Istenemre! különös negéd Dimon uramban ilyesmire vágyani.

Dimon arcát vér futotta el, de a Bátorin oly szilárd kifejezését olvasta a kevélységnek, hogy tanácsosnak tartá bosszúját, mely soha közelebb nem állott a kitöréshez, magába fojtani.

- Kivánom, mond nem minden célzás nélkül, hogy nagyságodnak fontosb szolgálatokat tegyenek azok, kik billikomaiból iszszák a somlyait, s asztaláról eszik a magyarhoni vizákat: mint én, Dimon az apród, ki eddig azt hittem, hogy hűség és csatlakozás azon fokok, melyeken a Bátoriak szolgálatjában föllebb s föllebb haladhatni! - De hiszen, uram fejedelem! én meg vagyok így is elégedve, - tevé nem minden gúny nélkül hozzá - s ha nagyságod lovagnak ütne egykor s mint nemesnek pályát nyitna a haladásra.

- Ho, ho! kölyök! még addig nőned kell, míg Bátorin-kéz emel lovaggá. - Mi panaszod lehet?

- Semmi! felelt Dimon színlett alázatossággal; hiszen mi lehetne? mint szolga királyi bért húzok!

Bátori intett s Dimon távozott.

Több helyzetben láttuk már Bátorit, s így lelkületével alkalmasint megismerkedtünk; - feltűnő volt abban mindenestre a kevélység. Bátori meghitteinek hűségét és szolgálatát gazdagon jutalmazta meg, de nem volt ember, ki nehezebben vette, mint ő, ha valamelyiknek azok közül, kiket megbízott, eszébe jutott, valami követeléseket tenni. Bátori hiú is volt; ő azt hitte s akarta hinni, hogy parancsait teljesíteni kötelesség; hogy ezt azok, kik körében voltak, szenvedélylyel cselekszik, s mindig kellemetlenül volt kevélyisége érintve, ha bármi csekély elégedetlenséget vőn észre.

Dimont minden meghittei között legtöbbször használta. Mi láttuk e titkos megbízottat több alakban már e történetben, s tudjuk, hogy Dimon sohasem volt inkább elemében, mint mikor egy cselszövény fűzésére, vagy merény kivitelére használtatott; szenvedélylyel változtatta alakját, szenvedélylyel nélkülözött mindent, ha azt hallhatá: «ezt senki sem bírta volna végrehajtani, csak Dimon». De épen e hiúságból s talán még valamiből - mi remélhetőleg kifejlend utóbb előttünk, s mire rejtélyesen hallottuk őt czélozni olykor - magyarázható az, hogy helyzetével elégségtelen volt. A fejedelemnek néha jött azon gondolatja, hogy őt valami hivatalra emelje, de mindannyiszor eszébe jutott Dimon makacs önhittsége, s méltán tarthatott

attól, hogy a hatalmat veszedelmes kézbe adandja; - e fölött Imrefi is mindent elkövetett, hogy Dimon föllebb ne mehessen, s e neme a féltékenységnak igen magyarázható.

Titkon föltevén magában Bátorin, Dimonon - mihelyt reá többé szüksége nem leend, túladni; lehet, hogy ilyesmit mondott is valamelyiknek meghittei közül, legalább igen észrevehető volt, hogy Dimon vigyáz magára, pénzével gazdálkodni kezd, s a fejedelem iránt bizonyos színlett alázatosságot kezd mutatni, melyet néha oly természetesen tudott játszani, hogy Bátorin maga őt nem kezdé veszedelmesnek tartani.

Dimon volt az, mint tudjuk, ki által Bátorin leveleit küldötte azelőtt Brassóba; - az ott utóbb történetek után a fejedelem egyszer írt még Coelestának, s bár mint bizonyost állíthatjuk, hogy Coelesta e levelet vette, válasz nem érkezett.

Az oly szenvedélyeknek, a milyenek a fejedelem szerelmi kalandjai voltak, természetökben van, hogy azokat akadályok s ellenkezések csak bizonyos esetekben lankaszthatják. Ha Imrefinének eszébe jutott volna Bátorinak egy levelét válasz nélkül hagyni, ő bizonyosan a jövő napon megszűnt volna közelebbi viszonyban állani a fejedelemmel, mert nála, mint minden habozó- s könnyelműnél, az élvezet jóval alább hangolá a szerelmet, s hol ő egyszer szorosb viszonyban volt, ott parancsolni szokott, nem esdekleni; ott akadály s visszavonulás kevélységét sértette meg s őt bosszúra hevíté.

De Coelestával egészen ellenkező volt az eset. A fejedelem azt hitte, s ám igen is hihette, hogy Coelesta szereti! s nem a fejedelmet, nem Erdélynek urát, nem Bátorit, hanem önszemélyét - Ecsedit. Bár a Brassóban történetek előtte bizonyos homályban lebegtek, melyet nem tudta magának egészen megfejtetni: annyit bizonyosnak látott, hogy ott is áldozó szerelmet bizonyított iránta. - Hogy szobájában volt, éjjel, egyedül, önkényt! ezt atyja sem tagadá s Coelesta is megvallá; bámulhatunk-e, ha a hiú Bátorin e titkos látogatásnak egészen regényes színezetet ada s azt így érdekesb oldalról is tekinté? Ő azt hitte, hogy atyja követ el mindent, leányát tőle elidegeníti, s ő oka annak is, hogy levele válasz nélkül maradt.

«Igen, igen!» kiálta fel sokszor magában; «mindazok, kiknek kegyét élveztem, hiúságból s haszonvágyból hódoltak nekem; ők féltetni se nem tudtak, se nem mertek; ötven olyan nő, mint Imrefiné, osztozott volna szerelmemben, ha mindegyiknek pénzvágát s hiúságát ki tudtam volna elégíteni; - de Coelesta! az egyszerű leányka, minő rezzentnek látszék, mikor bennem Bátorit ismerte meg, s alkalmasint tudhatta, hogy nem egyedül van, kit szerettem; igen! ez az igaz szerelem; ő nem tagadhatta, nem leplezhette féltékenységét, s mégis kész volt mindent kockára tenni, hogy éltemet megmentse. Ah, miért nem ébredtem föl átkozott álmomból! most ő enyim volna.» - Bátorin fölhevítette képzeletét, előidézte lelkében az akkori helyzet érdekességét. «Nem, ő nem állott volna ellent», kiálta fel; «hiszen mint az áldozat, önmaga jött szobámba.»

Bátorin elgondolkozott, neki is voltak érzelő pillanatai, s nem tagadhatta el magától, hogy Coelestának ártatlan, szenvedélyes csatlakozása, neki inkább hizeleg, mint minden eddigi szerencse a szerelem mezején.

Elevenen állott előtte képzetében Coelesta, mikor a brassói zajnak közepette rogyott lábaihoz. Minő szép, minő elragadó volt ő e helyzetben; nagy sötét szemeit hozzá emelve, melyeknek mennyei tekintetében félelem, elszántság s egy mennye a szerelemnek ragyogott; hozzá voltak emelve a kisdud havas kezecskék s keblének márványát látta föl- s leemelkedni. «Istenemre!» kiáltott fel; «találhatna e gyermek oly órában, melyben ölembe emelém, s fejedelmi székemre ültetném, bosszújára s dühére mindazoknak, kik ide hívtak s kétszín hódolattal hajlongtak előttem, s kik most egyenkint szakadoznak el tőlem.»

Az oly kedélyeknek, mint a Bátoriné, természetökben van az is, minden vádat elhárítani önmaguktól. Bátorin mindazoknak visszavonulását, kik nemével az utálatnak hagyták oda

udvarát, egyesek fondorlatainak tulajdonítá. - Önkicsapongásait sohasem vette komoly oldalukról. «Nem volt-e számtalan nagy ember bizonyos pontban kicsapongó, s mégis őket alattvalóik imádták», gondolá magában; - «ment volt-e egy Caesar, Nagy Sándor azoktól?... s ha Imrefi, Kamuti s számtalanok udvaromat keresik s körömben boldogoknak érzik magokat, lehetetlen, hogy ne legyen titkon valaki, ki nekem ellenségeket szerez!» - Mikor így a gyanút odább s odább fűzte, önkénytelen Betlen Gábor jutott eszébe. Sokszor - mert a legaljasabb lélekben is vannak világos perczek - fölmerült elméjében, hogy Kornist mélyen sértette meg; de mindannyiszor hirtelen elvitatta magától e meggyőződést. «Ha sértve volt, nem valék-e kész nevének oly elégtételt adni, melynél fényesbet nem is óhajthatott; s ki tudja, ha Ágnes ezt nem fogadta volna-e el végre, ha még Kornis késett volna? Hát minden csekélységért fejedelemgyilkosság-e a büntetés, s mindenütt árulókkal legyek-e körözve?»

«Istenemre, nem jól számítottatok, urak! - én magamnak nyugalmat vívok ki, ha bármibe kerül is».

Így okoskodott Bátori magában, s azon idomban, melyben tágabb féket eresztett szenvedélyeinek, kezdette azoknak veszélyes következéseit is könnyebb vállra venni.

KEVÉLYSÉG ÉS SZERELEM.

Kérkednék - - - bár kiki sorsával,
Tetézve arannyal lépjen a világba,
Játszék a dicsőség fénykoszorújával,
Ragyogjon személye legfőbb méltóságba,
Én szebb örömek közt folytatnám életemet,
A bájos szerelem édes kebelében - -

*Kisfaludy Károly.*⁷²

- - - - a mit jövök jelentni, nem
kedvező, mert foglalhatja vér.

*Kisfaludy Károly.*⁷³

Az utolsó szakaszban elbeszéltek után, Bátori Kolozsvárra sietett, bosszúja kissé hűtve volt, de nem kielégítve; Basát, Sennyeit s Borbélyt a fogarasi várba küldötte bizonytalan időre: csak Kornis érkezett fogva vele együtt Kolozsvárra.

Míg a fejedelem Kolozsvártt mulat, nem lesz érdektelen egy tekintetet vetnünk Szamos-Ujvárra. Kendiné s Kornisné még mind ott mulattak. Mindkettőjüknek kedélye az ingerültség fokain föllebb és föllebb feszítődött; néha tudósítások érkeztek férjeikről, de ezek is alkalmasbak valának őket nyugtalanítani, mint megnyugtató. Kendiné egészen meg volt már Kornisné iránt engesztelve, s annak néma keserve őt is sokszor leverte. Három nap óta semmi tudósítás nem érkezett férjeiktől; s bár Kendiné férjet szerette, indulata nem volt oly regényes, oly fellengő, mint az Ágnesé, s azért nyugtalansága sem tévé őt oly mogorvává, mint ezt, ki naponkint fogyott s szinte semmit sem evett; leírhatlan szorongatással járt-kelt szobájában; néha az ablakokat nyitá fel, s kikönyökölve, hosszú vonalokkal szívá a tavaszi lég fűszerét szorult keblébe: csak ha ágyában volt, az éj sötéte környezé, s gondolatainak tündérországába mélyedhetett el: érzé nem a nyugodalmat ugyan, hanem lelkének s érzékeinek némi zsibbadtságát.

Egy este a két nő együtt ült, magashátú karszékekben, az e vidékben tavaszkor igen eltűrhető lángjai előtt egy tágas kandallónak. A szobában, melynek teteje boltozatos volt s falairól néhány Kendinek komoly képmásai tekintettek le: csak a kandalló világa árasztott pirosuló fényt, mely az érdekes nőknek szép vonásait festőileg világítá. - E terem jelenben több szobákra van osztva, s a várkapitánynak szolgál lakásul.

Kornisnének kezei ölében voltak. Kendiné a szék karjára nyugosztá könyökét, s hófehér kezével dörzsölé homlokát; mindkettőjüknek arcán reszketeg kifejezése ült az elcsüggedésnek. Mély sóhaj emelé Kendiné keblét, felkelt, néhányszor fel s alá járván, megállott Kornisné előtt, ki annyira el volt mélyedve bánatjába, hogy nem látszott semmit abból tudni, a mi körülte történt; néha köhintett, s a köhintés megszaggatott és száraz volt. Szép szemei, azon életadók, azon nyílásai az égnek, melyeknek sugarai a lelket derítették, s nem sok idővel ezelőtt még képesek valának a legváltozóbb, legaljasabb fejedelmek egyikét, a helyzethez mérve, azon nagy elhatározásra bírni, hogy őt kezével s szívével megkinálja: ezek a sötét szemek fénytelen voltak földre szegezve; arcának gyöngéd fehérségén lázas pir tünedezett elő, kerek jelelt foltokkal.

Kendiné megilletődéssel tekintte rá, s kezét nyújtá oda. Kornisné el nem fogadta azt, mert észre sem vette, s Kendiné a pillanat hatalmától elragadtatva hajlott le hozzá, s egy csókkal, szelid, egykor oly derült homlokára, ébreszté őt fel odabámultából.

- Hogy érzed magad ma? Ágnes! mond, s szava kissé reszketett, bár Kendinének arcán, a szokatlan halványságot kivéve, nem látszottak a szenvedésnek oly feltűnő nyomai, mint a Kornisnéén.

Kornisné fölemelé fejét, s úgy tetszett, mintha gondolatait akarná összeszedni.

- Jobban vagy-e ma mint tegnap? kérde Kendiné folytatva: ritkábban köhögysz, s nekem úgy tetszik, hogy szemeid vidámabbak.

- Vidámabbak! kiált fel Kornisné; oh barátném! harmad napja már, és semmi tudósítás - semmi! most mikor férjeink titkolódása s hosszas távolléte mutatja, hogy mindentől borzadni kell.

- Ne gyötörd magadat, felelt Kendiné, a lehetőségig eltitkolván önnyugtalanosságát - férjeink bizonyosan tudósítottak volna, ha valami szerencsétlenség történt. Ah!... mond, s hirtelen láng borítá el arcát: - talán a nyomorult Bátori már nincsen többé, s férjeink ezen öröndetes hírrel meg akarnak lepni bennünket!

- Kedvesem! mond Kornisné, én borzadok, mikor téged így hallak beszélni, örülhetnél-e annak, ha férjed gyilkossággal terhelt lélekkel, sikerült merény után lépne be ide véresen, mint fejedlemgyilkos? - Ágnes összerázkódott.

Kendiné kevély tekintetet vete reá: - Ágnes! én nem ismerek többé reád! - férjeink a legyávább férfiak lennének, ha ily irtózatoss, ily nyilvános becstelenséget el tudnának tűrni.

Kornisnének szelid vonásait halk pir futá el. - Barátném! - kiált föl gyenge beteges erőlködéssel: - elszenvedte-e azt férjem? - nem lépett-e föl egész férfiúi méltóságban?... Ah! igen is érezte Bátori szavainak súlyát, mert szemtelen homlokán a megszégyenülés óriási betűkkel volt olvasható. - Hála nyugodt lelkemnek! én azt hiszem, nincs egy erdélyi, ki hűségemben kételkedhetnék! Kornisné elfogódott, úgy tetszett, mintha lélekzete maradozna ki. Szünet lön... magához tért. Kedvesem! folytatá szelíd engesztelő hangon, ah, ne kárhoztass! ha minden bosszút mellőzve, egész lelkemet egy óhajtság foglalja el: férjemet látni. - Meglehet, tevé halkabban hozzá, - hogy szerelmem igen fellengő! lásd, én élni nem tudnék férjem nélkül s mióta érte remegnem kell, ismerem szerelmemnek egész nagyságát. - Ah bár itt lenne, bár bosszúját az Istenre bízna, a nagyra, mindentudóra, ki előtt a kebel tárva, ki a lélek rejtekében olvas, kinek ha büntető keze késik, el nem marad soha!... bár itt volna beteg nejénél; - s bár biztos rejtekben, magunknak szerelmünknek élhetnénk! - Mi gondom nekem arra, ha a világ gyöngének tart, ha kevésbbé kevélynek, mint talán egy Kornisnének kellene lenni? - Világom keblemben van! férjemmel tengerét a szenvedésnek mosolyogva tűrném, nélküle nem vagyok - lelkem húrjai tágulnak, szívem üres, az élet teher!

- Szelid engesztelhető teremtés! - mond Kendiné sajtáságos kifejezésével arcának, - melyben részvét s kevélység küzdöttek: ha ennyit tudsz feledni, boldog vagy! engemet azon gondolat, hogy becsületem bosszulatlan marad, örömté tudna tenni s lelkemre! - itt fölemelé hangját - inkább sohase lássam Kendit, mint Bátori mondhatta, hogy egy Kendinét bosszulatlan, büntetlenül sértett meg!

- Mit mondasz! bosszúdnak képes volnál férjedet föláldozni?

- Nem volna férjem, ki ezt tűrni tudná!

- Kendiné, te, akit oly sokszor bámultam, igaz-e, a mit mondasz? Hát minden erény csak önzés volna, s hiúságodnak - e kisszerű bálványnak, mindent fel tudnál áldozni!... ah, te sohasem szerettél!

- Ágnes! szól közbe hevesen Kendiné.

- Nem, nem! te nem szerettél! mond Ágnes, nem ismerted azon indulatot, melyből önségünk ki van feledve, mely lelkeinket szállítja által imádottunk keblébe, melynek gyönyör, s mennyei élvezet szenvedni - ha azzal kedveltjének kínait osztja meg! - Nem ismered azon égi szenvedélyt, melynek minden öröme, minden boldogsága, minden vágya csak visszhangja kedvese boldogságának! - hol két lélek egét egy nap világítja, mely csak egyszer húnyhat el mindkettőjökben. - Ah, te nem tudod, mi a szerelem! - Kornisnének vonásai felmagasztalódtak, s légi fénykoszorú látszék homlokát övedzni. Mit ér nekem minden elégtét, ha férjem veszedelmével van egybekötve, s ha felmagasztalásom sugárkoronája szerelmem emlényfüzérét perzseli össze?

- Ez ábrándozás! mond Kendiné; lehet-e szeretni, hol a becsület megszűnik? Hiszed-e, hogy nem fognak ujjal mutatni ránk azon nyomorultak, kiket erényben mint mindenben túlszárnyaltunk? Megbírod-e azon gondolatot: egy Kamutinének, egy Imrefinének gúnytárgya lenni? s hiszed-e, hogy irigy nyelveik jelenben is nem rágják kigyófogakkal jó hírünket, nevünket? - Le van az tiporva, fényes, nagyszerű elégtét helyezheti azt csak vissza egykori díszébe!

Kornisné keblére szorítja kezét; ő annyira el volt gyengülve, hogy hosszasan vitatkoznia nem lehetett; gyorsan vett rövid lélekzetet, szemei mintegy hálózva bámultak Kendinére; a szavakat hallotta, de azoknak értelme annyira különbözött érzéseitől, hogy azokra felelni sem tartá szükségesnek, «Igen, igen», gondolá mély szerelem érzetével, «ő csak magát szereti! ah, hogyan lehet nőnek ily bosszút forralni! hogyan férjének életével s jövődjével ily vétkes játékot űzni!» Kornisnének ajkai zárva maradtak.

- Te nem jól vagy, kedvesem! mond Kendiné engesztelődve a szenvedőnek tekintetétől; nyugodjál le, én ágyad fejéhez ülök; remélj, ma bizonyosan hallunk valamit - bizonyosan! még három nap sohasem készt a tudósítás!

E pillanatban hangzott a kürt a kapu tornyából. - A két nő összerázkódott, s arczaikon egészen ellenkező kifejezés mutatkozott. Kendinének szép vonásain villanya az örömmel derült keresztül; Kornisné ellenben ajkait szorítja össze, s halk szisszenés, melyet pillanatnyi fájdalom szokott okozni, röppent ki kebléből, s vonásain a meglepetés bánatos és rémült kifejezése mutatkozott.

- Hirnök! mond Kendiné élénken, az ablakhoz sietve; a nyitott ablakon által lókopogás hallatszott. Férjem! kiált fel.

- S Boldizsár? szól kérde Kornisné, fölegyenesedvén üléséből, s arcza felderült, mint az ég saphirja, mikor a fejedelmi nap felleget repeszt ketté és sugárözönét ömleszti szét.

- Kisérettel, jegyzé meg Kendiné, s homlokán komoly felleg vonult el; de férjedet nem látom.

- Nem?! mond Kornisné elhaló hanggal, s a karszék hátához fogódzva, szemeit a nyitott ablakra meresztette... Szünet lőn... Kornisnének tagjai reszkettek.

- Ne rettenj meg, kedvesem, biztatá Kendiné, bizonyosan megérkezik; ezzel az ajtó felé sietett, a nyitott ajtóban találkozott férjével.

Kendi portól s verejtéktől lépve lépett a szobába; egész tartásában a legnagyobb ingerültség vala látható, kalpagját az asztalra veté, megállt neje előtt.

- Veszteség vagy diadal! kérdi Kendiné kevélyen; Kornisné remegve emelé szemeit Kendire.

- Árulás! kiált ez fel dühösen, alávaló árulás... hah! győzhet-e ez a Bátori egyébként, mint árulással?

- Győzni? szól Kendiné.

- Tervünk elárultatott, mond Kendi összeszedve magát, s a lehetőségig mérsékelve hangját.

- S férjem?... kiált fel Kornisné a kétségbeesés hangján, hová tették őt? hol van? Kendi bátyám, szóljon kegyed!

- Nyugalom, hugom! felelt a kérdett, ő él, s hiszem az Istent, mi őt látni fogjuk!

- Tehát veszélyben van élete! tehát bizonytalan az! oh, szóljon kegyed, hol van, hiszen én neje vagyok! kötelesség s lovagi tartozás engem megnyugtanni: hol van?

- Békétűrés, hugom! az egekre, ne rémüljön el annyira, ő még él! Én ide jöttem nőmet megnyugtanni s kegyednek pár vigasztaló szót mondani, de egy kopjásomat küldöttem el álruhában, ki mindenütt követi a fejedelmet; Kolozsvárról, hová gyaníthatólag vitték Boldizsárt, ma várom amazt vissza; gyorsan jöttem lóhalálában s az talán összedült alatt az udvaron, egy órát pihenek, s magam megyek.

Kornisnének rémülése fokonként növekedett, úgy látszott, hogy az neki egész erejét visszaadja. - Lovat! lovat! bátyám! én megyek! az Isten erőt ad egy szerető nőnek, kötelessége legszentebbikét teljesíteni; lovat! kiálta egy hanggal ki az ablakon, melyet zúzott keblében senki sem gyanított volna.

- Hasztalan, hugom! kiált fel Kendi, kezét megragadva. A lelket kegyedben mindig bámultam, de testi ereje a hosszú utat meg nem bírja! a leggyorsabb futóim változtatva sem viszik innen hét óránál kevesb idő alatt Kolozsvárra; az egekre! kegyed egy órai lovaglást meg nem győzhet!

- Kolozsvártt, tehát fogva!... Istenem! s én itt várjam be sorsát?... Bátyám! mond, s térdeire hullott, mindenre, mi szent kegyed előtt, üdvösségére kérem: adjon hát lovakat nekem, fogasson, a kocsizást megbirják idegeim; a fejedelemhez megyek! hozzá magához! hiszen még emberi keble van talán.

- Fel, férfiú! kiált Kendiné, egy perczet se pihenj; lóra! szabadítsd ki barátodat, s szerelmem egész özöne legyen jutalmad. Te Ágnes, itt maradsz! szép elhatározásod lelkem barátnéjává szentelt föl! te angyal vagy! s Istenemre, látom, túl nem becsültek, a kik imádtak! de nem bocsátlak, vendégem vagy, s ha tudnám, hogy e lépésnek sikere lehetne, hogy azt megtehetnéd: első volnék, ki arra biztatnálak!

- Nem, nem! mond Kornisné összeszedve magát, s arcza lángolt; én megyek - ha lovon vagy kocsin nem, gyalog!... s az ajtó felé indult, oly gyors léptekkel, s oly erőérzettel, hogy Kendiné bámult rajta, s mélyen lelkében egy szózat hangzott: «E nő szeret! én csak kevély vagyok!»

Minden kérése Kendinek hasztalan volt; s hogy Ágnesnek valamennyire könnyítse dolgát, hirtelen befogatott, addig ez készülteit tévé.

Kendi nejének azonközben elbeszélt mindent röviden, s nem titkolá, hogy a Kolozsvárra menetelnék semmi sikere nem leend, s neki oda menni annyit tesz, mint halálnak áldozni magát. - Ágnes talán mehet valamire Bátorival, azért őt Kolozsvárig elkísérem; ne aggódjál nőm! tervemről nem mondtam még le, s Bátori alávalóságainak méltó bérét ki nem fogja kerülni!

- Most ismerek újra reád, István! mond Kendiné; de Ágnest féltem, ő az utat meg nem győzi, ő oly beteg, gyenge és szenvedő! - mit tegyünk?

- Szándékát meg nem másolja, felelt Kendi, én ismerem őt! neki világa a szerelem, s ezen indulat nála mindent felülmul! szívem vérzik, de őt sorsának kell hagynom, melyet ki nem kerül!... ha hátráljuk, holnap harangok zúgnak a vár tornyán, s egy halottat viszünk a kriptába.

Negyedóra alig telt el, a lovak fogva voltak, s Kornisné hintóba ült; a jutalom, melyet a kocsisnak ígért, s a Kendi parancsa szárnyat adtak a lovaknak, ők repültek, s Kendi mindenütt a hintó mellett vágatott.

Kornisné némán ült a kocsiban, gondolatjaiban mélyedve, lelkében terv tervet üzött; mit fog mondani a fejedelemnek, mit cselekedni Kolozsvárrt, nem tudta; de érezte lelkében, hogy mindenre kész, mindent áldoz, csak becsületét nem.

Mikor Válaszútra értek, Kendinek kopjásával találkoztak, ki nyargalva jött Kolozsvár felől elejökbe. A lovnak arcza halavány volt s egész tartásából úgy látszott, hogy rossz hírt hoz.

- Megállj! kiált rá Kendi, élet vagy halál? csak ennyit szólj és halkan. A kopjás hosszú lélekzetet vőn, s ércztelen, mélyen bús hangon mondá: halál. Kendi összeborzadott, de hallgatást inte neki, s a hintóhoz közeledett. Ágnes csendesén látszott szunnyadni, a hintónak egyik szögletébe vonulva, a szép angyali fő a bársonyvánkosra volt nyugasztva, s inkább márványszoborhoz, mint élőhöz hasonlított.

A lovak a sebes menetben kifáradtak, a hintó megállott, s Kendi egy csatlósát küldé lovak után; Kornisné még mind szunnyadni látszott, Kendi közelebb lépett a kocsihoz.

- Egek! kiált fel egyszerre, ő megszűnt lenni! kezét tartá a szép nőnek ajkaihoz, s úgy tetszék, mintha gyenge lehelet fuvallna tenyerébe; talán még él? kiálta fel, s azonnal megfordítá a hintót, s a Bánfiak tiszti háza előtt állítá meg.

Kornisné eszmélet nélkül volt, ájulásban vagy halva, nem leheté elhatározni; azonban őt Kendi csendesén emelé le a hintóról, s a tiszti házba vitte ölében. Ágnesnek feje vállán nyugodott, s teste oly könnyű vala, mint egy gyermeké; úgy tetszett Kendinek, mintha némi melegséget venne még észre abban.

A tisztné, egy piros, élénk s szolgálatra kész nő, azonnal kimelegíté hófehéren bevont ágyát, s az Ágnes vállát megeresztve s leoldva, őt ágyába fekteté.

Kornisné meredten feküdt, azonnal egy öreg anyót hittak elő, ki az akkori idők szellemében orvosi hírbén volt; meleg borítékok s dörzsölés végre visszaadták Ágnesnek eszméletét. Körültekintett, nem ismert senkire, s e tekintetben bizonyos kifejezése volt a vadságnak, mely a vért fagylalá meg a nézők szemében.

Ezen állapotja a betegnek Kendit fölmenté egyelőre attól, hogy őt biztatásokkal megnyugtassa, s kérdéseire feleljen.

A helyzet Kendire nézve igen veszedelmes volt: őt, mint kancellárt, majd egész Erdély ismerte; s bár ő kissé kevély s nyers ember volt, igazságszeretete s hivatali pontossága őt az erdélyiek többségével megkedveltette. Ő pártolásra s védelemre tehát számíthatott, de tudjuk, hogy az udvari kegy s hivatal elvesztése az embereket hültebbekké szokta azok iránt tenni, kiknek egykor kegyelmét keresték, s hogy álnok emberek mindenütt vannak. Kendi s Kornis egybeesküvésüknek híre az egész országban hirtelen elterjedett; Kendinek úgy tetszett, mintha a Bánfiék tisztje, ki később érkezett haza, jelenléte által kellemetlenül lett volna meglepetve; egyébiránt suttogása a cselédekkel, s később néhány válaszuti lakos jövése-menése a házhoz, őt figyelmessé tevék a maga védelmére.

Kendi lovagi szellemű férfiú volt, s így Ágnest ily szenvedő állapotban védelem nélkül hagyni neki lehetetlen. Félrevezette a tisztet: - Ki vagyok, azt tudod, földi, mond; a beteg háznál Kornis Boldizsárné, s bármi panasza lehetett a fejedelemnek férje ellen, nejjén semmi esetre

sem fogja bosszúját hűteni. Azért uradnak nevében parancsolom neked: mindenkit távoztass, ne merd ittlétünket elárulni. Istenemre! még Kendi István vagyok, folytatá emelt hangon s szilárd arczkifejezéssel, még szabad ember, s hiszem, az is maradok! ha fecsegsz, fejeddel játszol, ezt jól jegyezd meg magadnak! Ezzel egy felsőségi tekintettel jártatá a majdnem reszkető tiszt szemeit.

Kendi kemény küzdésben volt, végre kilépett a szobából, s a kopjással minden történeteket elbeszélte magának.

A fejedelem Kornis Boldizsárt egy órával megérkezése után Kolozsvárra, kivégeztette, idézet, per s kihallgatás nélkül.⁷⁴

Bátorinak önkényes bosszúállása a kolozsváriakat elrémítette; bár Kornisnak tervét egy hangon kárhoztatta mindenki, s azt helytelensége mellett rosszul kiszámítottnak is nevezék: mégis a fejedelemnek magának - úgy vélték - érdekében lett volna a kivégeztetésnek törvényes színt adni, s azt még halasztani.

A legtöbb Imrefinek tulajdonították a dolgot; a mi többnyire szokott történni, ha egy zsarnok fejedelemnek kedvence van. De Bátorinak kedélye annyira meg volt már vesztegetve, hogy őt kegyetlen s önkényes tettekre nógatni nem kellett; mint minden zsarnok, ki alattvalóinak szívét felingerli, mindenki ellenséget gyanít: úgy Batori is, mennél tovább haladott a romlottság pályáján, annál ingerlékenyebb lőn; s ha egyelőre nyílt kikelés s ellenkezés terveivel s feltételeivel őt legfőlebb bosszanták: most már egy ellenmondás, egy figyelmeztetés - felségsértés volt előtte. Voltak órái, melyekben legmeghittebbjei reszkettek előtte; csak a szenvedélyes hűséggel hozzá ragaszkodó Imrefi, ki minden gondolatjával találkozni, sőt azt megelőzni látszott, birta bizalmát.

Kendi előtt egy terhes cselekvés állott: Ágnessel férjének halálát tudatni. Bár Kendi minden érzélgéstől ment férfiú volt, szívét szorulni érzé, ha meggondolta, hogy neki kell a tört a szenvedő Ágnes keblébe meríteni; pedig egyéb mód nem volt őt visszatérésre bírni.

Kendinek kocsisa, két csatlósa s a Kolozsvárról megérkezett kopjas, mindnyájan jól fel voltak fegyverkezve. Kendi a tisztet szemmel tartotta, s így annak távoznia nem lehetett; a cselédek pedig váltva álltak őrt a ház előtt.

Az est szürke fátyolát borítá a felhőtlen égre, az ablakok hártaborítékain itt-ott már világ derengett ki, s a porlepte utczákon a munkások lábdogása hallatszott.

Kornisné, a mint láttuk, eszmélni kezdett, még mindig örült szemekkel tekint magára körül, mintha gondolatait akarná rendbe szedni; végre azok a Kendi férfias arcán állapotok meg, ki nem minden zavarodás nélkül állott a beteggel szemközt.

- Hol vagyok? mi történt velem? ez volt első kérdése; hirtelen fölemelkedett fekvő helyzetből s szemeit dörzsölé. Kegyed itt, Kendi bátyám? Álmodtam-e? egy borzasztó álom!... igen!... vagy nem!... nem álom! - ezen ismeretlen hely, ezen egyszerű bútorok! - Istenem! kiált fel hirtelen, Kolozsvártt vagyok-e? szóljon bátyám!

Kendi szavakat keresett.

- S minő szomjas vagyok... ajkaim égne... én beteg vagyok, úgy-e bátyám, nagyon... nagyon beteg!... hiszen mi együtt utaztunk Szamos-Ujvárról... igen, minden nyíltan áll ellöttem! Kornisné egész erejét összeszedte, hogy fölkeljen, de visszarogyott ágyába.

- Hugom! Ágnes! mond Kendi, szedd lelkedet össze, te a vallásos! ki bizalmadat az Istenbe helyezéd mindig, légy erős! keményítsd meg magadat a sors csapásai ellen! s könnyítsd nekem azon keserű kötelességet - veled tudatni, mit úgy is késő már titkolni.

- Oh! kiált fel Kornisné, szóljon! én készen vagyok! - e marczangoló bizonytalanságot nem bírom meg többé... vagy ne... ne, még egy perczig ne!... Oh, a te képed egy nyitott halálos ítélet! szólj, irtózatoss! mit mondhatsz nekem?

- Ágnes! férjed -

- Boldizsár! oh, Boldizsár! fogva úgy-e fejedelem börtönében! s én nyomorult tagjaimat nem bírom többé... én itt heverek, mint egy holt, s lelkemben a vihar dúl!... Mit állasz itt? eredj, védjed férjemet, gyűjtsd embereidet össze! szállj meg a Bástori udvarát, oh férfiú! ha én férfiú volnék!

Kendi elfogult az Ágnes levertségén; kétes tekintetet vete reá, szólni akart; látható volt rajta a belső küzdés, mely komoly vonásain tükrözte magát. Ágnes! kiált fel, bár hallgatnék tovább! - vagy tehetnék férjedért valamit: Istenemre, mindenre kész volnék! - de késő!

- Késő!... mond Ágnes kétségbeesett hangon, késő! szólj, ő nincs többé. Ah! minek titkolódzol? ti gyáván elhagytátok őt! ő meghalt!

- Meghalt! mond Kendi sötéten, átok gyilkosára! s bosszú, melyet ki nem kerülend! De Ágnes, itt nem maradhatunk!

- Nem, nem! én itt nem maradhatok! mond fölemelkedve; nem igaz! folytatá örült sebes-séggel, a mit mondasz, az egekre, mm igaz! Ő, élte virágában! a szép, az erőteljes férfiú, s meghalva!... nem, - lehetetlen!... úgy-e, te láttad őt? te nem tudsz semmi bizonyost!... Oh, bátyám! szóljon kegyed - szólj igazat, hová tettétek őt? hol vagyok én? minő képek ezek körülöm? kinek ágyában fekszem?

Kendi a helyzetnek egész súlyát érezte, s férfias nyersesége-e, vagy a pillanat terhétől szabadulás óhajta okozta, - vagy mind a kettő együtt? ő kimondott mindent.

Kornisnének arcza fokonsint meredtebbé lett, ajkai össze voltak szorítva, s keblét neme a görcsös nevető csuklásnak emelé, de szemei könnyűtlen maradtak.

- Meghalt tehát! hóhérpallos által hullott le a fő, mely oly sokszor nyugodott hű keblemen, az én jó Boldizsárom! az én mindenem! meghalt! Kornisné keblére szorította kezeit, s fájdalmának iszonyúsága őt elnémította.

Egyszerre fölemelkedett ágyából, s míg Kendi észrevette, egy ugrással kilépett abból. - Sírjához!... még egyszer hadd lássam! ezt ejté ki, ezek valának szavai, s ő - összerogyott.

KILENCZ ÓRA.

Senki sem kiálta. Isten áldja őt! - - - -
- - egy vidor nyelv sem üdvözlé őt - -

*Shakespeare.*⁷⁵

A fejedelem kedélyét a történetek megzavarták; látta, hogy őt Erdélyben gyűlölni kezdik. Ő mindenben az erdélyieket hibáztatta; s ez igen természetes volt. Úgy tetszett neki, mintha minden szem feddőleg nyugodnék rajta: s ez őt sértette s terhelte egyszerre. Egy érzés lepte meg, egy érzés, mely néha a legromlottabb szívet fogja körül; az a gondolat, hogy kicsapongásainak ily borzasztó következményei lettek, komolylyá tevő őt. «En vagyok», így kiálta fel magában, «az az egy, kinek semmi sem sikerül! kinek kalandjai oly irtózatosan végződnek! Sajnálom Ágnest; ő jobb sorsra volt érdemes, de férje méltán bűnhődött, s ha Kendi kezeim közé kerül, őt is megtanítom uralkodója ellen fegyvert emelni... El innen! el Ecsedre! Magyarhonba, hol még ismerik és szeretik a Bátoriat; hagyjunk itt pihenésre időt az elméknek!»

A fejedelem nemsokára Ecsedre utazott, a magyarhoni megyéket összejárta; mindenütt fényesen fogadták őt, s lakomák, táncz, bor - ezen elszóródás közben elaltaták lelkiismeretét. Minden, a mi fájdalmas, a mi szívszorító volt, a zajos örömeknek közepette elnémult! Bátori újra saját alakjában érzé magát.⁷⁶

- Ha visszatérek Erdélybe, így tervelt magában, s ezt közlé Imrefivel is, oly állásba teszem magamat, hogy inkább ők féljenek tőlem, mint én tőlök! Seregeket gyűjtök, s legelőre egy pártnak zuzom össze fejét, melynek pillanatnyi csatlakozása nem egyéb kétszín hódolatnál, s mely Kendivel tart titkon ellenem.

Bátori szavát tartotta, pompásan felkészült sereggel érkezett vissza Fehérvárra, s alkalmazásában azon szivesség, azon leereszkedés, mely országlásának első hónapjaiban az erdélyieket annyira megvarázslá, megszűnt. Bátori kevélyen lépett föl; parancsai nem tanácsló, nem kérő hangon, hanem elhatározottan voltak adva; meghittjeit gazdag ajándékokkal kötelezé le magához. Egész magaviseletében valami felelőséget, valami kicsinylőt mutata, a mi a jobb érzésűeknek szívet tőle még inkább elidegeníté.

De azon idomban, melyben az erdélyiek tőle hátravonultak, kezdék őt seregei imádni; bőkezűsége s azon bajtársi szellem, melyet irántuk igyekezett mutatni, őket készkévé tévők érette mindent végbeinni.

Hogy a fejedelem valami terven töri a fejét, azon alig leheté többé kételkedni.

Minden készülétek hosszú táborozást gyanítottak; míg a seregek vezérei s Erdély nagyjai kétes várakozásban tanakodtak az iránt, a mi történend.⁷⁷ Egy napon a seregek parancsot vevének indulóra; hová? azt csak a vezérek néhányai tudták, de hallgattak.

Betlen Gábor nevezetes osztálylyal jöve a fejedelem közelébe, ki őt nem durván ugyan, de hidegen s kimért rátartással fogadá s titkába be nem avatá, sőt értésére adá, hogy igen örülne, ha seregeivel a közbátorság fenntartására hátramaradna.

Deczember 7-dik napján 1610-ben rivalltak meg a trombiták; Bátori kiindult Fehérvárról.

Ezen év Bátorira s azokra nézve, kik vele közelebbi viszonyban éltek, nagyfontosságú volt. Nem mondhatjuk, hogy Erdélyt külről valami csapás érte; de mint a tűzhányó hegyek veszélyterhes aknáiban a rejtett lángfolyam, vegytani összeolvadásoktól dagasztva dühöng, s az örök sötétség gyomrának öblözeteiben hánykódva készül kitörésre: úgy Erdélyben is, események,

melyeket legtöbbször Bátorinak éretlen cselekvései idéztek elő, nagyobbyszerű s fontosságú történeteket készítettek elő, s mintegy aláásván az alkotmány testét, azt veszélyes ingovány-nyá tevék, melynek vékony kérge fölött méltán félhetett mindenki sülyedéstől.

Bátorit láttuk fokokint lejjebb s lejjebb szállani; s ezt látták rémulve az erdélyiek is, főleg a szászok, kik igen jól tudták, mennyire van ellenök fölingerelve.

Leírhatatlan volt Szebennek meglepetése, midőn decz. 11-ikén a fejedelem fényes kísérettel a külvárosba megérkezett.

Szeben szép völgyben fekszik, egyik oldalán havasok kivehetők, melyek történetünk korában, a száraz télnek ellenére, felül hóval voltak borítva; főleg a legmagasb kúpnak, az úgynevezett Szurulnak vállait, a nap sugariban ragyogó hó fedé, mint ezüst szemfödél; alant a Szeben vizének vastag jéggel borított háta csillámlott zöldeskéken; itt-ott gyermekek csákláztak rajta, s a gondos szülők félelmes tekintettel követék a merész hajlongásokat a csont csáklványokon.

Ha Szebent jelenben látja valaki, aligha reá ismerne az egykori Szebenre. Erdélyben a szászok voltak azok, kik szebben és az akkori ízlést tekintve, csinosabban is építettek másoknál. Városaikat erős falak kerítették, s mi e védelmi előkészületet lényegesen megkülönbözteté a magyar kerített városoktól: - a gondos karban tartás volt. Ezeken a falakon semmi rést nem látott a szem; minden repedést, minden omlást, hirtelen kiigazítás követett, s így ezeknek aggtekintetű külszinén, - egész faltjai az új vakolásnak látszottak.

Azon örökös óvakodás, mely a szász nemzetnek sajátja, azt bizonyos védelmi állapotba helyezé; s így a falakat védő, sötét bástyák nyilataiból tágas öblű ágyuk ásítottak. A külvárosok, mint mindenütt akkortáiban, igen egyszerű lakokkal voltak ellátva, s inkább major-csoporthoz, mint városhoz hasonlítának; kertek foglalták el a hézagokat, s az egésznek valami regényes, könnyed alkatú tekintete volt. Nyulánk fatömegek közül fehérlettek elő azon ékalakú magas homlokzatok, melyeknek alján szentirási mondatok, vagy egy régi közmondás voltak termes gótalakú betűkkel írva vagy inkább mázolvá, többnyire szász köznyelven, vagy akkori borzasztó németséggel.

A város belsejében már magasabb épületek voltak, főleg a várnak nagy négyszögű terén több emeletes ház vala kivehető. Mindezeknek megvolt éles homlokzatuk, különös tekintetű kéményekkel; az ablakok nem rendében, mint most, hanem itt-ott nyitak, s többnyire keskenyek voltak, s ólommal kerített karikákból állottak. Néhol hosszú fatornác kiáltó színekre mázolvá vonult el kívülről az egész ház hosszában, melynek karzatától födeléig vékony zsinegeken, a folyóka aranyfényű tölcseire csüngöttek, dús levelek zölde között, s egy-egy mátyás hosszú, fából rótt kalitban kiabált, vagy rigó hallatá unalmas, mindig egyenlő füttyölését.

A mint a Sarkantyú-utczából jobbra a térre fordul az ember, a szögletet hosszú, s egyrészt a Sarkantyú-utczába nyuló gótalakú épület képezé; ment ugyan azon könnyű emelt karcsúságtól, azon hajdanszerű, sok szögletekbe összesugárzó faragásoktól, melyeknek e pompás építési rendszerben szépségök s érdekök századokon keresztül fennmaradott: de a szögletekből kinyuló erkélyek, keskeny sűrű ablakaikkal, s a kapunak ékalakú boltozata mutaták, hogy ezen építmény, akkortáiban is, a régiség bélyegét hordá homlokán.

Azon oldalán a térnek, mely a Rizskása-utca bal házsorával egy vonalba esik, ősz egyház emelkedett, s ajtaja előtt ájtatos nép állott; a nőknek fehér bőrbe kötött vastag könyvek voltak kezeikben s szemeik szeméremmel földre szegezve; hosszú sorral vonultak az egyházba, keveset gondolva azzal, mi körülök történt; míg mások a vizsgaság élnkségével hagyák oda házi dolgaikat, s nyargaltak a kapukon ki.

A szász nemzetnek bizonyos kimértség sajátja; benne nincs azon élénkség, mi a magyarban s főleg a székelyben; ő ujságon kap, mint minden városi lakos, de van valami benne, a mi mutatja, hogy ezen ujságvágyat nem akarja elárulni.

Száraz, hótlan téli nap volt; a napot könnyű ködfátyol borította, s az ég boltján itt-ott egy ezüst felleg úszott; az utczák sara, csonttá keményedve, minden léptet kopogóvá s hangossá tőn. Tíz óra lehetett délelőtt, mikor hat czifra csatlós ugratott a külvárosba: ezeket egy hintó követte, hat hófehér fiatal méntől vonatva; a hintónak üveg ablakai el voltak eresztve, s abban Bátori ült, tigrisbundával fődözve, s mellette Imrefiné. A hintó ajtajánál lovagolt két apród, téli bő vörös mentében s medvekalpagokkal; - a második hintóban Kamuti ült nejével, a harmadikban Imrefi és Szilassi, a többiekben az udvari cselédek.

A nép mindenfelől összetolongott, de arczaikon inkább tünődés, mint azon élénkség vala olvasható, melyet a népben közönségesen egy előtte szokatlan jelenet okoz. A hintók csendesen haladtak a hosszú utcán, a kerített város felé, melynek szürke fal-öve emelkedett a jövők előtt; a velők szemben álló kapunak rostélyzata leereszkedett, s ennek hézagai közt a jobb szem bár kissé homályosan, nemét a hullámszárnak veheté észre, mintha hánykódó néptömeg változó színekkel hömpölyögne el a rostélyon belül. A falakat téliesen beburkolt nép kezdé ellepni, s a kapu tornyáról éles trombita-harsogás hallatszott.

Ha a Bátori hintainak pompás menetét képzeljük, melyekbe apró, de csinos lovak voltak fogva, s az azok körül csoportozó, többnyire szőke hajú, s szederjes mentébe öltözött néphez az annyira ismert csinos szász hölgyeket adjuk, kik emeletlen lakjaik ablakaiból s ajtaiból bámulnak a jövőkre, s mindezekhez egy németalföldiesen szeszélyes ház-kerítvényt teszünk: úgy a jelenet érdekességéről eléggé eleven fogalmunk lehet; a kép mélyében nyuló várfalak s a sötét kapu egészíték ki azt.

Akkori időben a szász atyafiak igen résen állottak, s nagyon vigyáztak magokra. Nem bámulhatunk, ha a fejedelemnek megjelenése is, bárminő váratlan volt, hirtelen tudtára esett a tanácsnak. A tanácsurak annyira meg voltak ijedve Bátorinak megérkezésétől, hogy hirtelen nem tudták mire határozni magokat; azonban egy követséget rendeltek, mely az akkor épen együttülő tanácsnak férfiaiból hirtelen választva, inkább házi öltözetben, mint a küldetés fönségéhez illő készüléttel, sietett a fejedelem elibe, ki mint látszék, szándékosan léptete a legcsendesebben az utcán végig.

E férfiakra bizá a tanács a teendőket, elhatározottan kinyilatkoztatván, hogy Bátorit a kerített város belsejében el nem fogadhatja.

A követek üdvözlék a fejedelmet, s a készülétlenség ürügye alatt, s mivel a belső városban annyi szállásaik nincsenek, kérték, hogy egyben a külvárosi emeltebb lakok közül venné szállását, igérvén, hogy elfogadására mindent elkövetnek. A követek előadása, mit e váratlan körülmény igen is megfelejt, habozó s akadozó volt, s ez igen alkalmas vala gyanúra okot adni, s hidegségük iránt a fejedelmet felvilágosítani.

- Valóban, mond Bátori nevetve, Imrefinéhez fordulva: ezeknek a mi szász embereinknek különös fogalmuk van a vendégszeretetről, s bennünket szoba helyett a folyosóra szállítanak.
- A szász urak hajlongások közt folytaták nyilatkozásaikat.

Meglehet, hogy a követség nem a legjobban érzé magát; de azon csekély kíséret, mely a fejedelmi hintók közelében mutatkozott, s többnyire csak udvari apródokból s csatlósokból állott, kiknek száma alig ment 24-re, őket felbátorítá; elvégezvén a mondandókat, a követek lehajtott fővel s leemelt süvegekkel várták a feleletet, félkört képezve az első hintónak jobbik ajtaja előtt.

Bátori reménységök felett nyájasan üdvözlé őket, s azon kellemes tartással, mely igen is hatalmában volt, mikor akarta, fordula feléjük.

- Urak! mond, köszönet a szives fogadásért, magunk is örömebb szállunk a külvárosba, mint a sötét falak közé oda benn: üdvözlémet a bölcs tanácsnak! örülünk kegyeteket ily jó állapotban találhatni; merre lesz szállásunk?

- Erre balra, nagyságos uram! - mond a követek közül egy magas, kerek teltképű férfiú.

A fejedelem újra nyájasan üdvözlé őket, mi a körülálló népet is meg látszék nyugtatni. - Hintója a szállás felé gördült, a többieket is a követ urak, közel a fejedelem szállásához elhelyeztették.

Bátori a csinos, bár kissé alacsony s gerendákkal fedett szobákban, melyekből a ház gazdája kiköltözött, minden aggály nélkül sétálgatott fel s alá; - követői közül sokan gyűltek hozzája; - ő igen vidámnak s meglegedettnek látszott: azonban nagyobb figyelemmel vizsgálva őt, úgy tetszett mintha arczában valami szokatlan kifejezése ülne a nyugtalanságnak, de nem olyan-szerű, melyet valami bajnak előérzete idéz elő, hanem inkább annak, melyet arcunk mutat, ha valaminek teljesedését, a mi nekünk örömet okozandó, nehezen tudjuk bevárni.

A víg beszélgetést egy óra tájban pompás ebéd követé s úgy látszott, hogy a szász urak vendégszeretőknek azon hiányát, hogy a fejedelmet be nem ereszték Szeben belsejébe, azzal kívánták helyre ütni, hogy őt kitelhetőleg gazdagon vendégelték meg.

Egész nap csendesen haladott el; a szászok félig bámulva s félig szemeiknek nem híve, nyugodtak le estve; másnap reggel a nemes tanács udvarlását tevé a fejedelemnél.

Bátori szokott könnyűség- és feszületlenséggel szólott mindegyikkel; Ráduly Serbu vajdát hozá elő, s úgy látszott, hogy a szebeniek szándékát akarta kipuhatolni, egy kiütendő háború esetére; vagy csak azért szólott, hogy valamit mondjon: de mindezt Bátori mintegy odavetve tette, s a szász uraknak kikerülő s óvakodó feleleteiket készpénz gyanánt látszott elfogadni, bár ajkai körül kétes, rejtélyes mosoly lebegett.

Épen bucsú-hálálkodását szónokolá el a polgármester, azon magas, kerek képű férfiú, ki őt a hintó előtt is üdvözlé, midőn Bátori Imrefihez fordult.

- Urak! mond, szavát inkább magyar kíséretéhez, mint a bucsúzó-félbe hajlott fővel körben felállított szászokhoz intézve: kegyetek követni fognak! meg akarjuk a mi jó Szeben városunkat tekinteni.

A polgármester s a tanácsosok semmit sem gyanítva, nyugodtan fogadák a nyilatkozást, s a magyar urak arczain különös kifejezés mutatkozott.

- Nagyságos uram! - mond Nagy András, a híres hajdúvezér, ki Bátori kíséretéhez csatolta magát, s kit talán később lesz alkalmunk leírni, - a nemes tanács szívesen fogja tőlem venni, ha fegyvertárát néhány szép darabbal szaporítom; - lófarokkal a Sinán basa táborából, tatár-kopjával, egy karddal, melyet Csillag Murza maga viselt, s német tekerő lőszerekkel, agyarral hímzettekkel; - mindezek a társzekéren tölgysekreényekben állanak, s ha nagyságod jóváhagyását megnyerem: e fejedelmi látogatás emlékeül, a tisztelt tanácsnak s városnak által fogom adni.

- Helyesen! Nagy András; mond Bátori nevetve. Nemde urak! folytatá a szászokhoz fordulva, kik ezen ajánlásra igen elégedett képet csináltak: - a mi vezéreink tudnak élni! s kegyeteknek bizodalmunk jeléül, még nagyítják fegyvergyűjteményöket, mely, a mint hiszszük, nem megvetendő!

- Nagyságos uram! - mond a polgármester nyájas illendőséggel, a szász nemzet, s különösen Szeben, mindig kész volt és lesz fegyvertárát a haza védelmére megnyitni! Reméljük, hűségünk nemcsak ezen jelét a méltánylásnak fogja kivívni nagyságod kegyességétől s a vitéz magyar urak s honfitársaink barátságos indulatától.

- Szeben hűsége ismeretes előttünk, mond a fejedelem, a lehetőségig elfödve a nyilatkozásnak kétértelműségét.

A magyar urak összenéztek, Bátori főhajtással ereszté el a követséget magától.

- Nagyságos uram! mond a polgármester közelebb lépve, lesz szerencsém nagyságodat a városba kísélni s alant megvárni.

Bátori helybenhagyólag intett fejével, s a polgármester a tanácsurakkal eltávozott.

Kiérkezvén a kapun a szász urak, megállottak, beszélgettek együtt, s úgy tetszett, minden aggály nélkül. A fejedelemnek kísérete oly csekély volt, s egy-két oda érkezett urak által is igen keveset szaporodott, és így úgy látszott, hogy valamitől tartani nevetséges. Azonban két tisztes polgár előre ment, a készüléteket a fejedelem elfogadására megtenni.

Míg a szász urak a kapu előtt állottak, addig fenn a teremben némi változás lőn a magyar uraknak és a fejedelemnek arczaikon észrevehető; azon komoly tartás helyett, melyet a pillanat helyzete elébb, míg a szászok ott voltak, természetessé tett, szabadabban kezdtek beszélgetni egymással; a fejedelem föl s alá járt a szobában, mellette Imrefi s Nagy András.

Bátori vígan dörzsölé kezeit: - Nos Nagy, Imrefi, mit szóltok? nemde jámbor ficzkók ezek a mi szászaink? minő vendégszereret, minő készség! - Istenemre, alig várom, hogy falaik közt lehessek; - minden megtörtént-e?

- Minden, felelt Imrefi.

- Hány óra lehet? kérde a fejedelem Nagyt.

- Kilenczre jár, nagyságos uram! Eddig seregeink kimozdultak Neppendorfból.

- Ne veszítsünk időt, mond Bátori, átvevén kalpagját egy apródtól, menjünk! A terem ajtó-szárnyai kinyíltak s a fejedelem kilépett, minden bennlévőktől kísértetve. A kapu közelében állott meg Bátori, arczán nem vala többé azon kellemes nyájasság látható, melyet szép, lelkes vonásai mutattak fenn a teremben: ezt azon kevély, mogorva tartás s komoly kifejezés váltá fel, mely igen is alkalmas volt mindazokat megreszkettetni, kiknek szívek nem volt egészen helyén.

- Nagy! kiált fel Bátori parancsoló hangon, te itt maradsz!

E pillanatban vonultak a kapu előtt várakozó tanácsosok kifelé, utat nyitva magok közt Bátorinak. A polgármester a fejedelem balján foglalta helyet, ki még egyszer fordult Nagy András felé s alig hallhatóan, de gyorsan mondá: «pontosság, villámgyorsaság! értesz-e?»

Nagy szilárd tekintettel felelt, melyet a fejedelem érteni látszott.

A ház előtt magas deszkaszekrényekkel megrakott szekér állott s mellette négy roppant csatlós, kopjákkal; a szekérbe négy ló volt fogva.

A menet érdekesebb képet mutatott, minthogy azt egészen szó nélkül hagyhatnók.

Néhány tanácsurak voltak legelül, a mindenfelül, összetóduló nép közt utat nyitva a fejedelemnek.

Bátori elül ment; pompás meggyszín öltözetét, melynek csak kis része vala kivehető, guba neme fődé el, egészen tigrisbőrből, mely könnyen bal vállára vetve, majd térdig ért le s csak a

fehér, gazdagon arannyal hímzett lábbelieket s alsó öltözetének részét, a görbe perzsa karddal, mely oldalán lógott, láttatá, fején bársony süveg ült. Bár télies öltözete természetnek idomait némileg elfödé, lehetetlen volt e gyönyörű, férfiasan szép alakot bámulás nélkül tekinteni, sokan - főleg a szász nők közül, kik talán elfogult ítéllettel voltak Bátori iránt - nem hitethették el magukkal, hogy e királyi tekintetű férfiú oly nem királyi, nem emberi kedélylyel birjon; mint azt a legtöbben kezdék már Erdélyben hinni.

A fejedelem mintegy száz lépésnyire lehetett a kaputól, midőn egyszerre megállott, némely érdeknélküli kérdéseket tévén, melyekre a polgármester lehető pontossággal igyekezett rövid feleleteket adni.

- Nem érkezett-e meg Dimon? mond a fejedelem körültekintve, mintha valaki keresne.

- Még nem, felelt Imrefi, kihez a kérdés intézve volt; vehette észre nagyságod, hogy ő, bárminő serény máskor, Brassóban mindig időzni szokott.

- Nagyságod megbocsát bátorságomnak, - mond Nadányi közbeszólva: ha pártját fogom; az idő oly rövid, hogy eddig meg nem lehet járni, Brassó távol van! főleg ha ott valami dolga is volt.

A fejedelem kevélyhidegen fordult a közbeszólóhoz: - Igazad lehet, Nadányi; - de ha baj nem érte, neki még ma délelőtt itt kell lenni.

Míg a fejedelem beszélgetett, a magas havasok felé tekintgetve néha, addig mindnyájan állottak; csak a társzekér, melyen a szászoknak szánt Nagy András ajándékai voltak, haladott előbbre s előbbre; a fejedelem újra megindult, kissé gyorsítván lépteit, míg a sötét kapunak boltozata alatt tűnt el. A szekér épen a kapu közelében állapodott meg, s mihelyt a fejedelemnek kísérete behaladott a kapu alá, a szekér is megindult; a leeresztő kapurostély alá érvén, az első kereke összeomlott s a kocsis kénytelen volt megállani a lovakkal.

Bátori hátra tekintett s Imrefi is; mindkettőjüknek arczán különös mosoly vala észrevehető.

A szászok azonnal segítségére siettek.

- Fogjátok ki a lovakat! mond Imrefi, s ti a szekér mellett maradtok! folytatá néhány csatlós-hoz fordulva; - ha ő nagysága visszatér, magam fogom a szekrényeket a nemes tanácsnak átaladni, addig a szekér ne mozduljon helyéből.

- Talán - mond a polgármester - lehetne kissé előbbre vagy hátrább tolni, mert épen a rostély alatt van.

- A rostély alatt, - felelt Imrefi nevetve; háború idején vagyunk-e? hogy ebben kegyed veszélyt lát, hahaha! nézze csak, minő erős lánczok tartják azt, - s ha leesnék is, mit árt? - a fejedelem még egy kapurostélyt elbirhat.

- De a ki- s bejárók? jegyzé meg egy magas, igen sovány polgár, hosszú orral s kidülledő szemekkel.

- Egy szekér még elfér mellette, mond Imrefi röviden.

E pillanatban a fejedelem hátranézett kérdő tekintettel s megindult.

- A fejedelem indul, mond Imrefi, minő gondatlanság ő nagyságát várakoztatni; siessen kegyed polgármester! eligazítok én itt mindent s követni fogom.

A polgármesternek az egész dolog inye ellen volt, azonban a fejedelemtől elmaradnia nem lehetett.

Míg Bátori behaladott a városba, addig sokan gyűlögtek a szekér körül s a többiek közt falusiak, nagy botokkal ellátva foglalának közel ahhoz helyet.

Imrefi keményen szólítja a tolakodókat: - Félre innen! senki se közeledjék a szekérhez a csatlósokon kívül!

Egy a falusiak közül közelebb lépett Imrefihez: - A kapu a mienk! mond élénk rikácsoló hangon, egy kis emelintést tévén botjával; ide atyafiak! mond a vele érkezett falusiakhoz fordulva, - közelebb! ne tartsatok semmitől.

Imrefinek arcát láng borította el - Ördögöt! - kiált fel magában, hogy e kölyöknek mindenütt ott kell lenni!... Jó, mond az elébb szólóhoz fordulva; - nincs ellenemre, hogy kaputokat őrizzének; - de a szekérhez senki se merjen nyúlani.

- Ah! kell is nekünk a kegyetek rossz szekere, - mond az elébb szóló falusi, kevélyen föl-emelve szavát, - úgy-e atyafiak? csak menjen kegyed a maga dolgára, majd rendet tartunk mi itt.

Imrefi furcsa tekintetet vetett a szólóra, - melyben könnyen olvashatni lehetett nemét az irigységnek vagy neheztelésnek. Még egyszer fordult a külváros felé, hosszú tekintettel jártatván szemeit végig az utcán; azután a csatlósok egyikének sugott valamit fülébe s a fejedelem után indult, ki már jól előre haladott volt.

Míg ezek a kapu közelében történtek, addig Nagy András lóra ült s a neppendorfi út felé kezdte kilovagolni a városból: úgy tetszett, mintha vonásai békétlenséget mutatnának; - lova vérzett a sarkantyú alatt s repülni látszott.

Azalatt a fejedelem, fényes kíséretével azon gót-alakú épülethez ért a Sarkantyú-utca szögletén, melyet főlebb említettünk; a kapu előtt kissé megállott, a tolongó nép sűrű karikát képezett körülte s mindnyájoknak szemei reá voltak függesztve.

- Itt a fegyvertár? mond Bátor egy kérdő tekintetet vetve a tanácsurakra.

- Igen, felelt a közelebb álló.

- Jó, mond Bátor, tehát ezt tekintjük meg legelőbb.

Mindnyájan behaladtak a kapu alá s egy az akkori időben ritka szélességű hágcsón mentek fölfelé; - nemsokára tágas terembe léptek, melynek boltjain szeszélyes faragások voltak láthatók; az égi jegyek, domborúan kőből kifagva, kört képeztek, melynek közepét roppant szem foglalá el, háromszögű kerítvényből alátekintve a komoly sötét terembe, melynek színes ablakai, ezerszinű sugárjátékokat képeztek; a falakat szépen elrendelt kopják, löszerek s kardok borították; itt-ott török lófarkak s színöket vesztett zászlók látszanak. A terem oldalán néhány lovag s gyalog férfiú alak állott nehéz vaskorcsolyában s a falakról egy-egy kép tekintett le a fegyverek közül.

Néhány asztal is állott gyönyörű törökkel s fényes kardokkal megrakva.

A fejedelem az egyik kép előtt állott meg.

- Ez, mond az egyik tanácsos, kire a mutató vala bízva: Huet Albertnek képe, kinek érdemei a szász nemzet előtt soha feledésbe nem jönek.

- S e billikom itt? kérdé Bátor egy roppant ezüst, metszett mívű edényt emelve föl, mely elég különösen s magánosan foglal helyet a fegyverek közt.

- Ez, folytatá az elébb szóló akadozva s elpirulva, azon ajándék, melyet a szebeni tanácsnak...

- Nos.

- Magunk sem tudjuk miért... (a szóló köhintett) mult években...

- Tovább, tovább! - kiált közbe a fejedelem.

A szólnak verejték gyöngyözött homlokán.

- Nagyságos uram! mond a polgármester hidegen közbe szólva: - e billikom Basta vezérnek ajándéka vagy inkább hagyománya.

- Hm! értem, - mond a fejedelem, jelentő tekintettel jártatván körül magyar kísérőin szemeit: Basta tehát volt oly kegyes, ezen edényt itt hagyni kegyeteknek! kétségen kívül, hogy egészségére igyanak belőle... Valóban szeretném tudni, - folytatá összeszorított gúnynyal, - melyik egyházunkból rabolta; a munka Zápolya idejére mutat.

- S e kard itt, honnan került? kérdé tovább, szemeit a polgármesterről elfordítván, az előbb szólóra szegezve, kinek nyugtalansága a fejedelmet mulattatni látszott.

- Ez, mond az egyik a tanácsosok közül előbbre lépve, mintha a másikat e gonosz helyzetéből ki akarná segíteni; régi kard, ha igaz - Merkur vajda idejéből.

A fejedelem figyelemmel vizsgálta a fegyvert. - A Merkur vajda idejéből? s 1522 van reá metszve, - hiszen ez Lajos király idejében készült, még pedig nem is Erdélyben: ez német munka.

- Meglehet, tévé a polgármester hozzá, dorgáló tekintetet vetve az előbb szóló tanácsosára, igen hihető, hogy német munka s talán nem is ez az, melyet Merkur vajda idejéből birunk! a sok közt...

- Igen, mond Bátori: a sok közt igen könnyű elvéteni a magyarázatot; én gyanítom, hogy e fegyvert kegyetek Izabella idejében kapták. Az igaz, hogy a munka régi, de aligha e kigyóval kerített C betű nem gyaníttatja, hogy a nemes fegyver egykor a Castaldo birtokban volt.⁷⁸

Mig a fejedelem tovább sétálgatott a fegyvertárban s különös kedveltetéssel teve a szász uraknak olyan kérdéseket, melyekre azok nem örömet akarnak egyenes feleleteket adni: élénk sokszorozott trombita-harsogás hallatszott s egyszerre egy ágyúnak dörgése.

AZ ÁGYÚTEKE S A JEGYZŐKÖNYV.

Mi köze a bombának az úr irásával? -
- - - folytassa! - - -⁷⁹

Voltaire.

Hagyjuk kis ideig a fejedelmet a szászurakkal s vessünk egy tekintetet a kapu közelébe. Fél negyed órával a Bátori eltávozása után egyszerre a neppendorfi út felől egy lovagcsapat nyargalt elő, s terhes fellepként gördült az utczán, messze halló dörgéssel, s míg a kapu közelében tátongók észrevették, a csapat előttük állott. - Ennek főnökei közt azonnal ráismerünk Nagy Andrásra, ki csak az elébb távozott el. A toronyőr észrevevén a közeledőket, trombitájába fujt s egy ágyút süttött el; alant a szászok a szekérre rohantak, hogy azt beljebb vonhassák s a kapurostélyt leereszthessék. A nehéz kapurostély nagy csörömpöléssel zuhant alá; de a szekér azt feltartóztatta, bár a teher alatt tengelyei összetörték. - Azonban a hidat fel nem vonhatták, mert az ágyú roppanása után azon falusi ember, kit kevéssel ezelőtt láttunk a szekér közelébe férközni, előállott, a tág daróc zekét, mely őt fedé, levetette, s egy csinos, bár kissé zömök alakot láttatott, s egy arcot, a melyre való első tekintet monda, hogy e vonások félelem alatt aligha összezsugorodtak valaha. - Dimon volt, ki jókor Neppendorfbá érkezvén titkos küldöttségből, melynek célja kémlődés volt, ott a Bátori csapatjainak főnökeivel találkozott, s nem akarván heverő tanúja lenni a történendőknek, néhány szabadon vállalkozókkal előre sietett Szebenbe. Célja az volt, hogy a városba lopódzzék, s azon esetben, ha a szászok a fejedelmet be nem bocsátanak, neki útját előkészítse.

- Isten veletek, szász atyámfia! mond Dimon, egy izmos szegekkel terhelt buzogányt előhúзва; van szerencsém kegyeteknek jelenteni, hogy szászsági pályafutásomat elvégeztem s most magyar vagyok újra!... Ide, a kinek kedve van rostát készíttetni agyából! - A vállalkozók a Neppendorfbán kölcsönözött zekéket tova vetették, s mintegy 30 főből álló csapatot képezve, azonnal elfoglalták a kaput és hidat.

A szászok, kik fegyvertelenül tátongtak a kapu közelében, hirtelen szétszaladtak, megrémülve ugyan, de iszonyú káromlások és fenyegetődzések között.

Dimon a kapu tornyára sietett fel, két csatlóستól kísértetve; a toronyőr a jövők dübörgését hallotta s a torony kiálló tornáczára vonta magát; itt állott meg, s a mint alulról ki lehetett venni, igen elszántan; hosszú kard villogott kezében s széles háta a tornácz karzatához volt támaszkodva. Dimon kilépett a keskeny ajtóból a tornáczra, mely oly szűk volt, hogy a két csatlósnak a torony sötét szobájában kelle maradni.

Mindez kevés percz műve volt. Nagy András egy részét csapatjának leszállíttatá a lovokról, termeset hajduk voltak azok rövid kopjával s görbe kardokkal fegyverkezve, néhánynak nehéz lőszer volt kezében; hirtelen nyomultak elő, a föld és a szekér által félig feltartóztatott rostély közti hézagon bujva be, szinte négykézláb. Mig ezek a Dimon embereivel egyesülten, belül a kapun rendbe kezdék magokat szedni, - addig Dimon és a toronyőr mint két oroszlán álltak szemközt, kik ugyanazon verembe szorultak.

- Le, le! a toronyőrrel! kiáltottak a Nagy András emberei.

Az itt-ott csoportosodni kezdő szászok köznyelvükön ordították: - Werf aussen den Anger! - Uven met den Anger!⁸⁰

Dimon valódi tigris-tekintetet vetett a toronyőrré, ki oly fordulatot adt testének, hogy a karzat helyett háta a torony falának irányába esett; kardját emelve tartotta, tekintete meredten s elszántan volt ellenségére szegezve.

Dimon mint támadásra készülő oroszlán vont hátra magát. - Egyszerre hatalmas ugrással a toronyőr közelében termett, kinek nem maradt ideje emelt kardját vágásra használni.

- Le, le! kiáltottak biztatólag újra a Nagy emberei.

- Uven, uven!⁸¹ zajgott a tolongó nép, melylyel már a Nagy csapatjai vívni kezdetek.

A tornáczon kemény küzdés kezdődött, a két vívó ölben tartá egymást, s hol egyik, hol másik emelkedett fel, önkénytelen. Dimonnak homlokán a verejték gyöngyözött, a hely szűke miatt nem használhatta minden erejét; egyszerre elbocsátotta a toronyőrnek derekát, s míg amaz újuló erővel emelte őt magasra fel, Dimon hirtelen egy kést vert feje tetejébe. Az őt ordítva rogyott össze, karjainak izmai tágultak, s így hirtelen eresztvén el Dimont, ez hanyatthomlok rohant alá.

E közben a két csatlós nem hevert s benn a kapu rostélyát emelte föl. Azon pillanatban, melyben Dimon a tornáczról zuhant le, tódultak a Nagy csapatjának sorai a városba. Dimon egy roppant hajdúnak ölbe esett; a ló összeroskadott, de a hajdú minden további aggály nélkül Dimont nyakon fogta s tova vetette nyergéből s felsarkantyúzván lovát, a többiek után rohant.

Míg ezek a kapu közelében történtek, addig a fejedelmet a fegyvertárban hagytuk el, s ideje, hogy oda visszatérjünk.

Midőn ő az ágyú roppanását hallotta, arcát öröm-láng borítá el, diadalmi tekintetet vetett kísérőire. A meglepett szász urakon a váratlan lövésnek egészen ellenkező következménye mutatkozott; a polgármesternek vonásai komolyakká váltak; de nem félelem, hanem mély bosszankodás látszott azoknak ily mogorva kifejezést adni. Néhányan a tanácsosok közül kirohantak a teremből, a többiek egy önkénytelen mozdulatnak következtében elváltak a magyar uraktól s összébb vonultak.

Hogy e jelenetről tiszta fogalmunk lehessen, képzeljük a fejedelmet a leírt teremnek az utcával szembe nyuló oldalán; mellette mintegy húsz magyar urat különböző színű öltözetekben, de csak karddal fegyverkezve: ezektől jobbra a szász urakat s előttük a komoly polgármestert; mindezeket néhány perczig automati meredtségben s egymást mérve szemekkel.

Szembeszökő volt azonban e két különböző csoportozat közt az ellentét; a magyar uraknak vonásai derültek s szinte nevetők voltak: míg a szászok arcain az oly méltó haragnak egész félelmes nagysága tükrözé magát.

A zaj nőttön nőtt, Bátorinak ajkairól önkénytelen örömkialtás hangzott: - Ily hirtelen! mond, erről ismerem Nagyra.

- Urak! folytatá a szászokhoz fordulva s arcán újra azon kevély dacznak kifejezése alakult, melylyel ő zsarnoki kegyetlenségeit éldelni szokta; - urak, csendesén! nincs mit félniök! - kegyetek András bátyánk előtt bezárták kapuikat; - de Basta előtt nyitva állottak azok! - Bátorinak hangja, halkán, azon tréfás fordulatát, melylyel megszólalt, elveszté s perczenkint komolyabbá vált, míg úgyszólván önmagát felhevítve, mennydörgő hangon folytatá: Mihály vajdának hódolatok, míg András bátyánknak ügyét elhanyaglátok, neki futni kellett; nyomorult bérgyilkosok rohantak az ártatlan fejedelmi férfiúra - sokan!... igen - mint a hózuhatag, mely a Szurulról rohan alá mint farkascsoport egy délczeg ménre. - A gyávák! egy ellen százak. - Igaz! az az egy: Batori volt! Lám, mi nem kértünk titeket, kétszínűek! mi hatalmunkkal élünk. - Szeben volt! Szeben nincs többé! Mi mondjuk ezt, Batori Gábor! Imrefi!...

ezen volt tanácsosokra gond legyen; akarjuk, hogy jó szállást kapjanak! szűket, hogy meg ne fázzanak s vékony élelmet, nehogy gyomraikat megterheljék!

Mindeddig a polgármestert a váratlan eset mintegy leigézte, most tért magához. Neheztelés s azon igazságérzet, mely a kétes esetekben a léleknek egész rugósságát visszaadja, emelék keblét.

- Polgártársaim! kiált fel hirtelen, félrerántva a terem ajtajának szárnyait: Mi, Szeben városának tanácsa, a magunk s az összes polgárság nevében ellentmondunk ezen erőszaknak! Mint vendég lépett be a fejedelem városunkba, mint vendéget fogadtuk ő nagyságát: de nem a fényes Bátori-ház ivadékát, - mi a zsarnokot ismertük meg benne, ki jogainkat, kiváltságainkat lábbal tapodja! - Utánam, mellém, polgárok! s ha veszni kell, vesszünk mint férfiak! - A polgármester kardot rántott s mindnyájan kirohantak, a hágcsókon hallatszott még férfias szózata a polgármesternek a tanácsosokhoz: - Urak! védjük utolsó csepp vérig magunkat!

Bátorit a nyilatkozás meglepé, de lélekjelenlétét el nem veszítette: - Imrefi! kiált fel, utánuk! élve akarom, hogy kézbe kerüljenek; rejtett kincseik vannak a jó szászoknak s erről ne feledkezzél!

- Reám kell őket bízni; mond Imrefi élénken s azonnal kilépett a teremből: néhányan a jelenlévők közül követék őt. Bátori kényelmesen helyet foglalt egy tágas karszékekben az ablak irányában.

Minden utczában dobszó hangzott s a fejedelmi sereg féketlen zsákmányoláshoz fogott. Lehete őket látni, miként rohantak csapatonként a lakokba, miként repíték ki az ablakokon a bútorokat, míg mások tömött nyalábokkal léptek ki a kapukon.

Minden fegyvert, melyet itt-ott a szászoknál leltek, a nagy téren halmozták egymásra s nemsokára Bátori szeme előtt domb alakult a legkülönbözőbb hadiszerekből összeállítva; testőreinek néhányai kerülgették azt kimért léptekkel, míg az egész városban ordítás, sikoltás és sírás hallatszott.

Egy fejedelmi csapat a piaczon volt felállítva a nagy egyház irányában.

Azonban a nép az első ijedelemből magához térvén, a lehetőségig fölfegyverkezve, a tanácsházhoz tódult, hol már a tanácsurak helyet foglaltak.

A kapu belül megerősített; mindent, a mi védelemre szolgálhatott, a bennlevők a kapu torkolatjába hordottak; az ablakoknak nehéz vas táblái bezárattak, s a milyen borzasztó szibaj hangzott a tanácsház körül, oly síri csend uralkodott belül.

Míg ezek a tanácsház körül történtek, a fejedelemnek paripái a fegyvertár elébe érkeztek, s nemsokára Bátori és számos kísérei lovon ültek, föl- s lenyargalva az utcákon, a csapatokat biztatva.

A tanácsházhoz vezette egy részét seregeinek Nagy András s azonnal dühös megrohanás történt; de minden erőlködésük ellenére, nem lehetett a kaput betörni. A házat külről védők a rohanás közben szétugrottak; csak néhányan tarták meg állásukat a kapu közelében, makacs elszánással.

A támadók közt Dimont lehete látni, ki súlyos buzogánynyal hasztalan igyekezett a tanácsháznak egyik nehéz ablaktábláját szétzúzni.

A fejedelmi seregek lövöldöztek a házra, de a gömbölyök hatás nélkül pattantak vissza a támadókra.

- Egy ágyút elő! kiált Bátori, ki épen a vívás legélénkebb pillanatában érkezett a vívók közelébe s néhány lépésnyire seregeitől állott meg.

- Urak! mond széttekintve, menjünk a fegyvertárba vissza; itt seregeink falakkal vívnak, nem emberekkel; a veszély szót sem érdemel, folytatá nevetve, - de a szemle a fegyvertár ablakai-ból érdekesebb lesz!... Nagy András! - a megszólított előugratott; ördögi vonásain vad káröröm s düh valának kifejezve.

- Nagy része a polgároknak, mond Bátori, vitézül megszaladt; láttam őket hanyatthomlok a kapuk felé rohanni! a ki szalad, bántása ne legyen! - De a csinos szász nők itt maradnak, érted-e Nagy? a férjek szabadon elmehetnek; a mesterembereket is itt akarjuk tartani; szükségünk lesz rájuk. A nők itt maradnak, értetted? ismétlé; seregeinknek a nap súlya után, ápoló karokra s meleg levesre van szükségök.⁸²

A fejedelem mindezt tréfa-szeszélylyel ejté ki.

E pillanatban érkezett meg néhány ágyú, s nemsokára hallatszék már dörgések s a kapu falazata iszonyú recsegéssel hasadozott foszlányokká, de azért bemenni a ház udvarába lehetetlen volt, annyira meg volt az tömve mindennel. Néhány jól irányzott lövés a ház belse-jéből már kezdé a támadók számát apasztani, a nélkül, hogy ezek legkevesebbet haladhat-nának.

Ekkor Dimon felkapaszkodott az egyik ablaknak párkányára, mint a repkény fogódzék egy faragott sasnak szárnyába, mely az ablak fölött volt. - Lábtókat ide! kiáltott kipirult képpel s tajtékzó ajkakkal, rekedt hangon; ide gyorsan! törjük a födelet le! s perzseljük ki szalmával a tisztas tanácsot, mely mint a borz húzta magát odujába.

- Istenemre! kiált Bátori, lovának fejét a fegyvertár felé fordítva haladtában; ez a Dimon ördöggel czimboráz, a legjobb gondolatai mindig neki vannak! - A fejedelem a fegyvertár kapujához érven, leszállott lováról s őt mintegy tizenketten követték.

- A vívás hosszadalmas, mond Bátori, megérkezvén a terembe s egyik ablak előtt kényel-mesen helyet foglalván egy karszékben; ünni kezdjük; azonban, urak, mulatságos szemle vár reánk. Már néhány lábtót vonsoznak elő a Dimon javallatára, alkalmasint nem sokára látandjuk a körültekintő okos szász urakat egyenkint előbujni fészkekből.

- Hallod-e Szabó! szólt egy fiatal nemeshez fordulva, ki igen békételesen látszott, hogy a zajban alant részt nem vehet: siess le Imrefihez s mondd meg neki, hogy minden irományaikat s okleveleiket a szász uraknak hordják ide a térre; majd estve felé az ünnepélyt világítással rekesztjük be, mely a szász uraknak követeléseiket örökre megszünteti. Ez legyen az első, ha a polgárokat kiugratták a tanácssteremből.⁸³

Az ifjú elsietett.

- Ezek a szászok mindig okleveleikkel s kiváltságaikkal állnak elő, mond enyelegve Bátori. Régen ohajtottam már e firkákkal egy telet átkandallózni; igen jól éghetnek s gondolom, jó darabig megkímélhetnők a fát velök.

Míg a fejedelem így beszélgetett, addig a tanácsház körül a jelenet perczenként élénkebb lön. Már minden oldalról lábtók voltak a falhoz támasztva, egyiknek a legmagasabbak közül tetején állott Dimon, hatalmasan zúzva szét a mohos földélnek zsindelyhátát.

Nemsokára az egész födélről leverték a zsindelyt; a fokosok döngése, a felpattogzó s hulló zsindelyzapor kerepelése, az ágyúk némelykori tompa döngése s a vívók ujjongatása - oly sajátságos zajt okoztak együtt, melyet nehéz leírni; s mely sem az ütközet zajához, sem egy tűzvészkor hangzó zsvajhoz nem vala egészen hasonlítható. A ki közelebb állott, veheté észre az arczokon nemét a vad vidorságnak s a nevedő szenvedély dühének.

Bátori arczán bizonyos kedvtöltés szelleme volt előntve s vonásai a legderültebb kifejezést mutaták.

- Ördögöt! mond, még minden csendes belül; - ezek a szászok egyáltalában perzselve akarnak kilépni szugolyukból. - Dimon vad ficzkó, őt ily csatában nem láttuk még! ez az ember húsnak erejével bír s bátorságával a legmerészebb dandárunknak.

- Szalmát! szalmát! hangzott egyszerre s a dühös zshivajon keresztül igen érthető volt Dimonnak éles rikácsoló hangja. Szalmát, vitézek! - kiáltott, mindig folytatva kalapálását a födelen - vagy szénát, vagy a mi éghető! akármit!

A fedél alatt néhányan a gerendákat emelgették.

- Rés! rés! hangzott újra.

- Szalmát! tüzet! kiáltoztak a vivók váltva.

Míg ezek kívül történnek, vessünk egy tekintetet a ház belsejébe. Mikor a tanácsosok Bátoritól eltávoztak, akkor már néhányan a tanácsból az oklevelek táráat kívánván védeni vagy elrejtetni, a tanácsházhoz szaladtak s őket mintegy kétszázan, férfiú s nő követé.

Az irományok, minden rend nélkül, egy sötét pinczébe hordattak le, a hova a nők is vették magokat, míg a férfiak a kapu közét minden kigondolhatóval kibélelvén, a nagy terembe vonultak. Az ablaktáblák kis kerek nyílalóin lövöldöztek ki néhányan, kik hirtelen fegyvert tudtak ragadni, főleg azon örök vagy pandurok, kik mindig a tanácsház közelében voltak.

A polgármester megérkezvén, szokott nyugodtsággal foglalt a hosszú zöld asztal elején helyet s a többiek is különböző lelki állapotban helyet vőnek.

- Mit kelljen tenniek? erről volt legelőbb is szó, s bár a külről mindig növekedő zaja a támadóknak igen képes volt a legszilárdabb szívet gyorsabb verésre indítani, a polgármester pillanatig sem veszté el a lélekjelenlétét.

A hosszú sötét teremben gyertyák gyújtattak, s valami kisérteti volt e felbőszült komoly férfiakat, fényes nappal, gyéren világított teremben együttülni látni, halvány arczokkal s haragtól vagy félelemtől reszkető ajkaikkal: míg az odagyültek nagyobb részének tekintete mély elcsüggedést s veszélyjósító várakozás kifejezését láttatá.

A terem falain agg képek csüngöttek s hosszú lóczák nyultak ezek alatt, melyek jelenben rajtok álló emberekkel voltak terhelve, E tömeg hol sűrűdött, miként vagy rohantak az udvarról s a kapu közeléből be, ijedt arczokkal, vagy tódultak újabb zajra kifelé; minden pillanatban újabb hírekkel jöttek elő, miként a vivók újabb mozdulatot vagy próbát tettek.

Egy öreg tanácsos kelt fel s mennyire ezen inkább suttogó, mint lármás zshivajban lehetett, igyekezett szóhoz jönni.

- Ráh! schwecht stell!⁸⁴ kiáltottak néhányan.

- Hirmer auf der Schreiber!⁸⁵ mások.

- Körültekintő bölcs tanácsurak! és kegyetek, szebeni polgárok! A hatalomnak ellentállani lehetetlen; de gyáván odaengedni egy zsarnok bitorlónak mindazt, a mit eleink szereztek, minden jogainkat, ez alávaló lenne és vétkes!

- Er zot de Wahrhit!⁸⁶ kiáltották mindnyájan.

A polgármester kelt fel.

- Hirmer auf der Borgermeister!⁸⁷ suttogák legtöbben.

- Helyesen szólott kegyed, mond ez, véleményem az lenne: egy írásbani ellenmondást készíteni s azt jegyzőkönyvünkbe iktatni...

E pillanatban dördült meg kívülről az első ágyú s a kapu recsegését a teremben jól lehet hallani; mindnyájan felugrottak az asztaltól s a nép a magas ajtón kezde kitolongani.

- Csendesen, szebeni polgárok! kiáltott a polgármester, ki egyedül maradt ülve tágas karszékekben; jobbjára egy fehér sertésbőrbe kötött jegyzőkönyvön nyugodott s baljával intett a többinek, hogy helyet foglaljanak újra.

Kevésnek látszott erre kedve lenni, de a szilárd férfiúnak példája őket követésre birta. Hallatszott itt-ott: - Verflachter Riber! - vagy: Ah me Gott! wat es et? vagy: Oh Gott! ech be schi verlieren!⁸⁸

- Jegyző! kiált fel a polgármester, az előtte álló könyvet az elébb szóló öreghez tolva, nyuljon kegyed tollhoz és írjon; emeltebb hangon folytatá, míg a jegyző íráshoz fogott:

«Mi, Szeben városának polgármestere és hét birája, a tanács és a város közönsége: ellene-mondunk Somlyai Bátori Gábor erdélyi fejedelem ő nagysága ezen törvénytelen és potentiosus tettének; hogy bennünket minden igaz ok nélkül nagy méltatlanul javainkból megfosztott és a várost, melyet seculumoktól fogva békességesen birunk, gonosz practica által kezéhez kerítette, abban nem mint kegyelmes fejedelem, hanem mint egy tatár khán hatalmaskodván éles kardjával és fegyverekkel és ágyúival.

Ellene mondunk minden mi ellenünk elkövetett tetteinek és apellálunk a maradékra, hogy jussainktól, privilegiumainktól nem a mi jó szándékunkból állottunk el; - hanem ő nagyságának fegyveres hadaitól kényszerítette fosztattunk meg: a törvények és az unió ellen, mely a három natio között van.

Datum in urbe Cibinii, 11. Dec. 1610.»

A jegyző reszkető kézzel írta mindezt a vastag, avult kinézésű jegyzőkönyvbe. Egyszerre egy ágyúgolyóbis szerterombolva az egyik ablaknak vastábláját, az ajtón keresztültört s a tornác falába furódott mélyen be.

Iszonyú rémülés fogá el a bennlevőket s néhányan a szögletekbe huzódtak, míg mások az ajtón rohantak ki, vagy a hosszú zöld asztal alatt kerestek menedéket.

A polgármester a könyvet magához húzta, arcza el volt kissé halványodva, de kifejezése nemes, szilárd s félelem nélküli; hidegen mártotta tollát a mellette álló roppant tintatartóba s csendesen írta alá nevét. Ez meglévén, a tollat szomszédjának adá s mindnyájan követték őt.

E közben zúgott már a vívók buzogánya a zsindelyfödelen s még nem írták mindnyájan alá a jegyzőkönyvet, midőn a teremnek gerendáit feszítették fölfelé.

Az összezúzott ablaktáblán a nap sugarai áradtak be s vegyülvén a sárga gyertyák füsttel kevert lobogványával, egy kétes szürkületet terjesztettek a teremben.

Mindyájan elrohantak, csak a polgármester s hat tanácsos foglalá el szilárdul helyét az asztal körül; egyszerre egy csomó szalma tolult a fölfeszített gerendák alól a terembe, egyet a tanácsosok közül majdnem egészen elborítva.

- A város pecsétjét ide! kiáltott a polgármester s oly komoly arczczal, mintha szobájában egyedül ülne, nyomta a Jegyzőkönyvre a pecsétet; ekkor fölemelé magasra: - Urak! mond, a mit tehattunk, megtettük; - ez a könyv s életem összeolvadtak! Míg én élek, nem veszi ki kezemből senki!

ERDÉLY 1611-BEN.

Építsd fel magadnak ama leroskadott őrtoronyokat, az előkornak egész pompájában; állítsd fel újra a boltozatos folyosókat és dísztermeket; az ormokat népesítsd meg lovagokkal; tűzd ki a magas bástyákra régi levették büszke zászlóit.

*Bulwer.*⁸⁹

Emelkedjünk fel a képzelet tarka szárnyain, mint a sas, mely maga alatt látja úszni a felleget; keljünk ki a szűk völgyekből, haladjuk túl a bérceket s tekintsünk fellegmagasságról Erdélyre, mely mint varázskép, ezer változásaival fekszik alattunk. Szabálytalan háromszög terjed keletdélre le; párkányai óriási bércek s sziklaékezetek, természetes körfalat képezők: részök az ősz Kárpátok karja, mely számtalan ágazataival nyúlik be az országba s azt hol völgyekké hasítja, hol tágas téreket karol körül; a legkiesb rónák Erdélyben Fogaras, Hátszeg és Háromszék vidékei, hogy többeket ne említsünk. Az első, a mi feltűnik, s mi az akkori Erdélyt a mostanitól lényegesen megkülönbözteti: a természetnek bujább tenyészete. Renge-tegek, melyek az irtó bárd és tűznek rombolásai alatt rég elenyésztek már, vonultak el a merész hegytetőkön lenyúlva a völgyekig: sűrűk, járatlanok s mérföldekre terjedők, főleg keletre a Székelyföldön roppant tömegekben; de több részeiben is Erdélynek, leginkább a széleken, a dús erdőterületek a vidéknek ifjú s nagyszerű tekintetet adtak. A most annyira kopár Mezőségen oázonként, mint annyi lombbal fodor szigetek, borultak agg s ifjú erdők a halmokra.

Azonban a mi szemeinknek kedves nyugvó pontot s a roppant látványnak szelid változtatást ad, az a gyönyörű völgyek termékenysége. Nedvtelt ragyogó fű ömlik el itt a menedékes oldalakon, a tágas rónákon s a viráglepte hegykeblekben. A festői tájak alját gazdag gabnahullámok borítják. A déli bércek vállain a borág kanyarodik sugár karókra, világos zöld levélkoszorúban. Néhol a természet a legzordonabb ellentétet képezi s azon bérznek kúpja, melynek oldalán virító fű, lombos erdők s ezerszínű rétszönyegek tenyésznek, nyár közepén hóval van fődve, melyről a nap esti sugarai szikrákká töredezve csillámlanak alá.

Hatalmas folyók kanyarganak a széles termékeny völgyeken keresztül s anyai kebleikben ezer patakok nyargalnak. Mint olvadt ezüstöt látjuk éjszakon a Nagy-Szamost Magyarhon felé lejteti; minekutána óriási ívet képezve, Erdélynek annyi szép, annyi történeti emlékezetekkel gazdag vidékeit áztatta, mint Deést, melynek egy halmán az agg monda szerint a hét magyar kapitánnyal az igaz Isten ismerteté meg magát; Tuhut-várat Tihó fölött, hol Tuhu vezér verte első tanyáját, s melynek csak sánczai kivehetők jelenben, történetünk korában még néhány falai állottak.

Majd közepe táján a képnek látjuk Erdélynek legszebb folyóját, a zöld Marost, hajóival, kompjaival s tutajjaival, könnyű hajlással délnyugatra sietni. Maros-Ujvár, Fehérvár, Branyicska legszebb pontjai, s az utóbbiban az agg Szalánczi várkastély alatt hajlik el, mely Izabella idejében a Martinuzzi birtoka volt. - Alább délre a szőke Olt tűnik szemeinkbe, a fogarasi völgyben roppant havasok alatt, melyek mint annyi bálványok emelkednek föl hirtelen jeges homlokkal a faluhintett rónából; látjuk őt ünnepi arczczal, gyémánt kigyóként hajlongani, az ősz Dunához sietni; a sötét fogarasi vár, annyi fényes erdélyi levente foghelye s lakása a háborgós időkben, tekint százados falaival feléje.

Nem kevésbé érdekes tájakon nyargal az Aranyos, Küküllő, Sajó s a patakok ezüst hálóként czikázzák az országot keresztül. A látvány érdekét növelik azon vízözön előtti gránittömegek, melyek nem ritkán meglepő csoportozatokban emelkednek a magasba, tengerszemeket tartva szirtölükben; hasadékaiból érczes nedvek buzognak ki s zuhatagok csattognak le. Legmagasb pontok a Szurul Szebennél, a Retyezát Hátszeg vidékén, a Mogura Radnánál.

S nem néptelen, nem üres és néma e bájos hon; fallal kerített, agg tekintetű városok látszanak mindenfelől. Majdnem közepetáján Kolozsvár szeszélyes tornyaival; a kerítetlen Torda alább; délre Szeben, Brassó, Déva; éjszaka Besztercze. Mind e városok nem oly nagyok, fehérek, rendesek mint jelenben; tömegeiben a század homálya borong; de van valami rajtok, mi ellenállhatatlan érdekekkel bír, s ez szembeszökő különbségek minden mostani várostól, mely tekintetöknek némi vad méltóságot ad.

Nemcsak ezek elevenítik a vidéket: merre szemeink tekintenek, magas daczos várak koronázzák a tetőket, vagy emelkednek a völgyekben; nem romok mint jelenben; nem zordon tekintetű falvázakat röpkednek a baglyok s denevérek körül; nem bogáncs és repkény terjengnek az időrothta repedésekben: magas, hegyes födelű tornyok, csikorgó vitorlakkal s szélkakasokkal nyúlnak fel, cifra koczkákra kenve, vagy agg füsttel borítva. Izmos bástyák, vastag rovátkos körfalak, felvonó hidak s hinárlepte árkok, melyeknek szélein a vízi tők fényes fehér rózsái s lapos világos zöld levéltányzérai úsznak.

Nem olvadnak a hold fakó hullámai üvegetlen ablakréseken keresztül; nem babona alkotta rémek járdalnak a kevély falormokon s tekintenek le rovátkái közül kisérteti szemekkel; a tágas termekben nem a dühöngő éjszaka lehelete süvölt által.

Szép daliák s a magyar leventeség virága, délczeg czafrangos méneken s pompás öltözetben, fegyveresen, bajra, csatára áhitó férfiú kebelével száguldanak ki s be a sötét várkapukon s kopognak a felvonó hidak tölgydeszkáin. A szellős folyosókon s a fényes termekben, melyeknek falairól mult századok alakjai bámulnak le, hölgyek lejtének, kiknek arczaikon a tavasz, szemeikben az ég, ajkaikon a dal s a mosoly, nehéz selyemszövedeik a sima kőlapokon suhantak el, s kisdud lábaik ragyogó cipőkben alig érintik azokat; hajaikban párták gyűrűznek, melyekben a kelet gyöngyei égnek szelid szivárványszínekben. S ha látta őket a szem néha arannyal s ezüsttel áttört ruháikban, bogláros nyakszorítóikkal, s gyémánttal elhintett karpereceikkel: nem lehete gyönyörűség nélkül nézni e zsenge arczokat, e könnyű emelt alakokat, körülfellegezve finom csipkéktől s anyáiktól reájok öröklött pompájában gazdag nemes öltözetöknek. A népes udvarokon termeset alakok jártak-keltek: sokszínűen vagy fegyveresen s kijelelt vonásaikon a hajdan nyers kifejezése mutatkozott.

Állt még Déva, Görgény, Hermány, Feketehalom, Kőhalom, Léta, Udvarhely, Törcs, Betlen, Hadad, Leányvár, Kolcz, Orlyá, Rozsnyó s számtalan más várak, melyeknek nagyobb része romjaiban is óránként apadozik. - Hunyad, Rákos, Fogaras, Keresdnek egy része, s még itt-ott egy-egy vármaradvány s aggszerű kastély mutatják, minő érdekes lehetett valaha Erdélynek tekintete, mikor e pusztán ásító kapunyilatokból nehéz lánczokon csörgöttek le a hidak; mikor az őrtorony ormain rivalt a kürt s a magas ablakok tarka fényt ömlesztettek az éjbe alá.

1611-ben ezen érdekes szemlének nagyszerű tekintetet adtak azon készületek, melyek a honnak minden oldalán mutatkoztak.

A szász városok kerítéseit igazították ki, kapuik zárva voltak s falaikon a szaporodott őrség óvakodásra s vigyázatra mutatott. Látta a szem sötét éjjel a falusiakat a városokba s várakba vonulni terhelt szekerekkel, s vagyonuk legjavát emelni vállaikon. A székely székekben fejedelmi toborzók vonultak keresztül, s a zengő czimbalom, a hasgató hegedű s a harsogó tárogató zagyva zenéje mellett csapott fel a székely ficzkó; csatára készen mint mindig, s váltá nevetve fel a kapát kopjával s az ásót a nehéz szegekkel terhelt buzogánnyal.

Az utolsó cikkelyben elbeszéltek óta történetünkben egy hézag nyílik azon pillanatig, a melyben újra felfogjuk annak fonalát. De e hézagot nagyobbyszerű történetek foglalták el, mint hogy azokról egészen hallgatnunk lehetne; bár kissé a regény körén túl esnek, de történetünkkel szoros kapcsolatban állanak.

Szebent Bátori fejedelmi lakásának nyilatkoztatá; a hét szebeni birót s a tanácsot, mely kénytelen volt a sokaságnak s a nagyobb erőnek végre engedni, dühös, elszánt védelem után fogságra vetteté; az oklevelek tárát felzsákmányoltatá,⁹⁰ s csak a jegyzőkönyv, melyet a polgármester elég szerencsés volt megmenthetni, maradott meg a szebenieknek, emlékéül azon borzasztó napnak, mely őket több időre megfosztá kiváltságaiktól.

Néhány kézművest hagytak meg Szebenben; a polgárokat Bátori kiűzette, nejeiket letartóztatván, s midőn később Betlen Gábor s mások e zsarnoki tettnek következéseire figyelmeztették, kevélyen állítá, hogy Bátori András meggyilkoltatásáért nem büntethette a szászokat engedékenyebben, mint népesedésök gyarapításával.⁹¹

De a letartóztatott nők közül kevesen maradtak Szebenben; a szép szász hölgyek a tiszta erkölcsnek s hűségnek nagyszerű példáit adták; életök veszélyével történ utat magoknak férjeikhez: mondják, a legnagyobb vigyázat daczára, hihetetlen bátorsággal mászták a falakat meg éjjel s ereszkedtek köteleken le azokról.

Szeben elfoglalása után egy nappal érkezett Betlen Gábor Szebenbe: lelke lázadva, kedélye zúzva, nem tudá hirtelen mint tegyen, miként változtassa el a fejedelem kicsapongásainak veszélyes következéseit; magas lelke eliszonyodott ily igazságtalanságtól s hevülve, célja szentségének érzetében sietett a fejedelemhez. Komorul és mogorván fogadta őt Bátori; de a zsarnoknak visszataszító hidegsége Betlent el nem ijesztette. Rendítően emelte fel szavát az eltiport Szeben ügyében; kérte a fejedelmet, hogy a birákat s tanácsosokat börtöneikből bocsássa ki.

Bátori a szász nemzet kétes csatlakozását s mindenkori habozását hűségében hozza fel; állítá, hogy főnökeik, mint a német Vehm, titkon hoznak ítéletet a fejedelmek tetteiről, magokat vetik fel hivatlan bírának, s ha valamit az uralkodó ínyök ellen tesz, azt elég merészek s makacsok fondorsággal, vagy épen nyílt hűtlenséggel büntetni. Hogy alkotmányt képeznek az alkotmányban, nyelvök, szokásaik s kiváltságaik őket elszigetelik Erdélynek többi nemzeteitől, mindig a némethez szítanak s elég szemtelenek a fejedelem előtt kapuikat elzárni, s őt kémekkel körülállítani; hogy adott szavokra építeni nem lehet s nálok az ideigleni hűség csak a félelem s óvakodás szülötte, nem azon nemes, szép és áldozó csatlakozás, mely a magyarban erény, a szászban modor.

Betlen mindenkép törekedett megértetni, hogy a szász nemzetnek óvakodását a fejedelmeknek önkényes cselekvéseik idézték elő.

- Ne háborítsuk őket, uram! kiált fel, becsüljük törvényeiket s kiváltságaikat; ne kívánjunk többet tőlök, mint a mivel tartoznak s a mit - az ég tudja - a szegény szebeni polgárok kamattal fizettek le, s nyugodni fognak.

- Nyugodni? kényszerítve s félelemből! talán! kiált közbe indulatosan Bátori.

- A tartozás fölöttit nagyságos uram! jószántából kevés teszi meg s a legtöbb kényszerítve sem! s mi az adott szó? mi a törvény? mik a kiváltságok? Üres hang? kába szavak - értelem, becs, biztonság nélkül? Ha nagyságod, Erdélynek fejedelme, egy Bátori? adja az első példát ily cselekedetekre: ki követelhet ezután hűséget s engedelmességet?

- A szászok ezerszer megszegték szavukat! viszonzá Bátori békétlenül, örökös félelemben legyen-e a fejedelem? élte mindig veszélyezve ezen emberek közt? a távolról ide kerültekért ne lehessen soha béke s egyezés az országban? mindig a port nyalják a német nyomáról fel,

mindig titkos czimboraság s izengetések tartják a fejedelem karját kötve, s lelkét aggodalomban! Mi lehetne Erdély, ha minden terve egy bátor férfiú léleknek nem szenvedne hajótörést e makacs, vasfejű és súlyos markú németek közt, kiknek hűségök oly darabos, mint nyelvek!

Betlen erdőkbe vonta homlokát: - Uram, fejedelem! mond, legyünk őszinték; a hiba szintűgy a magyaroké, mint az övék. Nem a szorgalmas, minden lázadástól óvakodó, miveltebb szász okozza itt a bajt, hanem a pártoskodás s visszavonás lelke, a személyes érdekek s azon átkos irigység, mely nemcsak magyart, székelyt, szászt mint nemzetet állít ellenségesen szemközt egymással, hanem embert emberrel, hivatalost mívelővel, hadfiat polgárral, fejedelmet leg-hívebb jobbágygyal! Nagyságos uram! én meggyőződésből fogom a derék szász nemzetnek pártját, s mivel nagyságod velök - legyen szabad nyíltan szólanom - nem igazságosan, nem fejedelmi fönséggel bánt.

- Hogyan?

- A mint mondtam, nagyságos uram! s szintoly forrón szólnék fel a magyar s székely ügyében, szintoly bátran, ha valaki elég merész lenne Erdély fejedelmének jogaiba vágni s méltóságát megsérteni.

- Te cselekszed azt e pillanatban, vakmerő! kiált fel Bátori, s hogy ezen eszelős fellengést párttűtő, fondorkodó jobbágyaink ügyében nem büntetjük meg érdeme szerint, köszönd annak, hogy oka nem titok előttünk. - Oka? mond Betlen, igen, nem titok, s lelkemre! ne is legyen az; oka az igazság!

Bátori vonásait összeszedé s egyszerre aggálynélküli vidámságra látszott azokban helyet foglalni. - Az igazság bátya! s a csinos szász menyecskék, felel Bátori, erőltetett mosolyra húzván ajkait, mint ki a beszéd folyamát tréfára akarja fordítani. Kegyed, folytatá, sokszor van Szebenben; ezek a szász urak emberséges emberek asztalnál s poharak közt, s a nők - oh! azok igen tudják a férfiakat pártjukra vonni! - Kegyed, Istenemre! jól szónokol s ha elébb kellene meghalnunk kegyednél, halotti beszédünket reá bízuk; ha - ekkor újra szokott kevély s rejtélyes arczkifejezésével szegzé szemeit Betlenre, ha a bánat halálunkon képessé tenné kegyedet a szólásra!

- Nagyságos uram! felelt Betlen sértve, ha a Károlyi Zsuzsánna férje találna egy erecskét szívében, mely más nőért verhetne: akkor felelnék nagyságodnak az elsőre; mi a végsőt illeti, nem tudom, tréfának vagy szemrehányásnak vagy gúnynak nevezzem: engemet nem sérthet! s különösen hangzik egy fejedelem ajkairól, kit én segítettem székébe.

- Elég! kiált fel Bátori komolyan. Most mi Somlyai Bátori Gábor, Erdély ura, állunk kegyed előtt s elvárjuk tanácsát, oktatásait mindannyiszor, a hányszor kedvünk lesz azokat kérni. Hűségről hallánk szavakat ejteni! vigyázzon kegyed, hogy azon szép erényt, melyet magyar erénynek neveznek, ne kegyed tiporja lábaival: s mikor fejedelem s lázongó pártosok közt támad meghasonlás: a vitéz Betlen Gábor ne találjon a pártosok ügyének védelmére kelni!... Igen, igen, folytatá fokunkint növekedő indulatossággal, kegyednek sok barátai vannak Erdélyben, népszerűsége közmondásos. Kegyed elég vakmerő volt, magát azon lépcsőnek nevezni, melyen székünk mennyezete alá álltunk! Kegyed az, ki fejedelmével szembeszáll, ki akkor áll el mellőle, mikor barátjaira legtöbb szüksége van.

- Elállani? kiált fel Betlen, mikor tevém azt?

- Betlen Gábor! folytatá Bátori, nem ügyelve megjegyzésére, míg a bársony dolmány vállunkon s a fejedelmi zászló kezünkben van, vigyázzon kegyed, nehogy számításai vakot üssenek!

Betlen szólásra nyitá ajkait.

- A bölcs tanácsadásból, mond a fejedelem összeszorított gúnynyal, s a többi észrevételektől ezennel fölmentjük kegyedet! A fejedelem meghajtá magát s belső szobáiba vonult.

Betlen még egy próbát tett később, de hasztalan; Bátorit Imrefi s többen annyira fel tudták haragítani a szászokra, hogy tettét megmásolni nem akarta.

Egy levele érkezett e tájban Brassóból, melyet lángoló arczczal szaggatott fel, de olvasása közben minden pillanatban komolyabbá lőn képe; végre Imrefit hivatá. - Imrefi belépván, a fejedelem kezében levő nyitott levélre vete egy futó tekintetet, neki úgy tetszett, mintha szélén a Coelesta nevét olvasná.

- Add tudokra a fogoly szászoknak, mond Bátori, hogy pártütésöknek ellenére életöknek kegyelmezek, ha három nap alatt 52,000 forintot kifizetnek. Bíz ez Betlen Gáborra; ő, azt hiszem reá fogja birni őket, hogy rejtett kincseiket előhordják, s a pénzt, melyre nagy szükségünk van, kicsinálják.

Imrefi bosszúsan távozott, alkalmasint inkább akarván, hogy a dolog reá biztassék.

«Coelesta!...» kiált fel Bátori, «minő levél ez! minő angyali szelidség - de szerelemről szó nincsen! Minden feledve volna! - Istenemre, e gyermek szivemben lakik! hányszor feledni vélem, mindannyiszor egy gondolat reá egész szerelmemet föléleszti! - Ő kér! kér a szászok életeért; ez oly természetes! De honnan tud ő mindent? honnan Weisz s a szászok? én kémekkel vagyok körülvéve.» Bátori elgondolkozott, ajkait szorítá össze, «Ki lehet a kém?» folytatá «ezt ki kell fürkészni!...» Kis szünet után újra a levelet futá keresztül. «Coelesta!» sóhajtott fel, «szelid engesztelő angyal!... De szerelemről egy szó nincsen! egy szó! s mégis e hideg néma sorokban oly mély érzés! oly mennyei szelidség! - Ily angyalnak ártatlansága gyermeki, talán nevetséges; de tőle szerettetni, isteni!»

Betlen közbejövetele s Coelestának levele, ki a fejedelmet nem mint Coelesta, nem mint Ecsedinek kedvelte, hanem mint ember, mint szász hölgy kérte kímélésre nemzete iránt: okozták a Bátori engedetlenségét a szászok iránt, kiknek fejére halált mondott volt.

Ha meggondoljuk, hogy az ifjú zsarnok a romlottság tág útján mennyire haladott már: elhihetjük, hogy ő Coelesta e lépésének egész nemességét föl nem birta fogni. Minő áldozatba, minő öntagadásba kerültek e sorok Coelestának, ha viszonyát a fejedelemmel meggondoljuk. Ő, ki a gondolatot Bátorira örömet tépte volna ki elméjéből, - ő, az Ecsedi kedveltje - lép fel, mint kérő, mint követelő, levelében; érezte Coelesta, hogy ez egy neme a hivatkozásnak a szerelem egykori jogaira, de szívének nemes iránya s azon forró csatlakozás, mely őt nemzetéhez vonzá, mindent feledtetett vele. - «Tartson bár hiúnak pillanatra Bátori», gondolá magában, «higgye, hogy bizodalमत szerelmem edzette meg - s hogy... egek! hogy még a köhalmi gyermek vagyok, ki őt Ecsedinek hittem s Ecsedit Istennek! higgye bár! Ha levelemnek sikere leend, eltűröm! Az Isten adand erőt bizonyítani, hogy még Coelesta vagyok, az Albinus leánya!»

Képzeljünk egy hölgyet, kinek minden boldogsága szépsége volt, s kire súlyos betegség után tükréből undok arcz bámul; vagy fösvényt, ki élte nagyobb részét pénzkaparással töltötte, ki néha éhezve s nélkülözve minden kényelmet, ült pénzesládáján, nemével a szerelmes szenvedélynek vagyona iránt; lepjük meg őt azon iszonyú pillanatban, mikor egy hosszú élet szerzeménye eltűnik szemei elől s ládáját üresen, kincsét elrabolva találja; vagy egy férfiút, ki élte minden pillanatát honának áldozta, kinek lénye olvadt azéval össze, ki boldogságával boldogult, s vesztével halt s képzeljük őt félreismerve, száműzve, átkozva azoktól, kikért szíverei vertek; képzeljük egy angyalt, ki mennyét vesztett - s érteni fogjuk némileg a Coelesta helyzetét.

A mi másnak szépsége, vagyona, hona s menyje volt: az vala Coelestának szerelme; s bár honát forrón szerette, bár ezen érzés vele született s nőtt: csalatásának első sajgó pillanatában egy sivatag közepén képzelé magát, mely nagyságában lesz szűkké s terjedelmében szorongatóvá! - Több hold telt már el, mióta megtudta, hogy szive csalatra van, hogy Ecsedi nincs többé: belső fájdalma úgy tetszik neki, mintha naponkint növekednék. Ha Ecsedi, vagy Bátorik már meghalt volna: fájdalma talán szintoly sötét, de nyugodtabb lenne. De minden pillanatban hallani valami rosszat, valami aljast egy emberről, kit szép lelke istenített - oly érzés volt, melyről fogalma csak a nemes, tiszta és fellengő léleknek, mint az övé, lehet.

Innen magyarázható, hogy egy belső szózat volt lelkében, melyet elvei csak hosszú küzdés után birtak legyőzni, mely mindig s mindig emelé fel hangját a Bátorik védelmére. «Nem lehet, hogy Ecsedi önmagától képes lett volna ennyire megromolni! Tanácsosai, azon alacsony csuszó férgek, rántották le őt a mélységbe magok mellé! Hátha a Bátorik lélek újra fölébred benne; ha megismeri őket s ismét visszanyeri lelke azon fönségét, mely abban bizonyosan megvolt - igazán megvolt!» ismétlé Coelesta szenvedélylyel, «hiszen hogy szerethettem volna én őt!...» Néha neme a rettegésnek fogá lelkét körül: «viszik, ragadják őt!» kiálta fel ilyenkor, «s mi lesz ennek következése? nem szaporodnak-e naponkint, óránként ellenségei? nem akarták-e már őt elveszteni? s nem lesznek-e elegend, kik ezt ezután is akarandják? Huh! valami borzasztó őt ily orgyilkosoktól körülkerítve gondolni! most! ily fiatalon a romlás útján; mikor viszonyai, szenvedélyei ragadják s az eszméletnek, a fontolásnak minden útja el van zárva előtte: s ha most halna meg, most! irtózatoss! neki kárhoznia kellene, - s ő oly lelkes, oly erőteljes!»

Igy gyötrötte magát Coelesta; keblében honszeretet s ellenállhatlan vonzódás Ecsedihez - mert mindig őt képzelte, nem Bátorit - örökös vívásban voltak. Coelestának lelkületét már ismerjük s talán biztosan remélhetjük, hogy ha tette, cselekvésre kerül a dolog, ő méltó maradand magához; de magányos órái, e küzdéssel, keserűséggel teljes órák, iszonyúak voltak.

A fejedelemnek eltávoztása óta Brassóból, Coelesta szüleinél volt: ki e feltűnő hölgyet, e gyöngyét korának s a korok mindegyikének, igénytelen egyszerű anyja mellett látta, minden házi terhekben részesülve, s elméjét, mely egy ország boldogulásának eszközeivel volt képes megbirkózni, fejkötő varrásával, vagy fodor simításával elfoglalva: bámulná őt. Egy erővel, melyről alig lehet köznapi léleknek fogalma, tudta fájdalmát, mindig újuló megszégyenülését s regényes szerelmét szívébe fojtani. Oly egyszerű, oly házias volt anyjával, hogy ez azon aggály nemét, mely őt néha szinte elkábítá, mikor leányát atyjával beszélgetni hallá, nem érezte akkor, midőn Coelestával egyedül volt.

Szerafin gyakran jött a házhoz, őt Weiszék mint egészen otthonost tekintették; de Szerafin sem volt köznapi ember s mennyire növekedett naponkint a szerelem, tisztelet s neme az ajtatósságnak keblében Coelesta iránt: annál inkább kezdé e szelid, gyönyörű teremtetést érteni s szellemét, lelkét felfogni. Szerafin hallgatott; de egész lényén volt valami, mi gyaníttatá, hogy azon lég, melyet Coelesta szí keblébe, neki menyje s édene. Ő boldog, nyugodt csak Coelesta közelében volt, s egy tekintet reá, elég őt oroszlaná bátorítani, vagy galambbá szelidíteni.

Hogy Coelesta Bátorinak írt, Szerafin tudta; az első pillanatban neme a féltésnek emelkedett föl keblében, nem volt mindjárt tiszta eszméje e lépésről; de később, bár e levélnek csak félsikere volt, nem tudá eléggé bámulni Coelestát. «Ő nagy!» kiált fel olykor Szerafin, «mert nemének aprólékos aggályain felülemelkedik!»

A Szebenben történtek figyelmessé tévők Bátorik iránt az egész szász nemzetet, főleg a brassaiakat; de még nem volt idejük készüléteket tenni, mikor Bátorik decz. 28-án elhagyván Szebent, Brassó felé sietett; a tanács elhatározta, a szebeni sorstól tartva, Imrefinek ajándékokat küldeni, ki a fejedelmet néhány nappal megelőzte. Ez használt. Bátorik ezúttal megkímélte Brassót látogatásától s Feketealom alatt ütötte fel táborát.⁹²

Valahányszor Coelestához közel volt, mindannyiszor bizonyos szenvedélyes vágyat érzett kebelében őt látni. Hogy Coelesta iránti hajlandóságának egészen más természete volt mint egyéb szerelmeskedéseinek, azt gyaníthatjuk, s ha lelkébe egy tekintetet vetünk, azt könnyen meg is fejthetjük. Az ártatlanság hatalmát nem lehet tagadni; a rény, a szűz tisztaság azon talizmán, mely a leggyöngébb hölgynek oly meglepő hatalmat ad a férfiú felett; az tevő Bátorit is szeliddé Coelestával szemben. Ha Kornisné nem nő, hanem leány volt volna; ha Bátorit Imrefi el nem altatná azzal, hogy Ágnestől szerettetik: udvarhelyi merénye hihetetlen lenne, mert Ágnes szintoly erényes, tiszta és nemes volt mint Coelesta, bár nem oly magas fokán a hölgyi tökélynek. Bátori, mielőtt távozott Coelesta, bár nem oly magas fokán a hölgyi tökélynek. Bátori, mielőtt távozott Coelestától, magának teve szemrehányásokat, gyávaságát vádolá s azt képzelé, hogy csak rajta állott, a hölgyet engedékenyebbnek, gyengébbnek, odaolvadóbbnak látni. De nem úgy volt az, ha a kedves leánynak közelében volt; ha mellette ült, vagy vele szólt, neme az elszóródásnak s elfogultságnak karolá szívé körül, s ily pillanatokban úgy tetszék neki, mintha Coelestát száná megsejteni; néha úgy látta, mintha a jövő perczen már egy ölelést tudna merni: - de a csalódás végtelenre fonódott s mit a jövő perctől várt, azt a jelenben elfeledni vagy halasztani látszott.

Varázs neme volt ez: lehet, hogy éppen ez tevő Coelestát előtte oly érdekessé: ez okozá, hogy Bátori halkan elkezdé magával hitetni, hogy Coelesta a hölgyi tökély tekintetében egész nemében egyetlen, hogy második nincs! hogy nincs férfiú Erdélyben, kit Coelesta szerelemre méltatna; s az a gondolat, ily lénytől szerettetni: egy diadal érzetét ömleszté lelkébe, mely hűségének hizelkedett, s halkan oly szenvedélylyé vált, melyet Bátori kebelében nehezen keresnénk, de mely ez előbbiekből igen megfejtethető.

A fejedelem Feketehalomból írt Coelestának; tudtára adá, hogy kérésére megbocsátott a szebeni tanácsnak s élni hagyá azokat, kiknek hűtlenségökről a leghitelesb bizonyítványai vannak; értésére adá, miként óhajtáná őt látni, miként vágyna lépteit előtte kimenteni s őt meggyőzni arról, hogy ő még a régi.

Coelestának e levél több bánatot mint örömet okozott; ő Szebent akarta megmenteni, nem egyedül Szeben néhány polgárainak életét: Coelesta lelkének magasabb röpte volt, ember-szeretete az egész szász nemzetet ölelte. Felelni vagy nem felelni e levélre - ez volt az, miben hirtelen nem tudott határozni. De ő örömet hátra tevő magát, miben cselekvésének magasb céljai voltak s ez határozott: ő felelt. Sorai egy szemrehányást sem foglaltak magokban s köszönete a szebeni polgárok életéért forró s szíve érzésözönéből merített volt; egy óhajás rekeszté be a levelet, hogy a fejedelem a szász nemzettel béküljön ki s tegye azt boldoggá, s ha Szeben vétkes, mit elragadó ékesenszólással igyekezett tagadni: vegye Bátori az eddigi történeteket büntetésül s biztosítsa magát nagylelkűséggel hűsége iránt egy nemzetnek, mely szintoly hálás mint rezzenthető, a hol sértést s veszélyt gyanít.

A fejedelemnek a levél sorain előmlő tisztelet nem tetszett egészen; egy-két szó a Coelesta szerető kebléből neki alkalmasint kedvesebb lett volna. De mégis úgy tetszett neki, mintha önkénytelen ragadtatnék lelki tiszteletre iránta. «Ő nem mindennapi lény!» kiálta fel Bátori, «az egekre! ezt naponkint inkább kell tapasztalnom! - s valóság-e ez? vagy álszín?... lehet-e oly fellengő lélek hölgykebelben? - hm! nekem hihetetlen!» S bámulhatunk-e, hogy ez Bátorinak hihetetlen volt?

1610. decz. 30-án a fejedelem feles seregeivel Oláhországba indult: a brassaiak őt pénzzel, emberekkel s fegyverekkel segítették.⁹³ s Szerafin egy volt azok közül, kik őt követék. E hadviselésnek sikere a történetekből ismeretes: Bátori győzött mindenütt. Szerafin egy levelében ezt írta Coelestának: «Bátori a vezér - s Bátori a fejedelem, két ember: ki őt a gömbölyök fellege közt, rohanó sereg homlokán látja, elragadtatik: ő - Isten akkor!»

Villánya az örömeknek nyargalt minden idegein a hölgynek keresztül, szíve legmélyében hangzott: «Ecsedi!» s diadalérzet dicsfénye sugárzárczát körül; de a második gondolat Szerafinnon állapodott meg. «Ő szeret!» ezt gondolá magában, «s ő ellenségéről, talán vágytársáról így ír! - minő nemes, minő szép az ily részrehajlatlanság!»

Oláhország meghódítottatott, Ráduly Serbánt kiűzte Bátorit s márczius végén 1611-ben mint győztes érkezett Brassó eleibe s címjéhez az «oláhországi vajda» címet függeszté.⁹⁴

A szász seregektől lovagi szellemben vett búcsút: Szerafinnak nagybecsű kardot ajándékozott. - Itt, mond, egy kard, melyet jó kézbe hiszünk adni; emelje azt kegyed ellenségeinkre - azt Szerafinnak, mint bajtársnak adjuk, a szászszal még számvetésünk lenne, de kegyetektől függ az alá is keresztet vonni! Brassót a fejedelem a nyujtott segélyért megdicsérte s négy ellenséges ágyuval ajándékozta meg.⁹⁵

Alig érkezett meg Bátorit Kolozsvárra, azonnal meghittei mindent elkövettek, hogy őt újra szenvedélyeibe s kicsapongásaiba visszarántsák. A had veszélyei s dicsősége közt felülkerekedtek volt jobb tulajdonai s élvezetei nagyobbyszerűek voltak. Otthon ő, a kicsapongó, s kinek lelke már igen is lent állott az erkölcsiség fokain, könnyen szikrát kapott: s azt lánggá éleszteti és soha táplálát nélkül nem hagyni, az Imrefi és Dimon dolguk volt, s Imrefiné, Nadányiné s Szilasiné, kik ekkor Kolozsvárt mulattak, ingatag kedélyéből nemsokára kiragadták azon regényes indulatot, melyet abban Coelesta levelei gyújtottak: mert magát a kedves hölgyet nem láthatá, bármiként igyekezett is abban.

Májusban az országgyűlésen a fejedelem nyíltan kikelt a szász papság ellen: s nem sok időre Nagy András és Elek János Brassó felé indultak: minő utasítással, az titok maradt, de tág útja nyílt a gyanításoknak s félelemnek.⁹⁶

Ekkor lépett fel újra cselekvőleg Albinus, a brassai tanácsos; nem volt ő polgármester, nem választva, nem felszólítva! Őt a helyzet ihlete s lelke magasb irányzata ragadták; férfiu kellett ily veszélyes helyzetben, ki cselekedjék, ki gondoljon! hol a gyáva közember csak félni, csak másra támaszkodni tud.

Ő szólalt meg s szavát Brassó parancsnak vevé; őt a közvélemény, a közbizodalom tevék némán, szenvedőleg, választatlan dictátornak.

Brassó elhatározá a fejedelem vezéreit be nem ereszteti a városba; titkon, de gyorsan Rádulyhoz követek küldettek segítségért, ki maga is felüdülve veszteségéből, bosszút forralt; Mátyás császár is felszólítottatott, kit úgyis Bátorinak önkényes tettei felbosszantottak.⁹⁷

Weisz volt a lélek, mely akart; Brassó a test, mely teljesített.⁹⁸

Június 11-dikén érkezett Nagy András a Bárczaságba; ő Brassót zárva, a szászokat fegyverben, Weiszt ébren találta; 20-dikán már Gábor maga nagy sereggel érkezett meg s Fekete-halom és Vidombák közt ütött tábor.⁹⁹

Benkner János e közben nem siker nélkül járt Oláhországban. Július 8-ikán rohant Ráduly vajda feles csapatokkal a Bárczaságba s 11-ikén megtámadá Bátorit.

A csata véres volt, de Bátorit győzött; az oláhországi seregek nyakra-főre vonultak hátra, csak Weisz és Szerafin küzdöttek még makacsul, midőn egyszerre megfordult a hadi koczka.

Ördög Balázsnak dühöngő hajdúi a holt oláhokra rohantak s kezdék őket kizsákmányolni. Hiába repült oda Bátorit, hiába szúrt le a vérengző Ördög Balázs többeket a maga kezével: a hajdúk a győzelmet bizonyosnak tartották. E kétséges pillanatban nyargaltak elő az oláhországi eddig hevert seregek; borzasztó vérontás bonyolítja őket a szétszórt fejedelmi csapatokkal össze.¹⁰⁰

- Hol a fejedelem? hangzott egyszerre; s a veszélyes kérdés ajkról-ajkra szárnyalt s a közrémülést még növelte. Imrefi, Rácz György a holtak közt voltak. Elek János és Varkocs György fogva: csak Ördög Balázs, kinek lovát kilőtték alóla, vívott egy agg fűzhöz vetve hátát s irtózatossapásai halomra dönték támadóit.¹⁰¹

- A fejedelem fogva van! hangzott újra. Ekkor sietett Szerafin a szászokkal elő, leugrott az ifjú hős lováról s gyalog támadta meg Ördög Balázst s legyőzvén, maga vitte fogva Brassóba.

Minden oldalról nyargaltak el a fejedelmi seregek; s itt-ott hangzott: Bátori elesett.

A TALIZMÁN.

A vágy, tudni ki légyek,

Ha kívánjátok világosabban tudni,
a - - - - vagyok.

Calderon.¹⁰²

Éjfél volt. Brassónak utcáin élénken jártak-keltek az éji örök, néha a várfalokról hangzott le tompa kopogása egy-egy őrszemnek. Az ég derült volt s redőtlen homlokán csillagkoszorúja fénylett; hús szellő fodorítá az itt-ott felnyúló jegenyének lombjait. A Weisz házában minden ablak sötét vala, csak egyben látszott derengő világ.

A méces, mely azt árasztá, előttünk már ismeretes szobában égett: abban, melyből a rejtek nyúlt alá s melynek egyszerű bútorozása semmit sem változott, mióta azt nem láttuk, csak az egyik asztal volt kissé kimozdítva helyéből s közelebb tolva az ablakhoz.

Az asztal mellett magashátú s aranyozott sok virágú bőrrel borított karszékekben látjuk Coelestát ülni. Szelid vonásain szokatlan halványság terül s nemes arczéle, melyet az oldalt lobogó méces festői világításban tüntet elő, komoly odabámulásra mutat.

A szászok győztek! s ez lelkét némileg felmagasztalá; de Serbán Ráduly magának tulajdonítá a győzelmet s a bosszúálló oláh vajda a közmondásos «*Czinemintye*»¹⁰³ értelmében égett rajta elébb történt sérelmet a foglyok vérében lemosni. Weisz a táborban. Serbán Brassóban volt, s a jövő reggelre az elfogottak lenyakasztatása határozva. Coelesta a legigazságosabb viszonytorlással sem tudta kibékülni s a foglyokat leöletni, valami oly borzasztónak tetszett előtte, hogy egész lelke szánakodásra olvadt. Serbánnak makacs átalkodottsága ismeretes volt; kegyelmet nála soha senki sem nyert, kit haragja s dühe bosszúja tárgyául tűzött ki. - Mindamellett Coelesta egy próbát tön Rádulynak dühét megengesztelni, de siker nélkül; ez szorítá össze szívét, nem tudott aludni, néha fölkelte székéről s csendesén járt fel s le a szobában. A brassaiak annyira el voltak készületökkel foglalva, hogy a Weisz háza látogatlan maradott s így a nyert diadalmak híre is Coelestához csak szakadozva s azon zajos örömrivallások útján juthatott, melyek az éjt megelőző estén hangzottak az utcákon.

Coelesta felkelt székéből; hogy Bátor fogva van, vagy eltévedt vagy elesett, nem tudta bizonyosan; az éj sötététől körül fogva, bús előérzettel, szorult kebelével állt meg néha. «Mit akarok én!» így tündött magában, «hová ragad azon szenvedély, melyet minden lelki erőm mellett le nem tudok győzni? de van e lelki erőm?... ah! én csak hiszem azt, hogy van... én a hölgyek leggyengébbike, legnyomorultabbja vagyok!... Istenem! mikor fog e vívás szünni? Miért szól mindig s mindig egy szózat keblemben Bátor mellett? Ő nemzetem ellensége! atyámmal szemközt áll a csatatéren! ő oly kevésbé érdemes a szerelemre! s én mégis nem vagyok őt képes egészen e zúzott szívből kiirtani.»

«Atyámnak s nemzetemnek, következőleg önellenségem! s mégis... minő gyávaság!» ajkai körül görcsös, lázas mosoly vonult. «Istenemre, nekem őt utálni kell! lehetséges-e ő és Ecsedi? vak voltam-e, minden érzékeim elnémultak-e! Örült valék! - nem, nem! én nem voltam örült, én tisztán láttam! Ő nem maga rohant alá! őt ragadták; s ő meg fog térti - talán későn, de meg fog térti. - S használna-e ez valamit? tehetné-e jóvá többé», így füzte odább gondolatait, «a mi elég, tíz zsarnok életét átokkal terhelni? - Nem szívem hiúsága-e ez? nem akarom-e elhíttetni magammal, hogy az, kit egykor szerettem!... ah! s miként szerettem! kit most is szeretek!» tevé keserűen hozzá, «nem volt arra érdemetlen s így önzés tehát az, mi

belőlem szól!» Coelestának arcza egyszerre oly nemes angyali kifejezést nyere, hogy nem lehetett volna őt bámulás nélkül tekinteni. «Nem!» mond mély önérzettel, «az egekre! bármiként mélyedjen tekintetem indulataim hullámiba: önzést s a hiuság ily kisszerű nemét nem találok abban! nem, Coelesta Albinus! én őt szerettem. Ecsedit! őt! nem magamat, de nagyon, kiirthatlanul! s ez fejt meg mindent. S hová vezethet ez?... hová?» kiált fel hevesen, «azon szükséges elhatározásra, őt feledni, őt kitépni szivemből, mindent úgy tekinteni, mint tündérálmot. Így», mond s vonásain valami mennyei fönség sugárzott, «így meg vagyok magammal elégedve! s ha nem lehet őt felednem! ha éltemmel olvadt össze szerelmem! akkor! akkor vívni azzal, kifogyhatlanul, örökre!» Coelesta újra a karszékre ült le s némán tekintett maga eleibe; egyszerre fölkel, kis bársonyvállát kezdé kikapcsolni: «Ecsedi özvegye, Coelesta!» susogá dalhangon, «jó éjtszakát!»

E pillanatban úgy tetszik neki, mintha a szomszéd szobának ajtaján kopogást hallana.

Ily háborgós időkben éjtszaka felkeltetni ritkaság nem volt, de mégis kissé összerázkódott; hölgyi idegek nem tagadhatják el magukat egészen soha. A kopogás ismételtetett s egy ismeretes hang szólala meg elég hallhatólag: «Coelesta!»

Coelesta kilépett a szobából s ajtót nyitott, egy férfiú lépett be, Coelestának arcát láng borította el: a férfiú Szerafin volt.

- Ily későn? kiált fel, s e szokatlan órában?

*

Míg ezek Brassóban történtek, nem lesz érdektelen, egy tekintetet vetni Kőhalomra. Az ütközet napján esteli tíz óra tájban, egy lovascsapat állott meg a kőhalmi vár előtt; mindnyájan fel voltak fegyverkezve s vállaikon durva szűr függött; öltözete e seregnek egészen különbözött a magyarokétól. Báránnyör öltönyök fődék őket, melyeknek elején cifra színes és aranyhímzés látszott, többnyire avult kinézésű. A rövidre borotvált fön kerek vörös süveg ült, hosszú sötétkék bojttal s derekaikra kendők voltak tekerve, csak az öltözet alsó részének szűkebb volta különböztet meg e vad tekintetű hadfiakat a töröktől.

A csapat elején egy komoly férfiú lovaglott néha hátra nézegetve, s közepén néhány magyar fogoly vala látható; többnyire kedvetlen elszórt tekintettel, csak egy volt közöttük, ki magasabban hordá fejét s kinek arczában észrevehetőbb volt a dacnak s haragnak kifejezése a bánaténál.

A szászok darab idő óta bizodalmatlanok kezdenek lenni Weirauch iránt: alkalmasint a Bátoriakhozi vonzódása nem vala ínyök szerint, s azért azon ürügy alatt, hogy őt a nyugtalan-ságtól megkímélik, a vár kormányát egy hadi erejéről nevezetes férfiúnak, Marder Sebestyénnek adák.

Mélyen a vár alatt ásítottak azon, akkora mindenütt létező tömlöczök, melyek ritkán állottak üresen: sötét penészlepte kőívek boltozák körül s főleg a háborgós időkben, midőn ellenségesen állott Erdély ellen s hol a hadi foglyokra többnyire bizonyos halál várt, kevesebb gondot is fordítottak csinoságukra. Marder azok közé tartozott, kik a fejedelmi seregből elfogottakkal hideg megvetéssel s kegyetlenül bántak.

A kapu kinyílt s a csapat behaladott; az udvaron állott Marder, kis száraz emberke, messze kiálló fényes szemekkel; arczában keskeny éles vonásai tekintetének sajátságos kifejezést adának.

A csapat vezére általad a foglyokat: - Ezen egyiket mond, egy zömök vállas ficzkóra mutatva, ki mogorván tekintett maga eleibe, itt a vár közelében fogattam el. A fogoly főlemelé fejét, s ajkai körül ördögi mosoly, vagy inkább gúnyvonaglás neme vonult el. Mindig sarkamban volt, folytatá a vezér, mint a ki vesztére jár.

Marder, háta mögé tett kezekkel járt a foglyok körül, kik összesen hatan voltak: egy mellett állott meg, kinek kényelmesen bujhatott volna el válla alatt.

- Ez, jegyzé meg a csapat vezére, dühösen védte magát, alighanem székel s gyanítom, Bilibog, az embervadász.

- Reád ösmertek, Bilibog komé; mond székelyesen vonva a szót az elébb említett zömök ficzkó; ne búsulj bátya! máskor szabasd rövidebbre magadat: - csakugyan bolond szem volna, mely rád nem ösmerne.

- Hallgass! kiált közbe a csapat vezére.

- Hallgass magad, felelt a ficzkó, szász köznyelven, neked elég időd van még fecsegni: nekem Serbán Ráduly, ha Brassóba küldtök, aligha nem kurtítja meg nyelvemet.

Marder, poroszló-hidegséggel körültekintvén a foglyok közt, vállat vonított: - Köznapi ficzkók! jegyzé meg, egy ketrecben elférnek mindnyájan: lesz gondom reájok.

A csapat vezére megfordította lovának fejét: - Béke kegyeddel, Marder! mond, mi nem mulat-hatunk, hajnalkor aligha tánczra nem kerül újra a dolog; Bátori hősei a tegnapi nyargalás után itt-ott csomósodnak már össze.

A csapat eltávozott: a zömök fogoly fürkésző tekintetet vetett maga körül, mintha ki akarná magát ösmerni, azután a legnagyobb egykedvűséggel füttyörészni kezdett s követé a többi foglyokkal együtt azon poroszlót vagy tömlöczört, ki lámpával kezében, ásítva ment elől s vezette őket a börtön felé, míg Marder, mindig helyt állva, tekintett utánok.

- Hat ily kamasz! mit ér ez? mond Marder magában. Nagy András, vagy Elek János, vagy a fejedelem, ez tenne valamit s határozna: ezekkel több vagy kevesebb, nem tesz különbséget. Az egy Bilibog ér valamit; hm! ez is csak egy kopjával kevesíti a Bátori seregét! Ezzel csendesen vonult vissza szobáiba.

Az idő eljárt; a foglyokat sötét boltban látjuk megint, a pusztta földön heverni; helyzetőknek kényelmetlensége ajkaikra panaszt s káromló szavakat függesztett: de az egyik közülök, kit Bilibognak hallánk nevezni, hallgatott, csak néha emelé sóhaj keblét, s azoknak, kik közelében állottak, úgy tetszett, mintha szemeiből szikrák szökdösnének ki.

Végre, a tömlöcz egyik keskeny nyilatán, vete be a reggeli nap néhány sugárt s a heverő foglyok arczeit kétes világ deríté; marczone, naptól barnult képek voltak ezek s nem egynek hosszú kard-sebhelyek vonultak el arczán. Bilibog a kőpadlaton hevert; - arczára a derengő sugárok hullottak s azt félig világíták: feje könyökére volt nyugosztva s háta a falhoz támaszkodott.

- Melyik csapatból valók kegyetek? mond az egyikhez a foglyok közül fordulva, kiknek szemein az álmatlan éjnek mámora függött. A kérdésre mindnyájan feléje fordíták szemeiket, azon zömök ficzkót kivévén, kiről feljebb szó volt s ki nyugodtan horkolt egy szögletben a fal felé fordult arczczal.

Az egyik a reátekintők közül, önkénytelen mozdulatával kezének, voná le fejről farkas-prémes süvegét s emelkedett, mint a ki felakar kelni.

Az embervadász intett kezével, és sajátságos kifejezésével arczának, nyugtatá meg a fölkelni készült.

A másik, a kihez a kérdés volt intézve, kevélyen fordult a kérdő felé: Minő csapatból? ismétlé a kérdést, a fejedelem seregéből.

Bilibog reá tekintett: - Mi a neve kegyednek?

- Tarka Péter, felelt ez.

- Tarka Péter? ily név nincs a fejedelmi seregben, kegyed nem igazat szól!

- Hazudok? ördögöt? annak köszönd ficzkó, hogy fokosom nincs kéznél, mert oly igazat mondanék neked, melytől betörnék a fejed.

- Hazudsz! mond az elébb szóló kevélyen, hanem az mindegy, akármelyik csapatból való vagy szereted-e Bátorit?

- Hm! mond a kérdett haragosan, éhen s szomjan így felelni minden ostoba kérdésre, bosszús; de ám legyen! - Ha szeretem Bátorit? ez bolond kérdés; lennék-e itt, ha nem szeretném? én szabad székelő vagyok - vagy voltam inkább, teringettét! mielőtt e szász urakhoz kerültünk, s a fejedelmet jó kedvemből követtem!

Az elébb süveget emelő fogolynak vonásain, helyzetének minden aggasztó kellemetlensége mellett, gúnymosoly vonult s a beszélőre függeszté szemeit, ki középkorú, erőteljes férfiú volt, igen kijelölt, de lapos vonásokkal, melyeken keresztül némi szeszélynek szelleme sugárzott: úgy látszott, hogy a beszélő elemében van.

- Úgy, úgy? kérdé Bilibog, tehát szabad székelő? gyalog vagy lófő, vagy épen főnemes?

- Lófő, - igen ficzkó, bár most gyalog járunk s törzsökös Adorján faj.

- Úgy kegyed, lófő székelő komé! okvetetlen ösmeri a fejedelmet is!

- Ha ösmerem-e, teringettét! csak a minap ivott ő nagysága a kulacsomból s vállamra vert.

- A fejedelem tehát ösmeri kegyedet? - de nem úgy értem, hogy kulacsából ivott-e; azt ő igen sokszor cselekszi s vállára is, gondolom, minden jobb vitézének vert már; - de személyesen, úgy, tudja kegyed, mint szokjuk az embert ösmerni, azaz: tudja-e nevét s tudja-e, melyik osztályban van?

- Furcsa kérdés! felelt a másik egészen hevülve: Tarka Péter! szokja ő nagysága mondani s vállamra teszi kezét, ha seregemben mind ily ficzkók volnának mint te, a fél világ az enyim lenne!

- Istenemre! mond bosszúsan a süvegét emelő fogoly, kár, hogy ő nagysága most nem láthatja Tarka Péterét, kivel a fél világot akarja elfoglalni. Hallja kend komé! ha valaha kiszabadul, azon legyen, hogy újra el ne fogják; mert ha a fejedelemnek minden ily ficzkója a szász börtönökben ül: úgy a fél világ fittyet hány neki!

- Véletlen! felelt Tarka Péter, nem egyéb; huszan rohantak reám, egyébként soha kézre nem kerítették volna.

Míg ezek beszélgettek a horkoló fölébredt s szemeit dörgölé, végre fölemelkedett s kissé megrázkódott: Veszett hideg lyuk ez, mond, egészen átjárt a penészes lég, brr!

- Ne aggódjék kegyed, Tarka Peti, mond Bilibog, folytatván az elébb kezdett beszélgetést: a hadi koczka fordul s ki tudja, ha a fejedelem maga is nincsen-e fogva valahol! - Mondja nekem kegyed, miként van az? - hogy székelő létére engem, Bilibogot, nem ösmer?

- Ki mondotta azt kegyednek, hogy nem ösmerem! Az igaz, hogy közel sohasem láttuk egymást, mert én nem régen jöttem a sereghez, de a csata hevében elégszer vettem kegyedet észre!

Bilibog mosolygott: - Még körül sem tekintettünk e veszett egérlyukban, mond, csak nyugodtan várjuk magunkra a halált: - nem tudnánk e tölgy-ajtónak néhány rugást adni, hogy sarkai kidőljenek; - úgy látom, hatan vagyunk, s az elég erő, néhány tölgygerenda ellen. Ezek a szászok éhhel akarnak itt elveszteni bennünket.

- Dicsérem kegyednek e gondolatját, mond azon zömök ficzkó, ki az elébb ébredett föl s ezzel az ajtó felé sietett; nehéz vaskarika lógott ennek közepe táján, ezt ragadta meg, óriási erővel rázván meg a nehéz szegekkel borított tölgyajtót, hogy minden pántjai recsegték: - nem boldogulunk, mond, hidegen visszatérve helyére.

Nyomorult! kiált fel Bilibog, egyszeri próbálat után félbehagyni a merényt, ide mellém!

- Csak rajta! mond az elébb szóló nevetve, semmi sem lesz belőle, s ha igen, mit használ? künn nyakon csipik kegyeteket s még mélyebbre vetik!

E közben a foglyok próbát tettek az ajtót kivetni sarkából, de nem lehetett, mivel a felső sarok aláfelé volt fordítva s kezeiknél semmi feszítő eszköz nem volt.

- Csak egyet e pántok közül törhetnénk le! mond Bilibog mérgesen.

A zömök ficzkó nevetett.

- Gaz kölyök! kiált Bilibog, minden fogadat a torkodra rugom! ide jer segíteni, ha erőd van!

- Kegyed komé mindig feledi, hogy most hasonlók vagyunk. Én Kurta Péter - hiszen egy Tarka Péter is van: kegyed Bilibog, híres embervadász! sem több, sem kevesebb! - ha rugdosni akar kegyed, az ajtón próbálja erejét, ne rajtam! ha mi itt összeveszünk, mi lesz akkor... Térjen kegyed, vad embervadász, lelkébe s mondja el az Ávét reggelre.

- Csitt! kiált Bilibog, fecsegő! neked talán a vesztőhelyen is kerepelne nyelved; zörejthallok, csendesen! kiki helyére! Ezt Bilibog parancsoló hangon ejté ki s a foglyok letelepedtek.

A tömlöcz előtti rekesznek ajtaja csikorgott s egy poroszló lépett abba, száraz kenyérszeleteket s egy kancsót dugdosván a tölgyajtó négyszögű nyílásán keresztül, melyet nehéz vaskereszt védett. A foglyok általvették a kenyeret s Kurta Péter ajkához illeszté a korsót: Víz és mindig víz! kiált fel mérgesen.

A poroszló összevonta homlokát.

- Hallod-e ficzkó! porkoláb - hóhér vagy poroszló mindegy! - vigyázz jól arra, a mit mondok: eredj Marder uramhoz s add tudtára, hogy néhány szóm van vele: jöjjön ide tüstént! a mit közleni akarok, fontos!

Bilibog különös tekintetet vetett Kurta Péterre: «mit kohol a gaz ficzkó újra?» mormogá magában.

A poroszló a szólóra tekintett, kissé habozva, de felelet nélkül.

- Újra mondom, szól Kurta Péter, eredj uradhoz s mondd, hogy jöjjön le, szóm van vele - fontos: a késedelem fejébe kerülhet.

A foglyok Kurta Péterre meresztették szemeiket.

- Mit bámultok reám? fajankók! mond ez megvetőleg, hová gondolni sem birtok ti, ott már én határoztam! eredj porkoláb, nehogy megbánd!

A poroszló kétkedőleg rázta fejét: azonban Kurta Péter beszéde oly határozott hangon volt adva, hogy jónak látta Marderrel közleni a dolgot; ráfordította a kulcsot a külső ajtóra s nemsokára léptei elkondultak a földalatti sötét folyosóban.

- Ördög bujt-e beléd? ficzkó! kiált fel Bilibog, miben jár az eszed!

- Gyerekség! egy talizmánom van s azzal akarok próbát tenni, mond Kurta Péter.

- Minő talizmán?

- Semminő, felelt Kurta röviden, bizza kegyed rám a dolgot! Mit gondolnak kegyetek? nem volna-e jó? ha egy közülünk kiszabadulhatna s a jövő éjjel ide jöhetne segítséggel és - - - de csitt, lépteket hallok, csendesen.

Bilibog rázta a fejét, mint a ki a dolgot meg nem foghatja.

Nemsokára a zár csikorgott; Marder, a poroszló kíséretében, a börtön előtti boltba lépett.

- Melyik az, kinek szólója van velem? mond hidegen s egész tartásában kevélység s megvető kicsinylés vala kifejezve.

- Én, drága Marder úr! felelt Kurta Péter az ajtó nyilatához közeledve. Nézzen kegyed reám! tartsa kissé azon sovány mécses arczomnak; így la! most tekintsen meg! - ösmér-e?

- Nem! felelt Marder, figyelemmel tekintve reá.

- Helyes! mond Kurta Péter, annyi tehát bizonyos, hogy kegyed engem nem ösmer! - hallották kegyetek - szólt a többiekhez fordulva, kik az egész jelenetet feszült figyelemmel bámulták, de kiknek arczaikon, Bilibogot s Tarka Pétert kivévn, nagy komolyság s elcsüggedés vala kivehető.

- Minő semmi beszéd ez! fakad ki Marder indulatosan, azért kelle nekem ide lejőni, hogy a te ostoba képedbe tekintsek, szemtelen!

- Csendesen, uram! nem azért kéretém én kegyedet, hogy hasonlót tegyek, - a világért sem! hanem közleni való titkom van s ha kegyed füleit ide a nyílásra illeszti, remélem, hamar ösmeretséget kötünk egymással.

- Titok! mi lehet az? szólj bátran! lesz arra gandom, hogy ha titok, tovább ne szivárogon: legalább e boltból ki, nem!

- Kegyednek egyedül akarom azt megsugni, vagy magamnak tartom, a hogy tetszik: csak egyikünk meg ne bánja!

Marder intett a poroszlónak, s az igen kedvetlenül vonta hátra magát: mert a Kurta Péter nyilatkozása benne is élénk figyelmet s tudni vágyat gerjesztett.

- Most egyedül vagyunk, mond Marder, ezek itt - ekkor a többi foglyokra mutatott - halottak! s ez életben innen szót többé ki nem visznek!

- Hahaha? röhögött Kurta Péter.

- S te röhögsz?

- Látja kegyed, nekem jó kedvem van s képemet az elébb nem azért vizsgáltattam: mintha kegyedet nevének vagy leányának néztem volna, hogy belém szeressen! hanem azért, hogy abban a nyugalomnak kifejezését olvassa. Lát-e kegyed vonásaimon aggodalmat, vagy félelmet - vagy nyugtalanságot?

Nos tovább! mond Marder, hidegen szegezve rá szemeit.

- Jó, tehát én nyugodt vagyok, s ennek oka van, okának kell lenni: mert, Istenemre! a kegyetek penészes kenyere s langyos vize, nem igen alkalmas a kedélyt felvidítani. Én nyiltan kimondom itt, hogy én innen ki akarok lépni s ki fogok lépni!

Mardernek mogorva vonásain a kárvágnak ördögi mosolya villámlott keresztül.

- S kegyed nem hiszi? - én talizmánnal bírok, mely a legmesterkétebb zárt felnyitja.

- Használd talizmánodat, kölyök! hadd lássuk erejét; most szólj! mit akarsz; nincs késni időm!

Kurta Péter vonásai komolyakká lettek s szemeit némi felsőséggel függeszté Marderre. A foglyok leírhatlan feszültséggel tekintettek reá, főleg Bilibog, ki nem tudta eléggé bámulni rajta.

Kis szünet után, csengő átható hangon kiáltott fel a ficzkó: «Carthago!»

Mihelyt ő e szót kiejtette, Mardernek arcza azonnal megváltozott, vonásaiban a legnagyobb meglepetést lehetne észrevenni.

- Hogyan? kiált fel, hogy jutottál e szónak birtokába?

- A várparancsnokokon kívül csak egy tudja még azt, mond Kurta Péter, s az az egy bízta reám, meg akartam azt kegyednek súgni, de nem tetszett s így már többen tudják az elégnél!

- Megfoghatatlan! kiáll fel Marder, elgondolkozva. - Kis szünet lőn, mely alatt az arczokon egészen különböző kifejezést lehetne olvasni: a foglyok, Bilibogot kivéven, kábultan tekintettek Kurta Péterre, mint a kik az egész dolgot meg nem foghaták. Bilibognak arczán pillanatra a harag bíbora lobbant fel, míg a következőkben szemeit áthatólag s gyanúsan szegezte Kurta Péterre.

Marder kis szünet után, mintha a dolgot jobban megfontolta volna, folytatá: - A szó, melyet kiejtél, mindenesetre oly talizmán, melytől - aligha zár van szász kezekben, a mely föl nem nyílnék.

- Úgy-e! mond Kurta Péter diadali érzettel, s melle dagadozott, s tekintete kevélyen s megvetőleg járt körül.

- Alig! mondám; folytatá Marder, arczának szokott komoly hideg kifejezésével, de én öreg róka vagyok, s még egy szó, melyhez gonosz úton is juthatál, nem képes agyamat elkábítani. Te fogva maradsz! s holnap függesz!

Kurta Péter pillanatra elhalaványodott, de csak pillanatra s arcza újra visszanyeré előbbi kevély kifejezését: - Én nem maradok és nem függendek, Marder mester! a minő igazán kegyed és én kettő, és kétszer ennyi egy!

Ekkor barna dolmánya alá nyúlt s egy tekercset vont ki abból: - Lépjen kegyed közelébb ide, emelje föl mécsesét, s olvassa ezt.

Marder közelebb lépett s a tekercsben, melyet Kurta kifeszítve tartott két kezében, foglalt írást olvasta halkkal; arcza kiderült.

- Ez, mond némi nyájassággal, mely neki igen rosszul állott, és savanyú képéből szinte kirítt, ez változtat a dolgon! Üdvözlöm kegyedet, kegyed a mienk; poroszló!

A poroszló belépett. - Ajtót nyiss! szólt Marder, s a poroszló a nehéz kulcsot dugta a zárba; s nemsokára nyikorogva csavará azt meg; az ajtó kinyílt s Kurta Péter kilépett.

Kijött előtte még egy pillanatra hátra hajlott, úgy tetszett, mintha valamit súgna Bilibognak, kinek arczán egyáltalában nem látszott a derengő reménynek semmi sugára.

- Hallod-e ember! kiált fel Bilibog, most ösmerlek egészen.

- Egészen? felelt Kurta Péter nevetve, hallja kegyed Bilibog, az embervadász! eskümet: a milyen igazán kegyed Bilibog a székely! én Kurta Péter! oly igazán - értsen kegyed - nem fog e boltból többé kilépni! kegyed ösmer? - ki ösmer engem? van-e ember ki engem értene? Vigyázzon, nehogy míg a nap aláhanyatlik, azt kiáltsa fel: Kurta Péter! én kegyedet nem ösmertem.

Bilibog összeharapta ajkait de semmit sem szólott.

- Elég szószaporítás, mond Marder, kegyeddel még egy kis beszédem lesz: kövessen. - Ezzel Marder és Kurta Péter kiléptek a tömlöcz előtti boltozat alól, nemsokára a nehéz ajtó dördült be, s minden csendesen volt.

A VÉDANGYAL.

- - - szeret téged, s csudát tesz érted - -
minden órában - -

*Lessing.*¹⁰⁴

A mi szépet ég-föld összefoghatnának,
Mind együtt mosolyog, hajnalán arczának.

*Vörösmarty.*¹⁰⁵

A Kurta Péterrel történtek után egy nappal, mintegy 9 óra tájban estve, a kőhalmi vár eleibe egy csapat érkezett: meg lehetett abban azonnal a szász fegyvereseket ismerni, kiket Weisz s a brassai tanács pénzért fogadtak. Öltözetük inkább földművelőkre, mint had fiaira mutatott, s a hosszú sűrű redőkben, bokáig legyűrt csizma, a bárányszerű süveg, s a fegyverkezet különbsége mutatták hogy ezen emberek hirtelen gyűjtettek össze.

Két karcsú alak, csinos paripákon, volt a vezető; az egyikben azonnal a szép, lelkes és élénk tekintetű Szerafinra ismerünk: a másik majdnem gyermekded ifjú volt, vagy egészen ismeretlen előttünk, vagy legalább ezen alakban az; bár érdekes szelid vonásai, úgy tetszik, mintha megjelentek volna már előttünk. Ezen utóbbinak arczán az általános kifejezés elég szilárd volt, de neme a viharos nyugtalanságnak volt abban észrevehető. Szerafin kürtjébe fujt, s az őrtorony ablakából egy borzas férfiú-fő nyúlt ki. «Ki vagy?» kiálta le.

- Szerafin - felelt a csapat vezére - a brassai tanács rendeléséből jövök ide.

- Kegyed az, Szerafin? - tüstént nyitok; a toronyőr nemsokára a nehéz hidat ereszté le, maga megjelent a sötét kaputölcsérben. - Be nem jelentettem kegyedet, mond; hiszen ez szükség-telen.

- Helyesen, Martin! felelt Szerafin, mi ösmerjük egymást.

Mindnyájan leszállottak lovaikról, s a két ifjú a Marder szobáihoz sietett, ki a szokatlan zajra kilépven azokból, a folyosón találkozott velők össze.

- A! kiált fel Marder: üdvözlöm kegyedet, Szerafin! mi jót hoz?

- Parancsot a brassai tanácstól!

- Parancsot? szólt Marder kevélyen, azt hiszem, itt a parancsosztás csak engemet illet egyedül.

- Emberül felelt kegyed, viszonzó mosolyogva Szerafin, nem is kegyedet illeti az; - tudva van előtte, hogy Serbán Ráduly vajda, minő szigorú föltételeiben, s mennyire fel van Bátor Gábor ellen bősztülve, ki őt hadi híretől és vajdakaftányától fosztá meg egy csapással; most mint segéd s barát vont fegyvert ügyünkért s ám jókor vontá azt, a fejedelmi csapatok mint az őszi kalász a csép alatt szétzúzottak! - Őt kímélnünk kell, mert Bátor erős - erős vesztében is, mint az oroszán, kinek sebe feszíti idegeit, s bosszút áraszt szívében, szigorúan s pontosan kell hogy ígéretünknek s kötelezéseinknek megfeleljünk, nehogy ellenkező esetben oláhjaival mint ellenség lépje keresztül havasainkat, főleg míg a fergeteg dühöng, Bátor s köztünk még itt-ott nehéz fellegek úsznak, villám- s záporrejtők.

- Mind helyes! de hová vezet ez? kérdé békétlen hangon Marder, kinek gyanús kételkedő lelkében, a hosszú előzmény kissé furcsának tetszett.

- A feltételek egyike a martalék kétharmada volt s a foglyok mindnyájan. Rádulynak tudtára esett, hogy a csata iszonyaiban némely csapatjai, kiket Bátori az ütközet éjjelén halomra döntött vagy szerteszórt, sötétben ide-oda tévedtek s néhol foglyaikat az erősségekben hagyák, most azokat kívánja.

- Hm, hm! mormogá magában Marder: erről az oldalról fuj a szél? itt öt fogoly van s köztök Bilibog, az embervadász! ezért a székelek roppant váltságot fizetnének s Ördög Balázs talán kardját adná oldaláról; - ha a szerencse ide hozta ezt, érteni fogja kegyed, hogy nem örömet adnám ki pusztán kezemből.

- Istenemre! mond Szerafin, kegyednek nagy igazsága van, ha a hálóbért s a tartás árát mind az ötért megkívánja.

Marder hallatá pokoli nevetését: - A hálóbért? a tartás árát? helyes! - de tudja-e kegyed? hogy háború idején, ellenségnek magunk szabjuk az árt, s az árú annyit ér, mennyin eladható - ez régi latin közmondás; én fejenkint három olasz aranyat kívánok.

- Kegyed jól számít, parancsnok! s nem kétlem, a brassai tanács kész kegyednek a zsákmányból annyi érőt félre tenni.

- Nem úgy, ifjú úr? mond Marder hidegen; pénz és rab, ígéret és ígéret, ez nálam a szokás; - a brassai tanács ígéretére én sem szolgálhatok egyébbel ígéretnél.

E pillanatban lépett az ifjabb bajnok elő s kebléből nehéz aranylánczot vont ki: - Tekintse meg kegyed e lánczot, - mond, lehető egykedvűséget színlelvén, bár ezt arczának nyugtalan viharzása némileg czáfolni látszott; - ez a láncz két szebeni sing és fél s 40 olasz aranyat nyom.

Marder rejthetlen kíváncsisággal nyúlt a láncz után s műértőleg tekinté azt meg; úgy tetszék, mintha mogorva vonásai fokonsint derülnének. - E darab ér valamit! mond, annyi igaz, az arany elég tiszta, bár az olaszszal fel nem ér, de nekem kész pénz kellene!

- Jó, mond az ifjabb, örömet visszaváltom kegyedtől 15 aranyért, mihelyt haza mehetek; s úgy tetszett, mintha az ifjúnak békétlensége növekednék.

- Ily kész kegyed a fizetésre? ördögöt! fiának fogadta-e kegyedet a Bárczaság, vagy valami más érdek - - ?

- Érdek! - felelt rögtön és indulatosan az ifjú s arczát hirtelen pír futotta el, itt a láncz! zálogba 15 aranyért, vagy ajándékba az öt fogolyért, ha tetszik! vagy a kegyed feleletét viszem meg a foglyok helyett. S ha Serbán Ráduly vajda azzal meg nem elégednék, ám lássa kegyed! hogy menti ki magát! - Az ifjú méregetve emelgeté föl s le Marder előtt tenyerében a lánczot.

- Jó, jó! mond Marder kissé alantabb hangon, hiszen azért össze nem veszünk, alkudni szabad; bár kegyednek készsége, a szép arany lánczot néhány semmirekellőért kidobni, aligha másban gyanút nem gerjesztne!

- Gyanút, mond az ifjú, kissé elhalaványodva. - Helyes! tehát gyanúskodjék kegyed: de míg aggályából kienged, addig mi, remélem, e lánczon több foglyot szerzünk másutt, és Serbán majd olcsóbban jut az itteniekhez.

- Az igaz, mond Szerafin közbe szólva, mi csak az időt vesztegetjük itt: béke kegyeddel.

- Megálljanak! kiált fel Marder, ördögöt, mint sustorog az ily ifjú vér; - ide azzal a lánczczal, de nem zálogba, hanem szórt szőrért! - tetszik?

- Igen, felelt az ifjabb kurtán, mindig kézben emelgetve a gyönyörű mívű ékszer.

- Jó, mond közbe Szerafin, most a rabokat akarjuk látni.

Marder még egyszer az ifjú felé fordult. - A láncz tehát az enyém?

- Igen, mond ez, mihelyt a rabok az enyéim.

- Helyes! jegyzé meg savanyún mosolyogva Marder, jól teszi kegyed, nem árt a figyelem ily háborgós időkben; adok, hogy adj! ez régi latin szólás: s teszek, hogy tégy. - A foglyok ezennel meg fognak jelenni.

Marder a jöttekkel kilépett az udvarra, mely keskeny, nehéz, gömbölyű kavicsokkal kirakott négyszöget képezett; egyik felét a hold világa borítá el kékes fényvel, míg a másik árnyékba volt merítve, melynek éles ékalakú elválasztó határa vonult le a félig korhadt várfalakon. Az egyik falnak hosszában állottak a Szerafin emberei, lovaikat kantárszáron fogva, s nagy csendességben, szemeiket a jöttekre fordíták.

Nemsokára a foglyokat hozták elő; az ifjabb lovag hirtelen ereszté le sisakrostélyát; legelül Tarka Péter ment, bizonyos hetykeséggel adván magának némi felsőségi tekintetet a többiek közt; őt az öles Bilibog követé, s ezt a más három; mindnyájoknak karjain és lábain láncz csörgött.

Szerafin közelebb lépett Biliboghoz, ki kevélyen tekintett maga körül s épen szólásra nyitá ajkait. - Bilibog komé! mond Szerafin, üdvözlöm kegyedet! rég óhajtám e szerencsét magamnak, majd visszafizettetem azon százsz fejeget, melyeket hétről-hétre küldött a fejedelemhez. Míg Szerafin e szavakat majdnem dühösen intézte Biliboghoz, addig az ifjabb a lánczot adá által Mardernak, ki annak megtekintésével egészen ellátszott foglalta lenni.

Szerafin épen Bilibog mellett állott s kissé távol Mardertől, egyszer feléje hajlott: - Csendesen, mond hirtelen és súgva, barát ölté itt az ellenség álarczát magára, s velem Kurta Péter szólt.

Bilibog hosszú tekintetet vetett Szerafinra s önkénytelen mozdulattal akará kezét megragadni; arczában meglepetés s hirtelen örömsugár valának olvashatók.

Marder arra tekintett; az ifjabb hős arczát szándékosan fordítá el Bilibogtól, ki fürkészve függeszté tekintetét annak karcsú termetére.

- Hozzám ne nyulj! kiált fel Szerafin, visszanyomva a Bilibog kezét, vad embervadász! minden ujjadról csepeg a vér! Ekkor csapatjához fordult, mindnyájan lóra ültek, s a foglyokat közbe vévén, halkkal a lecsörömpölő kapu hídján kihaladtak.

Szerafin elül ment, az ifjabb lovag egészen hátramaradott.

- Urak! urak! kiáltott Marder a haladók után, békóimat visszavárom, ezek a várhoz tartoznak s nekem számolnom kell rólok.

- Brassóban megleli kegyed azokat bizonyosan! kiált vissza Szerafin, ne aggódjék rajtok!

Marder békétlenül fordult vissza szobái felé, mint a ki boszankodik, hogy valami nem jutott elébb eszébe. «Néhány jó kötél is elég lett volna», mormogá magában, «mernék fogadni, hogy Weisz patkókat kovácsoltat szép új békóimból; ő mindennek tudja hasznát venni!» Mormogását a kapuhíd visszacsapódása rekeszté be.

Gyönyörű nyári est volt; alant a völgyben a trücskők egyhangú dala s az ungok ismételt rekegése hallatszott, míg Szerafin s csapatja lassan haladtak lefelé a kőhalmi bérz konyúlatán. A sötét rengeteg felett, velök szemben a hold úszott mint egy ezüst sziget, s fénye gyémánt-pelyheket függesztett az agg tölgyekre; a Szerafin sisakján tört meg egyik sugára, míg többek a csapat mellvasairól szökdéltek vissza. Lovagaink csendesen léptettek, mintha a gyalogló foglyokat szándékosan kímélnék.

Bilibog meg akart szólalni, de Szerafin intett neki, s ezen intésben valami bizodalmas s egyetértő volt, a mit a többi fogoly csak azért nem vett észre, mivel önsorsokkal s kétes helyzetökkel voltak elfoglalva.

Negyed órányi távolságra lehettek már Köhalomtól, midőn egyszerre Szerafin megállítá lovát; a foglyok kis földemeleten foglaltak ülőhelyet; az egy Bilibog állott, szép sugár erőteljes termete mindnyája közül kivált, s nékie valóban fejedelmi tekintetet adott.

Szerafinnak egy intésére ketten a seregből leszálltak lovaikról; csak akkor lehetett észrevenni, hogy ezeknek paripáik sokkal csinosabban voltak felkészülve a többinél.

Szerafin s az öt kísérő fiatal lovag is leszállottak s közel Biliboghoz állottak meg. Szerafin sisakjának nem volt rostély, ujnyi vastag acél nyúlt le annak elejéből, álla felé hajolva, mint védszer, vágás ellen; az ifjabb azonban még mindig leeresztett sisakrostélylyal volt.

Szerafin a csapathoz fordult: Szolgálatokkal, mond, meg vagyok elégedve. Várdai! fizess ki nekik az alkudott bért; e foglyokat itt, majd a fákra aggattatom s ezt Várdai maga elvégzi segítség nélkül.

A foglyok összetekintettek, s Szerafinnak e nyilatkozása annál különösbnek tetszett nekik, mivel eddig is nem a könnyű lánczok terhe tartá őket fogva, hanem a számos fegyveres kíséret.

Tarka Péternek ajkai körül megvető mosoly vonult el: - Ha ezek mennek, mond sűgva szomszédjának, szerepet cserélünk, s aligha Várdai uram nem függend, mit gondolsz öcsém?

- Én jobbat náladnál, s azt hiszem, minden békességesen fog lefolyni; teringettét! aligha ez nem az ármányos Kurta Péter dolga, kibe hét ördög bujt, ha nem több.

Míg ezek suttogtak, addig a lóról leszálltak közül egy vaskos szőke legény nagy erszényt vont ki kebléből, mindegyiknek a csapatból valamit fizetett.

- Úgy tevél, mint mondám? kérdé Szerafin a visszatérőt.

- Igen, felelt egykedvűleg a szász.

- Jó, folytatá Szerafin, a többiekhez intézve szavait, tehát ezennel kegyeteket a további kísérettől feloldom! s hogy ok ne legyen a panasza, toldám meg az ígért bért.

A csapat férfiai igen meglátszottak elégedni a bérrel; s nemsokára, hangos köszönet s jó kívánságok után elnyargaltak; darabig együtt látta őket a kísérő szem, míg távolabb szét kezdettek egyenkint oszolni; végre egészen eltűntek szem elől.

Eddig minden csendes volt: a foglyok nyugodtan ültek jó távol Szerafintól, csörgetve lánczaikat, csak Bilibog állott mellette; Várdai s a másik leszállt fegyveres lovaikat tartották Szerafin közelében; s a foglyok közt halk susogás hallatszott.

- Várdai! kiált fel Szerafin, Bilibogra mutatva, old le a lánczot e fogolyról.

Várdai némi fáradság után lefejté azokat kezéről, lábáról a természetes székelynék.

Szerafin leemelte sisakját, a szellő fodorítá fürtjeit: - Bilibog komé! mond, itt a ló, üljön fel kegyed reá; e hű szolga, Várdai, kísérni fogja kegyedet! A csatamezőn a kard fogna határozni közöttünk.

- Szerafin! kiált fel Bilibog, önkénytelenül elérzékenyülve egy pillanatra, hol vevéd magadat a szászok közt? ez egyenes, e lovagi lélekkel? Istenemre! ha bírátok, a tanács s a polgárok, hozzád hasonlítának, derék hadfi! most nem egymás ellen, hanem egymás mellett vívnánk s ez üdvösebb lenne!

- Félre ne értsen kegyed, szólt Szerafin nyugodtan, az egekre! oly ünnepélyes pillanat ez éltében! hogy nem akarnám ennek csak egyetlen árnyékoldalát is gyaníttatni; meglehet, hogy a mit cselekszem, nem is az én tettem s én csak megbizottja vagyok egy lénynek, ki egykor kegyed előtt nem volt ismeretlen!

- Az én gyanításom! kiált fel Bilibog, önkénytelen függesztve tekintetét azon fiatalabb lovagra, ki leeresztett sisakrostélya alól szegezte szemeinek sugárit ezen érdekes jelenetre, s kinek szabályteljes gyöngéd tagjain neme a reszketegségnek mutatkozott.

- S ki az? kérde Bilibog élénken, még mindig a szép fiatal lovagra függesztett szemekkel, szólj Szerafin, derék lovag! kinek köszönhetem e szolgálatot, mely szintoly fontos a hon, mint személyemre nézve?

- A honra is? kérde Szerafin, adj a ég!

A fiatalabb lovnak hallható sóhaj emelkedett kebléből.

Ekkor Tarka Péter szólalt meg, közelebb lépve: - Hallod-e Bilibog koma! ha mi itt vesztg-lünk? teringettét! lánczostól együtt kedvem volna egy próbát tenni; itt négy lovat látok s négy embert, mi öten vagyunk; s ha Isten velünk, csak egyik megy gyalog s az kegyed lesz Bilibog koma, mint a kinek leghosszabb a lába.

Bilibog Tarka Péter felé fordult: - Zsebemben semmi sincs, földi! az öreg Marder kikutatta minden rejtékét; de itt ujjamon egy gyűrű még, ezzel, ha kegyed társaival együtt Fehérvárt megjelenik a fejedelem udvarában, nem lesz kárára.

Tarka Péter a beszélőre tekintett s annak egész tartásában oly valami parancsoló s hódító volt egyszerre, hogy sokkal alább hangolá szózatját: - A fejedelem udvarában? mond kérdőleg.

- Ott, ott; felelt Bilibog, ott megújítja kegyed ösmeretségét a fejedelemmel, ki örülni fog, gondolom, kegyedben oly ficzkóra találni, ki a fejedelem kegyét dicsőségnek tartja s ezért megbocsát, ha azzal mérték fölött kérkedik is. De elég a szószaporítás, - ide tekintetek fogoly társaim! e négy férfiú itt nem ellenség, tehát ok nincs a megtámadásra, sőt épen ellenkező! kegyetek szabadok, s mehetnek Isten hírével!

A foglyok élénk örömmel emelkedtek föl üléseikből, s nemsokára Várdai, a másik szász lovag segedelmével a lánczokat leoldá tagjaikról.

- Tehát szabadok vagyunk, Bilibog koma? kérde Tarka Péter hetykén.

- Mint hal a vízben, felelt a kérdett nevetve.

- Ide a lánczokkal! kiált Tarka s fölszedvén azokat a földről, karmantyúiknál fogva egymásba akasztá, így függeszté a lánczfűzérnek egyik végét egy magas tölgynek ágához az út mellett s a másikat kissé távolabb egy más fához. - Itt, mond, meglelheti Marder mester nyakszorítóját; s most már - Isten kegyetekkel! én megyek, de nem azon az úton, melyen jöttem, hanem erre a bércek felé, folytatá előre mutatva, s ha Isten segít, hajnalra az Ördög Balázs tanyáján leszek!

- Ő nincs többé, mond Szerafin.

- Nincs? kiált fel meglepetve Bilibog.

- Fogva van, s a Ráduly kezében, honnan nincs menekvés.

- Értelek, mond Bilibog, hasonló sors, talán irtózatossabb s szégyenítőbb várt reám, ha hidegen el tudtam volna várni azt; de életemnek ura vagyok s az egekre! ha valaha erőszak foszt meg attól, nem a nyomorult Serbán pallosa lesz az! Halljátok, mond a foglyokhoz fordulva, kik már indulóban voltak; - Fehérvárt elvárlak benneteket, a fejedelemnek emberre van szüksége.

S te, folytatá az egyikhez fordulva: jutalmat várhatsz! hallgattál, mikor hallgatni üdvös volt, s ezt nem szoktam feledni; hű ember az, kire legtöbb szükségem van jelenben! Bilibog, kezét a megszólított vállára téve: - Viszontlátásig pajtás! mond nyájasan veregetve meg vállát!

Emlékezhettünk, hogy egy a foglyok közül a kőhalmi börtönben süveget emelt Bilibognak; ez volt az, kihez az elébbi szavak intézve valának.

- Holtig Bátoriért; kiáltottak a foglyok, s vígan haladtak el; Szerafin, társa, a két szász lovag s Bilibog magokban maradtak.

Bilibog lóra ült: - Te gyalog maradsz földi! - mond az egyik szásznak, - s most nincs módomban, lovadért a bért megadni... Szerafin! - folytatá szíves hangon: - én kegyednek adósa maradok. - Megállj! mond, újra azon száshoz fordulva, kitől a lovat átvette, s leemelé süvegét, itt maradt még, látom, süvegboglárom; ezzel a ló s a gyalogló fáradsága ki van fizetve, a Marder kopói a süveg lombosa alatt észre nem vették azt. - Ezzel egy nagy, drágakövekkel terhelt kalpagboglárt szakasztott le egy rántással süvegéről s nyujtá a szásznak.

A lovag kérdő tekintetet vete Szerafinra.

- Elfogadhatod, mond Szerafin.

Mikor megindultak, Szerafin a Bilibog balján lovagolt. - Uram, fejedelem! szólítá meg Bilibogot tiszteletteljes hangon, szükség a történeteket megfejtennem nagyságodnak. - Ekkor elbeszélé, hogy Kurta Péter, ki hogy nem más, mint Dimon volt, sok okunk van hinni, őt felkereste; s a fejedelem helyzetét tudtára adá s ő Coelestával közölvén a dolgot, sietett egy fiatal ismerőjével, kinek hallgatásában bízhatott, a fejedelem kiszabadítására.

Bátorinak lelkes vonásai sugároztak: - Coelesta! kiáltott fel. Ő? tehát ezt is neki köszönhetjük?

A fejedelem terveiről szólt a jövődre, s minden szavából az látszék, hogy a szászok ellen engesztelhetlenül fel van ingerelve.

Szerafin komolyan igyekezett vele megértetni, hogy a nyomás mindig visszahatást szül, s hogy Bátori maga adott első okot a meghasonlásra.

- Meg kell vallani! kiált fel Bátori a párbeszéd folyamában, nektek erdélyieknek, s főleg a szászoknak, furcsa fogalmatok van az alattvalói hűségről. Tegyük fel, hogy mint ember, mint Bátori hibáztam; hogy voltak pillanatok, melyekben ifjú szenvedély s indulat elragadtak. Istenemre! kevésbbé vagyok-e ember, mint más? s a fejedelmi süveg a hibátlanság dicskoszorúját ömleszt-e a halandó feje körül? vagy a fejedelmi zászló lengetése minden földi párát tova taszít az embertől? - s ha hibáztam, árulásnak kell-e egy fejedelemnek, tegyük fel, hibás vagy inkább rosszul számított terveit sujtani azonnal? Hát féltékenység, nőkönnyek s temondák, elég okot adnak-e arra, szentségtörő kezét emelni a fejedelem fejére! S nem ily cselekvéseknek valánk-e kitéve országlásunk rövid folyama alatt? Mikor Ecsedről jöttünk Kolozsvárra, népes vala udvarunk, Erdélynek színe tolongott körünkben, s boldog volt, ki magát udvarunk fény- s örömhellő körében találhatá! - Hol vannak most azon hű leventék, kik nekünk bor s poharak közt örök hűséget ígértek? Összeesküdtek az alávalók, s kiket az igazság pallosa el nem érhetett, az ország minden szögleteit összebujják - szelet lehelve a szunnyadó perjébe, vagy szikrát vetve, hol gyulást reménylenek. Oh, az egekre! a ti hűségték példás: nők, férfiak, fondorkodnak ellenünk; mi ismerjük őket, emlékeztünk könyvébe vannak neveik beírva s míg ők görbe utakon kívánnak ártani törvényes, szabadon választott fejedelmőknek s uroknak: addig láthatlanul vonul a felleg össze fejeik fölött, melynek sötét méhében izzik a villám, lecsapásra készen.

A Szerafin mellett lovagló csinos ifjúnak keble emelkedett; vonásait a sisakrostély fődé, nem lehet a lélek könyvében a viharzó homlokokon s a szív ablakában a gondolatok képét látni, melyek keblét dagaszták: de fejének némelykori önkénytelen rázásából, s azon majdnem görcsös meredezéséből karjainak, mely belső csatát gyaníttatott, lehet gondolni, mennyi erejébe került, a fejedelemnek kitöréseit felelet nélkül hagyni; de a fiatal lovag, bár keble szembetűnőleg emelkedett; bár egy-egy fojtott sóhaj röppent ki abból, némán maradt.

Szerafin igyekezett azokat menteni, kiket a fejedelem vádolt; előhozta Betlent, ki tántoríthatlan hűséggel ragaszkodik a Bátori-házhoz, ki mindamellett, hogy az erdélyiek őt kegyvesztettnek hiszik, mindig, szóval s tettel, a fejedelem pártján maradt.

Bátori ajkai körül sajátságos mosoly vonult el. - Végén csattan az ostor! mond, erre ügyelj Szerafin; ha hű hozzánk, ám megkivánhatjuk azt; nem bírja e kegyünkben a pompás hunyadi várat és Dévát? nem élt-e ő, s elei a Bátori-háznak javával század óta? De jó, tehát ő hív, ő s még néhányan, míg a többiek gyilkot készítenek mellünknek. Egy hű emberünk volt, egyetlen! - oldalunk mellett, személyünk védelmében esett el; egy! - ez Imrefi volt, s nem egész Erdély gyűlölte-e őt? nem bűnnek nevezték-e előszeretetünket leghívebb emberünkhöz? nem kellett-e mindennap, minden órában, nyílt és titkos vádak hallanunk ellene? Ő nincs többé! folytatá Bátori, s hangjában pillanatig színletlen fájdalom vala olvasható. Ő volt azon egyetlen, ki bennünket magunkért szeretett, ki gondolatunkat tevő magáénak, ki azt hitte, vallotta, tette, a mit mi. - Istenemre, ti fel nem foghattátok őt!

Az ifjúnak újra emelkedett keble; Szerafinnak szép arcát vér futotta el. Hű eb, hű szolga volt Imrefi, - mond kitörő indulattal, de nem hű embere nagyságnak. Oroszláni bátorsággal birt a harctéren, ezt ellensége én! megvallom róla; de gyáva volt az igazat meg merni mondani, urának, álnok szíve keveset gondolt azzal, ha Erdély naponkint pártol el urától, csak a fejedelem őt tartsa hűnek s ő nyerjen naponkint tért bizodalmaiban.

A fejedelemnek arcza elpirult; vagy azon igazság, melynek oly ritkán hallott csendülése őt sérté, okozá hevülését, vagy előszeretete Imrefi iránt ébredett föl keblében; neki a Szerafin nyilatkozása nem jól esett... - Csak ti szászok hallgassatok, mond keserűn Bátori; tégedet veszek ki talán Szerafin! s még egyet, egy angyalt, ki közitekbe az égből szállt alá, s Istenemre! oly fénynyel van körözve, hogy az ég lakóját benne meg lehet ösmerni. Igen, a szászok hallgassanak a hűségről. Mikor ezen országba jöttünk a rendek szabad választása által, tárait üresen találtuk; Erdélynek fondorkodó népei annyi dolgot adtak Zsigmond és András bátyáinknak, hogy semmi pénz nem maradt az országban. Mi az ecsedi kincstárnak egy részét ürítettük ki, jótettekkal halmoztuk azokat, kiknek kétes hűségében bízunk pillanatokig, azt hittük, hogy valamint mi kitárjuk kincseinket Erdély javára, úgy az erdélyiek is készek lesznek mindenöket megosztani velünk szükség esetén. - Hm! csalatkoztunk; erőszakoltatni kellett a gazdag szász urakat, hogy erszényeiket megnyissák; s midőn egy nyomorult pénzmennyiséget, hosszas nógatás után tudának előteremteni: titkon, követek a német s török udvart járták meg, gazdag ajándékokkal; lám! arra volt pénz! jó előrekészültek a hitszegésre, melyre okot erőszak sem adhat hű alattvalónak, nem hogy kérelem, melylyel mi járultunk a szász nemzethez. S Weisz, azon férfiú, kit mint az ész, átlátás s hűség hőjét hallánk dicsérni, s kinél, az egekre! szóban s ígéreteken fogatkozás nincsen: ezen Albinus, e szász király! vagy mit mondok? - nem áll-e vont fegyverrel szemközt, velünk?

Ekkor az ifjabb lovagnak egész valóján egy rángás neme szaladott keresztül: - Uram fejedelem! kiált élénken, Weiszt ne bántsá nagyságod; ha hűtelen! az ég tanúm! nem ő az oka! s hűség ily körülményekben alávalóság lenne!

- Mi volt ez? kiált fel Bátori, e hang! ezen élénkség! oh, megállj! folytatá szenvedélyes hangon; ifjú megállj! - s lovával közelébe ugratott a szólónak. Ki vagy te, kétes alak? Menny-e a te kebled, hogy szállást adott egy hangnak, melyet a hányszor hallok, az ég angyalai szállnak

keblembel! ah, szólj! emeld azon írgy rostélyt fel orczádról; engedj vonásaid mennyéből olvasnom - Ki vagy te? - A terjedt földön egy kebelből ömölhet csak e dalhang, egy szempárnak sugárai áradhatnak így ki a mogorva vas nyílásai alól! Te nem vagy földi lény! fegyverzedet aczélfalai szellemet kerítnék körül, s kapcsaik hézagain a mennynek dicse öznlik keresztül! Te vagy! kiált fel a szenvedély főfokára hágott hanggal, te vagy, ismerlek, éltem szabadítója! védangyalom, magamnak fele! Coelesta!

Az ifjú lovag megállítá ménét s karjának egy kecscesel teljes könnyed mozdulatával intett Szerafinnak, kinek arcán a fejedelem nyilatkozása kétes habozást ébresztett. Szerafin azonnal összeszedte magát, megállítá ő is lovát s Bátorira fordult, ki mindig feszülten tartá szemeit a csinos ifjú lovagra szegezve.

- Itt elválík utunk, nagyságos uram! mond Szerafin, örülök, hogy nagyságod azon meggyőződéssel távozhatsz tőlünk, hogy nemtelen bosszú nem férhet a nyílt férfiú kebléhez; s bárminő színben legyen a szász nemzet nagyságod előtt lefestve, vannak férfiai, kik mind tetteikben, mind gondolataikban képesek azt megcáfolni.

- Hogyan! kiált fel Bátori kissé meglepetve, kegyed csak eddig kísért bennünket? - s a mit én hűségnek s csatlakozásnak vettem, az csak a hűség míve lenne, s nem egyéb silány bizonyításnál! - Ki áll tehát előttünk, folytatá, tudni akarjuk: - barát vagy ellenség?

- Ez nagyságodtól függ, felelt mérsékelt s tisztelettel teljes hangon Szerafin, a ki nemzetemnek barátja, az enyim is, az egekre! - miként kész vagyok a csatateren megvívni az enyém minden ellenségével: úgy kész vagyok életemet ketté hasítani s megosztani barátival.

- S te, mond Bátori fokunkint nevedő rezzentséggel, te Coelesta! mert az vagy, Istenemre az! ne tagadd, szólj, te is elhagysz engemet? - Hát minden ember elpártol tőlem? - egyedül állok-e a földön, s nincs szív, kedély, mely hozzám ragaszkodnék? hát minden embernek bűne az enyém, s a körülmény egész súlyának vétke az én vállaimon nyom? - Volt idő, Coelesta! jobb, kedvesebb a jelennél; idő, melyben szívem nagy feltételek s ifjú első szerelem közt oszlott meg! idő, melyben bálványozó voltam, s pillanatokra hittem, hogy minden szín igaz, minden szó való, akkor a lég fűszert lehelt, a föld szűk vala dicsőségemnek, szűk szerelmemnek; a bálvány, melyet imádtam, te valál. - Szólj, kedves Czilim! jutnak-e azon órák még eszedbe? szólj, el tudnál-e hagyni engemet! Nem! nem, mond kedélyes odasimuló hangon, kedves jó leánykám! úgy-e, te nem tudnád azt tenni?

Míg a fejedelem beszélt, Coelesta szívében zajlott az indulat; a mit ő, a fékrázó fiatal fejedelemnek mentségére kigondolt, a mi őt még mindig lelánczolva tartá első s örök szerelméhez, mind felébredt lelkében; szenvedélyének óriása magasodott föl; minden a mi vágy, a mi csábító egy első szerelemben, varázsképpé alakulva terjengett előtte. Mikor így hozzá fordulva s lelkes szemeit reá szegezve szólott Bátorira, úgy tetszett neki, mintha egészen Ecsedit látná maga előtt; mintha minden szava a régi volna, s még semmi sem lenne elveszve, s őt csak egy kínzó álom gyötrené a multak képeivel; a hang, melylyel Bátori szólott, oly dalszerű, oly szívig ható, oly édes volt, hogy Coelestának egész szerelme fölébredett.

«Oh!» gondolá magában, «ez volna-e azon hóhér, ki Kornist nyakasztatta le a kolozsvári téren! ez azon félelmes, cselszövényes zsarnok, ki Szebent pusztítá ki! azon aljas nemtelen kicsapongó, ki a nők kegyével - - - nem, nem! - most Imrefi nincs többé, a gonosz szellem távozott tőle! - érezni kezdi, hogy el van hagyatva! Ő talán sokat megbánt, ő fel fog emelkedni!»

Ez s ehhez hasonlók villantak keresztül a Coelesta elméjén. De jobb meggyőződéses lelki ereje visszafojtá keblébe mindazt, a mi csábító volt egy ily képzelgésben. Az elválás órája ütött: a fejedelmet tovább nem kísérhette! érezte magában, hogy mindazt megtette, mit elvei s meggyőződése tevének kötelességévé. Ezen öntudat adá vissza lelkének egyensúlyát, s ez a remek hölgynek egész bátorságát. Főlemelé sisakrostélyát, a hadi főveg aczélszekerítője alól

egy arcz tekint ki, melynek szelid, nyugodt és nemes kifejezése egy oroszánt megszelidített volna.

- Igenis, mond csengő ezüst hangjával, melynek kiejtése a lélek rejtekeibe lopózott, igenis, én vagyok, uram fejedelem! Coelesta, az Albinus leánya! azon Albinusé, kit nagyságod Brassóban gyanúba vett, kiről feltehetted, hogy a néplázadást okozta, s vendégét, fejedelmét sértette meg egyszerre. Nagyságod akkor igazságtalan volt; - én azt hittem s hiszem jelenben is, hogy ezen igazságtalanság nem keletkezhetett a nagyságod keblében. - De égtem bebizonyítani, hogy Albinus és leánya sohasem voltak képesek, fejedelmök élete ellen törekedni! - s ez okozta, hogy most szemközt állok nagyságoddal.

Bátori mondhatlan érzéssel tekintett a szép szőlóra.

Szerafin szólalt meg: - Nagyságos uram! mond, még nekem egy dolgot tisztába kell hoznom, nehogy nagyságod érdememet túlbecsülje. A fogoly Bátorit én sohasem szabadítottam volna ki, akármi könnyen tehetém, ha -

- Ha! kiált fel Bátori hevülve, hogyan értsük ezt?

- Nagyságod nyugodtan kihallgatand engemet. Ha most a nemzetek törvényének ereje volna Erdélyben, ha nagyságod Weiszszal egyedül állana szemközt, egy oly lovagi szellemű, oly nemes ellenséggel: Istenemre! nagyságod fogoly maradott volna!

Bátorinak arcza lángba borult. - Tetted, mond élénken, némi jogot látszik neked adni, Szerafin, mérték fölötti nyíltságra; - én a helyzet természetét, mely vakmerőségedet menti -

- Vakmerőségedet? - szól közbe Szerafin.

- Igen, folytatá a fejedelem, azon felsőségi hangon, mely neki sajátja volt, ismétlem, vakmerőségedet mentheti, fel tudom fogni. - De ne feledd el ifjú hős, hogy nem mindig az úzótt Bátori lesz vándor azon országban, hol őt szabadon választották úrnak.

- Fejedelemnek, igazítá ki Szerafin.

- Úrnak! mondom én, kiált fel Bátori. Ha Magyarország részeinek ura vagyok, ura vagyok s leszek Erdélynek! s ezt ne feledd, s úgy intézd szavaidat, hogy azokat hallgathassuk.

Szerafinon pillanatra némi aggály mutatkozott; úgy tetszék neki, mintha helyzetének kényével visszaélne, s a fogoly fejedelemnek méltó oka volna őt gyöngédebb nyilatkozásokra emlékeztetni.

- Nagyságos uram! folytatá Szerafin mérsékeltebb hangon, engedje nekem röviden befejezni nyilatkozásomat. Én szász vagyok, nemzetem keblében nőttem fel! - nekem hazafi érzetem s nemzetem boldogsága, mindenem. Nagyságod értheti, mit kell minden száznak érezni, - mióta nagyságod az egész nemzetet végveszedelemmel fenyegeti! s így előbbi nyilatkozásomban semmi sértő nincsen. De nagyságod nem Weisznak volt foglya, hanem a dühös Serbán Rádulyinak, nem fogoly tehát, hanem halálra szánt: ez határozta el Coelestát, őt mondom, mert én csak parancsát teljesítém, - mindent elkövetni a nagyságod kiszabadítására, mihelyt Dimontól azt megtudtam.

- Coelesta! kiált fel Bátori szenvedélylyel, Istenemre! én bámulom őt! de értem; nemzete, atyja, meg volt sértve, ő maga! - legalább azt hitte, hogy ő is, - bár a szerelem iránta minden pillanatban nő s növekszik keblemben, ő is - és mégis! Lásd Szerafin! ez a szerelem! ti nem értitek azt!

Coelesta megszólalt, tartása kecscesl s méltósággal teljes volt: - Nagyságod tettemet túlbecsüli, én ugyanazt tettem volna másokért is!

- Másokért is! nem, nem! Czili! kiált fel Bátori, ah, ne szégyeld, hogy szerelmed s hűséged minden tettetből kitünik, ne tagadd el szived érzéseit. - Lásd, a fejedelmek élete oly viharos, oly sivatag, hogy egy pillanat, mint a jelenlegi, évek keserűségét kiegyenlíti.

Coelesta hallgatott s Szerafinnak intett, mindketten megfordíták lovaiknak fejét.

- Várdai követni fogja nagyságodat, benne bízhatik, mond Szerafin.

- Szabadság a szebenieknek, béke a brassaiakkal, uram fejedelem! - mond Coelesta inkább javaló, mint követelő hangon; s a következő pillanatban, Szerafinnal együtt villámgyorsasággal vágatott a völgyön keresztül, mely rövidebb vonal a kőhalmi útnak egy nagy ívét hasította keresztül.

BETLEN GÁBOR.

Vándor! mondd meg a városban, hogy
ezek a törvényért estek el!

Emlékkövén: A Thermopiláknál el-
esteknek.

A fejedelem nem kevés fáradság után megérkezett Szebenbe, hol Várdait gazdagon megajándékozva ereszté el magától, s hova később a vele együtt elfogottak is megérkeztek s a fejedelmi sereg közé soroltattak. - Tarka Péter, és azon fogoly, kinek hallgatásaért Bátori jutalmat ígért - tisztékké lettek.

Nem bámulhatunk azon, hogy a szászok, kik Weirauchot a fejedelemhezzi vonzódásaért nem igen szívelhették, s a dolog közelebbi viszonyait nem ösmerték, - közönségesen azt hitték, hogy Bátorit Weirauch, a királybiró, mentette meg a fogságból.¹⁰⁶

Az események e közben sűrűdtek Erdélyben. Augusztusban Serbán Ráduly a fejedelem seregeihez közeledett, és Schellenbergnél tábort ütött.¹⁰⁷ A római császár Bátori ellen Forgács Zsigmond nádort küldötte le, válogatott hadakkal Erdélybe. Közel a fejedelmi lakhoz, Szebenhez, egyesültek a Ráduly s Forgács seregei, nem kevés nyugtalanítására a fejedelemnek, ki még akkor kezdé népét újra gyűjteni s gyakorlani. Betlen az ellenséges vezérektől három heti fegyvernugvást eszközölt ki: a közidőt Bátori török segély kérésére használta.¹⁰⁸

Eltelvén a hadszünet, a fejedelem visszaverte Rádulyt s Forgácsot; s ez utóbbi ezer bajjal bujdoklott hegyek s völgyek közt, Oláh-, Moldva- s Lengyelországon keresztül vissza Magyarhonba.

Roppant zsákmány maradt a Bátori kezében, melynek részét fejedelmi bőkezűséggel osztotta fel seregei között. De mind a mellett Nagy András heves panaszra kelt a fejedelem fösვნისყისე ellen. Forgácsnak elszaladása az erdélyi uraknak sok tárgyat adott tréfákra; - s a többi között az udvarnál az akkori konyhalatinságon ezen verset csinálták reá:

«Perge domum Forgács, terget tua tergora korbács.»¹⁰⁹

Brassó egyedül maradt, önerejére, önvédelmére szorulva. Félelem s rettegés fogá a szászokat körül, de volt egy közöttök, ki mindenkiért gondolkozott s tett. E férfiú Weisz volt. Mióta ő hadi bátorságának bizonyítványait adta már, s benne nemcsak az előrelátó tanácsost, hanem a hőst, az erőst kezdék a szászok megismerni és bámulni: azóta minden központosulni kezdé személyében.¹¹⁰

Látni kellett őt éjtszaka, sárga gyertyájánál ülve, agg tarka szőnyeggel borított asztala mellett, író tollával kezében, s körölte őt-hat hirnököt vagy követet, kiknek leveleket ada kezeikbe, s kik az egész Bárczaságot átfutosták parancsira. Mint a beteg, orvos érkeztek, kiben bizodalma van, enyhül s idül: úgy éledt s ébredett mindenki Albinusnak jelenlététől; hová egy levele vagy rendelése érkezett, a keblekbe önértet tért vissza, s a karok munkára feszültek.

Látni kellett őt, kis pihenést engedve tagjainak, kevéssel éjjél után, gyalog vagy lóháton léptetni fel s alá az utcákon, mindenkit ösmerve s mindenkitől ösmertetve: hol a seregeknek parancsot adva, hol a falak kijavításában munkálóknak, biztatással kedvet s ingert öntve kebleikbe.

A rugó volt ő, mely a gépelyt mozgásba hozta; a szellem, mely életet fuvalt a különböző testekbe; a bálvány, mely körül minden forgott, mozgott, indult.

Albinus nem volt barátja a védelmi rendszernek, ő örömet előzte meg ellenségét; de igen tudta, mikor üdvös a támadást ezzel váltani fel. Őt a csata terén, seregei homlokán látni, valami elragadó volt, s azon komoly nyugalom, azon hideg, elszánt bátorság, mely őt katonává s vezérré emelte egyszerre, ment volt gondolatlan hetykeségétől a közvitézi s köznapi bátorságnak, mely a hadi mozgalmakban oly mindennapi. Ő semmi veszélyt meg nem vetett, de egytől sem rettent meg; ő számított, fontolt; de ha tette került a dolog, karja villám volt, mely váratlan s irtózatosan csapott le ellenségei közé.

Brassónak jelen helyzete csak a védelmi rendszert tevé lehetővé, s Weisz újra egyét a legszükségesebb tulajdonai közül egy jó vezérnek, fejté ki, tudniillik seregeit nemcsak győzelemre tudta vezetni, hanem azoknak élelmekről is gondoskodni.

Brassónak falai kijavítottak s megerősítették; eleség s fegyver gyűjtetett; a még akkor fennálló vár s a város, az akkori időhez mérve, oly védelmi állapotban volt, hogy egy Albinussal kebelében, nem igen félhetett megvételtől.

Homin basa, ki Bátorinak segítségére jött, rettentő pusztítást tett a Bárczaságban, s táborát a város küszöbén, a papiros-malom közelében ütötte fel.¹¹¹

Weisz és Crestels János fényes kísérettel jelentek meg a felbőszült basánál, a kolostorkapu előtt; a törököt a lelkes férfiaknak bátorsága meglepte s bámulásra készítette. Azon szép tartással, mely Weisznál természetes volt, s igénytelen külsőjének valami nagyszerű nyugalomú fontosságot adott, szólalt meg Brassó ügyében; elősorolta a fejedelem tetteit, eleven színekkel értette meg Hominnal a szászok igazságos ügyét, s szavainak oly reábeszélő ereje volt, hogy a basa kibékülve s enyhülten hallgatá őt végig.

- A nagy császárt tehát, kiáltott fel Homin, igazságtalanságokkal áltatták el, s ő szép seregeit egy hiú, önkényes fejedelem kegyetlen kedélyének ringatására vesztegette; - Allah! őrizd Homin basát s a hatalmas császárt ily háborútól! - Szavaidnak, keresztény! hitelt adok, az igazság szelleme szól ajkaidról; holnap seregeimmel távozni fogok.

Ez meg is történt.¹¹² A török segédc csapatok visszavonultak, a fejedelem egyedül maradt seregeivel. Nem volt Imrefi, Ördög, Varkocs többé az élők között; Nagy András, ki a marta-lékokbóli osztályával meg nem elégedve, már ezelőtt összeveszett Bátorival, dühösen hagyta ott a fejedelmi udvart, s vad hajdúival Várad felé vonult. A sors csapásai sűrűdtek, Batori meg volt rázva, de nem rettenve. «Ez az alattvalói hűség!» kiáltott fel olykor, «ez azon dicsőség, azon boldogság, mely a fejedelmekre vár; ez bére minden jótéteményeiknek!? tehát elhagyatva, gyűlölve, kerülve azoktól, kiket leghívebb embereimnek hittem egykor, egyedül állok. A zajok tornyosodnak körültem, s minden pillanat fenyegetőbbé alakul. Ah! ezek a szászok, kiknek vas fejükön s fondor lelkükön minden tervem szétzúzatik. Istenemre! eltörlöm őket a föld színéről, s váraik romjairól csak lézengő rémek fogják sóhajtani: itt egykor szászok laktak!»

Másnap reggel, a Homin eltávozása után, Batori parancsára, Brassónak külvárosait tüzzel-vassal felemésztették portyázói; este a hold romokra ömleszté már híg ezüstjét s a szellő fodor fellegekbe keverte fel az egykori lakok köporát. A brassai vár s a kerített város, sértetlen állottak mint a bérce, melynek bordáiról hófuvatagok hömpölyögnek le, melynek vállain ezredes bükköket foszlányol szét a dühös éjszak, de vízözönelőtti homloka százados redőivel, nyugodtan hagyja dühöngni maga felett, s körölte a vészt.

Mint a sötét felhő, melynek villámterhelt öléből mérge pusztítva áradott már ki, vonul tova, helyet adva a napnak, mely rombolásaira önti zománczát, úgy zúgott el Batori serege a dúlás után.

A fejedelem a poklot vitte keblében; ő el volt kábítva, elirtózva sorsától, mindenkit gyűlölt, mert mindenkitől gyűlöltnek hitte magát, de az egész Bástori-ház kevélýsége ült homlokán, s szívében dacz és a remény - nemsokára felléphetni újra egész hatalommal, s visszatorolhatni mindazt, a mi eddig vele majdnem büntetlenül történt.

Bámulhatunk-e rajta, ha udvarát óránként néptelenedni látva, megfosztva Imrefitől, ki neki oly szükségessé vált, s egész bizodalját birta; odahagyatva Nagy Andrától, utáltatva az egész szász nemzettől s a magyarok s székelýek nagy részétől, szívében oly ürt érzett, melyet semmi sem vala képes egészen betölteni. Magányos óráiban, mikor helyzetének egész súlya nyomott vállain, jutott a szép, szelid angyal, Coelesta, eszébe, mint egy mennyei sugár, mely a sötétség poklán tör keresztül s annál fényesb, világosb, dicsőbb, minél egyedülbb, elkülönözöttebb és képzetibb.

«Ez az egy! igen», kiáltott fel olykor Bástori magában, «ez maradott hű hozzám! - hozzám-e?» folytatá ábrándozva, «vagy inkább szerelméhez? mindegy! ő az enyém lesz, annak kell lennie!» Miként értette ezt Bástori, talán maga sem tudta tisztán, de mióta Coelesta kétszer, úgyszólván életét mentette meg; mióta ő, kit Bástori a legérzékenyebb, leggyöngédebb oldalon sértett meg, ily csatlakozást mutatott hozzá: azóta azt kezdé hinni, hogy van egy kebel, melyben mondhatlan szerelem lángol iránta; egy szív, melynek minden dobogása az övé! - Láttuk e történetnek folyamában, hogy Bástorinak voltak olyan órái, melyekben nem tetszék lehetetlennek előtte, hogy Coelestát magáig emelje föl. Tiszta hálaérzetet s oly regényes szerelmet, minő a Coelestáé volt, ki keresne Bástoriban? Mi volt tehát az, a mi őt oly gondolatra birta? - Láttuk őt, mint szenvedélyeinek rabját, virágról virágra szállani, láttuk a gyönyörű Ágnes ölelésében, ajkai fűszerének illatkörében, szemeinek csillagítól világítva, a pillanat s helyzet hatalmától felmagasztalva, Coelestát feledni és feledni mindent, s a szép Ágnes kezével és fejedelemségével megkínálni; de láttuk azt is, hogy valahányszor Coelesta közelében lehetett, ellenállhatlan varázs vonzá őt ehhez; tehát mégis szerelem, szerelem - minő a fiatalkor álmainak varázsa, mikor képzelt, sejdített, félig hitt alakok után sóhajt, s a mit alig hihetőnek vél, öleli fiatal szívéhez, azzal a gondolattal: hogy ha ez volna, ha ez lehetne, minő boldog volnék? Coelesta ily álmokép, ily tündéralak volt a Bástori képzetében. Ő e remek, eredeti hölgynek lényegét nem birta tisztán felfogni; de az ártatlanság varázsát s hatalmát érezte; ő is hódolt azon korlátoknak, melyek némán gyakorolják felsőségöket. Láttuk őt e gyermek előtt szeliden s alázatosan, de láttuk azt is, hogy ő magát vádolá lanyhasággal, s az ártatlanság erejének hódolva, nem annak tulajdonítá azon erkölcsi diadalt, melynek fénykörében istennőként állott s maradott meg Coelesta, a kicsapongó, szenvedélyes, szerencsétől elkapott fejedelem közelében.

Ez okozá, hogy valami kétes, valami rejtélyes maradott azon a képzeten, melylyel Bástori őt tekintette, s e rejtélyességet az események különös összefűzése s mindkettejüknek nagyobb érdeküktől úgyszólván kettéhasított helyzetök, még növelte.

Bástori a szász nemzettel állott ellenségesen szemközt, azon nemzettel, melyet Coelestának, mondhatjuk, nagy s nemes emlékü lelke forrón ölelt magához, melynek érdekével, boldogságával lelke forrott össze; ő gyűlölte nemzetének zsarnokát; szerette Ecsediben, igen Ecsediben, még mindig ő benne, fiatal szívének lényképét, azon szikrát, mely lelkének lobogását gyújtá meg, azon lehellestet, mely belső énjének éltet adott; s e szerelem szűztiszta keblében, épen helyzetének e kétsége, e szétváltsága miatt, valami fellengő, valami egészen eredeti volt. Érzéseinek természetét talán ő maga sem foghatta fel tisztán, talán azoknak vizsgálatába nem mélyedett el; de az eszme benne élt s valójával volt összeolvadva. Ő hitte, hogy nincs az a helyzet, az a körülmény, mely őt valaha Bástoriévá tehetné; hitte, sőt voltak pillanatok belső életében, melyekben e hit szinte tudattá magasult. De azon gondolat: Ecsedit meg nem men-teni, ha tehetségében van; őt a bosszú dühének tétlen s szenvedőleg odavetni, ha segíthetett, oly gondolat volt, melynek szívtelenségétől s nemtelenségétől visszaborzadt.

Hogy Bátori ily szempontból s ily mélyen fel bírta volna fogni Coelesta lelkét, nem hihetjük, s így ő Coelesta tetteit csak azoknak külső színezetéből ítélte meg; erkölcsi tisztaságát vallási buzgalomnak, együgyűségnek, talán szerelme nagyságának, melyet épen lobogásának özöne véd, szóval, mindennek tulajdonítá, csak annak nem, a mi valóban volt: egy szép lélek fellengő tisztaságának, s azon angyali ártatlanságának, mely azt szülte és védette egyszersmind.

Bátori, mint láttuk, hitte, hogy szerettetik, s e hiedelem szívében annál nagyobb erővel birt, minél több oka volt óránként tapasztalni, miként apad azoknak csatlakozása, kiket jótéteményekkel halmozott, vagy a kik ellen, miként ő hitte, igazságos haragja lobbant fel. S történeti igazság az, hogy minden hibái mellett, néha egy tévedt árnya családja nagyszerű cselekvésmódjának mutatkozott benne is, s így megfogható, hogy némely tette, némely elhatározása még azokat is meglepte, kik őt legjobban gondolták ismerni.

Mikor Coelesta, Mardertől kiváltván őt, Kőhalom alatt Szerafínnal eltávozott, Bátori utána nézett; pillanatra mindent feledett s úgy tetszett neki, mintha vágyna azon Ecsedi lenni, ki a kőhalmi várfalak alatt s a sötét aggszerű termekben annyi örömittas boldog órákat éldelt, s egyszer életében önmagáért szerettetett, s nem mint Erdélynek fejedelme. «Istenemre!» kiáltott fel magában, midőn a kedves hölgynek sisaktolla a távol kékjével olvadt egybe, s karcsú derekának bíborfalai a kelő napnak sugárral folytak össze, «ő az enyém lesz, az enyém! minő igazán Bátori vagyok; szállítsa ő a mennyet keblembé vissza, feledtesse velem hizelgőim könnyen szétfoszló seregét, édesítse szerelmének mennyé mindazon keserű érzések tengerét, melyek össze-vissza hullámozzák keblemet. - Felmagasztalom őt, fel! Ő az egyetlen, ki bennem meg nem botránkozott, ki nemzetének, a sorsnak s az egész világnak daczára, hű maradt hozzám; vegye jutalmát! s ha nem önkényt, erőszakkal is enyém lesz ő. Ah!» kiált fel, «csak legyen egyszer a magasban mellettem, ki fog ő békülni sorsával, mint a sötétben nyavalygó növény az éltető napnak hevével, s a fonnyadó viráglevelek a magas felleg ezüstjével, melyből az éltető eső harmatoz le reájok.»

Egész Erdély színe előtt neje legyen-e Coelesta? vagy csak titkos házasság csatolja őket össze? ez iránt még nem volt tisztában Bátori, de ragaszkodása ezen érdekes lény iránt oly magas pontra hágott már, hogy minden nőkegy huzamosb ideig émelygős volt előtte; s bár érzékei ragadták el, s gaz kegyenczeinek érdekökben volt őt mámorban tartani, sokszor mondotta magában: «Ezek a nők olyanok, mint fejedelmi ebédeim; vígan költöm azokat el, de utánok fejem szédelg s tagjaim megnehezedenek; a Coelesta szerelme könnyű, mint a felhő fölötti lég, s mint a tavasz fűszere, vidítnak tekintetei, a nélkül, hogy lankasztanának.»

E kitérést szükségesnek véltem a történet további folyamának érthetésére, s most térjünk ahhoz vissza.

Bátori Szebenben egy határozata által a szászokat, csak a kőhalmiakat és beszterczeieket vevén ki, hazaárulóknak nyilatkoztatá; a papságtól az egész tizedet megtagadta, s Géczi Andrást gazdag ajándékokkal sietve elküldötte Stambulba a nagyúrhoz, hogy tetteit ottan igazolja s tőle újra segítséget kérjen.¹¹³

Géczi, ki Bátorinak titkos ellensége volt, s a mint feljebb láttuk, Kornist létai várában rejtegette a fejedelem bosszúja elől, eltávozott ugyan, de lépteit nem a küldő érdekében intézendő. A fejedelem Nagyváradra ment ki, hol a dühös Nagy Andrással, sok értekezés s vitatkozás után, legalább színleg kibékült s őt természetes hajdúival a szászok s főleg a brassaiak ellen bérbe fogadá újra.¹¹⁴

De a brassaiak sem heverték, s minekutána a székelyektől, kiket Bátori bujtatott fel, mindenemű zaklatást szenvedtek; minekutána Marienburg, Brendorf, Tartlau s Honigsberg elállottak Brassótól, mely őket a szigorú télben tovább nem védheté, a brassaiak egyedül maradtak; egyedül, nem mint szászok már, hanem mint város, még sem veszítették el önbizodalmukat.

Sükösd Miklóst, Georgi Mártont s Gergesch küldötték a nádorhoz Magyarországra, hogy neki a város helyzetét fölfedezzék, s őt siető részvételre buzdítsák.¹¹⁵

Egy év telt így el, egy hosszú, kínnal, bajjal, veszéllyel teljes év, a leghosszabb talán a szász nemzet évkönyveiben. Ekkor választatott Weisz ünnepélyesen a város birájává névvel is, bár tetteleg rég az volt már. - Bátor i ígéretek s ajánlásokat tétetett Weisznak Dimon által, ki igen sokszor megfordult Brassóban, hol tudtával, hol tudta nélkül Weisznak.

A fejedelemnek sem ígéretei, sem fenyegetései Weisz szilárd lelkületét meg nem ingathatták. «A koczka el van vetve», mond nyugodtan, «s az ég tanúm! nem én kezdettem, nem én akartam a veszélyes játékot. A szász nemzet sorsa forog kérdésben. Ha a békét megkötöm, akkor a szász nemzet elenyészik, el, örökre! mert ki bíz nék Bátor i szavában, ki minden alkut, minden egyezést felbontott még, s kivételt senkivel sem tenne, annál kevésbbé velünk, kiket gyűlöl! - Míg egy szövetség csüng tagjainkon, s egy fillér van erszényünkben, én nem engedek! Igen! el van vetve a koczka, fordul - szögletei karikáznak még, számai változnak, de meg fog egyszer állapotodni. Az ég az igaz ügyet el nem hagyja!»

Míg a szászok készültek, addig Bátor i fegyvernyugvást eszközölt ki a császárral Magyarországon, hol Turzó, a nádor, az erdélyi seregeket megverte Tokajnál. Nagy András t 6000 hajdúval leindította a Bárczaság felé, s egész Erdélyt felszólította Weisz ellen.¹¹⁶

Weisz azonban éjjel-nappal tette készületeit, Dimon által mindent megtudhatott, a mi a szászok ellen készülöben volt. Géczi a török divánban Bátor i megbuktatására használta befolyását, s őt a török udvar előtt gyűlöletessé tette. Egy levele Géczinek, melyben érkezését ígérte a brassaiaknak, még élénkebb ellenszegülésre birta Weiszt. A római császár, Bakos által, siető segítséget ígért a szászoknak, s így Brassóban halkan a kedélyek megnyugodtak.¹¹⁷

Márczius első napjaiban érkezett Bátor i maga a Bárczaságba, s Feketealom alá szállott táborával.¹¹⁸

Dühösen védték magukat a szászok a kis feketealmi várban, míg Bátor i nehéz ágyúkat vonatott elő, melyek a gyenge falakat kezdék halomra dönteni. Ekkor adá meg magát a vár a fejedelemnek azon ígéreteré, hogy a védők személye s vagyona bántás nélkül maradand.¹¹⁹

Két órával a vár megvétele után a fejedelmi táborba lépünk. A csapatok tágas völgyet borítottak el; a nap már hanyatlófélben volt; az égnek keleti boltját sötét, majdnem fekete fellegek borították, míg nyugati öblét a nap búcsuzó sugári fényes szalagokként futák el. A völgyet kétfelől a szép bárczasági bércek karolták körül. A tágas fejedelmi táborban csak két sátor vala kivehető, egyik a Bátor ié, pompás kék és sárga szövettől, a másik a csapatok vezéreinek gyűlhelyéül szánt, melynek bordáit vörös szőnyegek leplezék. E két sátor egy tágas utcának fenekét képezé, s a táboron végig tekintő szemnek nyugpontul szolgált.

A had fiai élénk mozgásban voltak, mint a kik nem régiben tértek meg a harc mezejéről; lovaiknak verték be a földbe a czövekeket, fegyvereiket támasztották egymásra, s itt-ott egy-egy máglya alá gyúrták a szalmát vagy száraz gallyakat, melyek nemsokára pattogva emelék fel lángjaikat az égnek.

A tábor közepe táján kerek dombocska emelkedett, s e dombnak aljában voltak a Nagy András hajdúi letelepedve; itt látszott a legélénkebb pezsgés és mozgás. Míg a természetes hajdúk naptól sült arcaikkal s feltűrt dolmányaikkal, melyek alól ideges karjaik tűntek ki, mozogtak elő s hátra, hol lovaiknak abrakot adva, hol estebédre téve készületeiket, addig a dombtól néhány ölnyire egy meglepő tekintetű férfiú foglalt helyet. Arcza egy volt a legkülönösök közül; keskeny annyira, minél keskenyebb emberi arcz alig lehet; homloka öblös és redőtlen; vastag kiálló orr, széles száj, s hatalmas hófehér fogak, melyek minden szájnyíláskor megszámlálhatók valának. E sajátságos, durva kifejezésű arcz nem a legerősebb testen nyugo-

dott; de e test, minden kényszerűsége mellett, valami oly könnyűséggel bírt, mely a nézőt meglepte.

Ezen majdnem borzasztó tekintetű férfiúban azonnal Nagy Andrásra ismernénk, ha őt előbb írtuk volna le.

Nagy András hátra tette kezeit, s nagy dagadó szemei a domb tetejére voltak szegezve, hol egy nem kevésbé meglepő lény foglalt helyet. Azon férfiú, ki a középmagasságú dombnak kúpján állott, majdnem hét lábnyi magas volt, mindenesetre nagyítás nélkül megérdemlette az óriás nevet. Arcza kemény, szilárd kifejezésű, vonásai keletiek, az egy orrát kivéve, melynek közepe buzogánycsapás következtében be volt horpadva, arcának valami visszaijesztő s undorító tekintetet adott. Öltözete térdig érő bőrködmön volt, kopott zsinóros övvel derekához szorítva, mely alól vörös nadrág s színét vesztett magas sárga csizma néztek ki; fején csákó-süveg ült, melyből vitorlaalakú szárny nyúlt a légbe, s kezében hosszú kopját tartott. Szemei e bálványszerű lénynek a feketehalmi várra voltak szegezve.

Nagy András fölemelte fejét s a dombra tekintett. - Mit állsz ott? kiált az óriásra, mintha három kopját nyeltél volna el, s egy hosszú tört fűztek volna válladon keresztül?

A férfiú a dombon hallgatott.

- Bilibog! nagy karó!... hallod-e Bilibog? embervadász!

Bilibog - mert ő volt - még mindig hallgatott, mintha gyönyörködtető szemlével lenne elfoglalva.

- Hová mereszted a légbe szemedet, vén embervadász! mond Nagy András békétlenül, én szólítlak, felelsz-e, vagy kopjamat fúrjam hátadba?

- Jőjjön kegyed ide mellém, vezér! kiált le mély dörgő hangon Bilibog, ha valamit akar látni; a várfalakra karókat állítanak fel.

Nagy András és még néhányan a dombra szaladtak fel; a szemle, mely itt kezdte szemeik előtt fejledezni, irtóztató volt.

A mint Bilibog s a többiek a dombról kivehették, néhány ifjú hátrakötött kezekkel állott, a várfal rovátkáitól félig elfödve, mindegyik előtt egy karó nyúlt fel, s mellettük cigányok hideg nyugalommal. Úgy tetszett, mintha hozzá akarnának fogni a karózáshoz. Túl a vár előtt egy magas akasztófát emeltek. Még el nem kezdték a borzasztó kínos büntetést, mikor egyszerre egy fényes tekintetű lovag számos kísérettel állott meg a vár falai alatt; kezeinek élénk mozdulataiból gyaníthaták a nézők, hogy valami parancsot oszt ki. Kis szünet után lovát a tábor felé fordítá, s jött, miként jó a fergeteg, s utána poroszlopok emelkedtek. Nemsokára a domb aljához érkezett, s pillanatra megrántotta lovának kantárát. A vitéz Betlen Gábor volt: - Nagy András! kiáltott fel, ő nagysága sátorában van-e?

- Gondolom, felelt ez hidegen, alig fordítva Betlen felé fejét, s azonnal a vár felé tekintett újra, míg a táborból a katonák seregenként tódultak a domb felé, mely kevés pillanat múlva el volt bámuló emberekkel borítva.

Betlen gyorsan folytatá útját s néhány percz múlva a fejedelmi sátor előtt termett, hirtelen ugrott le lováról, s lépett a sátorba be. A tágas fénylő kárpitok alatt tábori asztal volt emelve, s ez előtt egy réz tábori szék állott, melyben a fejedelem foglalt helyet, előtte félig tölt billikom nehéz hólyagos mívű, s e mellett oldalt döntve ragyogó ezüst sisak; közel a fejedelemhez, a sátor alját borító szőnyegen, Dimon állott, keresztbefont karokkal. Betlennek úgy tetszett, mintha a fejedelem igen vidáman s élénken beszélgetne Dimonnal: - Úgy kell a gazficzkóknak! ez volt, a mi ajkai alól röppent ki beléptekor.

Betlen a legingerültebb állapotban volt, alig tudott szólani; végre mintegy erőt véve magán, kiáltott fel majdnem illetlen heveséssel: - Nagyságos uram! tudja-e nagyságod, mi történik a feketehalmi várban?

- Nos? mond a fejedelem nyugodtan, sisaktollán bibirkélve.

- A szászokat adott szavunk ellenére öldösik le! Ah! nagyságos uram! mond Betlen egyik térdére ereszkedve, először hajlik életemben e térd férfiú előtt; a Bátorinemzetség agg százados hírére, s mindenre, mi Isten s ember előtt szent! kérem, vonja a borzasztó parancsot vissza, ha az nagyságodtól jó; engedje, hogy száguldjak szelek szárnyain vissza és segítsek, míg nem késő!

- Ha parancsunk teljesedett, mond Bátorin fölemelkedve kissé székéből, s kevélyen szegezve szemeit Betlenre, úgy kegyednek szónoklata elkésett; s nem reméljük, hogy alattvalóink közt találkoznék oly vakmerő, ki fejedelmének nyilvános parancsát teljesítlen merné hagyni.

Betlen fölkel a fejedelemnek egy büszke kézintése után; arcza minden halványsága mellett, oly nemes, oly lelkes kifejezést nyert, hogy Bátorin pillanatra érezni kezdé azon tartózkodást, mely Betlen Gábornak ellenében nem vala szokatlan.

- A nagyságod parancsát, mond Betlen, senki sem merné teljesítlen hagyni, s én nem merném megmásolni, mihelyt azt valóban annak hinném. De azon ifjakkal gyáva s borzasztó leöletésöket, kik a feketehalmi várat spártai lélekkel védték, mint ifjú oroszlanok, én gátoltam meg, mert fel nem tehettem, hogy nagyságodtól jó. Ah! van-e emberi lélek? uram fejedelem! mely ily borzasztó parancsot adhasson.

Bátorin intett Dimonnak, ki őt azonnal elérteni látszott, és kifelé indult a sátorból.

- Megállj! kiált rá Betlen azon felsőségi hangon, mely neki később az erdélyiek előtt annyi hatalmat szerzett, megállj! rejtélyes ördög te! kétszínű kém! kinek szívébe látok; kölyök! ki a szászoknak úgy szolgálatjában vagy, mint uradnak! s kinek pokoli lelkét csak az ringatja, a mi irtózatoss és kártékony!

Dimon összeharapta ajkait, s a fejedelmet magát Betlen nyilatkozása elnémítá pillanatra. A mit Betlen mondott Dimonról, a fejedelem hitte már, s talán csak nagyobb bizonyítványokra várt, hogy a gonosz szolgát s kétszeres árulót eltiporhassa.

- Nagyságos uram! folytatá Betlen, lehetetlen, hogy fejedelmem, a Bátorin István fia, Erdély reménye egykor! - mind tudhatná azt, a mi Feketehalmon történik. Az indulat hevében egy parancs röppest el talán ajkairól, melyet méltó bosszú tön hevéssé; nagyságod talán halált parancsolt a védők fejére, s az első ingerültségben feledte, hogy fejedelmi szava kezeskedik életökről.

- Azokéről, kiknek kivégeztetésöket parancsoltuk? Kegyed hibáz! mond Bátorin gúnnyal, ki meri azt állítani? - a kőhalmiaknak biztosítottuk szavunkkal életöket s vagyonukat; kiket leöletni parancsoltunk, azon harminczkét brassai ifjú, kik makacsságuk által százakkal seregeinkből okozták halálukat, s vakmerő daczczal lötték agyon a vár másodparancsnokát, ki hűségünkre hajolva, kész volt a vár kapuit felnyitni előttünk: s ha katonáink a vár lakosait kizsákmányolták, Istenemre! nem az övéket vették el; a mienk s az erdélyi magyarok s a székelyek vagyonából gazdagodtak ezek a szászok, kik most azt, a mit tőlünk vettek el, fordítják ellenünk, s majdnem akkora sereget fizetnek, mint mi.

- Ah! mond Betlen keserűn, ily kétes sophismákkal kell-e egy Bátorinak rossz ügyét védeni? így elmagyarázni, elmesterkélni az adott fejedelmi szónak értelmét!

- Vakmerő! kiált fel Bátorin, ismételve intését Dimonnak, ki kételkedve állott meg a sátor közepében, ördögi kifejezésével a gyűlölségnek jártatva szemeit Betlenen. - Dimon újra megindult.

- Egy lépést ne tégy, sátán! kiált Betlen kitörő indulattal. - Itt állok, mond a fejedelemhez fordulva, nagyságodnak leghívebb alattvalója; hűségben fejedelmem, buzgóságban Erdély iránt második nem voltam soha, s ha szólok, fejedelmem érdekében kell ezt tennem. Nagyságodnak parancsa kegyetlen; a nemzeti jogot, az adott férfiúszót, a nagyságod méltóságát, az egész magyar nemzet őszinte emberségét s hitelét sérti. S ha már a parancs ily igazságtalan: mivé válik azon irtózatossá poroszok kezében, kikre a teljesítés bizatott. Azon harminczkét ifjú közül huszat akar Örkei nyársba vonatni. Van-e képzete nagyságodnak e borzasztó halál neméről?

- Igen, felelt Bátori hidegen; Ráduly vajdától, a szász nemzet barátjától és segédétől, elég alkalmunk volt azt megtanulni. Az Imrefi lelke, ki a csatatéren vészett el s pártütő hadban; az Ördög Balázsé, a Varkocsé s az Elek Jánosé, kiket a brassai piacon lemészároltatott a nyomorult pünkösdi vajda, bosszút kiáltanak. - Ah! a szász urak szép példával jártak elől; szükség őket bizonyossá tenni arról, hogy mi tudjuk azt követni.

- A Ráduly vadsága nem lehet egy Bátorinak példa, mond Betlen kevélyen, de hallja nagyságod tovább; huszat azon hős ifjak közül -

- Hősök! - így szól kegyed pártütőkről s ellenségeinkről? kiált fel indulatosan Bátori.

- Huszat karóra, tizenkettőt, folytatá Betlen, nem engedvén magát megakasztatni beszédében, akasztófára szánt a gyilkos. Ekkor azon pokoli gondolatra jött, a harminczkettő közül annak életet ígérni, ki társain az irtózatossá parancsot végrehajtandja; harminczegy akart meghalni inkább, mint azt tenni; harminczegy - harminczkettő közt - oh nagyságos uram! kétezer ily ifjúval fél Magyarországot elfoglalnám! egy csak, irtózatossá küzdés után, szinte örülten, ajánlkozott.

Dimon gúnymosolyra vonta ajkait; a fejedelem kényelmesen ült tábori székében, s minden felindulás nélkül hallgatta Betlent.

Betlen folytatá: - Ha nagyságodat a szászok bosszúra hevítették, bosszulja meg őket ezen egyetlenben, ki társainak hóhérjává ajánlkozott, egy nyomorult élet megmentésére! tüzesse a vár tornyára karóba, hogy mérföldnyire lássák a szászok, miként bünteti barátban, ellenségben az alávalóságot egy erdélyi fejedelem!

- Betlen! kiált fel Bátori, nem mondhatod, hogy béketűrőssel s öntagadással ki nem hallgattuk vakmerő, sőt sértő beszédedet; mi parancsainkat megmásolni nem szoktuk. - Dimon! folytatá az apródhoz fordítva fejét, egy óra múlva a harminczegy szász ifjú közül egy se pihegjen, siess! kezével intett, arczában a legkegyetlenebb kifejezéssel.¹²⁰ Borzasztó szünet lőn, mely alatt a fájdalom jéghidegen zajlott a Betlen idegeiben. Néhány percz múlva Bátori tréfásan s félkomolyan szólala meg: - Bátya! most egyedül vagyunk; szolgánk előtt kiméltük kegyedet, inkább mint kegyed bennünket, s ha szavainak nem engedtünk, melyek szinte parancsnak hangzottak, önmagát okozza kegyed! A mit a kevély szónokló, sértő Betlennek megtagadtunk s meg kelle tagadnunk, ki féltérden is követelt, nem esdeklett, azt bátyánknak a kérőnek négy-szem közt talán meg nem tagadtuk volna: ezt meglehetett s kellett volna gondolni - most késő! - Nem tartóztatjuk ezúttal kegyedet, Betlen, tovább közelünkben, de jegyezze meg magának, hogy embereinket ismerjük, s ha a gonosz Dimon fölött lecsapásra kész a villám, Betlen Gábornak titkos céljai sem ismeretlenek előttünk.

AZ ALAKOSAK.

A zsarnok szolgálai fognak el:
De mint diadalra tekintsz éghez fel.

*Körner.*¹²¹

Május 15-én Szebenben a fejedelem hazaáruolóknak nyilatkozatát a brassaiakat, azonban a rendek közbenjárására pünkösdig idő engedtetett nekik a megtérésre és hódolásra. - Weisz azon harminczkét hős ifjú közül megmaradt gyávát, ki életét oly borzasztó módon tartá meg, - lefejeztette Brassóban. Egyébiránt feltételében¹²² állhatatos maradott, bár Géczi s az oláhországi vajda csak ígéretekkel adtak valódi segítség helyett, meg nem rettent pillanatig is; számos sereget vett bérbe, többnyire Oláhországból s ezekkel folytatá a háborút nagy szerencsével s kifogyhatlan munkássággal; végre Szerafinnal s Géczivel, ki a török udvarból Brassóba érkezett s ott, bár segítséget nem hozott, a legnagyobb szivességgel fogadtatott, kilépett Brassó falai közül 4000 emberrel a székely székek meghódítására.¹²³

Míg ő vérttel földve, hadi sisakkal fejében, nagyobbyszerű vállalkozásokra indult ki, addig Coelesta egyedül maradott anyjával; kedélye le volt nyomva! nem látta senki mosolygani, s szép anyyali vonásai szenvedő szeraféhoz hasonlítaniak. Visszavonulva lelkének belső világába, küzdött indulataival s vágyaival; lelkületéből megfejthető érzésének azon mélysége, mely őt szerencsétlenné tette, mely ellenségesen állítá önmagával szemközt; a diadal, melyet mindig vőn indulatain, neki nem tetszett diadalnak, - ő nem volt megelégedve. Képzete az erényről, helyesről - oly szent, oly fellengő volt, hogy bizonyos megszágyenyülés vegyült lelkébe legnemesebb elhatározatai közben; minden árnyéklatát asszonyisága gyöngédebb ömlengéseinek, mint gyöngeséget, kárhoztatá magában. Így élt ő anyjának közelében, lelke mindig feszült, mindig ingerlett állapotban. Ha a szászok egy csatát vívtak ki, ha a brassai nép bizonyos magasztaltsággal emlegeté Albinust, a Coelesta szive dagadozott, nemes jóltevő büszkeségben. De e gyönyöréretnek kelyhében mindig egy keserű méregcsöpp vegyült, ez Bátorinak igazságtalansága s kegyetlensége volt nemzete iránt. Mennyi tervet alkotott Coelesta szép lelke, miként óhajtott volna mindezen ellentéteket összeszőni, összeolvasztani, s a világtalan, mérget s halált lehellő chaosból szebb valót előteremteni. De mivel ezt nem teheté, valami oly mondhatlan keserűség szorítá keblét, melyről tiszta nézete csak annak lehet, ki az életben ily egészen eredeti, szeplőtlen s fellengő lénnyel találkozott.

Coelesta mindig hasonló maradott magához, indulatokban, vágyakban, szenvedélyekben: hölgy, - emberi, földi hölgy, bár a szó legnemesb, legkiválóbb értelmében; cselekedetekben pedig, hol elhatározottan kelle föllépnie, majdnem férfiasan erős.

Szerafin, az ifjú hős, részese a szászok csatáinak, győztes minden személyes összeütközésben, kész s eltökélt minden nagyszerű terv kivitelében, hasonlóul hű maradott elveihez. Volt egy remény egykor ifjú keblében, egy remény, mely oly hihető, oly valószínű volt, hogy hiúbb ember nálánál azt mint bizonyosságot ölelte volna szívéhez, s ez - a Coelesta birhatása volt. Míg hitte, hogy lelkének lényképe őt egykor szeretheti, hogy szive szabad, e remény neki mennyre, boldogságra volt. De mióta Coelestának szerelmében Bátor iránt, nem kételkedett többé; mióta az őt naponként inkább becsülő hölgy, oly sokszori együttlét alkalmával, testvéri bizodalommal avatta be titkába; mióta Coelestának szerelmét nemesb szempontból fogta fel, s minden féltékenységet, minden irigységet visszataszítva magától, segédkezet nyújtott Bátorinak megszabadításában: azóta élte elsötétült, szerelemről valaha többé szólani Coelestával oly lehetetlenség volt előtte, mely lelkének gyöngédségéből a legtermészetesebben magyarázható. Úgy tetszett Szerafinnak, mintha kegyetlenség lenne Coelestát háborítani, mintha

fájna neki egy hűrt megpendíteni, melynek rezgése mindkettőjüknek sajgó volt; mintha végre nemtelen volna, hasznára fordítani azon körülményeket, melyek Bátorit mindig tovább s tovább távoztatták Coelestától, s melyeknek egész súlya a küzdő, szenvedő leánya lelkén hevert.

De térjünk történetünkhöz vissza. Míg Weisz Géczivel s Szerafinnal eltávozott, neme a kábult nyugalomnak látszék Brassón terjedni, hasonló hosszú küzdés utáni álomhoz, melynek mámora inkább bágyasztó, mint erőt adó. Az igyekezet, munka, mozgás, lankadni kezdettek, mint a tagok munkássága, hol a fő részt nem vesz abban. Az örök nem oly szorgalommal válták fel egymást; a polgári csapatok az éji órákat nyugalomra használták; mert nem lovaglott Weisz az utcákon fel s le, nem hangzottak réz dobjai, nem rivalltak az ébresztő tárogatók.

A nemes tanács többet mulatott családja körében, a bőven megrakott asztalok mellett; nem ült Weisz a zöld asztal elején, lelkes beszédével életet s lelket fuvallva a hanyag keblekbe.

Kényelmes elbizottság kezdte később a polgárságon mutatkozni; az a gondolat, hogy Weisz, a fontoló, mindig éber Weisz, a védelmi rendszerrel felhagyva, támadólag kötötte súlyos kardját oldalára, őket szinte hetyke megvetésére készítette a veszélynek. «A várost semmi veszély nem fenyegeti,» ezt mondák, susogák egymásnak a brassaiak; «mert ha igen, a mi atyánk Albinus, nem hagyna magunkra bennünket.» A brassaiaknak némileg igazuk volt, mert a Bárczaságból a fejedelmi seregek elvonulta s minden, kevés időre, békésebb szint kezdte magára öltetni.

Ily helyzetében Brassónak, néha órákig maradtak nyitva a kapuk, s az előrelátó Weisznak meghagyásából, eleséget kezdettek hordani a városba.

Weisztől gyakorta jöttek tudósítások Coelestához, melyek sokszor megnyugtatók valának. De egyben e levelek közül, melyet Weisz a csatatéren október 10-én Uzon alatt írt,¹²⁴ azt adta Coelestának tudtára, hogy Szerafin a csata hevében megsebesített, s ez alkalommal aligha a Weisz életét nem mentette meg; hogy az uzoni székelyek, makacs ellentállás után, minekutána házaikat a bömbölő ágyútekék halomra döntötték s Uzon lángtengerben úszott, győzet-tethettek csak le, s hogy Szerafin volt első, ki az egyház tornyából nyujtá ki a zászlót győze-delem jeléül.

Coelestának szive elfogódott, Szerafint atyja védelmében megsebesítve tudván, mondhatlan aggodalom szorítá keblét; gyógyszerekkel ellátva, melyeket hirtelen össze tudott szedni, küldötte a hírnököt vissza, s nem színlett, nem erőltetett, hanem valódi élénk nyugtalansággal várt új tudósításokat atyjától s Szerafinról.

Ily helyzetében kedélyének feküdt le egykor Coelesta, úgy tetszett neki, mintha álom nem akarna szállni szemhéjaira; nyugtalanság feszíté keblét, melyet, mivel szokatlan nem volt előtte, nem magyarázott előérzetnek. Éjfél után két óra lehetett, anyja csendesen pihent ágyában. Coelesta, vánkosaurra könyökölve, tekinté némán maga elibe, az utca felőli ablakon át világított egy széles reszkető sugára a holdnak arczára mint átlátszó fátyol; derekán patyolatöltöny ömledt el, szűz keblét oly szeméremmel fődve, mintha száz szem nézne reája; arcza halvány volt, szemei félig nyilva csak, mintha késő álom kezdené azokat nehezíteni s ajkain rövid, szívből ömledő imádság lebegett; végre leereszkedett, gyönyörű fejecskéje a dagadó vánkosok közé merült, s kisdud kezei az arannyal áttört paplant húzták összebb keble fölött; úgy tetszett, mintha végre tagjai az álom hatalma alatt pihennének, midőn kulcs csikorgása tevé őt figyelmessé.

Egy önkénytelen mozdulat, melyet tön, suhogást okozott, s újra minden csendes lön. «Képze-lődés», gondolá magában Coelesta, de azért szive hallhatólag dobogott. Néhány percz múlva úgy tetszett neki, mintha suttogást hallana az ajtó előtt. Coelesta fölemelkedett ágyában. A kulcs újra megfordult. Nem lehete többé kétsége, hogy valaki be akar jönni: az eset oly szo-

katlan s meglepő volt, hogy Coelestát asszonyi remegés kezdé körülfogni, végre felkiáltott: - Anyám, anyám! ébren van-e?

- Mi bajod, Czili! kiált fel anyja félálmosan, hirtelen fölemelkedve ágyában. E pillanatban végig nyílt az ajtó, s egymásután öt álarczos alak lépett be. A szoba majdnem egészen világos volt, s a holdnak ragyogványa sokkal derültebb, mint hogy a bejőtteknek csak derengő testvonalait láttatta volna.

Coelesta igen meg volt rémülve, anyja irtóztató sikoltást tőn. Egy az alakosak közül a Weiszné ágyához lépett, tört vonva ki kebléből. Weisznénak minden tagja reszketett, s szava ijedtében elállott. - Egy szót ne szólj, asszony! mond az alakos, Weiszné s Coelesta előtt egészen ismeretlen mély hangon, egy sikoltás még, s törömet merítem kebledbe.

Weiszné összehúzta magát, a rémülés őt még mind szótlanná tette, s kezei önkénytelen nyúltak előre mintegy védőleg.

Coelestának, kit már jól ismerünk, lelkületéből gyaníthatjuk, hogy a rémülés első önkénytelen behatása után gyöngéd érzékeire, magához tért; a jelenetet nem tudta megfejteti, pillanatra azon gondolatra jött, hogy Brassó a fejedelem által elfoglaltatott, de azon csend, mely az egész városon terült el, e hiedelmét azonnal megczáfolta. Rablók tehát, gyanítá újra, talán Ivor! de ez is hihetetlen volt. Akkori időben Erdélyben rablók általi házfeltörések, főleg városhelyen, ritkák voltak; egyrészt azon mindig éber védelmi rendszer, mely akkor oly szükség volt, tévé ezeket lehetetlenekké, másrészt az akkori időkben a rablások nagyobbszerűek voltak, s egész városokra, helységekre számítottak; ellenséges seregek száguldottak az országon keresztül, s a martalékra ásítozó e seregek közt mindig talált munkára, s nem szorult egyes, kétes következésű merényekre.

Vagy talán egy megtámadás, mely egyedül személyére van számítva? így gyanígtata Coelesta tovább, s ezen utóbbi hiedelem látszék legvalószínűbbnek, bár miért és ki által, ezt nem tudá hirtelen elhatározni.

Mindezen gondolatok villámsebességgel váltakoztak elméjében, s alig néhány percz művei valának.

Az elébb szóló alakos Coelestához fordult, míg intésére egy másik lépett Weisznénak ágya mellé, törét magasán reá emelve, a többi három az ajtó közelében foglalt helyet.

- Coelesta! mond az alakos lassított hangon, öltözködjél! te követni fogsz! Ne rettegi semmitől, éltednek bántódása nem lesz, s anyád itthon maradhat.

Coelesta a szólóra bámult, ülő helyzetben, szorosan magára vonva takaróját, de hirtelen nem tudott felelni; kis szünet lőn. - Fel, fel! leány, mond az elébb szóló élénken, siess! foglyom vagy; nem ment meg semmi; cselédeitekre alant ügyelet van, azok nem jöhetnek segítségére; gyorsan! nincs veszteni időnk! ha jó szerivel nem jössz, erőszakhoz nyulunk.

Coelesta majdnem reszkető hangon kiáltott fel: - Kinek parancsából történik ez? Coelesta halkan egész lélekjelenlétét visszanyerte.

- Tudni akarom, mond élénkebben, kinek foglya vagyok? mi azon vétek, melylyel vádoltatom? én a szász nemzetet ismerem csak bírámnak, s csak annak tartozom felelettel s engedelmességgel! Hangjában valami oly méltóság, oly nyugodt erő volt, hogy az alakos kissé meg vala lepetve; azonban közelebb lépett ágyához, s kezét nyujtá feléje.

- Ne illess, nyomorult bérgyilkos, s felelj! mond Coelesta kevélyen.

Az alakos el kezdé békétürését veszteni, s Weiszné rémülve s kérve fordítá szemeit leányára. - Készülj, mond az alakos kitörő haraggal, a fejedelem nevében parancsolom neked!

- Hazudsz! kiált fel Coelesta majdnem önkénytelen, sokat tehet, s fájdalom, tett Bátori, de ezen aljas, nem lovagi, nem férfiúi tett egy gyöngye leány ellen, nincsen lelkiületében; hazugság, a mit mondasz, mint magad az vagy egészen! mert álarcz födi képedet, s rettegsz a magadéval előmbe lépni.

Az ajtó mellett álló alakosak az ágy felé siettek; az elébb szóló folytatá: - Nincs kedvem s időm veled vitatkozni, szép gyermek, s ha nem öltözködöl, így ragadunk ki ágyadból s viszünk magunkkal. Az alakosak oly mozdulatot tőnek, hogy Coelesta a mondottak teljesülésén többé nem kételkedhetett.

- A fejedelem parancsára, mond az alakos kevélyen, kelj fel, öltözködjél sietve és kövess! Ezzel paplanát ragadá meg Coelestának.

A szép hölgy szorosán vonta azt magára. - Megállj! kiált fel, ne illess! ha a fejedelem ily alávalóságot képes volt parancsolni; ha gyöngye nők ellen van fenne fegyvere; ha háborút nyugalmas polgárok ellen lakjaik belsejében folytat, úgy átok! - - de nem, még nem hiszem s nem hihetem! - Érzek annyi erőt magamban, hogy titeket követni foglak; nem erőszakkal, nem! ne legyen azon diadala a nyomorult rablónak, bárki légyen az, hogy utált szolgálai kezeikkel illettek! - Lépjetek az oldalszobába, mond Coelesta parancsoló hangon. Ha a fejedelem parancsából vagytok itt, úgy tudom, legalább kímélést rendelt ő; bár az, ki ilyet tud parancsolni, kímélésre nem gondol. Távozzatok! akarom, mond Coelesta, akkor felkelek!

Az első alakos hátra lépett, s a többinek intett kezével; mindnyájan az ajtó felé vonultak, de a szobából ki nem léptek.

- Háttal fordulunk feléd, mond az alakos, ki eddig egyedül szólott, s így szemérmednek kifogása nem lehet. Siess! teljeseadjék e gyermeki szeszély is, de gyorsan!

Az alakosak arczczal az ajtó felé fordultak; Coelesta szeméremmel s pirult arczczal lépett az ágy előtti szőnyegre, s hirtelen veté öltözetét magára, míg Weiszné majdnem magánkívül bámult leányára. Végre Weisznénak könnyei megeredtek s hangosan zokogva szorítá kezeit képére. - Leányom! kedves okos jó leányom! mond egészen elérzékenyedve, én követlek, a hová visznek, veled akarok lenni, ezt senki sem tilthatja meg az anyának! Ezzel ő is kiemelkedett ágyából s öltözött, de tagjai annyira reszkettek, hogy egy kapcsot sem vala képes nyitjába szorítani.

- Uraim! mond Weiszné fuldokolva, engedjék kegyetek őt követnem, ne tiltsák el az anyát leányától! Istenem, hogy el vagyunk itt hagyatva, minden védelem nélkül! mit vétettünk, mit vétethetünk mi nők a fejedelemnek?

- Ne kérjed e szolgálai lelkeket, anyám! mond Coelesta kevélyen, szép kurtichenét öltve magára, mozgonyok ezek, melyeknek kerekeit urok húzta fel, s most forognak, míg azok le nem járnak. Mint az igavonó marha, mennek a barázdában, folytatá gúnynyal, terv, akarat nélkül! Mit tehetnek ezek! a korbács emelve van fejük fölött, nekik mozogni kell!

- Leányom! leányom! mond Weiszné ijedten, ők emberek, ők hajlani fognak kérésünkre. Mit kívánnak kegyetek váltságul? Van pénzünk még, bár e háborgós időkben kevés, de vannak ékszereink nagy számmal és sokat érők!

- Hiába, jó asszony! mond Coelesta gúnynyal nevetve, ezen urak itt szilárd férfiak, s kincseinket úgyis ki fogják rabolni! miért nekik azt ígérni, a mit magokénak hisznek!... Itt állok készen! folytatá az alakos felé fordulva, szolgálak, poroszlók, bérgyilkosok! - mit tudom én!... S te, jó anyám, nem fogsz engemet követni, velem az Isten van s ártatlanságom! ő nem hagyja el szolgálóját, s ez védeni fog engemet mindenki ellen!

- Még egyet! mond az alakos közelebb lépve, szádat, szép gyermek, bekötöm, igen sokat csacsog az, s az utczák hosszában fel találja költeni a nemes szász urakat édes álmukból. Ezzel egy tiszta fehér kendőt vont ki kebléből, s Coelestához közeledett. Már Weiszné egészen fel volt öltözve, bár válla kapcsolatlan s mindene félig kötözve; az alakosnak lábaihoz borult: Uram, mond, emberi lélek lakja-e kebledet? úgy-e, asszonykarok ápoltak? talán nőd van magadnak s leányod? bár nem ily jó, ily szent, mint az enyém, de leányod! A sors fordul s reád kerülhet; kegyelmezz! kívánj, a mit akarsz, mindenre kész vagyok! vidd el mindenemet, csak jó, okos leányomat hagyd meg nekem!

Coelestának könny szivárgott szemébe, hirtelen fölemelte anyját s forró hévvel szorította kebléhez: Kedves jó, jámbor anyám! el kell válnunk! mond reszketeg hangon, a sors így akarja; de egy Isten él fölöttünk! legyen nyugodt; én élni fogok, ha Isten úgy akarja! s ha élnem szabad és lehet... Ne rettegjen, anyám! s ha jó, nagylelkű atyámat látja, egyet mondjon neki, azt, anyám! hogy leánya maradok! leánya Coelesta, kit ismer! a sors bármit rendeljen.

Weiszné zokogott, nem tudott szólni, s görcsösen szorítja leányát kebléhez.

Coelesta gyöngéden fejlett ki karjai közül, fölegyenesedett, egy istennőhöz hasonlított - s miként a hold égi arcát világítja, úgy tetszett, mintha azt dícsör folyná körül. - Még néhány szavam van hozzátok! mond, fönséggel fordítván arcát az alakosakhoz. - Hallottátok, mit tesz az? szavat adni, becsületszavat; - fér-e szolgálai lelketekbe annak képzete? hogy egy nemes lelkületű lánynak adott szavára építeni lehet, lehet mint szirtre, mely nem ingadozik; hogy az egy oklevélnél, melyen a világ urainak pecsétjük függ, többet ér... Ha hallottatok ilyesmit, tudjátok meg ezennel, hogy én Coelesta Albinus, a híres brassai birónak s polgármesternek, Albinus Mihálynak leánya! egy brassai hölgy, adom becsületszavamat, hogy némán s ellenkezés nélkül követlek benneteket Bátori elébe, azért erőszakra nincs szükségetek, s adott szavam, Istenemre! szoros kötelék, mintha patyolatját erdélyi hölgyeiteknek fejem körül körítnétek!

Anyjához fordult ekkor, szívéhez szorította őt újra, s kilépett az ajtón: - Istené a dicsőség! mond angyali szózáttal, egészen visszanyervén lelkének rugósságát. Éljen boldogul, anyám, Weiszné! - lelkem emelkedik! én megyek! A ki őt látta volna, egy királynénak képzelné, ki aggály nélkül lép ki lakából, udvarnokainak kíséretökben.

A LÉLEK FÖNSÉGE.

Sírba ha tettem volna magam, hogy mélyen az undok
Földnek alatta hever, tudnám: ha zajába sodorván
A Duna nyelné el, tudnám, hogy szőke habok közt
Tagjait úsztában pusztító hadsereg úzi;
Láttam volna halálágyán hervadni mosolygó
Szép fiatalságát, kétség nem nyomna, megáldnám
Istenemet, s túrnék. Most nézek s nincs mire, szólok
És az üres viszhang - gúnyol felelettel.

Vörösmarty.¹²⁵

Értésére esvén Bátorinak a Weisz és Géczi beütésök Székelyföldre, s Uzon megvétele, parancsot adott Allyának, hogy a Bárczaságba siessen. Titkon, s oly hirtelen termett ez ott, hogy a brassaiak csak október 15-kén, mikor már a Bárczaság szélein állott, tudták megérkezését.

Weisznak ekközben hírül esett a Coelesta elfogatása, még pedig Allya az ellenséges vezér által, minekelőtte azt valaki neki Brassóból megírta volna, s így bizonyos, hogy Allya a dolgot tudta.

A csapás borzasztólag hatott az erős férfiúra, s minél inkább fojtotta fájdalmát keblébe, annál kínosabban dült abban. Allya Weiszt Coelestával kínálta, ha a fejedelemnek átadja Brassót, s békeföltételeit elfogadja, melyek egyike Géczinek kiadattatása lett volna.

Valóban szándéka volt-e Allyának ezt tenni, s tehet-e, vagy csak próbálgatá Weiszt, később tudjuk meg.

Weisz kemény küzdésben volt, nem az iránt, mit kelljen cselekednie, mert oly gondolkodású férfiúnál mint ő, ez belső vitatás tárgya nem lehetett, de az iránt, miként szabadítsa ki Coelestát.

Aznap érkezett meg neje is a táborba, majdnem örülten s beszélte el az egész történetet, elhallgatván Coelestának nyilatkozását s üzenetét, hogy atyja előtt annál sürgetőbb legyen gyermekének megmentése. Egy az alakosak közül hajnalig maradott szobájában a nőnek, s csak mikor a korány aranya borult a lég harmatos íveire, távozott mellőle, s így ő is csak reggel indulhatott el Brassóból.

Weisznak egybekötetéseivel által az udvarnál¹²⁶ főleg Nadányitól értésére esett, hogy Dimont Bátori darab idő óta szemmel tartja, s kezdi már egyetértését a szászokkal gyanítani. Ez valóban úgy is volt, mióta Bátor a feketehalmi várból kiszabadult; az akkori párbeszéde Dimonnak Marderrel, s a szászok titkos jelszavának tudása, gyaníttaták vele, hogy Dimon, mint többnyire kémek szoktak, két kézre dolgozik, s a fejedelem erősen föltette magában, a dolognak végére járni.

Coelesta atyja előtt a Bátori kiszabadítását a kőhalmi börtönből el nem hallgatta volna, de megírni nem merte, s így azt Weisz nem tudta még; Szerafin gyanította, hogy a kőhalmi foglyok kiváltása Mardertől titok nem maradhat, azért őt foglyot adott által a brassaiaknak, a mi akkortájt igen könnyű volt. A fejedelmet Feketehalomban senki sem ismerte meg, őt Marder Bilibognak tartotta, kit már láttunk pillanatra, s kit a székelyek embervadásznak neveztek, mert ha a fejedelem valakinek fejére díjt tett, többnyire Bilibog nyerte azt el. Mint a hiúz állt ő lest úton, ösvényen, sziklák ékezei között, vagy egy agg csernek sátorában; löport ritkán használt, egyszerű rugós ív, húrral feszíthető, majdnem kopjahosszúságú nyílvevesszők s néha parittyá, valának azon fegyverek, melyekkel Bilibog mindig talált. Az óriási székely

leejtett vadjának, mert így nevezé azt, fejét tágas bőrsákba vetette, s úgy hozta azt a táborba széles vállán.

Hogy a foglyok egyike sem Bilibog, azt a brassaiak azonnal észrevették, kik közül sokan találkoztak vele a csatákban olykor, s az egészet úgy tekintették, mint háború idején igen könnyen történhető tévedést. - Később a roppant Bilibog annyiszor jelent meg a csatákban, s karjának oly pusztításait tapasztalták, hogy életén s szabadságán nem kételkedhettek a szászok! Várdai s Szerafin azt állíták, hogy a Bilibognak vélt fogoly egy hosszú székely ember volt; állításuk nyert is hitelt, mert az általadott öt fogoly közt egy igen nagy is találkozott.

Weisz, mint főlebb láttuk, tudván, hogy Dimon a fejedelem kegyéből kiesőfélben van, azonnal Coelesta elfogatásának egész tervét megfejté magának. Dimon tudniillik a fejedelemnek Coelesta iránti szenvedélyét ismervén, ezen az úton akarta kegyét újra megnyerni, s magát a vizsgálatok alól kimenteni, melyek aligha részére jól ütöttek volna ki.

Weisz hosszú küzdés után felelt Allyának, emlékeztetve őt keresztényi hitére s hogy neki is lehet gyermeke valaha; de azt is kinyilatkoztatá, hogy ő leányát ismeri! s ez maga el nem fogadná azon áldozatot, melyet Allya kíván a brassaiaktól; írta, hogy szive megreped, de mégis kész kedves gyermekét nemzete boldogságának feláldozni, ha szükség, s Coelesta meg fog tudni halni, ha azt a szászok java, atyja és önbecsülete kívánják!

Szerafin megtudván a dolgot Weisztól, álruhában Szeben felé sietett, egy levelével a mélyen kesergő atyának, melyben leányát állhatatosságra nem inti, de azt már feltéven róla, Allyának adott válaszát tudatja vele. Szerafinnak titkos utasítása az volt, Dimont egészen megnyerni, s nagy ajándékokkal arra bírni, hogy Coelestát kiszabadítsa, a mit senki sem tehetett könnyebben, mint ő. E mellett Weisz egy követséget indított a fejedelemhez békeajánlatokkal.

Bátorin az utolsó esetek óta külsőleg is nagy változás történt; arcza barnább s halványabb volt, mint máskor; álla körül rövid göndör szakáll borult már, szemöldei közé egy redő fészkelte magát, s tekintete elveszté azon örömhellő derűtséget, mely vonásainak, főleg otthon, s megbizottai körében, oly kellemetes, sőt néha hódító kifejezést adott; de őt mindemellett most még érdekesbnek, férfiasbna találták a hölgyek. - Bátori, mint minden hozzá hasonló ember, az önállást sohasem vívhatta ki egészen; neki hizelgőkre, kegyenczekre volt szüksége, s így Imrefinek halála után kegyét hol egynek, hol másnak adá, de ezek közül egy sem birt azon élénk szolgai hűséggel, melylyel Imrefi; egy sem vala oly tapintatteljes visszhangja a fejedelem minden szavának s minden gondolatának, mint ő. - Kamuti Farkas, Gyulafi s Dimon voltak legtöbbet személye körül, bár ezen utóbbi, titkos küldöttségekre használtatván, néha hetekig vala távol az udvartól; a közidőt irigyei s ellenségei a kevély apródnak, mindenképen használták megbuktatására. Ehhez egy körülmény járult, melyet örömet elhallgatnánk, mivel nagyobbára mondán alapul, de meg kell említenünk, mivel történetünknek közlő kifejlésére nagy befolyással volt. Sokan azt állíták, hogy a hamar vigasztalt özvegy s még mindig csinos Imrefiné és Dimon közt a fejedelem szorosabb viszonyt vett észre, mint azt egy kevély kegyenczé s egy apród közt gyaníthatá hiúsága. S ez okozta egyrészt, hogy titkos bosszút forralt a sokszínű ficzko ellen, kinek kevély makacssága, minden használhatósága mellett is, olykor kellemetlenül érintette a fejedelem büszkeségét.

Az oly kedélyeknek, a milyen a Bátorié, természetökben van az a neme az irigy féltékenységnek, mely akkor is bír némi hatással, mikor a tárgy, mely azt előidézi, nagyobbára elvesztette érdekét előttünk. Imrefinének ajánlkozó szerelmét Bátori mulatsági szempontból tekintette, s aligha maga hitte, hogy ily személynek hűtlensége őt megzavarhatná; azonban, mint sokszor az életben történik, az a mi képzetben s a hihetőség határiban idézve, előtte csekélységnek tetszett, s valóságban kevélységét s hiúságát sértette, ha nem is szívet, mert az sohasem vert Imrefinéért, s ha nem is érzékeit, melyek rég elhültek iránta. - Az a gondolat,

hogy egy apród abban a hiszemben van, vele egy nő kegyéből osztozhatni, valami oly szenvedetlen eszme volt, mely neki a legkellemetlenebb érzést okozá.

Weisznak gyanítása, mint látjuk, nem volt homokra épülve, s Dimonnak elég oka arra, hogy a fejedelemnek kegyét megnyerni igyekezzék, bár ő, mint láttuk, valamint senkit, úgy Bátorit sem szerette s csak önérdekét nézte, melynek előmozdítása mellett ördögi kedélyét minden baj s kár kéjben ringatta. Hogy a fejedelem Coelestát mindazok fölött szereti, kik kegyét birták, azt senkinek sem volt több alkalma tudni, mint Dimonnak, ki igen sokszor volt a fejedelem közelében, s ki által Bátorinak nem egy levelet küldött Coelestának; sőt történt egykor vadászat alkalmával, hogy Dimon a fejedelemnek megígérte, Coelestát kezére keríteni. Bátorinak bortól felhevülve, ellent nem mondott, csak azt tevé hozzá, ha valaha az történhetnék, akarná, hogy a szép hölgygel a legnagyobb kíméléssel bánjanak. Azonban ezen egész beszélgetésről Bátorin elfeledkezett s többé ilyesmit elő nem hozott Dimon előtt.

Ha a fejedelem szívében nem volt is meg azon nemesebb emléke az indulatoknak, mely a lélekkel azt óhajtja, hogy szerelmünk tárgyát nem erőszak, hanem önkényes vonzódás, hozza karjaink közé; ha Coelestának tiszta nemes indulatját nem bírta is felfogni egészen, mégis úgy tetszett neki, hogy inkább örülne, ha Coelestát személyes elhatározás hozná közelébe. Bizonyos büszkeség volt az, mi Bátorit arra határozta, hogy Coelesta ellen semmi erőszakot el ne kövessen, s diadalának sikerét a szerető hölgynek szívéből várja. De nem kell felednünk, hogy Bátorinak az erőszakra is saját képzelete volt; Coelestát elfogatni s mint fogolyt közelében tartani, nem látszék előtte erőszaknak. «A hadi élet sorsa az», így okoskodott Bátorin, «hatalmunkkal s a körülmények kedvezéseivel élni; ha a szászok mindent elkövettek, hogy engemet elfogjanak, miért ne tehetném én is ezt Coelestával, főleg ha vele szeliden bánok, s fogolyból magamig emelem fel? - Hátha atyját, nemzetét feledi érettem! minő diadal volna ez!»

Ebből láthatjuk, hogy Bátorin, bár nem parancsolta is Coelesta elfogatását, a dolgot néha forgatta eszébe; s láthatjuk, hogy Dimon embereit jól ismerte, s az ügyes apród ki tudja azon pillanatot lesni, melyben egykor tett ajánlását ismételhette.

A fejedelem megvetőleg nevetett: - A dolog kivihetetlen, mondá, hogy akarod őt Brassóból ide hozni? s épen őt, a szászok bálványának, az óvakodó, mindig éber Weisznak leányát!

Dimon a fejedelemtől szeretett volna valami ígéretet kicsalni; de Bátorinak bizonyos szigorú módja volt, egy előtte untató párbeszédet befejezni, s így e tárgyban Dimon némi kétségben maradt a fejedelem akaratjának tekintetében.

Bátorin, mint láttuk, makacsul elhatározta magában, Dimont soha feljebb nem vinni apródból, bár minden szolgálatját bőven megfizette. E szilárd elhatározás kedélyéből magyarázható; Dimont ismerjük, s meg kell vallanunk, hogy Bátorin jól okoskodott, mikor őt mindig bizonyos alárendeltetésben akarja tartani.

Dimon Monddal s Dixellel már Brassóban szoros egybeköttetésben élt; tudjuk, hogy hasonló kerületek össze szoktak vonulni. Weisznak távollétét, a brassaiak elbizását hasznára fordítván, e két gyakorlott s elszánt kémjeinek segítségével, elég volt a merénnyel kivívni. Coelesta Szebenben volt s Dimon kevélyen lépett a vadászatról hazatérő Bátorin elébe.

Október 14-dikén érkezett Coelesta Szebenbe, az alakosoknak csak hárma kísérte őt, kettő Brassóban maradt el. Így nem ok nélkül gyanította Coelesta, hogy a Brassóban maradtak Mond és Dixel voltak, kik, a mi igen természetes, a brassai zenebona után megtudták, hogy Coelesta a rejtekben kileste őket; s bár mindent elkövetett is Coelesta, hogy személyeiknek bántódása ne legyen, a bosszúálló két férj kapott az alkalmon, Weisz házában veszélyt okozni, kinek, mint minden nagy embernek, irigyei s ellenségei voltak, s főleg Mond és Dixel, lelkiületének fősége által kellemetlenül érzék magukat érintve.

Coelesta azon háznál, Szebenben, hová őt éjtszaka szállíták be, egy tisztos öreg nőt talált, ki mint látszott, szolgálatjára vala rendelve. Szobájának ajtaja bezáratott, s az előtt ő jár fel s alá. Coelesta mindezen bánásból, mely némi, bár őt sértő kimélést látszott feltenni, óránként inkább kezdé hinni, hogy fogságát a fejedelem parancsának köszönheti, csak azon bámult, hogy Bátorit magát nem láttatá. Ő nem tudta, hogy a fejedelem vadászattal tölti az időt e sürgető veszélyek korában is.

Coelesta fáradtan hevert le, nem evett semmit, bár a melléje rendelt nő őt ízes étkekkel kínálta; az éjtszakát álmatlan töltötte, s reggel halványan s törődötten kelt föl ágyából; kiküldötte a szolgálatára rendelt nőt az oldalszobába, s az ajtót behúzával, tág karszékebe ereszkedett. A szoba kevés, de nagy idomú, aggszerű bútorokkal volt ellátva.

Egy magas kemencze, zöld s szeszélyes alakokkal terhelt, a mennyezetes ágy, nagy virágú kárpitokkal, néhány keskeny hátú szék, egy roppant, rézzel majdnem egészen borított láda, egészíték ki bútorozását.

Itt látjuk Coelestát, festői nemzeti öltözetében, leemelt főveggel, egyik karjára nyugasztott állal, s a földre szegzett szemekkel, mély gondolatokban. Ha az ember vonásait figyelemmel vizsgálná, semmi nemét az ijedtségnek vagy remegésnek nem lehetne azokon észrevenni, de igen, mély keserűségnek s boszankodásnak fellegét. Arcza színét változtatta néha, s keble hevesen emelkedett le s fel; ököltre szorítá néha kis kezecskéit, vagy toppantott a lábak legkisebbikével, mint a ki egy történetnek minden árnyékát röpi át gondolatjaival, s miként azok hatnak reá, tükrözik magukat arczában s mozdulatiban.

Hosszú pihenés után fölkelt Coelesta; arcza majdnem kemény kifejezést nyert s ajkai körül azon éles gúnynak mosolya ült, mely nála szinte önkénytelen volt mindannyiszor, a hányszor vagy magát, vagy mást tartott vádra érdekesnek.

«Fogva!» így kiáltott fel, «fogva!» ismétlé élénken, «egy hölgy, s ki által?... a kinek életét mentettem meg! s kit szerettem! miként gyávaság s gyöngeség volt szeretni; kiért ezer életet adtam volna!... Hah, nyomorult bábfejedelem! aljas, nem férfiú! - Meg kell vallani, gyönyörű fejedelmi tett! - Ezen alávalót, e gyávat tudtam én szeretni! e rejtélyes, alakos emberdarabot! e torzképét egy fejedelemnek! - Nem! nem! én csak Ecsedit szerettem!» ... Kis szünet után folytatá magában: «Ébredj Coelesta! irtsd ki lelkedből árnyékát is egy indulatnak, melyet semmivel sem menthetsz ki többé! - Ecsedi?... ez ábrándozás! ő vagy Bátorit mindegy! - De hátha nem az ő parancsa elfogatásom!» Coelesta keserűn nevetett. «Igen, igen!» kiált fel, «én eszelős vagyok és maradok, mert még most is mentegetem őt. Az ég tanúm! föl nem tehettem róla soha, hogy irántam ily hálátlan legyen; s ha valóban ő akarta s parancsolta elfogatásomat, őt semmi sem mentheti ki. Eddig a világ Imrefit vádolta, s részrehajló gyöngeségem elég gyáva volt Bátorit menteni, s tetteinek okát másokban keresni; fogódtam, mint hullámok közt küzdő, e mentő ágba, s im az kezembe szakadt; Imrefi meghalt, s Bátorit nemcsak dühös viszontorlója hadi bántalmaknak, nem csak ellensége egy nemzetnek, melyről talán hitte, hogy őt utálja! Ő több, ő nyomorult leányrabló! - gyáva férfiú, ki minden lovagi kötelességről feledkezve, támadólag lép fel ott, hol védeni lenne kötelessége! - De jöjjön! Istenemre! rám fog ő ismerni, rá azon egyszerű gyermekekre, ki a kábult zsarnokot látta porban maga előtt szerelemért esedezni!»

A míg Coelesta magában tündök, míg szíve szorongató kétségek közt hullámszik, s hol vádolja, hol mentegeti Bátorit, térjünk pillanatra ezen utóbbihoz vissza.

Dimon megállott a fejedelem előtt, arcza sugárzott, s valami oly kihívó kifejezésével az örömet tekintte Bátorira, hogy az minden, naponként növekedő gyanúja, sőt gyűlölsége ellenére is, alig várta hogy a ravasz szolgálóval egyedül lehessen.

Miként adta elő a dolgot Dimon, miként fogadta azt a fejedelem, nem lehetett akkor megtudni, mert rejtett, zárt szobában történt az; azonban gyanítani lehet, hogy az nem úgy ütött ki, mint azt az önhitt s elbizott Dimon óhajtotta. Azon udvariak, kik őt a fejedelem szobájából kilépni látták, azt állíták, hogy arczán megsértett hiúság rángatását lehete olvasni. Nekünk, kiknek megengedettett a Bátor szívében olvasni, a dolog nem lesz fejthetetlen. Bátor Coelestának elfogattatását nem hitte lehetségesnek, legalább addig nem, míg Weisz Brassó közelében van; de azt nem is parancsolta egyenesen, mint tudjuk, s csak szenvedőleg látszott abban hallgatással megegyezni. Dimon ellen föl lévén ingerelve, igen természetes, hogy azon fölülkerülést, melyet Dimon ily merész tettel kívánt kivívni, kissé büszkén idézte vissza, s ez a kevély apródot sértette. Hogy Coelestának Szebenbe érkezése Bátorinak kellemetlen lett volna, azt bizonyosan senki sem hiszi, s annál inkább örülhetett e körülménynek, mivel Coelesta előtt, egyenesen befolyását elfogatásába, tagadhatta.

Dimon bosszúsán távozott el Bátoritól, s miként őt ismerjük, aligha nem merült föl lelkének sajátságos irányzatából egy bosszúterv, melyet régen forralt, s melynek végrehajtására csak időre s alkalomra várt.

De tekintsünk újra a kedves hölgy szobájába, kit a legingerültebb helyzetben hagyánk. Ő magán legkevesebbet tűnődött, bár voltak pillanatai, melyekben női gyöngesége, lelkületének szilárdságán át, követelte jogait, s futó múltó remegést villantott át tagjain.

«Ha fogságomat Bátor atyámnak szorongattatására kívánná használni!» így tűnődött ő, «ha az erős férfiút, a szász nemzet oszlopát, atyai érzet megingathatná!... Ő annyira szeret engemet! lelkének állapota irtózatossá lesz! Ő nem azon vad Manlius Torquatus, nem azon Brutus, ki gyermekét hidegen odavetni képes hazája érdekének! előtte minden érzés szent! - Ő szenvedni, küzdeni fog, s e harc keblében halálos lesz.» Coelesta némán bámult maga elébe. «Igen, igen!» mondá magasztaltsággal, «ő küzdeni fog, ő lelke felét áldozza nemzetének, de fel fogja azt áldozni, mert ismeri leányát, s tudja, minő áron képes az szabadságát elfogadni!»

Anyját jól ösmerte Coelesta, tudta, hogy ezen egyszerű, minden magasb lelki emelék nélküli lény! miként fogja férjét ostromolni, miként tőle leányát visszakérni s alkalmasint elhallgatni előtte végnyilatkozását elbúcsúzásakor, csak hogy Weisznak több oka legyen mindent elkövetni, s mindent áldozni megszabadítására.

Mindezt átgondolva, nem mondhatjuk, hogy a szép, magas lelkű hölgynek kedélyét bizonyos kétes remegés körül ne fogta volna. «Atyám ismer!» ezzel s mindig ezzel bátorítá fel magát, s lelkében terv tervet űze: miként adja atyjának tudtára, hogy ő meghalni készebb, mint nemzetének vesztével nyerni vissza szabadságát.

Ily tűnődés közben halla lépteket szobája előtt; a kulcs fordult zárjában, az ajtó végig nyílt, Bátor lépett be, a külszobában két apród állott. Az ajtó bezáratott s Bátor egyedül maradt Coelestával, ki egy regényes, de egyszersmind szorongató helyzetben, hirtelen összeszedé lelkü erejét. Az első pillanatban minden feledve lőn, csak női önérzete ébredt föl, s méltatlan bántalmának neheztelése tükrözé magát vonásaiban; fölegyenesegett karszékéből, három lépést tett a fejedelem elébe, mint sértett királyné, ki alattvalójának akarja méltó haragját kijelenteni. E mozdulat szinte önkénytelen volt, s arczának kifejezése oly nemes, oly hódító fenségű, hogy Bátor meglepetés nélkül nem tekinthetett reá; az ártatlanság s női fenség hatalma őt szinte habozóvá tevék.

A harag s félelem azon indulatok, melyek minden arczot kivesznek alakjából, annak többnyire a legkellemetlenebb kifejezést adván. Ez Coelestánál egészen ellenkezőkép volt, nemtelen haragot nem tudta szívében forralni; lelkületének angyali tisztaságából érthető, hogy őt aljas indulat-kitörések sohasem lobbanthatják. Szívében irigység, kár- s bosszúvágy s mindazon indulatok, melyek köznapi lelkekben haragot idéznek elő, nem voltak otthonosak. Ő, ha hara-

gudott, e haragot nemes indulat, önbecs-érzet erényi emelék, s lelki föntség idézték elő: azért arcának kifejezése is valami leírhatlan bájjal bírt ilyenkor, mely bizonyos félelmes tartózkodást vala képes a legbátrabb kedélyben előidézni.

Coelesta megállott, mintha lelkének redőit simítaná szét, mintha szavakat keresne megszólalásra; arcának szilárd kifejezése gyöngédebbé olvadt át, s gyönyörű lélekkel teljes szemei oly nemes nyíltsággal valának Bátorira függesztve, hogy ez egy önkénytelen ingert érzett magában, lábaihoz borulni a kedves hölgynek, melynél szebbet, s bájlóbbat sohasem látott.

- Nagyságos uram! szólala meg Coelesta; örülök, hogy Bátori Gábor, Erdélynek fejedelme, ily hirtelen észrevette, mennyire érdekében áll azon igazságtalanságot helyrehozni, mely egy gyenge hölgyön történt, s azon szabadságot nekem visszaadni, melytől tudom, nem lovagi szellemű fejedelmem parancsára fosztattam meg!

- Coelesta! kiált fel Bátori szenvedélyesen, rettegsz-e ily közel lenni azon férfiúhoz, kit egykor szerettél? De nem, leányom! kedves jó Czilim! nemed remeke s dísze te! nem szerettél csak, de szeretsz jelenben is! kinek éltét szabadítád meg, s ki oly nagyon leköteleztetted!

- Oh nagyságos uram! mond Coelesta, kinek minden visszaemlékezés egykori viszonyára Ecsedivel, törzsúrás volt: ha nagyságod ezt hiszi, siessen nekem szabadságomat visszaadni s engedje, hogy szegény atyámnak s anyámnak karjai közé repülhessek; hogy lelkem teljességéből meggyőződéssel mondhassam, hogy nagyságod velem fejedelmi nagylelkűséggel bánt, hogy talán azon gyűlölség, melyet atyám s a szász nemzet iránt érez keblében, csak félreértések s fondor tanácsosok bujtogatásainak következménye.

- Atyádat ne említsd! kiált közbe Bátori, s arcát vér futotta el! Ő egy - - -

- Becsületes ember! egészíté ki Coelesta... Oh, engedje nagyságod! folytatá, hogy a jelen ünnepélyes pillanat boldogító változásnak adjon éltet! - teremtsé a multak keserűségét áldássá! engedje, hogy a béke olajágát vigyem diadali örömmel Brassó falai közé s keblem azon kényeztetől dagadozzon, melyet egy szép, nemes fejedelmi tett idéz elő!

- Coelesta! mond Bátori, elmerülve a gyönyörű beszélőnek tekintetében, te nem tudod, mit kívánsz. - Béke!? lehet-e ezt valaha reménylenem? míg a szász nemzetnek érdeke össze nem olvad a miénkkel, míg Erdélyben nemzetek lesznek, nem egy nemzet. A szászok kevélyen vetik magoktól vissza nyelvünket, szokásainkat; míg kenyérünket jó ízűen költik el, s tagjainkat mente s kalpag földik. Városaik, várok, melyekbe fejedelem csak engedelemmel léphet be, német s török segélybe kapaszkodnak addig, míg hódolniok kellene, s azon büntetésnek helyes voltát méltánylaniok, mely alatt Szeben szenvedett, s melylyel egyesek hűtlenségét vertük, nem a szászokat akartuk eltiporni. Miért nem bűnhődött Besztercze! Köhalom! vagy nem szászok laknak-e ott? - Ismétlem, Coelesta, te nem tudod, mit óhajtasz! de egyben igazad van! igen, szívem hölgye! nem én vagyok oka, hogy elfogattatál, nem parancsomból történt az, de - -

Úgy tetszett, mintha Coelestának égi szemeiből örömsugár villanna. - Nem? kiált fel, nem, nem! hiszen ez nem is lehetett volna! De fejedelmem meg fogja tudni azokat büntetni, kik hatalmával s nevével ily nemtelenül merészkedtek visszaélni! s a ki ezt tudja, nem kétlem, nem fogja füleit az igazság szava előtt elzárni. Én gyenge hölgy vagyok, uram fejedelem! de lelkem talán nem minden erő nélküli, s bír annyi fogalommal a helyesről, hogy nemzetemnek nevében s érdekében tehetek nagyságodnak egy ajánlást, mely szintoly természetes, mint elfogadható.

- Hadd halljuk, mond Bátori kissé kedvetlenül, egy karszékbe ereszkedve, ily szószóló mindenesetre sokat tehet.

- Ha nagyságod Szebennek szabadságát helyreállítja, ha egy jövő országgyűlésen a szász nemzet ellen tett végzéseit megsemmisíti, a szász papságnak tizedeit visszaengedi: úgy merem nagyságodat bizonyossá tenni arról, hogy atyám első lesz, ki a szász nemzetet békességre bírja.

- Csekélység! mond Bátori nem minden gúny nélkül, én ellenben, Czili! kész vagyok védenczeidnek békekezet nyújtani, ha Szeben ezután is fejedelmi lakunk marad, s a szász polgárok ott számunkra kényelmes palotát emelnek; ha minden általuk okozott költségeinket visszatérítik, s átok alatt fogadást s esküt tesznek arról, hogy soha, sem török, sem oláh, sem német segítséget nem kérnek.

- Így minden a réginél marad, felelt Coelesta fájdalomosan.

- Még egyet! - mond Bátori, figyelemmel szegezve szemeit Coelestára, ha feltételeimet elfogadják, ígérem, hogy jogaikat s kiváltságaikat védeni fogom, de megkívánom, hogy ne idegenként tekintsenek a szász urak, s kapuk ne legyenek zárva előttünk!...

Coelesta hallgatott.

Bátori folytatá, mindig figyelemmel tekintve Coelestára: hogy a béke állandó, s a szász nemzetnek oka legyen minden sértő kétkedést fejedelmi szavunkban elmellőzni...

Coelesta sóhajtott; a fejedelem szavában nem vala ok többé kétkedni, mert ő szavát mindig megszegte.

- Kész vagyok a szász nemzet kebeléből nőt választani magamnak, s hölgyeik egyikét felmagasztalni Erdély minden női fölött. Bátori felkelt, s a Coelesta kezét ragadta meg. Coelesta gyöngéden voná azt vissza, s szemeit a földre szegezte; arcát szemérem, valami neme a megszégyenülésnek s neheztelés borítá el lángjával.

Bátori azon ellenállhatlan varázsnak hódolva, melynek hatása már ösmeretes előttünk, mikor ő Coelesta közelében volt, függeszté szemeit a szép hölgyre s azon kevélységen keresztül, mely a Bátoriak arcából mindig kisugárzott, valami szinte kérő, esdeklő tűnt ki. - Te elnémultál, Czilim? s nincsen egy húr szivedben, mely ezen utóbbi ajánlatomra megrezzenne?... szólj Czili!... volt idő, mikor a szász hölgy a magyar nemes ifjúval egy kunyhót osztott volna meg! s Istenemre! ezen időszaka életemnek, egész bájával, egész boldogság özönével, elevenen s visszaóhajtva áll lelkem előtt! s meg volna-e minden változva? két év fordította volna ki lelkeinket helyéből - -

Coelesta szorulva érzé keblét, szemei nedvesedének, lehellete sóhajjá olvadt! de visszafojtá a multak emlékét keblébe, ajkai reszkettek, s szemeire annak hosszú selyem pillái borultak, hallgatott. Úgy tetszék, mintha az egész beszélgetésnek fordulata fájna neki, mintha azt félbe kellene s illenék szakasztania, s mégis neme az álgyöngédségnek s kímélésnek nem engedé, hogy hirtelen szavakra találjon. Míg ő így merengett, Bátori folytatá:

- Két év, 24 hold, ily rövid idő érlelte volna meg czáfolatát legbensőbb meggyőződésednek, Czili!... ki vagy te? - nemde hölgy, érzékeny s szerető hölgy? engedékeny s megbocsátó! hölgy, kinek szerelme mindene, s ki egykor egy csókkal félt lelkét az enyémbé átszállítani!¹²⁷

Coelesta mind inkább hevült, minden tette Bátorinak előtte emelkedett föl, mint annyi rém s a férfiú, kiben oly iszonyúan csalódott meg, állott előtte, szintazon érdekes vonásokkal, azon fejedelmi alakkal, azokkal a reábeszélő szemekkel. Mint egy gyúlpontba szedődött össze azon áltatás és ámtás, mely őt egykor elkábította. - Akkori hiedékenysége, akkori vak bizodalma, a gyöngeség, mely őt szeretni készíté azon férfiút, kit csak szép lelke tett azzá, minek képzelé: igen ez és minden, minden előtte állott. - Úgy tetszett neki, mintha az óra eljött volna, egy

kétszínű alakossal egész női méltóságát éreztetni, s visszatörlni azon gúnyt, mely árnyat boríta elméje felsőségire, s őt könnyenhivósége miatt, a köznapi hölgyek sorába idézte.

Coelesta megállott Bátorinél, szeméit nyitva s méltósággal nyugtatá arcán; s ellentárgy báj hangján szólalt meg:

- Igen, mond, volt egy idő, nagyságos uram, mikor a mennyet nem tudtam Ecsedi nélkül képzelni!... miért tagadjam? én akkor kevély voltam szerelmemre, s érzésemben semmi sem volt, mit jelenben is szégyenelhetnék. A miként szólott Coelesta, vonásai mind inkább közeledtek azon mennyei kifejezéshez, mely őt igazán égből szálltnak láttatá, magyarázhatóvá tévé azon hatalmat, melyet Bátorinél tudta gyakorolni. - Akkor! folytatá magasztalt hanggal, minden nagynak, szépnek, nemesnek képzetére egy név volt elég, mely lelkemben mindannyiszor felmerült, a hányszor magasra, kiválóra gondoltam, s ez a név, Ecsedi volt! Ez a szép idő, éltem első s utolsó álma, megszűnt! - Coelesta elfogódott. Megszűnt, folytatá rebegetve, mint álmot szokott, mint az élet fog megszűnni, mint minden, a mi földi.

Bátorinél elpirult. - Megszűnt? kiált fel.

- Meg, mond Coelesta elhatározottan: ah! miért kellett ezen álmodni végig álmodnom! - miért üdvét ízlelnem egy képzelgésnek, ha abból a való, oly irgalom nélkül, oly keserűn rázott fel!

- Coelesta! - mond Bátorinél sértve - mi okod lehet neheztelni azon, hogy egykor szived tárva állott előtted, hogy minden tekinteted, minden szavad egy nyilatkozás volt, mely engemet boldoggá és kevélylővé tett? s miért igyekszel az ellenkezőt elhitetni velem és magaddal? Te szeretsz még, s ez az, mi engemet most is boldogít, a mi képes mindent feledtetni velem.

Coelesta tagadólágy rázta fejét. - Nagyságos uram! mond, nemzetemnek, atyámnak ellenségét szerethetem-e? - ah! volna-e férfi, ki engemet becsülhetne, ha vétke gyöngeséget gyanítana bennem?

- Vétkezt! kiáltott fel Bátorinél, a szerető hölgynek szíve meggyőződése iránya, ahhoz hajlik, a kit szeret, minden érdek megszűnik, minden múlt feledésbe olvad át, mert a kik szeretnek, azokban egy lélek van csak. - Ha valaha szeretted, folytatá Bátorinél a legnyájasabb hangon, oly közel Coelestához, hogy a szép hölgy leheltetének fűszere lengett arca körül, ha mindaz, a mit oly sokszor mondottál nekem, igaz volt: nem kellett volna-e neked pártomon maradnod? - nem érezned azon bántalmakat, melyek a magadéivá váltak, ha szeretted igaz volt! Mi köze a szerelemnek a szászokkal! mi köze arra, Somlyói Bátorinél Gábor-e a nevem, vagy Ecsedi! mi arra, ha Szebenben emelkedik csarnokom, vagy a Bátorinél vadásztanyáján foly redőkbe sátram menyegete? - Mi változott azóta?... kettőnkre nézve, mi ellenséges szellem keletkezett viszonyunk lényegében?... szeretlek-e kevésbé? nem állok, én Bátorinél Gábor, Erdély fejedelme, éppen oly hódolólag, éppen oly kérve, s parancsra várva, előtted, mint egykor Ecsedi?... A mi minden körülményeiben az életnek elválasztó, annak hatalmát a szerelem nem ösmeri: ha hibáztam! te vagy-e az, szíved hölgye! ki büntetni fog? s ha ellened véttem is! a míg lángolva szeretlek, míg éltem egy sivatag azon angyal nélkül, ki azt menyhő varázsolja - míg minden szíverem érted dobog! Oh szólj! változott-e addig valami! szabad-e a szerető hölgynek - a változást csak sejdíteni is? Eljöhet az idő, Czilim! melyben nem fogsz kételkedni többé, minden szavam igazságán, s ígéreteim szentségén! - Szólj, ha a fejedelmi bíbor leolvadna tagjaimról, ha fényét levetné nevem, mely azt századok óta dicsőíti; ha újra Ecsedi lennék: akkor Czilim...!

- Az nem lehet! felelt a szép hölgy, nem a név, nem a körülmények, nem az, ha Ecsedi, vagy Erdély fejedelme áll-e előtted, oszlatta el a varázst! Érzésem elég tiszta s elég nagy volt - mindazt feledni, a mi a szerelem lényegén kívül esik! - Egy könyecsepp lopódzott a Coelesta szemébe. - E szív s szerelmem szentek szentjében volt megsértve; a tekintet, az alak, a szó, az indulat! minden és minden, álszín öltött magára; midőn a varázs eloszlott, s láttam, látnom

kellett, mert a való előmbé tüdéz fel önmagát! a mit szerettem, képzet volt! lénykép, sugár egy jobb életből; szerelmem üdve, tárgya, vágyai felköltöztek! Oh, nagyságos uram! minek ezt tovább fűzni?

- S hát nem szeretsz többé! kiált fel Bátor egy hanggal, melyben szenvedély s harag egyesültek.

Coelesta nem szólott, szemei éghez voltak emelve, s vonásain a bánat súlya ült.

- Nem szeretsz? folytatá Bátor, kezét megragadva: és soha nem szerethetnél többé? - ah! én azt nem hihetem! nem akarom hinni!... Nincsen-e oly viszonya az életnek, melyben azon gyermeked kedélyt, azon tiszta szívet sajátomnak nevezhetném újra, mely egykor annyira enyém, annyira önnönöm volt! Bátor vonásait, a búskomolyság szelleme a legérdekesebbé tévé, s hangja ellenállhatlan lágyságú volt: Szólj Czili! ha, mint a sors üldözöttje, lépne elődbe Ecsedi, a te Ecsedid, az egykori! egészen az! megfosztva mindentől, a mi lényképedet salakként körözi, vagy annak veszélyes kérge, s ezen Ecsedi, a halál s a kín képét hordaná arcán, s állana előtted, emelné kezeit hozzád s te szeretetteddel, de csak azzal, adhatnád éltét, nyugalmat vissza! - ha vérző sebekkel jönne a rengetegek mélyéből elő, honnan az üldözők nyílzápora süvöltne utána! s mondaná: «Coelesta! mindent elvesztettem, semmim sincsen! csak szerelmem, melyet éppen hordok forró szivemben! - akkor...?»

- Gábor! kiált fel Coelesta szenvedélyesen: az ég meg fog mindkettőnket e keserű próbától őrizni! Coelestának arcza lángolt, úgy tetszett, mintha karjai nyílnának! Egy perc volt ez! egyetlen! az elragadtatás varázsa, - Coelesta magához tért, vonásai nyugodt kifejezéseket visszanyerték. - Rövidítsük e pillanatokat! kiált fel kedves hangján, mind nagyságodnak fájdalmasak ezek, mind nekem! szivem belseit rázzák föl - s éltem gyökerét ássák alá! Azon ajánlat, melyet a szász nemzet nevében mertem tenni, nagyságod által el nem fogadtatott, a melyet nagyságod tett nekem, azt a szász nemzet nem fogadhatja el, s így nem marad egyéb hátra, mint szabadságommal, melyet nagyságod parancsának ellenére vesztettem el élni, s nemzetem sorsát a nagy Istenre bízni! Coelesta az ajtóhoz lépett, s azt kinyitotta.

Bátor majdnem önkénytelen tett néhány lépést sietve utána. Coelestának intésére a két apród belépett.

- Nagyságod szabadságomat visszaadta, - mond Coelesta határozott hangon, megengedi tehát, hogy ezen ifjak közül egyik lovakról tegyen rendelt.

Coelesta ezt oly képpel mondá, s oly parancsoló hangon, hogy az egyik apród a meglepett fejedelmet hallgatni látván, Coelestának egy újabb intésére eltávozott; az ajtó betevődött, Coelesta újra egyedül maradt Bátorival, a hölgy csendesen állott.

Bátor magához tért, arcán sajátságos kifejezés mutatkozott, úgy látszott, mintha ajkai mosolyra vonulnának, közeledett Coelestához: - Istenemre! kiált fel, nem tudom, mi ad neked oly hatalmat Czili! - Te itt parancsolsz mindnyájunknak, s mi, mintha csak arra születünk volna, hogy parancsidnak engedelmeskedjünk, sietünk gyors teljesítéssel kedvedet megnyerni. Ha valaki itt látna bennünket, talán kétkednék, melyikünk a fejedelem, s melyik az alattvaló! Ezen utóbbi szavaknál, Bátorinak ajkai körül a szokott gúnymosoly mutatkozott.

- Nagyságos uram! mond Coelesta szeliden, volt idő, mikor nagyságod azt mondá nekem, hogy sohasem fogok csalatkozni, ha azt teszem fel nagyságodról, a mit valónak óhajtok.¹²⁸ Hogy nagyságod parancsából történhetett a legnagyobb alávalóság, melyet lovag elkövethet, leányrablás, ide hurczoltatásom! abban kétkedtem mindig; nagyságod szava bizonyossá tett arról, hogy tudtával nem volt; - nagyságod velem fejedelmi módon bánt, tisztelte a fogolynak helyzetét, szabadságomat adta vissza - ily tett, hálaérzetemet idézi föl, bizonyítja, hogy hölgy soha nagyobb bátorságban nincsen, mint mikor lovagnak védelme alatt áll. Nagyságod hall-

gatva megegyezett azokat megbüntetni, kik az erdélyi fejedelem nevével ily megvetést előidéző módon visszaéltek. - Én ezt mint elégtételt tekintem, s kérem, bocsásson meg nékiek. Szolgai lelkekben, mint az övéik, nincsen fogalma azon alávalóságnak, melynek vádja nyom azon, ki gyenge nőt rabolhat el, kit védeni kellene! - Hogy gyaníthatnák ily nyomorultak azon méltó haragot s neheztelést, melyet egy fejedelmi kedély érez, mikor ily pulya, ily alávaló tette, neve használtatik.

A mint látjuk, Coelesta úgy fűzte össze szavait, hogy azoknak mindegyike tanúságot s dicséretet foglalt magában. A hiú Bátorinak hízelt e fellengő képze Coelestának róla, s ő sokkal kevésbé volt, mint hogy ebben két értelmet keresett vagy keresni akart volna.

- Coelesta! mond Bátor, a mit egykor mondtam neked, ismétlem újra: igen, te nem csalatkozol, ha bennem többet bízol, mint egész nemzeted. Jó leányom! kedves szelid leányom! te szabad vagy, de minekelőtte távoznál, egy kérdést még! A fejedelem, kezét ragadta meg Coelestának, s azt ajkaihoz voná.

Coelestának arcát láng borította el; gyengéden voná kezét vissza, de mind e mellett, Bátor hevesen szorította azt ajkaihoz, s nehezen bocsátá el. - Egy tekintet a fejedelem arczára, tisztán láttatá, mennyire szereti e sajátságos teremést, s minő hatalmat gyakorol felette ezen egyszerű hölgy.

- Mondd meg nekem, Czilim! nemed legszebbike s legbájolóbbja! ily hidegen búcsuzol-e el tőlem? - Nincs-e egy szavad, egy biztos szerelmi szavad hozzám? - ládd, én egészen az vagyok, a ki voltam!

- Ah! mond Coelesta nem minden szenvedély nélkül, vegye nagyságod ezen együgyű leánykának szerelmeért az egész szász nemzetnek szeretetét cserébe s ezen felül lelkemnek hálaérzetét vegye - s engedje, hogy a béke hirnöke lehessek, hogy szegény atyámnak, ki sorsomon aggódik, vigasztalást s békeelőérzetet szállíthassak keblébe. Míg itt a szebeni falak közt vagyok, nem tekinthetem szabadnak magamat, a szerelemnek csak a szabadság légében könnyű lehelle, s így mint fogoly, sem igent, sem nemet nem felelhetnék. Nem volna-e sértő, nagyságodra magára nézve, ha itt az, a kit fejedelmi székéig akar emelni, mint rab, mint fogoly, határozná el magát?

- Te szabad vagy, mond Bátor.

- Brassóban - nemzetem kebelében, ott vagyok szabad! ott lehel szabadon keblem, ott, nagyságos uram! felelhet s fog felelni Coelesta, Ecsedinek és Bátorinak.

A KÖPÁRKÁNY.

És te! minden bűnhődéstől ment
vagy-e a te trónodon? a boszuló keze,
nem férhet-e arany pártájáig hatal-
madnak?

*Körner.*¹²⁹

Coelesta kivívta szabadságát; még az nap őt a brassai úton látjuk lóháton, négy lovagtól a fejedelmi seregből kísértetve. Másnap Szerafin találkozott vele, s atyjának levelét adta által, a melyre már szükség nem volt.

Míg Coelesta, Szerafinnal Brassó felé vevé útját, a fejedelem készülleteit folytatá, Betlen Gábor Szebenben volt: sokan ingerlették fel ellene a fejedelmet, s mióta bajai sűrűdtek, ő sokkal ingerelhetőbbé leve. De Betlennek magaviseletében valami oly nyílt, s feddhetlen tisztaság volt, hogy az irigyek s fondorkodók mindig szégyenülve léptek vissza, ha Betlen megjelent, ha Erdélynek ügyét forró kebellet tévé magáévá, ha a Bátori tetteit kárhoztatta, kinek személye iránt, magát soha meg nem czáfoló ragaszkodást mutatott. Ő nem akará a fejedelmet elhagyni, bár ennek hideg tartózkodása őt mélyen sértette; nem akará kitenni annak, hogy csak rossz szándékú emberek legyenek körül, s mindig tovább ragadják a szenvedélyek tág útján; mint védangyal, jóltévő mentő, tartotta fenn Betlen a lehetőségig az egyensúlyt a fejedelmi udvarban. Félt a hizelgők lenge serege tőle, mint a gőzfelleg a hatalmas szélről, mely azt szárnyaival sodorja le. Mindig fentartá azon felsőséget, melyet aljas lelkek oly nehezen tűrnek. S nem volt ember a fejedelmi udvarban, ki Betlen előtt hazudni vagy méltatlanul rágalmazni mert volt.

A fejedelem most, midőn Erdély legjobb családainak férfiai elpártoltak tőle, nehezen nélkülözheté a vitéz, nagylelkű Betlent, bármennyire terhére volt is néha. Mindazok közt, kik egyenkint távoztak el tőle, leginkább boszankodott Szilasira, ki búcsu nélkül hagyta el a fejedelmi udvart, hol a Kornis kivégeztetése óta, mint kinzópadon ült. Szilasi mély gyűlölséget vitt keblében Bátori ellen.

A fejedelem, ha Betlennek jól vélt beavatkozását nehezen tűrte, sokszor felkiálta meghittei előtt: «Ezt a mormogó medvét olybá tekintjük, mint egy marakodó szelindeket, kitől mindig tartani kell, s kit mégis a ház védelmére nem nélkülözhetni.»

A fejedelem egy napon Betlennél volt ebéden; s bár egy ebéd magában igen csekély dolog, nem lesz érdektelen azt leírnunk, annál inkább, mivel ezen ebéd történeti fontosságot nyert. Akkor az ily ebédeknek más tekintetök volt mint jelenben, s néha a század tükrözi magát az ily csekélységekben.

Betlen Gábornak első neje, a szép Károlyi Zsuzsánna, élt még akkor, s háza egy volt a legfényesbek közül Erdélyben. Pontban délkor kondult meg a harang a Betlen konyhája előtt; minden vendég megérkezett már, s tágas szállásának termeiben valának összegyűlve.

A nők Károlyi Zsuzsannával voltak a nappali teremben, mely bútorozása tekintetében igen különbözött egy mostani elfogadó-teremtől, de pompája sajátságos volt: mit a kényelem s a jelen követelései hiánylottak volna, azt bizonyos tartósság s valami, hogy úgy szóljak, századokra számított fény pótlá ki.

A nők s hölgyek félkörben felállított magas hátú székeken ültek, s a ki közöttük körültekintett, azt vélte volna, hogy mindnyájan rokonok, oly feszületlenség mutatkozott társalkodásukban,

arczok kifejezésén, s könnyed bájtjeljes kézmozdulataikban. A ház asszonya, a szép Károlyi Zsuzsánna, inkább magas, mint közepes termetű nő, tojásdad arczczal, mely magát a többiek-től, vakító fehérségével és egy pár életteljes sötét szemmel különbözteté meg.

Erdélyben a nemzeti öltözet volt közönséges; de igen csalatkoznék, ki azt hinné, hogy a divatnak ne lett légyen semmi befolyása; gyakorlá az önkényét úgy mint most s változott, sőt e változás költségesebb volt, mint jelenben, a ruházatok s ékszerek nagy ára miatt.

Bátori István idejében, Erdélynek szorosb viszonya által Lengyelországgal, sok lengyel divat szivárgott be a felsőbb körökbe. A férfiak magyar dolmányaikat nem egyszer szoríták arannyal áttört fényes lengyel pásztal derekaikhoz, s válták a nagy nehéz gombokat apróbb, sűrűbben rakott gombokkal fel.

Bátori András, Spanyolhonból, a czomb közepéig érő vászk bugyogók alakjára a felül egy, alul más színű nadrágokat hozá divatba.

Bátori Gábor idejében az előkelőbbek nem is vettek volna dolmányt magukra, ha annak bélése nem a legfinomabb török kaftánból készült.

Mindezen divatok, a magyar szabással egyesülve, változtatva, sőt néha együtt is láthatók valának; s főleg a nőnem, miként jelenben, mindig tudta természetes szépségét valami újjal, ízetessel s meglepővel emelni.

Károlyi Zsuzsánna egy volt azon kitűnő nők közül, kik legszebb s feddhetlenebb magaviselettel a tetszelkedésnek azon finomabb, fönten költebb nemét tudták egybeolvasztani, mely a női bájt s kellemeket növeli s kiemeli, s ment minden kétértelmű kegyvadásattól; rajta minden ízlést, választékosságot lehelt, e részben a szép, oly sokaktól emlegetett s vissza-óhajtott Kornis Boldizsárnéra emlékeztetett. - Azon divatok közül, melyek még a Bátori István korából maradtak fenn Erdélyben, legtovább tartá meg magát egy lengyeles, bőujjú felső öltöny, melyet az akkori divat asszonyai gyönyörű pozsonyi vállai fölé viseltek, többnyire nyitva; ezen öltöny térdig ért, s széle a legfinomabb prémzettel vala keskenyen bekerítve.

Károlyi Zsuzsannának ezen ünnepélyre, bágyadt kék, törökös pálmákkal, fénylő ezüstben áttört magyar öltözetét, egy ily lengyeles öltöny fődé félig, a legsötétebb gesztenyeszín bársonyból, hermelinnel prémezve, gyönyörű ezüst himzésekkal, melyek mindent felülmultak, mit e részben szem pompást s választékost láthatott, s a körben ülő nők s hölgyek néhányain hasonló nemű, különböző színű öltözetek valának észrevehetők.

Mikor a fejedelem ezen elfogadó-terembe lépett, számos magyar urakkal, a szemle igen meglepő volt, s bárminő felsőséggel bír is jelenben egy ily gyülekezet, nem lehet az soha oly festői, mint akkor tájban.

Azon különbség a mostanitól, melyet elébb az öltözetekben vevénk észre, mutatkozott a Betlen Gábor ebédlő teremének elrendelésében is. Nem oly választékos cserépedények, nem oly csinosan dolgozott ezüst, nem annyi szép üvegek, nem oly pompás virágokkal diszesített állványok lepték el az asztalokat, mint jelenben.

Akkor a nagyobb házakban több ezüst mint cserépedény vala látható. A tálak s tányérok többnyire hat és nyolcz szögletűen voltak készítve, s gazdagon aranyozva; a munka a mostanitól gyönyörű metszésekkel s úgynevezett hólyagos domborodásával különbözteté meg magát: a darabok nem voltak hasonlóak, s talán nem oly tiszta mívűek, mint jelenben, de művészi becsök több volt, mint a mostani - többnyire sajtolt műveknek.

A nehéz öblös kupákban bor és méhser állott az asztalokon, s a legválogatottabb borok és a kupákat ezüst födelek boríták. - A víz ezüst korsókban tartatott, melyeket a czifra csatlósok s

apródok néha hordoztak az asztal körül, többnyire a nők számára; mert atyáink a borág éltető nedvét elegyítlen önték billikomaikba. Voltak poharak is, nehéz zöldes üvegből, többnyire gömbölyű aljjal, úgy hogy oldalt döntve heverték a tányérok közelében. A gazda nem foglalá el, mint jelenben ő vagy neje, a főhelyet; ezt akkor a legelőkelőbb, vagy a helyzethez mérve, a legmegtiszteltebb vendég vevé be.

Az asztalon néhány pompás billikom állott, melyekben az akkori urak nagy fényt üztek; s nem egyszer, főleg a fejedelmek, ajándékozásként meg vendégeiket velők a lakoma után.

Az asztal közepét szobrok, hamv- s virágvedrek helyett roppant tálakban egy-egy hal, avagy vad foglalá el: az egész ebédnek zajos alakja volt, mely vége felé, mikor a billikomok kézről-kézre jártak, mindig lármásabb lett. Enni és inni kellett a jámbor vendégnek, akár akarta, akár nem, s atyáink, a finnyás, késhegygyel az ételben piszkáló vendéget ki nem állhatták, s némi hiúságot helyeztek abban, ha tálaik üresen kerültek le asztalaikról. A most, igen üdvösen, divatból kimaradt kínálgatás akkor még napirenden volt.

Ha mindezt az olvasó egy képpé önti, s e képbe Bátorit, Betlent, Károlyi Zsuzsánnát, Imrefinét mély gyászban, Kamutinét kissé elfonnyadva, egy seregével a pompásan öltözött hölgyeknek s férfiaknak, ülteti tarkázva össze egy hosszú asztal körül, a hátaik mögé eleven színekbe öltözött cselédek állít, némi képzele lehet a Betlen Gábor ebédlő tereméről e napon. A terem maga kevés fényt mutatott; falain szeszélyes, durva ecsettel mázolt alakok, embercsoportozatok, vadászati jelenetek valának kivehetők, melyekkel nem kevés összhangzásban állott egy kövér zömök alak, a Betlen Gábor széke mögött, kockásan összeállított tarka öltözetben, szemtelen vigyorgó képpel, hol egyhez, hol máshoz szólva a vendégek közül - Kolt, az udvari bohóc.

Majdnem öt óra lehetett délután, mikor az ebédnek vége volt, s a fejedelem keveset időzvéen még a nők közelében, távozni készült; addig a vendégek mindnyájan együtt maradtak. A fejedelem az akkori kornak szellemében elbúcsuzott a ház asszonyától, ki őt a végső teremnek küszöbéig követé, Betlen a hágsókon kísérte le a fejedelmet, melyeken számos cifra cselédei valának két sorban felállítva. Bátori igen vidámnak látszott, mint többnyire mindig, ha sok embert láthatott maga körül: majdnem szokatlan nyájassággal Betlen iránt, véve búcsut tőle s kezdé lehaladni a lépcsőkön.

A hágsók fölött hajló boltnak ívei nehéz faragásokkal voltak terhelve, s néhol réseket láttatának, melyek közé zöld moh vette magát. Egy e faragott párkánykövek közül, már rég kimosdult helyéből, s csak gondatlanság okozá, hogy annak helyét mással nem pótolták ki, vagy azt ki nem javították.

Betlen, Mikola János, Kamuti - s Petki Farkas, s még néhányan kísérték Bátorit; - mintegy a negyedik lépcsőig érkeztek már, mikor a felebb említett kő, az azon nap sűrűbben járók s kelőknek lábdobogásaitól ingatott boltról lefoszolva, a fejedelemnek lábai elébe esett, s csörögve szökdelt le a lépcsőkön.¹³⁰ A két sorban felállított cselédség hirtelen szaladt le az udvar felé, s a fejedelmet kísérő urak közül az egy Betlennek maradt annyi lélekjelenléte, a fejedelem mellől el nem mozdulni. Bátori, szokása szerint, meg nem rettent, bár egy önkénytelen mozdulatot tett visszafelé. Néhány percz múlva csend lön: a fejedelem átható tekintetét vetett Betlenre, kinek arcát láng borította el; mert a történetet szerfelett neheztelé, mint a mely könnyen a Bátori életébe kerülhete.

Néhányan az urak közül, főleg Kamuti, ki legelőbb elszaladt, s most sietett fel újra a hágsókon, kárörömmel szegezték szemeiket Betlenre, ki nemét az aggálynak nehezen titkolhatá, néhány mentegető szót rebegvén.

Bátori különös tekintettel nyugtatta szemeit rajta, melybe hideg gúny s káröröm valának vegyülve.

- A kő, mond a fejedelem némi rejtélyességgel, köszönetünket érdemli, hogy néhány perczczel előbb esett le helyéből, mint talán kellett volna, - tevé egy kevély tekintettel hozzá.

Betlen oly közel állott a köleséskor Bátorihoz, hogy az őt épen oly könnyen sérthetné mint a fejedelmet, s elfogulatlan elme, bizonyosan a dolgot történetesnek látá, s legfeljebb a veszély elmellőzésére elmulasztott kiigazításban gyaníthata gondatlanságot. Betlen e pillanatban a gyanúnak, melyet a fejedelemnek tekintetéből olvasott, méltatlanságát és sértő voltát mélyen érezte, s ajkai szólásra nyíltak.

- A legjobb mindenesetre, mond Bátori nevetve, hogy a dolgon túl vagyunk. Az ily kő otromba eszköz, folytatá czélzással, gondolkozni nem tud, s időt vét el, egyébiránt is csupa fok, éle nincsen! azért nem talál mindig! - A kétélű pallos a jó fegyver, az még sohasem hibázta el emberét;... mit gondoltok urak?

Ezzel a fejedelem sietve távozott, a hágsók utolsó lépcsőjén megállott még egyszer s visszafordult: Köszönjük a szíves látást, Betlen bátya! mond gúnynyal.

- A fejedelmek élete, jegyzé meg Kamuti hizelegve, Isten kezében van.

- Igaz, mond Bátori, de kik kéréstlen dolgába elegyednek, azokat el kell zárni; mert ha Isten a rosszat nem akarja is, meg hagyja néha történni!

Betlen Gábornak jobb emberei közül néhányan hátramaradtak, míg a fejedelem kocsijába ült s csarnokába távozott el.

Betlen mindazt, a mit barátjai vigasztalására mondtak, némán hallgatá végig, semmi feleletet nem adott, s nemsokára magában maradt.

A fejedelem őt oly sokszor s oly méltatlanul sértette meg, de lelkébe azon keserűséget, mely önkénytelen emelkedett fel, vissza nem fojthatta. Bátori nem csak hálátlan volt iránta, hanem egyenesen vesztére törekedő szándékot árult el szavaiban.

- Ő bosszúálló! így okoskodott Betlen, «nekem távoznom kell, ha honomnak még szolgálni akarok... Igen», folytatá, «eljött az idő, a szerencsétlen hont kiszabadítani a nyomorult zsarnok körmei közül! Ő sohasem változik meg! minden reményem, minden béketűrésem füstbe ment; tovább késni, hűtlenség lenne hazám iránt, el tehát!»

Betlen gyorsan fogatott; mikor fél óra múlva, fejedelmi testőrök vették szállását körül, neki s nejének hült helyöket találták; s oly vigyázva tudá távozni, hogy őt a Bátori emberei utól nem érheték. Ő Temesvárra, s onnan Budára sietett.¹³¹

Szállására érkezvén a fejedelem, Dimont hivatá; az apród nemsokára belépett, de egy tekintet a Bátori arczára, meggyőzé őt, hogy rossz órában érkezett.

- Hol voltál? ezt kérdé Bátori indulatosan.

Dimon összeszedte magát s minden aggály nélkül készült a kérdésre feleletet adni.

- A mostan érkezett szász követeknél, úgy-e? mond a fejedelem, be nem várva feleletét.

- Nem! mond Dimon röviden, ott nem voltam.

- Ismerünk, kiált fel Bátori, semmi lépted sem titok többé előttünk, kétszín kölyök te! kit kincsekkel halmoztunk, de eljött az idő sáfárságodról számot adni.

- Ez nem lesz nehéz, felel Dimon kevélyen, a mit tettem, nagyságodnak parancsából cselekedtem.

- Hazudsz! mond Bátori kitörő haraggal. Most értjük, miért tudták a szászok előre minden terveinket; miért találtuk őket mindig készen! most foghatjuk meg, miként állhatott a nyo-

morult Brassó oly sokáig ellent fegyverünknek! s miért kelle annyi ezreknek veszni, kiknek életét oly könnyű lett volna kímélni, ha meglepetésre számított terveinket egy gaz kölyök el nem árulta volna! Felelj, mit tudsz védelmedre!

Dimonnak arcza szinte sötétveressé lett, hajai felborzadtak, szemei kidagadtak, s egész tekintete a legmélyebb megvetést és dühösséget tükrözé vissza. - Felelni, mond kevélyen s emelt hangon, - mit feleljek? ha tetteim nem felelnek!... Igaz! kiált fel keserűn, hiszen ezt gyaníthattam volna, Bátorinaknál ez volt mindig a hűség s csatlakozás jutalma; ezt ígérte-e nagyságod, mikor a Kendi összeesküvését s a szebeniek részvétét árultam el?... ezt, mikor Weisznak minden szavát megsugtam nagyságodnak? ezt, mikor Rádulynak, Forgács Zsigmondnak jöttét három nappal előbb mondtam meg, mint legserényebb kémei? felelni? mentségemre felelni!... Istenemre egy kis apród vagyok, belopva, becsempészve e nyomorult világba, melyet utálok, egy szolga! névvel, bár lélekben sohasem! - De ezt nem kérdezném s így nem kérdezném, ha Bátori nevet viselnék.

- Sziszegj kígyó! mond Bátori, hajlongj a porban előttünk, alávaló csaló! többé el nem ámítasz! rég szemmel tartunk már tégedet és Nadályit, kit a porból emeltünk fel s úrrá tettünk, s ki hálátlanul hagyta el udvarunkat. Ismerünk mindnyájukat! szolgáltál! tudjuk, mert fizettünk! De a szászoknak is szolgáltál! honnan tudtak volna ők annyit? azért parancsoljuk, szólj! fődözz fel mindent, ha akarod, hogy kíméljünk.

Dimon makacsul hallgatott.

- S te nem szólasz?

Dimon nem felelt.

E közben a Brassóból érkezett követség jött a fejedelemhez. Kamuti lépett be legelől. - Bátori néhány szót súgott fülébe, s a következő pillanatban Kamuti Dimonnal eltávozott.

A szász követek maradtak egyedül a fejedelemmel, kit még senki sem látott oly indulatosnak mint ez napon.

- Árulók! így támadá meg a szászokat! nem mint követeket fogadunk el benneteket, s ha most előttünk állotok s nem börtöneinkben, köszönjétek azon egykedvőségünknek s hosszú béketűrésünknek, melyre érdemetlenek vagytok! nem akarunk ki is hallgatni benneteket, mi lehet kéréstek? Coelesta szabad! Bátori nem visel hölgyek ellen hadat.

Békeajánlásaitok újított sértések! - Weisz nem is tud fenyegetődzések nélkül békeajánlatokat tenni! mi megvetjük azokat, s aligha e pillanatban hadai megverve nincsenek, s ő, a vakmerő pártütő, fogva vagy halva! s így nincs mit mondjunk nektek. Nyissátok meg Brassónak kapuit, s várjátok parancsinkat: ez mindaz, a mit ajánlásaitokra felelhetünk, távozzatok!

A szászok haraggal s megszegyenüléssel hagyták őt oda, a fejedelem egy karszékbe vetette magát. Az ebéd után történtek foglalták el egész elméjét. - Tehát Betlen is! kiáltott fel, ő! kiről minden okoskodása, minden beavatkozása mellett dolgainkba, mindvégig nyílt hűtlenséget fel nem tettem volna! tehát ő is? Hahaha! rendre mindegyik!... s néhány nap múlva egyedül fogok állani! Ez a Dimon, e sátáni lélek, e ravasz kölyök, minő szemtelenséggel felelt nekem! de eddig, tudom, a kínzó padon felnyíltak ajkai? Kiirtom őket magam körül, nem hiszek többé senkinek! Csak seregeim közt a csatatéren vagyok bátorságban.

Nemsokára Kamuti nyitott be; egy csomó volt kezében, írásnak látszott, mely avult hólyaggal volt borítva.

A fejedelem fölemelkedett ülőhelyéből, s élénken lépett Kamuti elébe: - Szólj, vallott-e a gaz ficzkó?

Kamutinak arczán neme a bámulásnak vala feltűnő, olyan, mint mikor valakit különös eset lepett meg, s azt akarja másnak elbeszélni: - Nagyságos uram! szólt, Dimon több mint ember, ő ördög! a hóhér, hüvelykeit szorította össze, míg körmei közül vér fercsegett ki, s ő nevetett! egy feleletet nem lelete tőle kicsikarni!

- Ördögöt! kiáltá Bátor, s ott álltatok meg!

- Nem, nagyságos uram! a kínzó padra vonattam a kölyköt, ruháit tépettem le, s e nyalábot kaptuk kebelében, alkalmasint valami írások, melyek fölvilágosítást nyújtanak. Dimon szét akarta azt tépni, de én kiragadtam kezéből; itt a vérnek nyomai, mond, a véres csomót általadva Bátorinak.

A fejedelem átvette azt, és a sokrétűleg körülvonuló zsinórokat kezdé lekerítgetni róla.

- Nagyságos uram! folytatá Kamuti, mikor a csomó kezében volt, Dimon ördögi kacajra nyitá meg ajkait... A kezében van, a mit magam s a világ előtt akartam elrejtetni! szólt s ajkai tajtékzottak. Vidd uradhoz! egy közel rokonának leveleit fogja abban találni, a tudósítás egy másíkról, ki őt itt a földön, az égből s a pokol mélyében megtagadja, ki büszkébb, mint hogy egy nevet követeljen, melyet egy Bátor Gábor visel. - Addig, mond a hóhérokhoz fordulva, félre vont ajkakkal, pihenhetek a nagy munkától! vagy kínozzatok tovább, a hogy tetszik, tőlem semmit sem fogtok kitudni! Eljő az idő, mikor Bátor porból ásná fel Dimont, de annak már vége!

Míg Kamuti beszélt, a fejedelem feszült figyelemmel hallgatá őt, s a csomó zsinórait tépte szét, végre nyitva volt az, s ő hirtelen át kezdé futni az írsdarabokat. Arczán a legnagyobb meglepetés vala észrevehető, s az hol halványodott, hol pirult. Végre nehéz asztalnak fiókját rántá ki, s tömött tele erszényt vett ki abból.

- Itt, mond Kamutihoz fordulva élénken, vidd ezen erszényt tüstént Dimonhoz, a kínzással hagyjanak fel, s mondd meg neki nevünkben, hogy távozzék; ha egy óra múlva itt lesz, semmiről sem felelünk! adják ki mindenét, s ólunkból választhat egy paripát.

Kamuti a fejedelemre meresztette szemeit.

VÉGRENDELET.

Merészen léptél fel a nagy hős pályára.
S a nép híven kelt fel a vezér szavára.

Irányoznak! a teke szivet ér - - -

*Körner.*¹³²

Mivel kegyed igen ösmeretes a vidéken,
elhatároztuk - - - hogy vágassuk le
a fejét - - s tüzessük ki városunk leg-
magasb pontján.

*Jules Janin.*¹³³

Míg ezek Szebenben történtek, Weisznak s Géczinek tudokra esett Allyának beütése a Bárczaságba a fejedelmi csapatokkal; azonnal eleibe siettek, s Marienburg mellett tábort ütöttek.¹³⁴

Allyának serege hajdúkból s székelyekből állott, a brassaiaké kevés szászokból s oláhországi bérlettekből, kikhez nem igen lehetett bízni. Géczi látván, hogy az ellenség sokkal felülhaladja a Weisz seregeit számmal, azt tanácslá, hogy vonuljanak hátra. De Weisz Géczinek e nyilatkozását gyávaságnak állítá, s a seregeket átköltözteté az Olton. Október 16-án alig csillogtak a nap első sugarai az ég keleti ívein, az ellenséges csapatok szemközt állottak.¹³⁵

Egy csatának akkori időben egészen más alakja volt, mint jelenben; a vívókat többnyire hirtelen szedték össze, öltözetök, fegyverzetök rendetlen volt. S mivel nem egyszer állott magyar magyarral, székely székelylyel ellenségesen szemközt, s így a csata hevében barát barátot, ellenség ellenséget eltéveszthetett, azért bizonyos jelek által szokták a seregek magukat megkülönböztetni; vagy egy zöld ág a kalpagon, csákón, sisakon, vagy egy fehér kendő, mely a kar körül kerítettett, adák a nézőnek tudtára, kinek pártján van a hadfia, ki előtte áll.

Weisznak hadai s a Bátoriei közt e napon lényeges különbség vala észrevehető. Az oláhországi bérlettek majd keletien néztek ki, vörös kerek süvegekkel rövid ujjasokkal s néhányan bő nadrágokkal, fűrge török lovakon, vagy gyalog; fegyvereik rövid kopják, görbe sarló-alakú kardok, handzsár, s hosszú kanócczal gyuló lőszeresek voltak. A szászoknak öltözete a magyarokétól redős, letűrt csizmáik által különbözteté meg magát; fejeiken többnyire csúcsos fekete bárányszerű-süveg volt s öltönyeiknek ujjja karjaikon feltűrve; fegyverkezetök jobb mint a fejedelem emberié, mert a szászok semmi költséget sem kíméltek e tekintetben, s főleg lőszereik a gyalog szász csapatoknak, igen csinos mívűek s könnyűek voltak.

Azt gondolná az ember egyelőre, hogy ily elegyített kinézésű hadi osztálynak tekintete nem volt érdekes; hogy hibázott abban azon nagyszerű valami, a mi jelenben egy felállított csata-rendben annyi hatással bír, mit az öltözet és fegyverzet hasonlósága okoznak; s azon választékosság s fény, mely ezeknek oly érdekes tekintetet ad.

De a vélemény hibás lenne. Minden sokszínűsége mellett a hajdani vitézeknek, ők együtt s egyedül is meglepő tekintetet adának. Feszületlen csoportozatokban valának felállítva, s minden egyes vitéz a tekintetnek némi kellemetes nyugvó pontot adott, mert mindegyiken volt valami, a mi figyelmét elfoglalta a nézőknek; néha egy egész csapatban nem volt két személy, öltözetére s fegyverzetére egymáshoz egészen hasonló! De a mi hajdanában a hadi rendszert lényegesen különbözteté meg a mostanitól, az bizonyos rendetlenség szelleme volt, mely rajta

előmlött. A görög phalanx, a római legiók tömegei csak könyvekből valának ösmeretesek; a nyers, daczos székelty, a szálas magyart, a feleselő száaszt nem leheté zsinorra vont homlokzattá alakítani, s azon csendet eszközteni, mely a hadi mozdulatoknak serény s pontos kivitelére oly lényegesen szükséges. A vezér alsóbb tiszteivel, ezek a közvitézekkel a csata hevében, sőt gyakorlatok alkalmával is néha heves szóváltásban elegyedtek, s ha a vezérek seregeiket a Mátyás egykori fekete legiójának hadi csendére s katonai tartására akarták kaptatni, csak időt vesztek: veszteni való idő pedig nem volt, mert nem egyszer emelte föl buzogányát törökre, tatárma az, ki még tegnap ásóját sülyleszté az anyaföldbe, vagy gazdag sorokban ömleszté kaszájával a rétek főhullámaikat. - A tisztek, kik főnemesekből, vagy magukat régibb csatákban megkülönböztetett vitézekből állottak, ellenség előtt vasvértel s többnyire sisakkal voltak fődözve; löszere a lovasságnak igen ritkán volt, a gyalogságnál is csak osztályonként, s nagyobb része a seregeknek kopjával, az akkor legdivatosabb fegyverrel, kardokkal, nehéz buzogányokkal s fokosokkal vívott.

Egy ütközetben 20 ágyú dörgését hallani, ritkaság volt, s néhány idomtalanul felkészült ostromi ágyú, s egy-két könnyebb, kerekekre állított, már nagy s fenyegető készülékek tetszettek.

De térjünk történetünkhöz vissza. A brassai seregek átköltöztetése az Olton meglepő szemlélet adott; többnyire gázlóban történt az s a szép folyónak szőke hullámai majdnem egészen el voltak fődve sokszínű hadfiakkal. Néhol rövid időre a lovaknak úszni kellett, míg a gyalogok a lovak farkába kapaszkodva igyekeztek nehéz fegyvereikkel egyensúlyt tartani; a fényes vértékben a nap tükrözé magát, s a vízen túl magukat képező, többnyire ékalakú tömegek, a képnek sajátos élénkséget adott.¹³⁶

Lassankint a csapatok egy tágas nyílt völgyben nyújtóztak el, óriási félkört képezve, melynek öblében Weisz - nehéz sötét vértel fődve, s Géczi csillámló rézveretes mellvasával, valának kivehetők. Allya, seregeit háttal a szemben vonuló bércekhez támasztá, s hat nehéz ágyú, két magasabb kompon foglalának helyet, a hadi rend szárnyain. - Mindkét oldalról harsogtak már a tárogatók, s Allya hirtelen tört elő csapatjaival, mindenkor előljárt, s támadása elszánt, gyors és meglepő volt. Weisznak seregei, általa s Géczi által buzdíttatva, hevesen vívtak, s a csata estig majdnem ugyanazon egy helyt verettetett, minden tenyérnyi föld nagy vérontással védetvén mind a két részről.

A brassai hadaknak jobb szárnyát Géczi vezérelte, s abban többnyire az oláhországi bérlettek valának felállítva, kik korántsem vívtak oly hévvel, mint a szászok. Allya az oláhok ingadozását észrevevén, négy ágyút parancsolt előre. Az oláh bérlettek, apróbb tömegekbe kezdettek szakadozni, Géczi a rendetlenséget azonnal észrevette, s Weisznak, ki a bal szárnyon már előre nyomulva, védelmi helyzetét támadással cserélte fel, izent, hogy egy csapatot küldjön segítségére. Weisz azonnal Szerafint, a mindig oldala mellett vivót küldötte egy osztálylyal előre; de mikorra Szerafin oda érkezett Géczihez, ennek seregei már megfordultak, s páni rettegéssel fegyvereiket elszórva, rohantak a Bárczáság felé. - A csata rende meg volt zavarva, s Szerafint az Allya seregei keményen kezdték visszafelé nyomni. Weisz mindent elkövetett, hogy a csatát helyreállítsa, de igyekezete hasztalan volt: az oláhok szemet vesztve rohantak hátra, s Allyának seregei ujjongva nyomultak előre.¹³⁷

Még állottak Weisz és Szerafin a szászokkal, s őket még mindig kecsegteté azon remény, hogy talán Géczinek sikerülend, a hűtelen gyáva oláhokat visszavezetni a csatába.

Az egész nap az ég tiszta s felhőtlen volt, s a csatának minden változásait s viszonyait jól lehetett látni; estve felé, mikor az ágyúk dörgése ritkult, sötét fellegek emelkedtek keletről, melyeknek párkányait a lehanyatló nap bíborral keríté körül. Vég sugárai derengettek föl a tölgyerdők felett, ékekre osztva az esteli égnek egy részét. Weisznak percenkint inkább kezdének hívei összeolvadni. - Géczi néhányad magával, s ezek közt Mahler János, egy neve-

zetes cseh eredetű vitéz, siettek védelmére, de Allya észrevevén Weisznak szorult helyzetét, oly hirtelen rontott csapatjára, hogy Géczi és Mahler elvágva, s nem közelíthetvén, kénytelenek voltak önvédelmükről gondolkozni s Brassó felé sietni.

Egy hős sereg csatlakozott Weiszhoz, ki már többé nem hátrálhatott. - Polgárok! bajtársaim! mond Weisz, végig nyargalva előttük, elül-hátul körül vagyunk állva ellenségtől, a menekülésre egyetlen mód van, ha összeszorulunk s igyekszünk magunkat keresztülvágni.

- Éljen Weisz! éljen Brassó! kiáltottak fel a szászok; mi készen vagyunk!

Kevés perc múlva Allya oda érkezett, s majd tízszer nagyobb számú seregével néhány pillanat alatt körülömlött Weisznak kevés bátrain. Egyenként látta ezeket Weisz lehullani; Szerafint egy kopja találta már, de ő nem lankadott. E pillanatban ugratott Allya előre.

- Félre! kiáltott, itt a brassai medve vív úgyszólván egyedül, már ezzel nekem kell végeznem. Előre Weisz! élet életért, vagy nyujtsd ide fegyvered! tekints magad körül! mindenütt körül vagy fogva, nem menekedhetel! - - - Pillanatnyi szünet lőn, mint egy kétszázan lehettek csak a szászok, Weisz előre ugratott.

De a szászok észrevévén szándékát, visszanyomták őt, s egy kört képeztek körülötte, melyet Allyának csapatjai a tizedik megrohanásra sem törhettek keresztül. A tömeg mindig víva vonult hátra s Allyának seregei minden új támadáskor apadni kezdettek. A siker a szászokat felbátorította; Szerafin önmagát haladta meg, s tetteit dicsőséggel tetézte. A szászok egymást bátorították, s Weisz kezdé reményleni, hogy ha még egy óráig védhetik magokat, majd az éj sötétében hátravonulását elfödheti.

A leghevesb vívás közben egy roppanás történt, s Weisz lehanyatlott lováról.¹³⁸ Szerafin termett mellette, a szászok kebléből egy dühös önkénytelen ordítás emelkedett. E pillanatban Géczi s Mahler, egy utolsó erőlködéssel helyet szabadítván magoknak, előre törtek, s néhány száz oláhval az Allya embereire rohantak. A véletlen támadásra Allya hátrálni kezdett, a szászok felbátorodván újra, nyomban követék a hátrálót s a csata messzebb s messzebb vonult.

Weisz lova mellé hanyatlott, Szerafin, kinek válla vérzett, hirtelen ugrott le lováról.

Hogy tiszta fogalmunk lehessen e jelenetről, képzeljük magunkat egy tágas völgyben, melynek bérczes széléit a kétes esti szürkület födi el, jobbra porfellebbe rohanó csapatot egy másiktól üzelve, balra ugarrá tiport rétet, néhány fűzfával s egy száraz árokkal, mely a fűzek mellett vonul el. Az egész völgyet holtak és sebesek borították; itt-ott egy száguldó paripát, összetört szekeret, négykézláb segítségért kiáltó sebesültet látott a szem. A haladó csapat halkan távozó zsibaja hangzott távolról. - Képzeld mindezekhez Weiszt félig fölemelkedve fekvő helyzetéből, s előtte Szerafint a leglevertebb kedélyvel, a haldoklóra szegzett szemekkel, s ezen egész jelenetet csak néhol tűnedező csillagok bágyadt fénytől világítva.

Szerafin elfogódva tekintett Weiszra, féltérdre hullott melléje: - Atyám Weisz! kiált fel, segíthetek-e, szólj! nemzetem atyja, Albinus! mondj egy vigasztaló hangot.

Weisznak arcza halvány volt, halvány mint a halál, melynek oly bátran, oly elszántan nézett szeme közé. Ajkait mozdította, de úgy tetszett, mintha nem lenne elég ereje a szólásra; kezét mellére szorította, melyre Szerafin, a kipatakozó vér megállítására, kendőjét nyomta.

Végre megszólalt: - Szerafin! mond, az óra közelget, keveset mondhatok még, véd minden szavamat elmédbe! - Ekkor önkénytelen szisszenés gátlá meg pillanatra a továbbszólást.

Szerafin nedvesülni érzé szemeit, lelke, szíve össze volt facsarva. - Szólj atyám, Weisz! mond, minden szavad parancs, melynek teljesítését esküvel ígérem.

Weisz rebegve folytatá: - Lelkemet hagyom neked, s azon dús szeretet, csatlakozás s hála áráját, mely szívemben a nemes szász nemzet iránt túlözönlött! Térj vissza Brassóba, mondd meg a szászoknak, hogy fíjok Albinusnak végszavai ezek: Ne bízzék Brassó a fejedelemben, kapui zárva maradjanak; jobb meghalni - mint gyáva szolgaságra jutni!

- Az egyik bástya falai, Vidombák felé gyengék, folytatá kis szünet után, mindig halkabban - azokat meg kell erősíteni; követséget kell a szultánhoz sietve küldeni, Betlen a mi részünkön van, ő segítséget hoz! - Weisz újra elnémult. Oh halál, rebegé, még csak néhány perczig késsél!

- Coelestát, nőmet, a jókat, köszöntsd! - folytatá lankadó hangon, mondd meg, hogy végrendeletemben legjobb áldásomat hagyom nekik! - Szerafin!... Coelesta egy gyöngy!... én az embereket ismerem! párja nincs e földön! ő egyetlen! lelke meg fog térni! az idő minden sebet orvosol... igyekezzél... szívét megnyer... ni Szerafin!... egy percz múlva... nem élek már... védjed Brassót!... állhatatosság!... fegy... ver -

Weisz hátrahanyatlott, szemei bezáródtak: úgy tetszett Szerafinnak, mintha ajkai mozognának; alig érthetőn, majdnem szellemhangon, fuvalt ki töredeztve ajkai alól: Coelesta! Brassó! - s Weisz megszűnt lenni.

Szerafin önsebet s mindent feledve, borult a holtra, a sorstól kérte őt vissza: - Weisz, atyám! Weisz! kiáltott fel mély keserűséggel, minek hagytál itt bennünket!

Az éj sötéte földte őt, csak itt-ott hallatszott egy szakadozott nyögés, s azon sajátságos fájdalmas nyikogás, melyet a ló hallat, mikor vagy ijedtség, vagy éles fájdalom környezik.

Minden borzasztó volt Szerafin körül, az eget sötét fellegek borították már, s csak kétes derengő szürkület neme tárgult keskeny látkörbe szemei előtt; távolról a visszhang, a messze harsogó tárogatók szakadozását zengé vissza, s dübörgés hallatszott, milyen a rengetegben zúgó jégeső mormogása. Holtak s haldoklók közt állott az ifjú, a csata mezején halk sóhaj suhogott néha keresztül.

Szerafin fölegyenesedett végre, lelki ereje fölbátorítá őt. - Weisz nincs többé! a szász nemzet javát hagyta nekem végrendeletében. Igen, legyünk méltók a nagy férfiúhoz! így magasztalá fel képzetét; még darabig állott, ekkor Weisznak hideg tetemeiről leszedte a fegyverzetet, s a testet a fűzek mellett vonuló árokba helyezé, hirtelen letépett fűvel s gallyakkal földvén azt el.

«Allyának emberei fölkeresik a Weisz testét», így tűnődött magában, «s diadal jeléül le fogják fejét vágni, azért elrejttem azt, míg újra módomban lesz fölkeresni.»

Még azon éjjel, melyen Szerafin a Weisz testét elrejtette, sietett Coelestához; érezte, minő keserű követségbe megy hozzá! Hajnalkor érkezett meg; a kedves hölgyet virrasztva találá anyjával, - mindkettőjüknek arcán a legnagyobb fájdalom tükrözé magát a bizonytalanság szorongató s nyugtalanító kétsége. Hogy Weisz megsebesített s vissza nem tért, tudták, de fogva van-e? vagy sebe halált okozott? ez nem vala tudva előttök.

Szerafin elég lelki erőt érzett magában, a keserű kelyhet gyöngéd kézzel oda nyujtani azon hölgynek, ki első, örök s utolsó szerelme volt; kinek, mint láttuk, szerelmi nyilatkozásokat tenni, s kedélyét még inkább összezúzni, a nemes gyöngéd lelkű ifjú, szentségtörésnek tartotta, de kit védangyalként körülengeni, s az egész világ ellen, ha szükség védeni, szent kötelességnek tartotta.

A fájdalom, mely Coelestának szívét összefacsarta, mikor atyjának halálát megtudá, leírhatlan. Weiszné összerogyott; egy oly kevés önállású lény, mint ő, a lánczot érzé megszakadni, melyen egész léte függött. Hogy őt, az egyszerű, az igénytelen lényt, csak nevéből ismerték

is, oka az volt, hogy - Weiszné; férjének dicsősége sugárzott vissza reá; ő a napnak hűnyta után, mely éltére veté ragyogó fényét, a világ köznapi lényeknek homoknyi millióival olvadt össze, mint számot pótoló athom, név, emlék, hang s figyelem nélkül.

Nem úgy Coelesta. Mikor anyját összerogyni látta, magas lelke fölemelkedett, úgy tetszett neki, mintha anyjának bucsuzó lelke az övével olvadt volna össze. Egy tündéri sejtés s ihlettség dicse villant egész valóján keresztül; atyja nincs többé! neki atyját kell kipótolnia anyjánál, neki méltónak kell maradnia azon férfiúhoz, kit első gondolatja becsült, első szívdobogása szeretett, első eszmélete bámult és csudált.

Sajátja a nagy lelkeknek az, hogy a szerencsétlenségben legnagyobbak. Ott, hol a köznapiság csigaházába zsugorodik vissza, hol lelke, szíve zsibbad a gyávának, ott emelkedik fel az erős, ott cselekszik, ott keletkeznek magas fellengő tervek kebelében.

Coelesta a bizonytalanság irtóztos feszültségéből felmerülve, lelki tekintetet vetett helyzetére, egyet azon nagyszerű, átható, egy egész élet célját s lényegét körülfogaló tekintetek közül, melyek csak feltűnő lelkületek tulajdonai. Finom tapintása, s lelkének fellengő nemesége el nem hibázható irányát; visszafojtá fájdalmát keblébe s bár arcza halavány s vértelen, szeme feszült és sugártalan, keble szorult s dagadozó volt váltva, bár tagjai törötteknek látszottak, még is, a ki őt láthatná, angyalt ösmerne meg benne, égből szálltat, ki mennyei keblében a földi fájdalmat hordá, de kinek arczán a lelki fönség s az öntudat mennyei sugalma sugárzott keresztül.

Anyját felbátorítá, esküt tett előtte, hogy őt sohasem hagyja el, hogy nincs viszony az életben, mely őt legszebb, legszentebb kötelességétől elvonhatná: anyjáért élni, s nagy tartozását anyai szereteteért s életéért visszafizetni. A kedves elragadó bájú hölgynek szívömlendezése Weisznét valamennyire megnyugtató.

A brassaiaknak levertségét leírni, mikor a Weisz halálát megtudták, lehetetlen.¹³⁹ Az óra állott meg, melynek rugója összetört, a malom, melynek kerekeire víz többé nem folyt; - mint a föld, mikor a nap távozik, álom leplei közé vonul, úgy szunnyadta a kábultság álmát az árva Bárczaság. Az oláhországi bérlettek elszéledtek, a Weisz szava, a Weisz tekintete nem tartá e zagyva csoportot többé össze. - De nagy embereknek az a kiváltságuk van a köznapiak fölött, - hogy szellemök túlhat életükön. Mint a tengerbe süllyedő napnak arany arcza, derengő sugárokból mosolyg vissza az esthajnalban; mint az oroszán rémítő bőgése, ha megszűnt is, folytatva remegteti a rengeteg vadait; mint az atyai áldás szavai, átszívárognak egy hosszú életen: úgy Albinusnak lelke, szelleme, átszívárgott a szászok keblébe. Szerafin, rokona s örököse e szellemnek, Weisz végszavait dörgé a rettentek fülébe. A megholtak vértje fődte az ifjú mellét, s az egybegyűlt tanács előtt emelte föl Weisz kardját, s tön esküt, e karddal tova üzni a szászok ellenségét. - A megholt Weisznak végtanácsára Benkner Jánost küldötték a török császárhoz követségbe, október 19-kén.¹⁴⁰

De hagyjuk darab ideig Brassót s Weisznak családját magára, s tekintsünk szét történetünk személyzete körül.

Kendit Kornis Boldizsárnéval láttuk utoljára Válaszuton; föleszmélvén az utóbbi, Kendi a kocsira tétet fel őt, s Szamos-Ujvárra ért vissza. Néhány nap mulva elköltözött onnan nejével s Kornisnéval. A két hölgy, bosszúságát s fájdalmát különböző módokon nyilatkoztató ki, miként kedélyök különböző volt. Kornisnénak betegsége a Kendiék ápoló karjai közt, bár egészen helyre nem is állott, de nem vala többé veszedelmes. Láttuk a vallási érzetnek minő hatalma volt keblében: ő a csapást, mely őt érte, elszánással tűrte. «Az Isten így akarta!» - sóhajta fel olykor, hívői alázattal: «szabad e zugolódnom? szent, örök végzeti ellen!» - Ő a Kornis társaságában mennynek boldogságát élte volt; ki őt Bátor udvarában látta, kedves vidám, lélekteljes arczával, melyen az öröm s megelégedés csende s nyugalma sugárzott, egy

tekintetre tudta, hogy ő szerencsés: azért áradott ezen öröm- s nyugalomérzet társalkodásának gyöngéd feszületlenségén által, ragyogott arczában, szólott szemeiből, s villant át mindazokba, kik közelének üdvét élvezheték.

Kendi Magyarhonba távozván, nemsokára Szilasi csatlakozott hozzá, ezt később Nadányi követé, kiket a fejedelem sokszerűen sértett meg néha, s kik részint ezért, részint jó embereiken elkövetett kegyetlenségeiért gyűlölték őt. Mint láttuk, Kornisné keblében nem volt bosszúvágy, s ez az oka, hogy mihelyt ő a Kendiek körében egyebet dühöngő kikeléseknél nem hallott: azonnal hátra vonta magát, s egy reggel Kendiné Ágnesnek szobáját üresen találta. Egy levél, mely az asztalon volt, a legszivesebb, legbarátságosabb búcsuszavakban adá Kendinének tudtára, hogy Ágnes a világtól visszavonva akarja azon néhány évét eltölteni, melyet a sors neki engedett. Hová távozott, senki sem tudta, s bár Kendinét Ágnesnek eltávozása sértette, mégis némileg könnyebbedve érezte magát oly lénynek távolléte által, kinek néma, szótlan keserve némi szorongató érzést árasztott maga körül, s kivel véleménye s érzései sok tekintetben különböztek.

Kendi fel volt Bátori ellen bősztülve, de benne férfiúi erő elég volt, mint annak tanúi valánk. Kornis elhunytával nem bírt annyi elszántsággal, önállólag fellépni bosszújával; ily árnyék-latai vannak a férfiúi erőnek. Sokan, kik egyes cselekvésekben a legmeglepőbb erőt tudják kifejteni, nem bírnak azon nagyszerű vállalkozási szellemmel, mely segítségre nem szorul, s a nógatást nélkülözheti, s ingert, ösztönt, valamint kárpótlást önmagában talál. Kendiné ellenben férjének e lelki hiányát kipótlá, s az egész Bátori-ház végpusztulása alig bírta volna őt megengesztelni. Szenvedélyes bosszúja örvényhez hasonlíta, mely minden kanyarodásakor egy rétegét a fővénynek nyalja le, s mindig mélyebbre ágyalja magát, s tágabbra mossa udvarát, ereje, dühe a munka alatt nő, míg végre mindent lesodor romboló sötétébe.

Sokszor tanácskozott Kendiné Szilasival és Nadányival, kiket hajlandóknak talált egy vállalatra, melyet Kendi sem idézett vissza, egy olyanra, mely egyedül a fejedelem személyére volt számítva. Mennyire ért ez meg, s mi sikere lőn, a történet folyamában alkalmasint megtudjuk. S a ki őket együtt látta, nem lehele a Kendiné diadalmosolyán, s Szilasi és Nadányi arczának mogorva kifejezésén nem olvasnia egy veszélyjósító tervet.

Lesznek sokan, kik Dimonról is szeretnének valamit tudni. Ő, mint láttuk, a kínzópadon, a halállal, melyet megvetett, szemben, nyerte vissza reménytelenül szabadságát, s itt az ideje ezen titkot megfektetnünk.

Tudjuk, hogy Kamuti egy csomót adott a fejedelem kezébe, melyet kibontván, az bámulva találta meg abban a Dimon születésének titkát.

Dimon Theobáld híres debreczeni aranyművesnek leánya, Dimon Thekla, volt anyja a mi Dimonunknak, atyja pedig Bátori István, a Gábor atyja. A levelekből értette meg a fejedelem, hogy Bátori István Theklát s ettől született fiát nejétől, ki igen féltékeny volt, rejtegette, s Dimon anyjának jegyzéseiből világos lőn, hogy ez később, a Bátori István halála után, mely váratlan történt, távozott el Erdélybe, ő is leginkább Bátori Istvánnak üldözéseitől tartva, ki férjének hűtlenségét még annak halála előtt tudta meg, s a könnyelmű, de szerencsétlen leány ellen bosszút forralt.

A fejedelem hirtelen átfutván a leveleket, el akarta távoztatni magától, a ficzónak szemtelenséget s bosszúálló kedélyét ismerte; egyébiránt - miért hallgatta légyen a kevély apród születése titkát el, Bátori meg nem foghatta egészen.

Ezen ellenmondás a Dimon lelkiületében azonban, az emberismerő előtt, őt mindennél inkább jellemzi. Törvénytelen származásaért a mindenkori szemrehányás, mely őt még gyermekkorában oly sokszor szégyenítette s kétségbe ejtette, irthatlan nyomot hagyott lelkében. Ő később

lett volna meghalni, mint oly férfiút atyának elismerni, kinek könnyelműsége homlokára a szégyen bélyegét nyomta.

Az oklevelek hitelesebbek voltak, mint hogy tartalmuk felett kétségeskedhetett volna s így testvérét kivégeztetni, vagy tovább kínoztatni, szíve minden romlottsága mellett is irtózott. Magánál tartani őt, álszégyen s neme az átállásnak tiltá.

Anyja Dimonnal születése titkát nem közlőtte, igen fiatalnak hívén őt arra, hogy e fontos titoknak hasznát vehesse; de gyanítható, hogy Bátori Istvánné halála után maga Dimon Thekla fellépett volna azzal a fiatal Gábor előtt, kitől atyja e gyöngeséget eltitkolta; a halál meglepte az egyébiránt is ingatag kedélyű nőt, s így Kapornai uron, kire titkát előre nem látható halála esetére bízta, lett volna a sor azt Dimonnal közleni; de a makacs ifjú maga vette el tőle a levelet, melyeknek ottlétét anyja halálakor adá tudtára.

De térjünk Dimonhoz vissza; mikor Kamuti a fejedelemtől küldött erszényt adta kezébe, s ő megtudta, hogy távozzatik, fölegyenesedett, arcza a dühnek, megvetésnek s gúnynak sohasem tükrözé vissza oly ördögi kifejezését. Kezeit előre nyújtotta, melyeknek összezúzott hüvelykeiből a vér csepegett le a padlóra. - Urak! kiáltá fel, itt bélyege egy fejedelmi kézszorításnak. Istenemre! a Bátoriak királyi bért adnak a hű szolgálatért! Szabadságomat használom, ez sajátom, ezt vissza nekem senki sem adhatja! ezt csak elrabolni lehet, nem ajándékozni, mert ezzel születünk. Ez volt a kitaszított árva Dimonnak mindene! míg atyja s testvére pazar kezekkel szórták a kincset, s hízogók térdet, fejet hajtottak előttök. Itt, mond összeszorított gúnnnyal, porba vetvén a nehéz erszényt, a Bátoriak pénze! Nem akarok semmiben osztozni velök! Átok emlékezetére a gyűlöletes Bátori névnek, melyet első gondolatom utált! Én megyek, mond kevélyen, kezem össze van zúzva, de még a kantárt meg birom szorítani! Isten veletek, urak! Itt, folytatá megvetőleg, a két hóhérnak vetve egy pár tallért, fáradságtokért, kölykek! Ekkor meredten szegezte rájuk szemeit. Te lángoló hajú fajankó! azzal a képpel, melyet egy majom nem venne el cserébe; s te sovány fekete gólya! hosszú hegyes orroddal, vigyázzatok, hogy valahol ne találkozzunk! Lucziferre! kinek poklából hullottatok ide, e kézszorítás feledve nem lesz, sem nektek, sem mestereteknek a csarnokban fönn, kit az erdélyiek fejedelemnek csúfolnak. A jelenlévők szóltan bámultak reá, s minekelőtte felelhetek volna szavaira, félrerántotta a nehéz pántokkal terhelt tölgyajtót, s néhány percz múlva eltűnt szemeik elől.

Három nap múlva látjuk őt egy sűrű rengeteg ölében egyedül s gyalog; a fejedelem paripájának, mihelyt egy napi járásra távozott Szebentől, a kantárt levonta fejéről, s hosszú ostorával nyaka közé vert; a ló böszülten szaladott el.

Itt a rengetegben látjuk őt, törzsökhöz támaszkodva, előtte egy őz hever vérében. Arcza komor s halvány, tekintete fagyaló. Egyszerre megrázkódik. «Szabad vagyok tehát újra!» kiált fel, «leráztam mindent magamról! újra Dimon vagyok! senki és senkié! de Dimon. - Szabadon eresztetted az oroszánt, nyomorult zsarnok! te rosszul számítottál: oh én szemmel foglak tartani, nekem nagy számításom van a Bátori-házzal!»... Kis szünet után folytatá: «Nyomodat el nem tévesztem! mint a hű kopó megyek utaidon! Hm! mi találkozni fogunk! hiszen egy testvéri kézszorítással vagyok adósa kedves bátyámnak!» kiáltá fel keserűn nevetve. Hosszabb szünet után folytatá: «A mi jeles bennem, az én művem! Mit adott a világ nekem? hahaha, semmit!... egy gyáva anyát, ki csábítójának családjától rettegve, bujdoklott s nem mert azzal szembeszállani!... táplálatot, melynek minden falatja munkám bére volt, míg másoknak asztala görnyedt az étkek súlya alatt; igen, az én művem minden, a mi vagyok, a mit tudok; csak az ördög, mely keblembé fészkelte magát, jött a Bátoriaktól! tőlök, Istenemre! tőlök, nem mástól! Én teremtem-e magamat? én vegyítettem-e nedveimet? feleljen a sors mindenről! a sors, mely bűn előtt büntetett, mely az élet örvényébe rugott be öntudatlan s akaratlan, mint a pergetyűt, mely surran s pereg, de nincs bölcs, ki megtudná mondani, melyik

perczben bukik fel; a véletlen szappanbuboréka vagyok! a gyermekisten játéka, hogy létezem, önmeghazudtolása a természeti jog igazságának! nekem a szégyen jutott! Hah! mikor a gyáva bábnak udvarába léptem, azt hívtam, hogy egy csöppe az én erőmnek vonaglik idegeiben: hogy atyánk - ördög - mondom - hogy István egyenlően osztogatott, hogy egy lélek fuvalma leng bennünk. Hm! ő gonoszságában pulya! ő mások játéka, s kevély! - minő csak az lehet, ki önmagának mindene, ki másra nem szorul! S az ő kevélysége gög, aljas, bűnös gög!... Isten-e ő? túl minden társasági kötelezéseken? - Neki semmi sem szent, s ő azt hiszi, hogy tőle a sértés is kegy! - Nem kínálta-e meg Kornisnét férje előtt kezével? s nem hitte-e elégtételnek?!... Gondoltam egykor, hogy ő fölemel magáig, s majd a magasban feledhetem, hogy anyám nevét viselem, míg atyám egy Bátor volt, mit tőlem ez életben meg nem tudott volna senki!»

Így dühöngött Dimon, az árva, a kitaszított, a bosszút lehellő; végre elővonta kését, s egy darabot vágott le az őzből; nemsokára fanyárson sütogeté, száraz gallyak lángjánál estebédét.

Arczának hideg sátáni kifejezésén keresztűlsugárzott azon kedvszeszély neme, mely neki sajátja volt, s mely őt sohasem hagyta el egészen.

Dimon általfutotta egész életét gondolatban, s maga eleibe bámult. «Mit akartam én?» kiáltott fel, «minő élettervem volt? - Egyelőre boldog voltam! egyedül állottam a világban, s ez erőmet éleszté fel, hah! akkor nem tudtam, ki vagyok! s midőn születésem titka kibontakozott előttem, át akartam küzdeni az életen, s létem szégyenítő súlyát minden emberen visszatartani! Nekem talán semmi tervem nem volt? csak élni és élvezni, a magam módja szerint! S ki volt az, a ki mint ebbel bánt velem, nemde egy Bátor? kinél évek óta nyomorult apródból fölebb nem mehettem! s ki, bár ördögien használt, az ördögöt büntette bennem, a gyáva kölyök! nyomorult labdája a mások terveinek s érdekeinek! S én ezt tűrjem? ezt? ördögöt! ki az, a kinek joga van bántani egy lényt, mely minden jognak határán kívül esik! embert, ki emberjogait nem élvezte, s kitől követelni valamit nevetség s kábultság! - Nem lehettem volna-e szintűgy Bátor s fejedelem, mint ő?... nem szintűgy jó és nagy, miként rossz és megvetett vagyok? egy Caesart érzettem egykor keblemben, a sors egy Nerót gyúrt belőlem!»

Dimon elcsendesedett, később jó étvágygyal költötte el estebédét s a százados tölgy alatt nyult el; nemsokára rémletes horkolása dörgött a rengetegen keresztül, s feje fölött álmukból felriadt hollók és varjak keringeltek.

A HOLTAK MEZEJE.

Igy ássa a kevély sas körmeit martalék-
jába a diadal után - - - - -
Nem látni ott, csak halottakat minden-
felé.

*Hugo Victor.*¹⁴¹

Történetünk színpadja változik, a bujdokló Dimontól újra a Bárczaságba repülünk által azon völgybe, hol Weisznak s Géczinek seregei vívtanak a dühös Allya ellen. A bérczek tölgyei fénylettek, a harmat nedvei zománczczal boríták leveleiket, felettök sötét ködszönyeg hullámzott, s alant a völgyben a dús legelő le volt gázolva; csomókban heverték a halottak itt-ott, s csak néha lehetett egy gyöngye haldokló sóhajt hallani; a közel fűzek gallyaira varjak telepedtek, s egyenkint kezdének már leszállongani a halottakra, s a leölt lovakra. Az egész jeleneten valami oly szomorú, oly ünnepélyes volt előntve, hogy a szív elfogódott. Sötét, majdnem fekete fellegek boríták az eget, csak kelet felé nyílt tágas azur öv, melyet a bérczek lombkoszorúi, mint csipkefodrozat, kerítének körül, s e tisztább részén az égnek halkan eltűnedező csillagok bágyadt fényével, a derengő korány ömlengő világhullámai olvadtak össze.

Magas látpontból a szem e gyászos téren két csoportozatot vett észre, egyet a fűzek közelében, másikat a távol ködében; állva amazt, csendesen haladva ezt.

Az első csoportozat öt személyből állt, egyre ezek közül könnyen ráismerhetünk. A roppant Bilibog volt az, ki szokott foglalatosságát űzé s a halottak fejeit szeldelé le, melyekért a fejedelmi táborban bér volt határozva. Nyírott feje rőt üstökével födetlen volt s tagjait feltűrt ujjú avatag bőrdolmány födé, széles pikkelyezett övvel derekához szorítva. Keresztbefont karokkal állott egy halott előtt, kin egyszerű szederjes dolmány volt, a többi férfiak majdnem szemközt vele félkört képeztek.

Egy vaskos nagyfejű alak szólalt meg: - Komé! mond székelyesen elvonva a szót, hátha emberünkre akadunk! miért rejtették volna el a halottat, ha nem akarták később felkeresni s elvinni innen!

- Igazad lehet, Vérzsák! felelt Bilibog mély hangon, mintha egy kádból szólana ki, de egyik sem ismerte közületek a brassai birót? jersze ide Zöld! hiszen te fogva voltál egykor Brassóban!

- Igen, mond egy fiatal suhancz, a halotthoz közeledve s figyelemmel vizsgálva azt, de akkor más volt a biró s Weisz uram még nem hiresedett el!

E pillanatban a bérczek taréjiról, mint a hózuhatag, hömpölygött a ködfelleg alá; végig seprerte a tölgyek lombjait, s mint dagadozó tengerár ömlött alá a völgybe, mindent homályba borítva.

- Csendesen! mond Bilibog, hosszú nyakát jobbra fordítva, lépteket hallok!

- Magam is, suttog Vérzsák, a Bárczaság felől.

- Vajjon kik lehetnek? tevé kérdve hozzá a más kettő, kik eddig nem szóltak, a sűrű ködtől három lépésre alig lehet látni.

- Talán remegtek, Zsajkár s Birkos, mond Bilibog megvetőleg, vonuljatok kissé félre, én majd ama fűz mellé állok, egy szerencsére! A dobogás csekély, kevesen lehetnek, de ha sokan is - mindegy!

Míg ezek így beszélgettek, a másik csoportozat mind közelebb és közelebb érkezett. Hatan voltak; lovaik párologtak, s a körültek ömlengő ködben, a hasadó hajnal bíbora keskeny látkört terjesztett.

A két első lovagban azonnal Szerafinra és Coelestára ismerünk! amaz fegyverzetének aczéljában egészen hadi tekintetet mutatott, míg Coelestának öltözete, annak alsó részét kivéven, hölgyi volt, s keze könnyű nyírveessőt szorított. Mintegy öt-hatszáz lépésnyire lehettek Bilibogtól.

- Ah! kiált fel Coelesta, mennyi halott! Istenem! nincs-e ezek közt, kikben még élet volna? Csitt! mintha nyögést hallanék! Coelesta balra tekintett, honnan halk nyöszörgés érinté hallérzékeit; kísérői arra fordíták fejeiket. Egy ősz vitéz összehullt párátlan lovára dőlve, feküdt kevés távolságra tőlök, karján a fehér kendő azonnal láttatá, hogy a Bátor seregéből való. Arcza halvány volt, s ajkain a halál rángása vonaglott.

Coelesta összerázkódott; neme a merevültségnek követé ezt, hirtelen megrántá lovának kantárát, s mielőtt szólott volna, a földön haldokló közelében termett. Ő hölgy volt újra, s gyöngéd részvevő keble ily jelenetet cselekvés nélkül nem nézhetett. Lehajlott az ősz vitézhez, kinek sötét dolmánya aludt vérrel volt borítva, s kést vett elő egy kis, övéről lefüggő tárczából, felhasította a véres öltönyt. Az ősz vitéz fölemelte kissé állát, úgy tetszett, mintha erőlködnék szemei héjait felnyitni. Ajkain érthetlen szavak lebegtek, s keze hirtelen sebéhez kapott, melyet Coelesta leírhatlan türelemmel készült bekötözni.

Végre halk, alig érthető hang gomolygott ki a kór kebléből, s a bámuló férfiak hallák: - éljen Bátor Gábor! Ezzel feje mellére sülyedt le, s ő megszűnt lenni.

Coelestának keblét mondhatlan érzés villámlotta keresztül. «Bátor így szeretve seregeitől! ez a spártai hűség egy közvitézben - tehát benne mégis volt szeretni való!» E gondolat merült fel agyában, s a képzet távolában az Ecsedi képe alakult újra. Coelesta feddőleg verte azt vissza, s idézte sötétbe hátra, s újra egész elméjét azon tárgy foglalá el, melyért elhagyta Brassó falait, s jött a halottak mezejére.

- Késő! mond Coelesta a részvét mennyei hangján, s fölemelkedett; fojtott sóhaj lebegett ajkain, a jövő perczben lován ült s folytatá útját.

A köd még mindig sűrűdve terült a tág völgyön, csak itt-ott emelkedtek a bérczek élei fel, sötét tölgyeikkel. Lovagaink haladtak.

- Nem lehetünk távol, mond Szerafin, erőltetve nézését, mely a ködön keresztül alig tuda néhány ölnyre hatni.

Coelestának arcza még halványabb lett, s azon emberszeretet, mely őt az elébb leszállítá lováról, s érzéseinek pillanatnyi elszóródásul szolgált, jóltevő hatását elveszté, úgy tetszett, mintha szép vonásai mogorva, indulatos kifejezést nyernének, s mintha ezt megint fájdalmas vonaglás váltaná fel. Némán nyargalt odább.

Egyszerre Szerafin megrántá lovának kantárát, úgy tetszett, mintha megdőbbsen volna. - Coelesta! mond suttogva, tüzet látok, melynek szárnyai a köd hullámain olvadnak át, úgy tetszik, mintha fegyverzőre verdésné hallérzékeimet. - Csendesen! folytatá még halkabban suttogva s intve a többieknek, kik mindnyájan megálltak.

Szerafin leszállott lováról s azt egynek a kísérők közül átadván, nagy vigyázattal lépett elébb s elébb.

Egyszerre visszafordult, arczán düh s meglepetés valának erősen kifejtve. - Ne rettenj meg, Coelesta! mond, atyád testét meglelték, ott látom épen azon helyen, hová rejtettem, az irtózatot Bilibogot roppant pallosával; de még jókor jöttünk. Te vond hátra magadat, csak öten vannak, folytatá suttogva. Te, Taiger, itt maradsz Coelestánál! Azonnal egyik a kíséret közül a hölgy mellé lovaglott. Ti pedig, folytatá Szerafin élénken, ki kardjaitokat! egy hirtelen támadás meglepi őket.

- Nem, nem, nem! kiált fel Coelesta élénken, ők öten vannak; mondád, mi hatan. Ők nem fognak ellentállni, a dolgot vér nélkül elvégezhetjük. Bilibog pénzért szállítja a fejeket a fejedelem udvarába. Jól van, nálam ugyan pénz nincsen, de e nehéz arany láncz, óráim s bogláraim pénzértékűek, s ha nem elég, mindenemet odaadom, csak az Istenért, vért ne többé!

- Jó tehát, mond Szerafin, a próbát megtehetjük, de félek, rosszul fog kiütni; azaz: csak arra fog kerülni a dolog, a mit én akartam. Bilibog jószerével nem enged, s a Weisz feje egy dandárával fölér.

Coelesta fájdalmasan szoritotta össze ajkait. - Ha is, mond Istenemre! mindent kérhet, én kész vagyok örökségemet odaadni.

Szerafin még néhány szót szólott kíséretéhez, azután csendesen léptettek előre.

Bilibog, bár közeledésüket jól tudta, csak akkor pillantá meg őket, mikor a ködfellegből kibúva, igen közel álltak meg hozzá. A székelyek azonnal előugrándoztak, s ki ki fegyverhez nyult. Bilibog magasan emelte föl széles kétélű pallosát.

Szerafin előre lovaglott, s egy fehér kendővel intett békejelül.

Bilibog leemelte fegyverét. - Jó, mond megvetőleg, ezt sem bánom! mit akartok?

A székelyek a kíséret közt megpillantván Coelestát, reá bámultak, neme az ígézetnek lepte meg durva kebleiket. A szépség hatalma nagy, s az Isten, mikor az első hölgyet teremté, tudta, hogy azt elég erővel ruházta fel a kevély férfúval szemközt.

Valóban felséges volt Coelesta megjelenése, gyönyörű barna lován; s miként légi alakja kifejlődött a ködnek leplei alól, a kelő napnak első sugára köszönté arczát; úgy tetszett, mintha a köd falában szivárvány alakulna, s mintha angyal állana előttök, ki körül dicskőr reszketett, változó színekkel.

Coelesta leszállott lováról, mihelyt a holttestet megpillantá, mindent feledve rohant oda; térdeire hullott, szemeinek árjai megindultak, őt megölhették volna, ő nem ellenkezne, ő magánkívül volt.

Így állottak e sokszínű csoportozatnak egyesei szemközt, határozatlanul, egymás akaratját, kívánságát kémlelve.

Bilibognak egyelőre arczán öröm villant keresztül; Coelestának néma kinja reá nézve kevés hatással bírt, bár a többi székelyek marcza képein nem lehetett nem látni nemét a részvétnek, melyet vissza akartak idézni lelkeikbe. De ha Coelestának fájdalma Bilibog vérhez szokott kedélyét nem háborította, annál nagyobb érdeke volt e fájdalomnak más szempontból előtte. «A hölgy élénk részt vesz a halottban», ezt gondolá s résztvétre azonnal számítani kezdett magában. Szerafin összeszedte magát, s igyekezett e különös helyzetbe beleokulni, végre megszólalt.

- Bilibog! kegyed székely! kiálta fel, a székely egyenes és nyílt, s gondolom a nyíltságot másban is becsüli, azért egyenesen szólok kegyedhez. A halott itt Albinus, a brassai bíró. Nem kétlem, kegyednek arannyal fizetik meg fejét, ha a fejedelmi táborba viszi, de amit a fejedelem ád, megadom magam is, sőt többet - s ezen ajánlás kezeskedik arról, hogy fukar nem lesz. Szóljon s kívánjon kegyed.

Bilibog kevélyen tekintett Szerafinra. Igaz! mond, hogy a székely nyílt és őszinte, de magát rászedetni nem hagyja. Hogy e halott Weisz, a brassói bíró, tudtuk! Kegyed azért volt oly nyílt vallomással, mivel ezt gyaníthatá. Egyébiránt a fejedelem nemcsak pénzt, hanem egyebet is adhat: jószágot, előmenetelt. Kipótolhatja-e ezt a kegyed ajánlása? - de fukar én sem akarok lenni, hallja tehát kegyed, a mit tehetek: Weisznak fejét a táborba viszem; - ezt a fejedelem parancsára teszem s adott szavamra, - ez változást nem szenved. A testet száz aranyért hazaviheti kegyed.

- Nem! nem! kiált fel Coelesta, ne csonkítsátok meg! Jó, vigyétek a testét Szebenbe, én kísérem azt, a fejedelem meg nem tagadhatja azt Weisznak leányától, s vissza fogja nekem adatni!

- Igen, - felelt Bilibog, ördögi gúnnyal, - minekutána négy részre vágva Szeben szegletein volt kitűzve... akkor!

Coelesta kezét arczára szorította, keblét sóhaj feszíté, mely azt elrepszteni fenyegetett.

- A fő az enyém! mond Bilibog hidegen. De ha a vérbért kettőzitek, egyet ígérek! s a mit Bilibog ígér, meg szokta tartani!

Szerafin s Coelesta feszülten mereszték szemeiket az irtózatossra.

- A főt viszem magammal, de Szebenben három nap múlva kezéhez adom annak, ki a száz aranyat meghozza!

Coelesta összetette kezeit, kétszerezé az ígéretet, szava egy ördögöt meglágyított volna, Bilibog hideg maradott.

Szerafin dühösen ragadta kardját. Ne vesztegess egy szót is többé, Coelesta! Határozzon e kard. Meglátjuk, ki viszi el innen a Weisz fejét, míg én élek!

Szerafinnak kísérői kardot rántottak, s Bilibog nehéz pallosán emelintett, s ezt oly hidegen tévé, mintha az egész jelenet inkább tréfa, mint valóság lenne.

Coelesta felugrott, Bilibog és Szerafin közé szaladott. - Nem! mond, vitézek! le a fegyverekkel! több vér ne folyjon! Ekkor atyjának holttestéhez rogyott le. - Atyám! mond égbe emelt szemekkel, kedves, felejtethlen jó atyám! a test hamú és por! a te lelked Istennél van, égből azt a pokol ármánya le nem ránthatja többé; a test mulandó, de megbocsátasz ezen irtózatossnak, kik szentségtörő kezekkel akarják fejedet lefejtetni testedről! Ekkor fölkel, egy gazdag lánczot emelt le nyakáról, s drágakövekkel terhelt óráját. Férfiak! mond egészen visszanyerve bátorságát, s óriási erővel fojtva magába fájdalmát, pénzt nem hoztam magammal; gyaníhattam-e, hogy atyám holttestét meg kelljen vásárolnom? De ezen ékszerek a kívánnál többet érnek. Nézzétek kegyetek, amott áll lovam! atyám istállójában jobb nem volt ennél, Csillag Murza lovagolta maga. Engedjék kegyetek meglágyítani sziveiket, ne csonkítsák meg atyám testét! a mit még ezenfelül kívánnak, mindent megadok!

- Elég! mond Szerafin közbeszólva, ki a Bilibog arcán olvasta, hogy az ily ajánlások még merészebb kívánságokra bátorítják.

- Sohasem elég atyámért! - mond Coelesta élénken, Bilibog s kegyetek mindnyájan szóljanak, mit kívánnak még!

- Ha pénzetek nincsen, szól megvetőleg az embervadász, az ajánlottakért a testet elvihetitek, a fő az enyém! - Ezzel féltérde ereszkedett s nehéz kését elővonván, minekelőtte Coelesta hátráltatná, az Albinus fejét egy kanyarítással lefejté nyakáról.¹⁴²

VÁRATLAN.

Próbálgatom a mosolygást s a bátorságot - sőt el akarom szórni magamat; de ha tudná ön mennyire lehetlen ez nekem!... szívem mélyében, mindig ugyanaz fájdalom s ugyanazok visszaemlékezéseim.

P. K.¹⁴³

Míg ezek Brassó körül történtek, térjünk Bátorihoz vissza. - Megtudván a fejedelem Weisznak elestét, azt hitte, hogy a szászokkal könnyen fog bánni, de csalatkozott; Betlen már akkor a török udvarnál volt. Ő látta, hogy Bátorit többé meg nem térítheti; Erdély pártokra volt hasgatva, a szászok a magyaroktól tökéletesen elidegenedve, s így azt hitte, hogy Erdély boldogságára neki egy elhatározott lépést kell tennie. Ez vitte őt a hatalmas ozmán szultánhoz. Nem maradhatott távozása titokban Bátori előtt, ki november 20-dikára országgyűlést hirdetett Szebenbe. A fejedelem úgy tudta intézni a dolgot, hogy Betlen Gábor, Géczi, s ezeknek minden czimborái hazaárulóknak nyilatkoztattak s Erdélyből száműzetvén, javaik elkoboztattak.¹⁴⁴

De ez sem Betlent, sem Géczit el nem ijesztette. Az első, hódító módjával meg tudta a török császár kegyét nyerni, Géczi pedig és Szerafin folytatták a háborút a fejedelem csapatai ellen, s többnyire sikerrel.¹⁴⁵

Weisznak fejét Bilibog elvitte Szebenbe; - három napig volt az a kapu felett karóra tűzve, a harmadik nap eltűnt. Coelesta roppant ígéretekkel, melyeket pontosan teljesített, bírta a vad székelyt arra, hogy azt neki elhozza.

1613-ik januárius közepe táján a német császár követeket küldött Bátorihoz, s a török udvar is még egyszer nyugalomra intette őt.

A brassaiak Szeben felszabadítását kérték, Bátori nem engedett, míg végre a német császár maga közbevetette magát, ennek következtében május 12-ikén Szebenben a fejedelem kibékült a szászokkal, s Géczinek megkegyelmezett.¹⁴⁶

Coelesta e közben anyjánál volt. Nem lehete őt nem bámulni, miként igyekezett bár összezúzott szívvel, anyját vigasztalni. Szerafin inkább el volt foglalva, mint hogy őt a kedves hölgy gyakran láthatta volna. S azon gyöngéd figyelem, mely minden követeléstől menten, feltűnő volt az ifjúnak alkalmazásában, pillanatig sem czáfolá meg magát. Coelesta bámulta s becsülte őt, s annál nagyobb tiszteletet érzett iránta, mennyivel bizonyosabban tudta, hogy általa szerettetik, s hogy ezen indulatot Szerafin sohasem hagyja hanggá alakulni. - Egy ily, kedélyére nézve jóltevő kimélet, Coelestát néha felmagasztalá, s voltak órái, melyekben önkénytelen s akaratlan tevé összehasonlítás Bátori és Szerafin közt; voltak órái, melyekben pártos szívét vádolá, hogy Szerafint nem szeretheti, bár mint bizonyost állíthatjuk, hogy Coelesta minden gondolatot Bátorira, feddőleg intézett hátra.

Ha néha a multak emléke villant fel agyában, egy gondolat atyjára, s mindenre, a mi történt, arcát lángba borította, az erény győzött! - Coelesta mindig nyugodtabb lón, s minden földi gyönyör ízét, színét elvesztette előtte, csak hazája és annak boldogsága s anyjának nyugalma éltek keblében.

És szép volt ő, szép! miként soha azelőtt. Azon búskomoly vonás ajkai körül, azon érdekes halványság arczán, a könnytelt, magukba tért szemek, az elhagyottság, mely bágyadt tekintetben tükrözé magát, őt mondhatlan kedvessé tevék. A ki látta őt az utcán az egyház felé lejteni, sötét gyászban, melynek fellege alól arcza, mint a csendes hold fehérlett ki: nem mehe a nélkül, hogy meg ne álljon, a nélkül, hogy egy szíves kérdést ne tegyen, s mintegy csellel orozva el tőle azon égi, dalszerű hangok egyikét, melyek a lélek belsejébe hatva, azt bájjal önték el.

Végre szeptember érkezett el; Bátor nagy kísérettel jött Brassó elébe. Mi célja volt, azt senki sem tudta, ki levén már a szászokkal békülve: a legtöbben azt gyanították, hogy tőle újra valami tervének kivitelére segítséget akar kérni.

Gyönyörű reggel volt. A nap híg aranyát ömleszté a bércek éleire, s a lég oly átlátszó volt, mint mikor először lehelte azt a menny ura a föld tekéje körül. Gyöngéd szellek lengedezék az erdők lombjait körül, s alant a völgy meglepő szemlét mutata.

Bátorinak pompás tábora terjedett a sima téren; seregei fényes fegyvereikkel voltak selyem sátra előtt felállítva, s tágas csillámló kört képeztek. - Ezen túl számíthatlan nép, Brassónak s a közel helységnek lakói, lepték el jöve-menve a völgyet.

Bátori az egész brassói tanácsot s az előkelőbb polgárokat idézte maga elébe. Különös izenetet tőn Weisznénak s Coelestának, melynek következtében a nők kíséretéből ki nem vonhaták ők is magukat.

Coelesta igen kedvetlen volt, látszott egész valóján, mennyire terhére van e tisztelkedés; egyébiránt kevélysége is sértve volt, s körülményeiben kevéssé gyöngédnek tartotta a fejedelem meghívását; azonban a szász nemzet érdekében volt, semmivel sem nyújtani alkalmat a rövid béke felháborítására, a Coelesta magába fojtván neheztelését, egész lelki erejét összeszedte, s a többiek közé elegyedve, lehető egykedvűséggel jelent meg az ünnepélyen.

Bátori az utolsó napokban igen kedvetlennek mutatá magát; szemei szikrát szórtak, s minden egyes közeledőt tekintetével át látszék szegezni. Mindamellett voltak sokan s főleg a Bátori közelében tartózkodók közt, kik állíták, hogy mióta Imrefi meghalt s Dimon száműzetett, azóta a fejedelmen nagy változás történt; a mit hajlandósága is a szászokkal kibékülni, igazolni látszott.

Kik így vélekedtek Bátoriról, nem csalatkoztak egészen. Midőn látta: könnyelmű tettei s később aljas kicsapongásai s kegyetlensége mennyire elidegenítették az erdélyieket tőle, pillanatokra magához tért. - Egy jobb lelki sugallás-e, vagy csak helyzetének szorongató volta okozta ezt, nem lehet elhatározni, de úgy látszott, hogy ő engedékenyebb lett, főleg Géczi iránt, ki oly sok ideig egy volt legveszedelmesebb ellenségei közül, - magát egészen kibékültnek mutatá, s ha némelyeknek hinni lehet, titkon lépéseket tett, Betlennel is békességre lépni.

Mélyen szívében Bátorinak, neme a csüggesztő keserűségnek szivárgott, s ez némileg vonásaiban is tükrözé magát. Midőn most Brassó alatt megjelent, a legtöbben őt szebbnek találták mint valaha; teste karcsúbbnak látszott, arcza halványabb, de férfiasabb volt.

Összegyűlvén a brassaiak, a fejedelem valamennyire vidámabb lett, - de arczán erőködés mutatkozott, s tekintete rejtélyes maradt. Az ünnepély víg hangával s reggelivel kezdődött. Bátori brassai látogatóit fényesen vendégelte meg, s a nők közül is sokakkal szólt; a többi közt Coelestával is, ki annyira tudta fékezni indulatait, s annyira éber lélekkel bírt, hogy a fejedelem a szép hölgynek egykedvűségén nem győzött eléggé bámulni. - Coelesta tekintetéből látható volt, hogy a fejedelem iránt sokkal tartózkodóbb, mint máskor.

Mintegy tíz óra lehetett, a gazdagon terhelt asztalokat félrevitték a tábor kebeléből, s Bátori parancsa mindnyájokat a fejedelmi sátor közelébe szólította.

Terepély, levéldús fűz közelében emelkedtek annak selyemfalai. A fűz alatt egy emelvény volt készítve, melyet zöld szőnyeg borított, s a fának lombjait bibor takaró fődte, arany bojtokkal, mennyezetet képezve; ennek redői alatt foglalt Bátori helyet. A ki reá tekintett, annak önkénytelen a hajdani Hercules képzeete merült fel emlékezetében; oly valami erődús s festőileg aggszerű volt egész valóján, hogy a szem örömmel függött e deli, férfiasan érdekes alakon.

Dolmánya aranszövetből volt, színes virágokkal ízléssel áttörve; égszín bársony borította szarait, s fején hasonló színű süveg ült alacsony, szétváló kerecsentől árnyékolva. - Deli termetét egy fiatal oroszlának bőre fődé el félig, s a szép kaczagánynak sörényes feje balvállán nyugodott; gyönyörűn dolgozott hosszú nyelű buzogányt tartott kezében, melynek gombja a földhöz volt szorítva.

Az emelvény körül fényes magyar leventék foglaltak helyet; szemben velök a brassai tanács férfiai állottak, ezek mögött a jelenlévők nőszemélyzete.

Coelesta hátra vonult, s csendesen beszélgetett anyjával.

Ezen érdekes szemlének kerítvénye a fölállított seregek tömege volt.

Mindnyájoknak arcán a tudnivágy élénk kifejezése ült, s csak itt-ott halla a fül egy kétes susogást, mely azonnal elnémult újra.

Végre a fejedelem intett kezével, s a brassai tanács férfiai közeledtek.

Egy rövid beszédet tartott előttök Bátori, melyben a mult történetek kedvetlenségeit félreértéseknek, s a szász nemzet kevés bizodalmanak iránta tulajdonítja, megjegyezvén, hogy minden multat örök feledségben kíván temetni, s remélni, hogy a derék szász nemzet s Erdély fejedelme közt a béke és egyetértés többé nem bomlik fel. - Azonban - mond, s arcán egyszerre azon kegyetlen kifejezés mutatkozott, mely erőszakos tetteit szokta megelőzni, minekelőtte béke-kezet nyujtanék kegyeteknek, igaz ítéletet fogok itt tartani azok felett, kik minden rosszat okoztak s a szászok és a fejedelem közti bizodalmatlanság okai voltak.

A fejedelemnek ezen váratlan nyilatkozására, minden körülállók megrémültek.

- Megálljatok urak! kiált fel Bátori, s arcán egészen azon kemény, parancsoló kifejezés ült, melynek veszélyes következéseitől méltán féltek mindazok, kik őtet közelebből ismerték.

A fejedelemnek intésére a seregek összébb vonultak, s egy sűrű körbe szorították a jelenlévőket; a hölgyek néhányai önkénytelen elsikolták magukat, míg a brassai tanács férfainak arcán meglepetés s bosszúság látszott.

Szünet lőn, senki helyéből nem mozdult, s Bátori vonásain azon vad káröröm látszott, mely a mások remegésében talál élvezetet.

- Lépjenek közelebb urak! mond Bátori.

A tanácsosok közt kétes mozgás támadott.

- Halljátok szász urak! mindnyája, kiált fel Bátori, mit érdemel azon polgár, ki fejedelme ellen meri ellenségeit felbujtatni? ki minden szavával, minden tettével, fejedelmének ártani kíván s vesztére törekszik?

A szászok némán néztek a földre, a magyarok egy hangon kiáltották; - Halált!

- Mit érdemel azon alattvaló, kinek pártütése ezerek életébe és vérébe került? ki fejedelme körül fizetett kémeket tartott, ki annak leghívebb embereit vesztegette meg?

A szászok mindinkább kezdtek merevülni; élénken rivalltak fel a magyar urak: - Halált! ő s minden maradéka!

A fejedelem kevélyen tekintett maga körül, s arczán pillanatig a kielégített bosszú rángása mutatkozott.

- Helyesen urak! Ti szászok némán maradtatok! A ki hallgat, megegyezik. S itt magyarjaink s székelyeink! csak az Isten ítéletét mondottátok ki, az Istenét, ki halállal bünteté a hitszegő pártost: ez, Albinus volt.

Coelestának arczát láng borította el, s megvető tekintettel jártatta szemeit a fejedelmen. A körülállókban a feszültség leírhatlan volt.

Végre Bátori újra megszólalt: - Urak! ha ily igazságosak vagytok, midőn büntetni kell, nem kétlem, hogy hasonlóul igazságosak lesztek, mikor hűséget kell jutalmazni.

A körülállókön egyszerre nagy változás mutatkozott, s a milyen ijedt és meglepett kifejezése volt a legtöbb arcoknak, szintoly hirtelen kezdének azok derülni. A nők közt élénk susogás hallatszott.

Coelesta fölemelte fejét, arczában semmi változás nem vala észrevehető, egészen megtartá az nemes nyugodt kifejezését.

A fejedelem körültekintett. - Urak! mond mi jutalom illeti azt, a ki minden viszonyokon által hű maradott fejedelméhez?

Mindnyájan némán tekintettek Bátorira.

- Ily szótlank kegyelmek, folytatá a fejedelem, mikor hűséget s csatlakozást kell jutalmazni; de hallják tovább! - Minő megtiszteltetést érdemel az, ki titkon védangyalként őrzí a fejedelem életét, s önéletének kockáztatásával kész őt töröktől s gyilkoktól megmenteni?

Coelesta figyelmesb kezdé lenni, arczát gyenge pir futá el; anyja közelebb vonult leányához.

- Vajjon kit ért a fejedelem? mond lég után kapkodva.

- Nem tudom! felelt Coelesta röviden.

- Semmi felelet! kiálta fel Bátori: hát igaz, hogy nekünk fejedelmekül, büntetésre készebb segédkezeink vannak, mint jutalomra.

Egy öreg szász lépett elő.

- Az öreg Misz? susogták néhányan s mindnyájok szemei rajta függöttek.

Az öregnek tiszteletet előidéző vonásain az aggság nyugalma ült és azon odaengedés szelleme, mely oly feltűnő azokban, kik keveset remélhetnek már s kevéstől félhetnek. Hófehér szakállá övig ért le, s tisztes, bár egyszerű barna öltöze, gyönyörű kardja s gazdag öve, előkelő tehetős polgárra mutattak.

- Kegyelmes uram! mond, ki fejedelmének élete ellen törekszik, halált érdemel, ebben kétség nincsen. A mi örökre feledhetlen biránk Albinus ezt sohasem tette, nyíltan lépett ő fel, nemzetének érdekében, melynek nyugalma s boldogsága volt egyedüli ohajtása; helyes volt-e az út, melyet választott, vagy helytelen? az igaz Isten ítélendí el, kinek színe előtt áll: béke poraival! - Nagyságod a szászokkal békességre lépett, minden multnak feledését ígérte; mi bízunk nagyságodnak fejedelmi szavában! Az ellen, ki fejedelmének élete ellen mer törekedni, sohasem fog a szász nemzet kétkedni, a halálos ítéletet kimondani.

Bátorinak arczán egy kétes kifejezése alakult a gúnynak.

Az öreg Misz reszketeg hangján folytatá: - Mikor a fejedelem jutalmazni akar, s alattvalóitól tanácsot kér, nekik nincs egyéb feleletök, mint ez: jutalmazza az érdemest a fejedelem fejedelmi módon. Ezer út van erre! de egy hű polgárnak fő jutalma azon öntudat, hogy helyesen cselekedett.

Bátori végighallgatta Miszt. - Öreg! - mond, kissé előbbre lépve, - ez még nem elég! minő felmagasztalást érdemel egy polgár, ki társainak vétékét azzal teszi jóvá, hogy fejedelmét a pártütők börtönéből szabadítja ki, s valamint nemzetét megóvjá egy szentségtörő tettől, úgy megbizonyítja, hogy tiszta lelke ment minden aljas bosszútól? - Még nem tudtok jutalmat urak? - Istenemre! e néma hallgatás mutatja, hogy nincs felmagasztalás elég nagy, ennyi hűségért, annyi áldozatért.

A fejedelem elhallgatott, az egybegyűlteket közt mindig nevedő zsibaj kezde hallatszani. Coelesta értette a fejedelem szavait, tudta, hogy mindazok őt czélozzák s lelkében mondhatlan érzés keletkezett. Egy percz alatt átvonult elméjén minden mult... szerelme, Ecsedi, a mit Bátoriért tett, s atyja és Szeráfin, a szász nemzet és minden. - Úgy tetszett neki, mintha sok volna, mivel önmagát vádolhatná, mintha a szász nemzet ellen vétett volna, midőn annak legdühösebb ellenségeért kész volt életét feláldozni! Érezte magában, hogy minden tettének kútforrása nemes és szent volt, de természetes szerénysége nem engedé soha, hogy magát egészen hibátlannak higgye. Örömet közelebb lépne, felszólalna, elhárítná magáról azon dicséreteket, melyeket nem hitt, nem gondolt érdem - de a fejedelem őt meg nem nevezte, s így szívét, lelkét terhelve, lenyomva érzé, s belső indulatának viharzása kedves arczára borította fellegeit.

- Hála e napnak! mond az öreg Misz, folytatva beszédét nyugodt hangan; e dicső napnak! mely a fejedelem s polgárai közti viszályokat örökre elenyésztette! Éljen Bátori Gábor!

Mindnyájan ismétlék a felkiáltást, s egy hosszas, megint és megint ismételt éljenkiáltás reszketteté a léget keresztül; végre csend lőn.

Misz szólott tovább: - Nagyságod egy kérdést tőn! Minekelőtte e kérdésre bátor lennék felelet adni, egy alázatos kérdésem van nekem is nagyságodhoz.

- Szólj! mond Bátori feszülve.

- Egy hű polgár érdemei számíttattak itt elő! Mindnyájan vágyunk azon embernek nevét tudni, ki ennyire képes vala fejedelmének szívét megnyerni! De ha szász volt az, kérdés: nem szegte-e meg a hűséget nemzete iránt, mikor annak ellenségeért áldozta fel magát?

Bátori komolylyá lőn; Coelestának kebléből egy fojtott sóhaj emelkedett.

- Hogyan?! kiált fel Bátori élénken.

- Engedje nagyságod, hogy beszédemet nyugodtan fejezhessem be.

- Röviden! szólt közbe a fejedelem, s arczát láng borította el.

- A lehetőségig, felelt Misz, semmit sem veszve el méltósággal teljes tartásából. Nem ismerem azon hű polgárt, kit nagyságod jutalomra tart érdemesnek, de akárki legyen, azt hiszem, hogy ha nemzetének érdeke ellen tett valamit, inkább bűnhődést, mint jutalmat érdemel.

Bátori felemelte kezét s hallgatást intett. - Végig hallgattunk, öreg! kiált fel, s nem csodáljuk, ha fogalmad körén túl esik oly hűség, a melyet itt akarunk megjutalmazni. Hű volt ő nemzetéhez, kinek érdekeit egy pillanatig sem veszté el szem elől, s hű atyjához. Ő engesztelte meg méltó haragunkat a szebeni tanácsosok ellen; ő óvta meg a szász nemzetet fejedelemgyilkosságtól; ő kész volt inkább meghalni, mint nemzetének érdekét feláldozni, ő köztetek volt, s ti nem ismeritek! Mi nevezzük meg tehát őt! kiált fel magasztalt hangan Bátori; de minekelőtte azt tennők, kérdjük újra, minő jutalomra érdemes? Mindnyájan hallgattak.

- Akarjuk tudni, mond Bátori élénken, s parancsoljuk, szóljatok!

A magyar urak szólaltak meg; ki egy emlékpénzt, ki jószágot, ki hivatalt emlegetett. Végre a szászokra került a sor, s ezek is többnyire hasonlóul nyilatkoznak.

Bátorinak ajkai körül kétes mosoly vonult el, végre visszanyeré arcza azon szebb kifejezést, mely országlásának elején neki annyi szívet nyere meg.

- S ez az a jutalom, melyet szántatok egy hű polgárnak?! Istenemre, ti nem tudjátok, mit tesz jutalmazni. - Szászok! mond, nem férfiú az, kinek hűségét magasztaltuk előttetek, egy hölgy az! kimondjuk nevét előttetek: Albinus Coelesta! Ő az, dísz a szász nemzetnek, mint nemének, képes a legkeserűbb kedélyt a pokollal kibékíttetni, a hitet az emberekbe s az örök igazságba visszaadni, Coelesta! s e hölgyet akarjátok ti emlékpénzekkel, kincscsel, vagyonnal jutalmazni! Az egekre, ti nem ismeritek őt! én többet szántam neki; szívemet és kezemet, - s itt nyilatkoztatom őt ünnepélyesen nőmnek mindnyájatok előtt.

Leírhatatlan volt a meglepetés, melyet a fejedelemnek e nyilatkozata okozott. A szászok egy perc alatt minden multat feledtek, az irigység elnémult a nőkelekben, s Weiszné egy sikoltással hullott Coelesta karjai közé. - Mond és Dixel, kikre még emlékezhetik az olvasó, mogorva csendben állottak közel Coelestához.

- Csak Bátori Gábor marad ő végig, szólt suttogva Mond, Dixelhez hajolva, ha jót tesz is, átsugárzik azon kegyetlensége; én néhány percczel ezelőtt azt hittem, hogy mindnyájunkat lenyakaztat!

Dixel megvető tekintetet vetett Coelestára. - Nézd csak suttogá Mondnak, hogy sugárzik arcza Coelestának, az öröm örültté teszi a hiú leányt.

- Csak örüljön, felelt gúnynyal Mond, fogadom, három hold múlva visszavágyódnék Brassóba!

Néhányan a magyar urak közül összeszorították ajkaikat, bár lehetőségig kívánták érzéseiket titkolni. Bátori felsősséggel jártatta szemeit végig rajtok; volt arczának kifejezésében valami kiidéző, mintha akarná, hogy valaki Coelesta ellen szóljon hogy alkalmá legyen szava villámmal lesújtani a vakmerőt.

A szászok élénk éljen-kiáltásokat hangoztattak, a nők Coelesta körül tódultak, távol az öregebbek áldva nyujtották felé kezeiket. Minden szász arcon olvasható volt a meglepődésnek s a boldog előérzet szellemének kifejezése. Coelestának hölgytársai hozzá szaladtak, ruhája szélét csókolták; mindez Coelestát pillanatra felmagasztalta. Ő nem földi lény, ő istennő lett volna, ha a közszeretnek s hódolatnak ily zajos, önkénytelen kiömlése s szétáradása őt el nem ragadná.

Távol tőle állott Szerafin, arczán pillanatnyi komolyság fellegzett keresztül, de csak pillanatnyi, s ezt azonnal mondhatlan kifejezése az elragadtatásnak követé, ajkai reszkettek, szeme sugárzott, lelke nőtt; Coelestának elébe röpült s féltérde ereszkedett előtte. - Nagyságos asszonyom! mond magasztalt hangon, engedje, hogy első lehessen, ki fejedelmem nejének a hűség esküjét rebeghessem el szívem legmélyéből, mely tisztelet s csatlakozás érzetében túlözönlik.

Coelesta a szeretet ennyi kifejezését élvezé, arcza mennyei volt, s mindenkinek szerette volna hálás szavát mondani, de szóhoz nem jöhetett. Sűrű kör képződött körüle, s minden a legélénkebb magasztaltságban volt.

A fejedelem intett kezével, s egy gazdag sátonak kárpitjai nyíltak szét; körbe felállított fogasokon függöttek gazdag arany- s ezüstszővetű öltözetek, kövekkel s gyöngyökkel terhelve, minőket egy királyné ölthetett volna tagjaira. Ezek előtt tágas kerek asztalon a legváloga-

több ékszerek voltak elrakva, minden fénylett és csillogott; 12 hölgy, a fejedelemné szolgálatára szánva, foglalt az asztal körül helyet.

Bátori lelépett állványáról, úgy tetszett neki, hogy Coelesta soha oly szép, oly elragadó nem volt, mint e pillanatban. Minden, a mit valaha látott, megsemmisült e hölgy előtt, kit a legkomolyabb sem tekinthetett szenvedély nélkül, s ha láttuk is a készülletekből, hogy Bátori el volt határozva Coelestát magához fölemelni; ha természetes is, hogy az angyali leánynak áldozó szerelme, ritka hűsége s főleg azon gondolat, hogy Bátorit úgy soha senki sem szerette, őt felmagasztalhatták: mégis mint bizonyost állíthatjuk, hogy Coelestának angyali szépsége, mely sohasem hibázta el hatását, s a pillanat ereje Bátorit annyira lelkesítették, hogy talán azt is hitte, Coelestát boldoggá tehetni! Minden indulat; a szenvedély, mely fokozódni kezdett; hiúsága, mely ily isteni lénynek szerelme által hizelegve volt; végre neme a bosszúnak, mindazok megszegyenyítésére, kik szerelmét visszaidézték, egyesültek őt erre a lépésre bírni.

Coelestának szívét a fejedelem elhatározása nem kellemetlenül érintette, úgy tetszett neki, mintha egykori vonzalmának Bátori iránt, e szép elhatározás méltóságával szolgálna. Szemeit a közeledő Bátorira szegezte, ki őt a sátorába akarva bevezetni, hogy ott hölgyei fejedelmi vőlegényéhez méltólag ékesítsék fel. Ő hölgy volt! újra minden előlépett képzetében, s neki is úgy tetszett, mintha Bátori soha ily szép, ily deli nem lett volna; mintha egészen azon vidám szerelmet lehellő, hódoló Ecsedi állna előtte, kit annyira szeretett; mintha Isten sugallása lenne a fejedelem elhatározása, s mintha az ég őt, az egyszerű leánykát, választotta volna, nemzetének boldogabb sorsot kivívni. Mindezen gondolatok keresztülmetszék egymást, s Coelestának keble emelkedett, arcza valami oly dicső kifejezést, hogy mindenkit felmagasztalt maga körül.

A fejedelem közelítésekor mindnyájan hátrább vonultak; Coelesta maradott egyedül, s mellette anyja foglalt helyet.

Végre előtte állott Bátori, s kezét nyújtá neki.

Coelesta alázatosan ereszté le fejét.

- Nagyságos uram! mond reszkető hangon, vegye legforróbb hálámat ezen elégtételért, melyet atyám porainak s emlékezetének adott. Érzem mélyen azon megbecsültetést, melyet nagyságodnak nyilatkozása árasztott azon egyszerű hölgyre, kit kegyessége a fény fokára, fejedelmi székébe akar fölemelni! itt megállott egy kissé. - Szólhatok bátran! mond nyugodtan; reá ismerek egészen a dicső Bátori-ház ivadékára nagyságodban, s tudom, hogy a mit fejedelmi módon kezdett meg, fejedelmi módon fogja bevégezni. - Nyiltan tehát, folytatá Coelesta, ismételtem, minden itten összegyűltek előtt forró hálámat. De nem volnék a nagyságod becsülésére érdemes, ha ezen felmagasztalás nagyobb, szentebb kötelezéseket volna képes feledtetni velem, s ha nagyságodnak ajánlását el tudnám fogadni! Nagyságod helyzete s Erdély érdeke teszi nagy s fejedelmi köteletségévé, oly szövetségre lépni, mely az agg Bátori-ház fényével megegyezőbb, s mely a honnak hatalmas segédet képes szerezni. Hogy nagyságod az egyszerű brassai hölgyet kínálta meg kezével, azzal az egész szász nemzetet megtisztelte, s ez örökre fog élni emlékezetünkben.

Ekkor előbbre lépett, Szerafin állott közel, keresztbefont karokkal, a gyönyörű beszélőnek tekintetében mélyedve.

- Itt, kiált fel Coelesta, nagyságos uram! s ti, kedves rokonaim! az én férjem - ezen ifjú itt! atyám életének védelmezője, a szász nemzet leghívebb, legerősebb bajnoka - Szerafin!

E pillanatban, mielőtt még ideje lett volna Bátorinak a feleletre, gyors hírnökök érkeztek, kik jelentették, hogy a török seregek sietve közelednek Oláhország felől, s Betlen Gábor Iskender egri basával érkezik Erdélybe mint fejedelem!

A FORDÍTOTT PAIZS.

Nemesis! - - Te szigorúan
méred az emberi bűnöket.

*Byron.*¹⁴⁷

Bátori e hír hallására megütközött; hirtelen parancsolá táborát fölszedni, azután néhány pillanatnyi szünet jön, melynek feszültségét toll le nem írhatja. A fejedelem vonásain iszonyú belső küzdelem viharzott, míg követőinek arczaian a meglepetés kifejezése mutatkozott.

Coelestának nyilatkozására a szászok közt feddő morgás hallatszott. Weiszné szólalt meg, indulatosan vetve szemére leányának, hogy így idézi el magától ön- s az egész szász nemzet szerencsáját. Coelesta gyöngéd karjait fűzé a Szerafin nyaka körül, kinek lelkében az ég nyílt meg. Arcza angyali kifejezéssel tekintett férjére: ő nem szólott, de tekintete, tartása, lehelle - megmondott mindent.

- Igen! kiált fel Szerafin, egészen által érve s megfogva Coelestát, te az enyém vagy s nem vesz tőlem el többé senki!

A derék ifjúnak lelki állapotját leírni, nehéz feladat. Annyi jótevő, felmagasztaló érzett zajlott szívéhez, hogy az első perczben minden varázsnak tetszett előtte; lassankint e torladozása az indulatoknak szétágazott, s az eszmék egyenkint merültek fel: az a gondolat, hogy Coelesta, ki az ifjúnak lényképe s bálványa volt - őt választotta, nemes büszkeséggel dagasztá keblét. A mit évek óta lehetetlennek hitt már, ezt egy pillanat teremte valónak: neme a vallási nyugalomnak, a hit feléledésének áradt el keblében. Egy fohász, ihletett s hálaadó emelkedett kebléből, s ezt egy kéjérzet követé, mely édesebb, elragadóbb volt minden élvezetnél; előérzete, előízlete volt ez azon gyönyörnek, melynek küszöbe előtt állott, mint nyitott mennynek kapujánál, - s a menny, üdvével és boldogságával tárva állott előtte. Ő volt az egy, az egyedüli, ki a hölgyek remekét, a szeretettet - az óhajtottat, - a kívántat... bírhatá; egy egész életnek vágya - álmai s legforróbb óhajta teljesültek. Coelesta őt akarta szeretni! a hölgy lelkülete volt a biztosítás, hogy a szerelmet az akarat s a kötelesség elő fogják teremteni; hogy az kirekesztő, hű és lángoló leend, miként az ifjú szerelem, mert Coelestának lelke sokkal szilárdabb, mint hogy félig kívánta volna visszaadni csak... Szerafinnak forró, gyöngéd öntagadó vonzalmát. Egy új élet nyílt fel előtte, hosszítva a boldogság által, mely reá várt. S ha Coelestára nézett, ha tekintete ezen elragadó szépségű vonásokon nyugodott: lelke szárnyakra kelt s szemeiből az üdvösség sugárzott.

Bátori még hallgatott darabig, azután, mintegy erőt véve magán, arcza nyugodtabb kifejezést nyert.

Talán egy azon váratlan érzések közül lepte meg őt, melyek az erénynek hatalmát s fönségét bizonyítják, olyan, minő a Dionizé volt Dámon és Pythiásnak ellenében, s melyek a legvadabb zsarnok szívébe is lopódnak néha; vagy Coelestának azon nyilatkozása, hogy Szerafint szereti, s ez, ily sokaság előtt kimondva, határozott. Bátorinak, e pillanat hatalmától elfogva, úgy tetszett, mintha e nyilatkozás után mind bosszút állani, mint sértődést mutatni méltósága alatt volna.

Szembetűnő erőlködéssel fojtotta vissza bosszúját, s kevélyen emelte fel szavát: - Te átértettél egészen, Coelesta! - mond, s feleleted szerénységedet mutatja, hogy benned nem csatlakoztunk! A mit kikészítésedre ama sátorban találsz, folytatá, a pompás nyitott sátorra mutatva, az a tiéd; s e kard, folytatá oldaláról lekötve kardját, emlékeztessen téged, Szerafin, titeket, szász urak, arra, hogy Bátori fejedelmi módon büntet s fejedelmi módon jutalmaz!

Sokan, kik közelében voltak, állíták, hogy ő pillanatnyi engedékenységet megbánta később, de a veszélyes hír, melyet hallott, nem engede időt a megfontolásra; hihető, Bátorinak lelkiületéből kiindulva, hogy ő más körülmények közt aligha nem egészen másként cselekedett volna. - Azonban nem volt veszteni idő, s Bátori negyedóra múlva már lovon ült és sietett Kolozsvárra.

A fejedelemeire halmozva érkeztek a csapások, de ő nem engedé magát elcsüggeszteni; remélte, hogy a német császárral kibékülve, képes lesz Betlennek ellentállani. Szerelme, s szívének torladozó érzései, e nyugtalanságok közepette, némileg elcsendesedtek, de Coelesta elvesztése mélyen hatott kedélyére.

Mihely Kolozsvárra érkezett, azonnal követeket rendelt Iskender basához,¹⁴⁸ Lippának átadását ígérte és a hátralevő adót, s kérte, hogy Betlent adja ki neki. Az ajánlás el nem fogadtatott, s Bátori Kolozsvárról, a tatárok s törökök közeledvén, Váradra sietett.¹⁴⁹

Itt akarta a római császárhoz küldött követeit bevárni, sereget kezde gyűjteni és élénk készüléteket tőn. De a nyugalom eltávozott lelkéből; a ki őt látta, egy tekintetre megismerheté benne azt, ki sorsával a halálcsatát küzd. Mindenkép igyekezett elszóródásokban keresni menedéket önmaga elől. Szemeit az álom kerülte, mindeniben ellenséget látott.

Csak a szabadban érzé pillanatokra könnyebben magát, azért gyakran kilovaglott vagy kocsizott Várad szép tájékaira.

Ily kocsizás alkalmával, október 27-dikén este, hintaja egy mély útban haladott. A fejedelem, mikor kiindult, igen kedvetlennek látszott, de a kedvetlenség nem hordá a csüggedés bélyegét, mert Bátoritól a lelki erőt nem lehet megtagadni; de kedélye iszonyú feszültségben volt, naponkint érkezvén a tudósítások Erdélyből. Betlen mint fejedelem lépett be annak határaiba, s a merre zászlói lobogtak, mindenütt hódoltak neki az erdélyiek, kik Bátorinak veszélyterhes kormányát unták s utálták; azonban Bátori követei a császári udvarnál kelletinél tovább időztek.

Bátori a szekerezés közben sorsának egész súlyát átgondolta, arcza halvány volt, s mellén szokatlan nyomást érzett; egyszerre két áruhás lovag ugratott a sűrű bokrok közül elő, s egy kardcsapás a kocsist a lovak közé terítette. A fejedelem csatlósa leugrott a bakról, s urához sietett, de kopjával találkozott szemben, mely őt lábáról ejté le. Bátori egyedül maradt, szerencséjére nem fegyver nélkül; mert akkori időben a magyar levente séta közben sem nélkülözé örömet hű társát, jó magyar vasát.

A kocsit a lovak ragadni kezdték; ekkor kapott az egyik alakos kantáraikba, s a lovak megállottak horkolva; Bátori egy ugrással a földön termett. Nehéz aczélja villogott erős karjában, s arczán dühösség, de nem félelem vala olvasható.

A két áruhás azonnal hevesen megtámadta őt.

- Kik vagytok, gyilkosok? kiált fel Bátori.

- Nincs ok többé titkolódní, mond az egyik, én Nadányi vagyok.

- S én Szilasi! kiált fel a másik,¹⁵⁰ hatalmas vágást intézve a fejedelem fejének.

Bátori a kocsinak vetette hátát, s vívott oly erővel, hogy Nadányi két nehéz sebbel rogyott le lábaihoz.

- Így van jól! kiált reá Szilasi dühösen, ember ember ellen! nem orozva; - így akartam számot kérni tőled a Kornis Boldizsár fejéért, vérengző hiéna te; kinek irtóztatós dúlása Erdélyben vérpatakokat hagyott maga után.

Bátorit a harag szótlanná tette; de ereje nem lankadott, Szilasi támadóból támadottá vált, s minden erejét összeszedte, a fejedelem csapásait elhárítani magától; már hátrálni kezdett s Bátor diadali örömmel üzte őt. Egy terebélyes fűznek irányába érkeztek. Egyszerre sajátságos repedező roppanás hallatszék, s ezt pokolbeli ordítás követé, minő a sebzett oroszláné.

Bátor megütközött; egy percnyi szünet lőn, e szünetet használta Szilasi, s kardját a fejedelem oldalába merítette. Egy vágást tőn még Bátor Szilasira, ezzel fél fülét a földre ejté, de a fejedelem is összerogyott. Szilasi újra emelte rá kardját, Bátor térden csúszott közelébe; arcán oly mondhatlan kifejezése ült a bosszúvágnak, hogy Szilasinak vére kezde fagyni. Késő volt - a fejedelem egy utolsó erőlködés után végig nyúlt el a porban.

A heves csata s vérvesztés Szilasit is elgyengítették, de magához tért. Nadányi is felvándorolt, ekkor tekintettek maguk körül. A fejedelem kocsiját a viadal közben a lovak egyenesen Váradnak ragadták; tüskön-bokron keresztül rohantak azok, s kis részével a hintónak érkeztek Várad-Olasziba, hol a fejedelemnek egy osztálya hadi gyakorlásokat tőn.

Azonnal reáismertek a lovakra, s néhányan nyargalva siettek arra az útra, honnan a lovak jöttek.

Végre a csata helyére érkeztek, Szilasit és Nadányit nem találták ott többé; de a terebélyes fűz alatt egy irtózatosan összemarczangolt lényt vettek észre görnyedező helyzetben, arcának egyik része egészen össze volt tépve.

- Ki vagy? kiáltottak a lovasok reá, hol a fejedelem?

- Ott, mond rekegve a sebzett, egy bokorra mutatva, melynek közelében nyúltak izmos tagjai Bátorinak, s nem messze hozzá a kocsis és csatlós halva. Bátorinak kardja még keményen volt markába szorítva, arcát a halál sápadtsága borítá, ajkai össze voltak szorítva s szemei kidagadva, mint a dühösség főfokán; ő megszűnt lenni.

Néhányan közeledtek a sebesülthez.

- Vitézek! mond ez, a fájdalomtól fojtott hangon, legyetek könnyörülők, löjjetek agyon.

- Te Dimon! kiált fel az egyik a közelebb jöttek közül.

- Én, mond ez akadozva, ördögi hidegséggel. Nézzétek, amott hever fegyverem, melyet először életemben töltöttem rosszul meg, szétrepedett, s Bátor helyett engem zúzott össze!

- S társaid? kiáltának fel többen.

- Társaim nem voltak, mond Dimon, nevetésre erőltetve szétmarczangolt ajkait. Mikor kellett Dimonnak társ, ha valamit ki akart vinni! én magam voltam, s a más kettővel, ki összevagdalta s elillant, nem vala közöm! - Szúrjatok le! mond hidegen, hogy legyen vége mindennek! Bennem Bátor vér foly! átok e névre s e vérre, melynek minden csöppje kilencz ördögöt rejt méhében, - szúrjatok le!

- Nem, nem! mond az egyik a jöttek közül, akasztófára veled, kölyök! S most, bajtársim! egy maradjon itt, míg mi a többieket elérjük! arra keletre látom a lónyomokat, a gyilkosok nem mehettek messze, - utánok!

A lovagok azonnal elnyargaltak, egy maradt Dimon mellett. Az apród észrevehetlenül ragadta ki kését kebléből, s míg a mellette maradt kopjás haladó társai után bámult, egy hirtelen kanyarítással önmagának megszegte torkát.

*

Nadányi s Szilasi meggyógyultak, tettök, melylyel magok dicsekedtek mindenütt, nem maradt titokban. Betlen Gábor 1614-ben Medgyesre országgyűlést hirdetett, ott voltak ők is. Betlen a gyilkosokat üzőbe véteté. Egy toronyba szaladtak fel, honnan hosszú, makacs védelem után vették le, s alatt darabokra vagdaltattak.¹⁵¹

*

Kendiék a Bátori halála után visszavonulva éltek; Kendinének kedélye mogorva lett, s a fejedelmén elkövetett gyilkosságért, melynek részese volt, - haláláig szorongatta lelkiismerete.

Kornisnének sokáig senki sem hallotta hírét. Történetünk vége után tíz évvel, egy magyarhoni apáczakolostorban a fejedelemasszony temetése volt. A szent szüzek a halottat nem győzték eléggé dicsérni; Kornisné volt az! a kedves, szelid Ágnes! - A szent magányban lelke a vallási érzelemben lelte meg nyugalmát, s azt mondták róla, hogy ő végig szelid, ájtatos, sőt néha vidám is volt, s hogy fájdalom, betegség nélkül szendergett át egy jobb életbe.

*

Coelesta mindig hasonló maradt magához: lelki erejének öntudatában nyugodt, de azt túl nem becsülő, s tetteiben feddhetetlen. Atyjának kedvencz óhaját teljesítette, mikor a derék Szerafinnak adta kezét, s a szász nemzet legjelesb bajnokát emelé magáig. Ez magasztalá fel lelkét, ez varázslá vissza a vidámságot kedélyébe: ez ömlött át, sugározva s derítve, szelid házi egén. Midőn később otthonos örömeinek koszorújába, az indulatok legvalódiabbja - anyai érzet fűze mennyei virágokat, akkor ő mondhatlan boldog volt. Szerafinhoz változatlan, színletlen hűséggel ragaszkodott, s a mi egyelőre elveinek s igazságérzetének volt következménye, halkan, könnyű s édes vonzalommá alakult. Szerafin olykor magányos óráiban égne emelte kezeit s kérdést tőn a sorsnak: ha valóban érdemlett-e ennyi boldogságot. - Még egy század múlva a szász nők Coelesta emlékezetét, mint szentét, tisztelték. Két fia és egy leánya volt a kedves nőnek, s maradékai maig is léteznek Erdélyben.

*

November 6-dikán 1613-ban az ecsedi sirboltban a Bátori-paizs megfordítottatott: Gábor az utolsó Bátori volt.

JEGYZÉSEK A MÁSODIK KÖTETHEZ.

- ⁶⁹ Kisfaludy Károly: *Elte*.
- ⁷⁰ De az összeesküvés felfödöttetett. *Handbuch der Gesch. Siebenb.* Neugeboren 141. lap.
- ⁷¹ Egy ketté hasított dióbél-alakú nemét az arany lánczoknak nevezték s nevezik így.
- ⁷² Kisfaludy Károly: *Stibor vajda*, 1. felv. 5. jel.
- ⁷³ Kisfaludy Károly: *Csák Máté*, 2. felv., *Trencsin vára*.
- ⁷⁴ Ezután, Kendi Szamos-Ujvárra szaladott: Kornis Boldizsár és György pedig elvesztek - - - emez megöletvén, a másik pedig Kolozsvártt fejeztetvén le, hová fogva vitetett. *Handb. der Gesch. Siebenb.* Neugeboren, 241. lap.
- ⁷⁵ Shakespeare: *II. Richard*, 5. felv. 1 jel.
- ⁷⁶ Betlen Farkas: *Hist.* 6. köt. 535. lap.
- ⁷⁷ Uj sereget fegyverkeztetett, melynek célja iránt bizonytalanságban voltak. Mildenberg és Neugeboren: *Transilvania*, 181. lap.
- ⁷⁸ A fejedelem feleleteivel a szászokat a német császárhozi ragaszkodásukért akarja megvágni.
- ⁷⁹ Voltaire: *XII. Károly élete*.
- ⁸⁰ Vesd le a magyart! le a magyarral! szász köznyelven.
- ⁸¹ Le! le! szász köznyelven.
- ⁸² Minden fegyvereiket (a szebenieknek) a piacra hordatá - - - a férfiakat, a kiket seregeinek száma által győzött le, kihányatta a városból, nőiket - - letartóztatván. *Transilv.* 114. lap.
- ⁸³ Az oklevéltárakat kipusztítá - - - Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 180. lap.
- ⁸⁴ Nyugalom! hallgassatok! szász köznyelven.
- ⁸⁵ Halljuk a jegyzőt! szász köznyelven.
- ⁸⁶ Igazat szól! szász köznyelven.
- ⁸⁷ Halljuk a polgármestert! szász köznyelven.
- ⁸⁸ Átkozott tolvaj! - oh Istenem! mi ez? oh Istenem! már el vagyok veszve! szász köznyelven.
- ⁸⁹ Bulwer: *A rajnai zarándokok. A testvérek*. Bajza ford.
- ⁹⁰ Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 180. lap. - Benkő: *Trans. Par.* 114. - Kemény János erd. fejed. *Önéletrajza*. 28. lap. - Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Sieb.* 241. lap.
- ⁹¹ Benkő: *Transilv. Par.* 114. A brassaiak ez úttal a fejedelemnek s kegyenczének Imrefinek adott ajándék által a fenyegető veszélyt el tudták távoztatni. Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 180. lap.
- ⁹² Bátori Gábor megkímélte a várost látogatásától, s táborát Feketehalomnál ütötte fel. Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 180. lap.
- ⁹³ Decz. 30-dikán indult meg Oláhország elfoglalására, mely célra a brassaiak is nevezetes segítséget adtak emberekben, eleségben s hadiszerekben. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 180. lap.
- ⁹⁴ Neugeboren: *Handbuch der Geschichte Sieb.* 242. lap. - Benkő: *Trans. Par.* 114. - Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 180. lap.
- ⁹⁵ A várost a tett szolgálatért megdicsérte és az oláhoktól elvett 4 ágyuval ajándékozta meg. Mildenberg és Neugeboren: 180. l.
- ⁹⁶ Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 181. lap.

- ⁹⁷ Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 181., 182. és 183. l.
- ⁹⁸ Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 181., 182. és 183. l.
- ⁹⁹ Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 181., 182. és 183. l.
- ¹⁰⁰ Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 181., 182. és 183. l.
- ¹⁰¹ Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 181., 182. és 183. l.
- ¹⁰² Calderon: *Tetszés és nem tetszés - képzelgés.* 11. lap.
- ¹⁰³ Tartsd eszedbe! (oláhul.)
- ¹⁰⁴ Lessing: *A bölcs Náthán*, 1. felv. 2. jel.
- ¹⁰⁵ Vörösmarty: *Tündérvölgy.*
- ¹⁰⁶ Bátori Gábor alig menekedett meg Weirauch Dávid közhalmi királybirónak segítségével, s meg sem állott futásában, míg Szebenbe nem ért. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 183. lap.
- ¹⁰⁷ Augusztus elején (Serbán Ráduly) seregeivel a fejedelem után sietett, s táborát Schellenbergnél ütötte fel. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 183. lap.
- ¹⁰⁸ Melyet Bátori arra használt, hogy török segédseregeket vett magához. Mildenberg és Neugeboren; *Trans.* 184. lap.
- ¹⁰⁹ Benkő: *Transilv.* 214. cikk. - Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 184. lap.
- ¹¹⁰ A brassaiak most önerejükre szorultak, de főleg Weisztól biztatva, bátorságukat el nem veszítették. Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 184. lap.
- ¹¹¹ A papirosmalomnál táborát ütötték, közel a városhoz. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 185. lap.
- ¹¹² Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 185., 186., 187. és 188. lap.
- ¹¹³ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 185., 186., 187. és 188. lap.
- ¹¹⁴ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 185., 186., 187. és 188. lap.
- ¹¹⁵ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 185., 186., 187. és 188. lap.
- ¹¹⁶ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 185., 186., 187. és 188. lap.
- ¹¹⁷ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 185., 186., 187. és 188. lap.
- ¹¹⁸ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 185., 186., 187. és 188. lap.
- ¹¹⁹ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 185., 186., 187. és 188. lap.
- ¹²⁰ Ide tudniillik Weisz 32 vitéz ifjút küldött, kik a várat által nem akarták adni, és a segédparancsnokot (ki ezt akarta) agyonlőtték. Ezek közül Bátori 20-at karóba vonatott, és 11-et felakasztatott; a 32-ik, akaratja ellen a hóhér tisztét vivé. Benkő: *Trans.* 114. cikkely.
- ¹²¹ Th. Körner: *Hofer halála.*
- ¹²² De a ki, visszaküldetvén Brassóba, a Weisz parancsára megöletett. Benkő: *Transilv.* 114. cikk.
- ¹²³ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 189., 190., 191., 192., 193. lap.
- ¹²⁴ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 193. lap.
- ¹²⁵ Vörösmarty: *Cserhalom.*
- ¹²⁶ Az ő sokszerű egybeköttetései által az udvarnál képes volt bizonyos tudósításokat venni a fejedelem szándékairól. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 181. lap.
- ¹²⁷ Lásd e regény első köt. 4. cikk.
- ¹²⁸ Lásd e regény első köt. 4. cikk.

- ¹²⁹ Th. Körner: *Rozamunda*, 3. felv. 7. jelen.
- ¹³⁰ Betlen Gábor Bátori Gábor fejedelmet a maga szállásán Szebenben megvendégelte. Mikor onnan haza ment, egy régi párkányból egy kő esett lába elébe. Ez azon gyanút gerjeszté, hogy Betlen a fejedelem élete ellen törekszik. Mildenberg és Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Sieb.* 246. lap.
- ¹³¹ S azért őt ki akarta végeztetni. Ezt megtudván Betlen, Temesvárra sietett, később Budára ment, s onnan a következő évben Drinápolyba, I. Achmet török császárhoz. Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Sieb.* 246. lap.
- ¹³² Th. Körner: *Hoffer halála*.
- ¹³³ Jules Janin: *L'ane mort et la femme quillotinée memoire d'un pendu*.
- ¹³⁴ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 193-194-195 lap.
- ¹³⁵ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 193-194-195 lap.
- ¹³⁶ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 193-194-195 lap.
- ¹³⁷ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 193-194-195 lap.
- ¹³⁸ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 193-194-195 lap.
- ¹³⁹ Közönséges volt a fájdalom s levertség a városban mind az elvesztett útközet miatt, mind főleg a városbírónak halála miatt. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 159. lap.
- ¹⁴⁰ Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 199. lap.
- ¹⁴¹ Victor Hugo: *Canaris*.
- ¹⁴² Fejét és jobb kezét (Weisznak) levágták, mellyek diadal jeleként küldettek Bátori Gáborhoz. Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 194. lap.
- ¹⁴³ Ch. Paul de Kock: *Zizine* 85. lap.
- ¹⁴⁴ Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 195-196 lap.
- ¹⁴⁵ Mildenberg és Neugeboren: *Trans.* 195-196 lap.
- ¹⁴⁶ Géczi is minden hozzá tartozandóival kegyelmet nyert. Mildenberg és Neugeboren: *Transilv.* 197. lap.
- ¹⁴⁷ Byron: *Harrold lovag vándorlása*.
- ¹⁴⁸ Más részről Betlen Gábor egy nagy török sereget hozott be a vaskapun, Iskender basa vezérlete alatt. Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Sieben.* 247. l.
- ¹⁴⁹ Bátori Gábor, Iskender basát a Lippai vár általadásával, s a hátra lévő adó lefizetésével igyekezett megengesztelni - s egyszersmind Betlen Gábornak kiadatását, kivégeztetését kérte. Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Sieben.* 247. lap.
- Ezután a törökök s tatárok közeledvén, Váradra szaladott. Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Siebenb.* 247. lap.
- ¹⁵⁰ Oct. 27. 1613. egy sétakocsizás közben a városon (Nagy-Váradon) kívül, Nadányi György és Szilasi Jánostól - - - megölettetett. Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Sieb.* 247. lap. - Benkő: *Trans.* 114. cikkely.
- ¹⁵¹ Ezen országgyűlésnek kezdetén - a magokat hetykén viselő gyilkosai Bátori Gábornak - - - a fejedelmi őrseregtől megtámadtattak, s egy toronyból, hová vonták magokat, vették le férfias védelem után, s alant darabokra vagdaltattak. Neugeboren: *Handbuch der Gesch. Siebenb.* 249. lap.